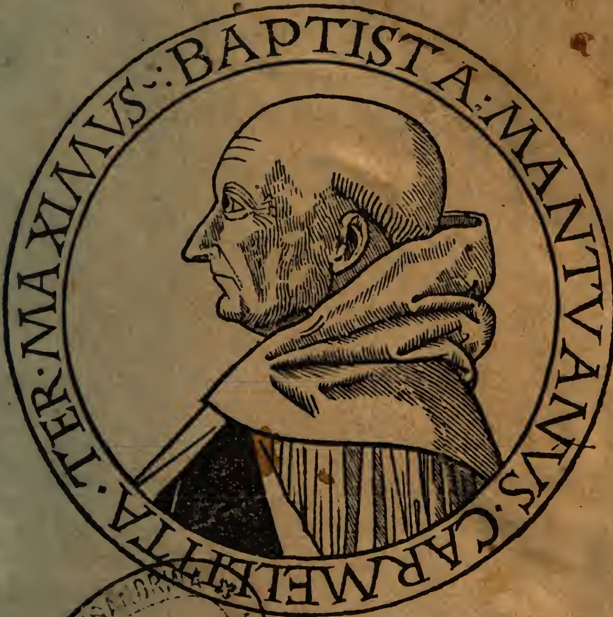

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVA-NI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM FRATREM EPISTOLA CONTRA CALVMNIATORES.

CVM GRATIA ET PRIVILE
GIO VSQVE AD QVAT
TVOR ANNOS.

❡ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM FRATREM EPISTOLA CONTRA CALVMNIA TORES.

P Ro amoris integritate quem inter nos natura incobauit / Virtus conſumauit Ptolemee frater ſuauiſſime me mones vicio mihi dari/a/ nonnullis/ꝙ in opuſculis meis ſint quædam errata: & ꝙ quibuſdam vtar vocabulis/quæ latinam phraſim non obſeruant. Ego qui (vt verum fatear)fui vt plurimum in obſeruatione vocum parum diligens/& animũ habui ad ſenſa magis intentum/q̃ ad verba/Nõ auſim negare id mihi accidiſſe/ in quo etiam peritiſſimi diligentiſſimiq́ Viri peccauerũt Nemo.n.tam oculatus/nemo tã circũſpectus eſſe poteſt/ etiã ſi ſit ipſe aut Argus/aut Ianus/q̄bus a tergo nulla Ciconia pinſere poterat: Quin aliqñ labat & cadat/in lingua p̄cipue/quæ ſua naturali lubricitate ad Caſum ſp̄ prona/nunq̃ a p̄cipitio longe diſtat. Primum igit̃ gr̃as ago ꝙ protectionẽ meã tam benigne ſuſcipias/& pollicearis te onus ſuſcepturũ refellendi eoruꝫ maledicta/& vt fratrẽ decet fratri ſubuenias. Deinde velim ſcias non eſſe detractoribus facile credẽdũ/quia non mature ẽt ſi docti ſint/ſed p̄cipitanter ſingula iudicant/& putantes nugas ſuas iudicem non habituras/nec vllo incerniculo excutiendas/ex omni herba/vt aiunt faſcẽ faciũt. Quod ſi pedepreſſim contanterq́ id agerent vel nullũ reprehẽderent/vel eos tantum qui peccauiſſent. At nequaq̃ ita

contingit. Videmus enim & exempla ſubijciam manife-
ſta/pleroſq́ patere iſtis calūnijs/qui omni culpa vacant
immo qui laudandi ſunt/vnde culpantur: Ex quo collige
tur quotquot huic inofficioſo officio ſeſe dedūt/eſſe teme
rarios & vecordes. Pauca igitur breuiter temeritatis
huius exempla ſubijciam vt aduertas non eſſe eis paſſim
fidem adhibendam: Plinius ī. xxxv. naturalis hiſto. libro
Taxat Virgiliū ꝙ ſandicem crediderit eſſe herbam/cuꝫ
dixit in Buc. Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos
Eſt autē Sandix vt ipē dicit Species coloris: ſed Virgi-
lius dicere voluit lanas agnorum paſcentiū ſpōte ſua cō
tracturas hunc colorem: Et non debuit Plinius dicere
Virgiliū putaſſe herbā eſſe Sandicē: Vbi & ipſe ſeruiꝰ
vt grāmatici noſtri volunt/eſt prolapſus: cum dixit ſan
dicem eſſe herbam: Quod Virgilius neq́ dixit/ neq́ pu-
tauit. Scandix tamē per ſe herba eſt/de qua Dioſcorides
pene ad verbum ſic inquit. Scandix eſt & hoc olus ſyl-
ueſtre ſubacre amarūq́ aliꝙtiſper: coctum & crudum
in cibo ſumptum ventri confer ac ſtomacho: decocti ve-
ro ius potum veſicæ/renibus/& epati vtile eſt: Sic Dio
ſco. Et de hac ſunt qui putent Virgilium/ſeruiūq́ intelle
xiſſe: licet apud eos non ſcribatur Scandis per. ſc.
Quod erratum librarijs imputandum.

Quidam (de ſuperſtitibꝰ loquor/ideo & nomē ſuppri-
mo) dum vult ſugillare aureliū Auguſti. q eccleſiæ Dei
lumē eſt magnū/more eius q in ventum ſpuit/ ſeſe conta
minauit: & inſtar forioli ſeſe coinquinauit. Nam cum
Auguſtinꝰ ī libro de Ciuitate Dei quinto. Capite. vi. di-
cat ſi geminos cōtingat ex eodē coitu & ſemine concipi/
vnū poſt alterū nō formari: ſed ambos ſimul incohari:
Quia natura cū (vt aiūt theologi agat neceſſario/oēs ſe-
minis partes ſimul aggredit/Dicit ſtulte & īperite ſup

fœtationē/quæ longe alia res eſt)eum negare: Sup̄fœta-tio.enim non eſt geminorum/ ſed per diuerſos cōcubitus pluribus ex ſeminibus conceptorum. Conceptus autem de quo loquitur. Augu. eſt geminorū ex eodē cōbitu / ex eodē ſemine/quod ſimul & eodem temporis momento natura incipit fouere / ſic ꝙ vnum poſt alterum concipi ſit impoſſibile. Vnde ſic conceptos eadē momenta et eū-dem horoſcopum habere eſt neceſſe: horum dicit Augu-ſtinus/Cum vnū conceperit fœmina/nō poſſe deinde al-terum concipere/quia tanta vis eſt naturæ/ vt propoſi-ta ſimul amborum materia/neceſſario ſimul ad amborū exordium conuertatur. Et cum hac indiuidua duorū cō-ceptione poteſt mulier ſuperfœtare. Sed cum quis ex ſu-perfœtatione conceptus eſt non poteſt eundem horoſco-pum habere cum priore: temporis enim intercapedo ne-ceſſario aliū inducit horoſcopum. Hic eſt loci illius ſanꝰ intellectus. Et quod ipſe ait de ſuperfœtatione / nugato-riuꝫ omnino eſt & puerile/nullo philoſophiæ ſale cōditū Viro ergo iſti ꝗ cū ſit merꝰ grāmaticus in meſſem philo ſophorū falcē mittit/recte dici poteſt quod Apelles pi-ctor dixit ſutori: Supra crepidam nō aſcēdas. ¶ Aliꝰ q-dā dicit Hieronymū falſa ſcripſiſſe de Apollonio Tya-neo/ꝗa narrat eū vidiſſe Iarchā gymnoſophiſtarū prīci pē ī throno ſedetē aureo/cū Phyloſtratꝰ dicat thronū il lum nō aureū /ſed æreū fuiſſe. Itē ꝙ cū alias dixerit phi ſon eſſe Gangē: poſtmodū de Apollonio loquēs quaſi ꝑ μνημονικὸν ἁμάρτημα, hoc eſt per memoriæ pecca tum /velit eē Indū. Et ꝙ cū indus ex caucaſo veniat/nō poſſit eſſe Phiſon/ꝗ ex paradiſo terreſtri deriuaṫ. Itē ꝙ Apollonius iuit in Aethiopiā nō vt refert Hieronymꝰ ad vidēdā mēſaꝫ ſolis ī ſabulo: ſed potiꝰ vt inqt Phyloſtra tus ad vidēdā. Mēnonis ſtatuā/quæ mane oriēte ſole loꝗ̄

batur. Vide qua vecordia tantilli homũtiones prouocent tantos viros/ & Pigmei audeant ſurgere in gigantes. Primum ergo quod Hieronymo obijcitur diluẽdo ſic ordimur. Quid vetat credendũ eſſe Hieronymũ diſciplinarũ ac linguarũ omniũ peritiſſimũ ſcripſiſſe non aureum ſed æreũ/ & poſtea vicio librariorũ paſſim omnia bona exemplaria corrumpentiũ/ dum ſoni affinitate deludũtur/ dictionem æreum tranſiſſe in aureum? Et ſic æs ĩ aureũ cõmutatum? Et ne abũdemus in ſuperfluis/ de hoc ſatis. Quod autem Hieronym⁹ cum dixit latiſſimo Phiſon amne trãſmiſſo / intellexit de Indo/ qui omniũ quos tranſiuit Apollonius ſit maxim⁹. Gangẽ enĩ qui eſt oriẽtalior/ & Indo maior non tranſmiſit. Bragmane nanq̃ ad quos ibat inter Indum & Gangem ſunt poſiti/ totum concæditur: Sed cum ſubinfert. Hieronymus alibi hoc eſt in geneſim dixiſſe Phiſon eſſe Gangem/ plane negamus: nec ipſe accuſator quid dicat aduertit. Hieronymus nanq̃ non ait eum eſſe Gangem/ ſed ſolum quoſdam ita putare. Vide in queſtionibus hebraicis ſuper Geneſim. De tribus enim illorum quattuor fluminũ paradiſi/ Nilo/ Tigri/ & Euphrate non eſt contentio. De Phiſon tantum dubitatur Ganges ne ſit an Indus/ q᷑ ea duo flumina in India tenent principatum/ vbi terra eſt Euilat/ quã a Phiſon circũdari ſcripſit Moſes. Nec mirũ ſi Hieronym⁹ putat Phiſon eſſe Indũ/ quẽ alij aſſeuerẽt eſſe Gangẽ: Nã vt inquit Apoſtol⁹ in huiuſmodi quæ.s. fidẽ non tangũt/ vnuſquiſq̃ abũdat in ſenſu ſuo. Quod aũt inqt de paradiſo & Caucaſo eſt vanũ prorſus et friuolũ. Nã cõpertũ eſt/ et oẽs Coſmographi tradiderũt Pleraq̃ flumĩa tellure pluries abſorberi/ ac pluries enaſci: Vt dr̃ de Ana fluuio Hiſpaniæ: & Aretuſa fõte ſiciliæ. Et de hoc iſta dixiſſe ſufficiat. curſim reſpõ-

dendũ ad aliud: Cũ aduerſarius dicit Apolloniũ ad mẽſam ſolis nõ iuiſſe vt dicit Hieronym⁹: Ego Philoſtratũ magis admiror/ꝙ nõ ſcripſerit curam Apollonio fuiſſe videndi mẽſam illã in ſabulo/cũ teſte Herodoto/et aliis ꝙ plurimis/fuerit & ipſa apud æthiopes/vbi tunc erat Apollonius/habita pro magno ac Illuſtri miraculo: De hac Põponius mella ita inquit. Eſt locus apparat⁹/epulis ſemper refertus/& quia vt libet/veſci volẽtib⁹ licet Heliu Trapezam/hoc eſt/ſolis mẽſam appellant: et quæ paſſim apposita ſunt/affirmant innaſci ſubinde diuinit⁹ ſic ille. Hanc Nicolaus delyrus quia non repperit i Catholico/finxit inſulſe Zodiacũ fuiſſe in harena æthiopica figuratũ/et ad eũ vidẽdũ iuiſſe Apolloniũ. Sed fortaſſe Philoſtrat⁹ cũ ſciret Apolloniũ eẽ Pythagoricũ/verit⁹ eſt eũ mittere ad nidorẽ carniũ illarũ ne Pythagoricã regulã violaret. Sed qd plurib⁹ opus? Videt̃ magis Hieronymus taxare Phyloſtratũ voluiſſe/ꝙ cũ illic duo eſſent tam admiranda ad vnũ tantũ illorum miſerit Apollonium/nulla de alio facta mentione: Ac ſi velit dicere Cur Philoſtrate de vno tantum loquutus es? Cur de alio quoq; quod æque/immo magis miruz erat tacuiſti? Audet rurſum hiſcere/& inceſtare famam tanti Viri. Ait enim perabſurdum eſſe cum ad hominẽ latinum ſcribat/vti hebraica dictione/hoc eſt Phiſon. Videtur iſto loco nodum in ſcirpo quærere/& accaſionem detrahendi mendicare. Scribens enim Hieronymus ad hominem latinum/qui ſit/vt erat ipſe Paulinus/ſcripturarum ſanctarũ ſtudioſiſſimus/recte immo aptiſſime hac hebraica dictione eſt vſus/quæ facta illi erat familiaris ex aſſidua lectione ſcripturarum/& ex conſuetudine ſanctorum doctorum. Sic & nos cum ad quempiam latinum ſcribimus vti ſolemus græcis

dictionibus/quæ iam vſu longo factæ ſunt noſtræ/vt cũ dicimus ſyllabam ſyncopam/ſyllepſim plepſim/ & mil le huiuſmodi/quas conſtat eſſe græcas dictiones. At non dum quieſcit accuſator. Obijcit enim Hieronymo q̃ non ſcripſerit contra Hieroclem/qui Chriſto Apolloniũ cõ parauit/Cum Euſebius ſcripſerit contra eum. Quid da mus medicinæ huic morbo? Vulnus achillæo quæ quon dam fecerat hoſti vulneris auxilium Pelias haſta tulit. Sic nimirum fert medicinam iſtud telum: Dicens enim Euſebium ſcripſiſſe contra Hieroclem/quod Hierony mus ſiluerit/cauſam aſſignat: Quod enim vidit Hiero nymus bene eſſe per Euſebium cõfutatum: Quid debuit rurſum verbis ſuperuacaneis inſectari? Cum precipue vt accuſator ipſe confitetur/eſſet Hieronymus in tranſ ferendis libris occupatus. Vbi aduertendum q̃ hic Cri minator callide commendat Hieronymum/vt ex cõmen datione probet aliquod vicium. Ideo nanq̀ dicit eum oc cupatum/vt credi faciat factum ex occupatione oblinio ſum. Genus id profecto laudis egregium/quo quis vt vi tuperet quẽpiam laudat. Non quieſcit adhuc cenſor hic tetricus/ſed more parthorum fugiens ſagittat. Impingit Hieronymo q̃ Apollonij vitã/quã ſcripſit Philoſtratus & dãnat Euſebius/approbare ſe oſtendat/cũ ſcribens ad Paulinum eã allegat. Reſpondetur hic paucis a Diuo Hieronymo non tantum in Apollonio/ſed ẽt in Pythago ra in Platone/i Gallis/& hiſpanis/qui ad Titum Liui. veniſſe leguntur In Paulo ipſo apoſtolo/quorum oĩum meminit illo loco/id tantum approbare ad quod eorum exemplo Paulinum preſbyterũ volebat inducere/ad ſtu dium. ſ. ſapientiæ/& labores aſſumptos gratia videndi eos/quorum in ſapientia nomen eſt grande: hoc eſt quod in Apollonio Tyaneo laudat Hieronymus. Ex q̃bus con

ſtat hominem iſtum ſicut in libro ſapientiæ eſt ſcriptũ/ occaſionẽ quæſiuiſſe vt recederet ab amico/ & ex alio-rum depreſſione voluiſſe videri ſe excelſum: Sed magis accidet ei quod Paulus dicit: Quæ ſeminauerit homo/ hæc & metet: Sic ergo errare ſolent homines qui factis procul & verbis tenus ſunt ſapientes. Idẽ accuſat Hieronymum ꝙ male tranſtulerit pſalmographi verſiculũ. Non ſic impij/non ſic: ſed tanꝙ puluis quem proijcit vẽtus a facie terræ: dicit enim in hebreo haberi tantum ſemel Non ſic. Illam vero particulam a facie terræ/nõ haberi/nec addi debuiſſe a fideli interprete. Item non debuiſſe transferri tanꝙ puluis: ſed tanꝙ acus/quæ eſt palea minutiſſima. Moꝫ. enim dictionem hebraicam dicit latine ĩterpretari Acus non puluerem: & hæc omnia ab hebreo doctiſſimo dicit ſe accepiſſe. Sed aduerte qui legis ꝙ multifariam hæc inſcite conſcripſerit. Verſiculus ille quem male tranſlatum criminatur dicit eſſe pſalmographi/quod certe dubium eſt: Nam dicitur a pleriſq; prefatio Eſræ/quam prepoſuit Sepher Telim/hoc eſt libro pſalmorum/cum ĩ ordinem illũ eos redegiſſet. Item falſo dicit eam eſſe Hieronymi trãſlationem/quæ vulgata eſt æditio. Criminator iſte ſcire debuerat pſalmos q̄bus vtimur/teſte Auguſtino in libro de doctrina Chriſtiana tot tradductores habuiſſe/quot olim in eccleſia latina lĩguæ græcæ noticiam vel imperfectam habuerũt: Transferebat enim vnuſquiſq; pſalmos ſuo ſenſu. Manifeſtum hoc Romæ vbi tot tradductiones fere ſunt/quot eccleſiæ. Sed finge eſſe Hieronymi/nihil ex hoc habet aduerſus eum. Nam illæ particulæ quæ in hebreo non habentur, cum in græcis Codicibus habeantur: transferri debuerunt ab ĩterprete Codicum græcorum. Cum ergo pſalmos pluries tradduxerit Hieronym⁹, ex græco ali-

qǔadō/aliquādo ex hebreo/nō mirū ſi in aliqua ei⁹ trāſ:
latione particulæ illæ reperiātur. In trāſlatione autē ad
Cromatium/quā fecit ex hebreo in latinum / particulas
illas in illis Codicibus nō inuētas preter miſit. Sed trāſ-
lationē illam Calūniator iſte nunq̄ vidit: & putabat
omnes tranſlationes quotquot reperiūtur/bonas æquæ
ac malas/eſſe Hieronymi/ſic eſt in eum beneanimat⁹/ſic
eſt res eccleſiaſticas male doctus. Quod vero addit de
acere Iudico irreuerenter & ignoranter dictum Cum
enim Moꝫ tranſferatur in puluerem non ſolum a Hie-
ronymo/ſed etiam a græcis tranſlatoribus. Χνους enī
habetur in græcis Codicibus / qui latine puluis dicitur.
Neſcio cur iſte ſic deliret/vt magis credat vni Iudeo tē-
peſtatis noſtræ in qua omnes hebrei minimā ſuæ gram-
maticæ habent peritiā: q̄ Hieronymo Theodocioni. Sy
macho. Aquilæ. Origeni & ipſis ſeptuaginta interpreti
bus/qui fuerunt doctiſſimi hebreorum/ miſſi ab Eleaza-
ro ſummo Sacerdote ad Ptolemeum philadelphū re-
gem ægypti/vt teſtatur Ariſteas qui illam hiſtoriā ac-
curatiſſime ſcripſit. Inuenitur eadem dictio moꝫ / Oſeæ
Capite tertiodecimo puluis traſlata: vbi legitur/ſicut
puluis turbine raptus: & Sophoniæ ſecundo. Quaſi
puluere trāſeuntē diē. Vertitur etiā aliquādo fauilla: vt
Iob Capite Vigeſimo primo: Et ſicut fauilla quā turbo
diſpergit. Quo ſit vt putari poſſit moꝫ. accipi poſſe ꝓ
omni purgamento ſicut accipitur a græcis Peripſema.
Quā multiplex vero & ambigua ſit quorūdam voca-
bulorum etymologia/ſciunt qui tranſferunt. Nullus enī
eorum qui laborem hunc hactenus ſuſceperunt potuit ſi
ne nota pertrāſire: exemplū habe dictiōis ſoter σωτηρ/
quæ latinæ trāſferri nō poteſt/cum non ſaluatorē / Sed
eū q̄ ſaluauit ſignificet. Subiungit aliud & q̄dē īperite/

vt non videatur videre quod videt:ait enim pſalmogra-
phũ comparaſſe virum iuſtũ frumẽto/ impiũ vero ace-
ri:contra quod ſtat ipſe Codex:ibi enim legitur. Et erit
tanq̃ lignũ quod plantatũ eſt ſecus decurſus aquarum.
Cõparat ergo ligno non frumento:ſed hoc ille confinge
bat/vt acus ſuum carius venderet:Bone Deus q̃tũ ine-
ptiarũ paſſim effutiunt iſti Sugillatores/ omnes inqui-
nant/oẽs dehoneſtant /in omnes pretereuntes expuunt
ſuæ atræ billis excrementa.Alter quidam (loquor de ho
minibus habitu religioſis)Dum nuper concionaretur/vi
deretq́ eſſe frequens auditoriũ/vt grande aliquid loque
retur/quo alios Concionatores anteiret/voce tragica ex-
clamabat pſalmos nõ eſſe fideliter tranſlatos: & profe-
rens ex pſalmo ſexto illũ verſiculum.Anima mea turba-
ta eſt valde:Et tu domine vſq́quo? Pro vſq́quo aſſeue-
rabat debuiſſe transferri aliquantulũ:iactabunduſq́ dã-
nabat omnes antiquos tranſlatores/q̃ nemo eorũ id ad-
uertiſſet.Mouit hæc inſolens Calumnia multos viros et
litteratos/& religioſos/qui quottidie verſum illũ inter
pſalmos pœnitẽtiales ſic legebant.Et cum me conſulerẽt
confeſtim miſi manũ ad exemplaria græca atq́ hebrai-
ca quæ in mea bibliotecula habebam recondita Inueniq́
in græco Codice ſcriptum ἕως πότε. In hebreo vero
ideſt Ad matai/quæ dictiones vbicunq́
reperiuntur ĩ ſacris litteris ſemper ad idoneis vſq́quo ĩ-
terp̃tant̃ Vide pſalmũ octuageſimũ primũ.et octuageſi
mũ nonũ/et ĩuenies eadẽ verba ſic ĩterp̃tata:ideq́ ẽ ĩtel-
ligẽti adeo clarũ/vt pudeat nõ ſolũ negare ſed etiã dubi
tate:Mirabar hoĩem hui⁹ pfeſſiõis tã ptinaſciter aſſere-
re quæ neſciebat.Sʒ mlto ãpli⁹ ſũ mirat⁹ q̃ poſt q̃ hoc ei
declaratũ ẽ ĩ facieq́ dictũ/et ſole clari⁹ demõſtratũ/te-
ſtionio ẽt ĩporũ hebreorũ cõfirmatũ / tã duræ ceruicis

erat vt nõ ſit mot⁊ ex ſentẽtia/et veritatis lucem oculis ſe offundentem/vel nõ aduerterit/vel quod magis Credo aduertere diſſimularit/quo circũſtantẽ plæbem in opinione falſa quam docuerat frontis duricie/& vocis ꝑtinatia ad ſui laudẽ cõfirmaret. Vide iam quid de reliquis ſentiendum / Cum hi qui aliquãtulũ ſapere vidẽtur ita deſipiunt/& qui predicande veritatis officium vſurpãt magis eam deprehẽduntur cõculcare: & id ſolũ curare quod dicit Perſius. At pulchrum eſt digito monſtrari/ & dicier/hic eſt. Sed agant vt lubet et ineptiãt ſuo modo ſine fine/mihi certe magis frequẽs theatrũ/ ſunt tres quattuorue ſapientes/ꝙ infinitus numerus ignorantum.

¶ Clamat Politianus in orthographia latinorum mendam eſſe/& nomẽ Virgilij nõ recte ſcribi: Cũ ipſe teſte quodam ſaxo reppererit nomen illud in prima ſyllaba non per.i.ſed per.e.debere ſcribi/& producit cõtra nos ipſa ſaxa/vt duræ frontes teſtimonio duriore conterantᷣ Vide ꝙ friuolo nitatur argumento/ & cum lapythis pugnaturus mutilata haſta/& ſtrigoſo equo venit in campum. Dum Romæ ſub Sixto quarto agerem. Pomponius lætus mihi familiariſſimus / oſtendit tabulam marmoream perquam vetuſtiſſimam in circo flaminio in qua quoſdam errores deprehendiſſe ſe monſtrabat: in ea enim pro Venox/Vennocens/ & Publius pro Poblio/& Politicus pro petico mendoſe ſcriptum erat: hoc idem refert Hermolaus in plinianis correctionibus libro ſexto/& tertiodecimo Cur oro te non potuit ſculptor erraſſe/ ſicut eos ſæpe erraſſe in multis titulis Romæ percepimus? & cur non potuit illud nomen quod in eo ſaxo legit fuiſſe non Virgilij noſtri ſed alterius cuiuſpiam nati ſub Vergilijs. Cicero in epiſtolis ad Atticum dicit ſe vidiſſe in Capitolio ſtatuam Scipio

nis Affricani cum ſubſcriptione Serapionis / & dicit ſe putaſſe id erratum fabrile: Conſtat ergo Ciceronis iudicio & fabros ſtatuarios errare poſſe. Addit etiam Politianus vt maior auctoritas ſit in fabula / legiſſe ſe ita ſcriptum in biblioteca quadam percelebri: & aliquando ſcriptum litteris longobardis / aliquando litteris maiuſculis / quaſi longobardi / & qui litteras faciunt maiuſculas non ſit fas errare / Et quaſi non credendum ſit magis auctoritati quīdecim & āplius ſæculorū & Codicum prope infinitorum / ꝙ tribus Codicibus barbaris / & duobus ſaxis: Et audet impudenter deridere ꝙ id nomen ductum ſit a virga vel virgula: Cum legatur in vita eius eo loco / & ea die qua natus eſt virgilius virgam populeam depactam Breui ſupra alias coaluiſſe / et Virgilij populum appellatam / ad quā puerperæ ſumma religione vota ſuſciperent atq; perſoluerent: A virgula ergo illa / non a virga laurea / id enī vt ait puerile eſt nomen hoc ductum ſit: ſicut vult Priſcianus in quarto quando agit de Denominatiuis. Certe vt cunq; res eat / ſcio illud nomen per .i. a græcis ſcribi. Nuper nanq; cum Stephanum de vrbibus legerē vidi ī dictione mantua Virgilium p.i. nō per .e. ſcriptum. Memini etiam me legiſſe in epigrammatum græcoruꝫ libro quem Iohannes Laſcaris vir linguarum eruditione clariſſimus dono mihi dedit / nomē id græce non per. e. ſed per .i. ſcriptū. Nā Chriſtodorꝰ poeta Thebanus deſcribēs imagines virorū illuſtriū poſitas ī quodam publico gymnaſio / inter quas erat & imago Virgilij / ſic fere inquit. Ego enim epigramma illud ita tranſtuli:

Charus & auſonijs / liquido (decuiſſet olorem)
S pirans ore melos Virgilius. Extulit olim
H unc ſermo faciens alium Tyberinus Homerum.

Sed nec te moueat ꝙ duplicato.ll.ſcribatur contra mo-
rem noſtrũ.Id nãq; a poeta græco factum eſt cauſa me
tri.Græcis enim maior eſt licentia ꝙ latinis:Vnde Mar
tialis de Earino Domitiani: Dicunt Earinon tamen poe
tæ : Sed græci quibus eſt nihil negatum: & quos Ares
Ares decet ſonare.Nobis non licet eſſe tam diſertis.Sed
vt nos quoq; in iudicium lapides adducamus/ Addi po-
teſt teſtimonium Elogij quod in Baſi ſtatuæ Claudiani
Romæ nuper repertæ litteris græcis ſcriptuȝ eſt ſic ειų
εų̀ι βιρſιλιοιοųοοų καιμουσαų ὀμηρου & cætera vbi
non per/e/ſed per.i.Virgilius notatur.Voluit & hic cer
te nimis arroganter tollere melos de verſu Perſiano/q̃d
mille & quingentorum annorum decurſu locũ ſatis pre
ſcripſerat/cum poſſet ſaluare per legem.λ. duplicis con-
ſonantis vim habentis/ vel duplicando. λλ.vt fieri dicit
in eloria apud homerum in primo Iliados/quod tamen
arbitror eſſe ſuperfluum:Nam.λ.Simplex videtur eam
vim ſibi vendicare.Vnde Homerus in decimo. Iliados
producit eadem ratione ſecundam ſyllabã dictionis Aeo
lus dicens βὴρ ἒισ αιολοῦ κλυτα δ̓ω̈ματα & in hym-
no ad Mercurium profert melos correpta & producta
prima ſyllaba ſic.πληκτρω επειρηΓιȝε καταμελοσ ηδ̓ῦ
πο καλοų.Ιμερὸεų κοųάβησεθεὸσ δ̓υπο μελοσ ἀέισε
Sed voluit ſe auctorem facere nouæ regulæ qui melius
poterat antiquam defendere.Verũ id quoq; peius ꝙ pro
melos nectar ſuppoſuit/cum melius Carmen poni potue
rit.Quid enim facit nectar ad Cantare? Cantatur car-
men/non cantat̃ nectar. Multo certe modeſtius verius
& doctius egit Hermolaus in Caſtigationibus plinia-
nis:qui ſi poteſt ſeruare antiquam lectionem nunq̃ mu-
tat.Taceo Laurentium Vallam. Iohannem Tortelium/
Nicolaum Perotum/Georgium Merulam/qui omnes in

alios dicere paratiſſimi/rep̄bēdunt̃ paſſiz ab aliꝭs/ꝙ & ipſi multa mala dixerīt: & ꝑperā alios ſæpe taxauerīt. Hinc igit̃ ſatis cōſtat qđ dicebā o Ptolemee nos eſſe natura ꝓnos ad carpēdū: & vero verius eſſe qđ Ariſtoteles inquit in ethicis/Nō eſſe oīm de rebus diffinire. Item qđ dixit Perſius. Vt nemo ī ſeſe tētat deſcendere nemo. Sed p̄cedēti ſpectat̃ mātica tergo. Idē Politian⁊ cū poſſet ſeruū ſaluare maluit dānare: Nā in enarratiōe illius virgilij verſus: & rapidum Cretæ veniemus Oaxem: dixit eum fœde lapſum ꝙ Oaxem dixerit Meſſopotamiæ fluuium/Cū alius Oaxes ſit in Creta. Si enim duo ſunt Oaxes/veriſimilius eſt Virgiliū intellexiſſe de longinquiore/cum inducat paſtorem dicentem ſe & ſuos in extrema terrarū loca diſpergendos: noīat enim ꝓbros/Britannos/& Scythas. ꝙ ſi dicat nō bene ruſtico attribui peritiam naturæ Oaxis Aſſyrij/ꝙ .ſ. ſit lutulentus: Dicit̃ ꝙ neq̃ bene attribuit̃ peritia naturæ Oaxis Cretici/ꝙ ſit rapidus: magis miror ꝙ Virgilium non accuſauerit/cum non videatur cōuenire ruſtico mantuano loqui vllo pacto de Oaxe. Non enim eſt ille fluuius. Sic illuſtris ſicut Nilus/& Padus/vt a paſtore mantuano poſſit ſciri: Cū vix Itali docti ſciant vbi ſit Oaxes/& multo pauciores noſcāt hūc rapidū/illū lutulentū. Ipſe quoq̃ cū de ſcrutis ageret/dixit tm̄ ſcruta eē numeri pluralis: ſignificatū eius vocis tacuit: qđ oēs ſcire deſiderabāt: per ſcruta vero ſignificari aiūt res ſenio īutiles: quales ſunt dimidiatæ ſtrigiles: claui refixi/veſtes contritæ/et id gen⁊ alia. ¶ Sed poſt hāc Echaſim ad me iā redeo. Volui āt iſta cōmemorare: vt ſimul & aſſūptū ꝓbarē/nō eſſe .ſ. detractorib⁊ fidē adhibēdā/& eos ad iudicandū temere ꝓlabi/ſimł ēt vt eis ſuccurrerē q̄ mecū patiūt̃ hāc vomicam. Libet hic o Ptole. quia & licet mihi apud

te libere loq/& tecũ apte expoſtulare/cũ res poſcit, de me/& pme pauca loq. Neq͛ id pfecto a philoſophis eſt rep̄henſum. Ariſtoteles enĩ in ethicis vtriſq͛ ĩter diſſimulatorem qui more ſocratis ſua ſemper extenuat/ac facit minora/& Iactatorem/qui ſe plus iuſto magnificat/veridicum tanq̄ laude dignum collocauit. Neq͛ id a Chriſtianis eſt exploſum. Paulus enim de ſeipſo loquens ait. & ſi imperitus ſermone/ſed non ſciẽtia. Dicam ergo pauca pro me ipſo. Me nanq͛ oportet mei eſſe memorẽ qui Cẽſores ſum ſortitus tam auſteros. Leguntur vbiq͛ libelli mei/& videntur eſſe toti⁹ orbis iudicio approbati: Nõ omnes tamen/ſed qui iãpridem ſunt æditi/ac Bononiæ per Benedictum Hectoris impreſſi: fere enim in totum Chriſtianiſmum peruenerunt/quacũq͛ latina lingua eſt diffuſa. Sunt apud me quædam alia nondum ædita: ad quæ reprehendenda anhellant Critici/quaſi ad nouam offam Minotaurus. Veniunt ad me crebro epiſtolæ ex gallijs/ex Britannijs/ab Germania/ex Dacia/ab oceano vſq͛ Cimbrico/ quibus intelligo opuſcula mea illic eſſe in precio/ab omnibus legi/ab omnibus laudari. Quidam Iodocus gallus diu verſatus in illo celeberrimo Pariſiorum gymnaſio vir certe (vt ex opere conſtat) vtriuſq͛ linguæ/ac liberalium artium/ philoſophiæ quoq͛ tã humanæ q̄ diuinæ peritiſſimus nuper Commentarium in opuſcula mea docte curioſeq͛ conſcripſit/quod vidiſti. Sed doleo plurimum q͛ in exemplar mendoſum inciderit/vbi vicio impreſſorum legebatur ſermo pro ſeruo in Calamitatib⁹: & in Parthenice mariana Procyõ vſtũ/ pro quo erat in meo exemplari Procyonq͛ peruſtũ: & alıud ſimile in vita Virgi. Catharinæ. Coma regia Procion vrſæ: pro quo erat in prototypo Procyon Coma regia & vrſæ: Quæ tamẽ omnia poſt ea ĩ alia impreſſio-

ne ſunt correcta. Reſpondebit fortaſſe aduerſariorũ ali quis non magnum imo forſitan & turpe eſſe ꝙ lauder a barbaris/ vt pote omnia quæ non intelligũt magis mirantibus/ ac latini ſermonis omnino ignaris: proptereaq́ꝫ ſubſcriptionem eorum eſſe vanam. Se vero omnibus his preferendum/ qui latinum idioma/ & noſtræ orationis vſum ſciat. Omitto ꝙ hoc reſponſum plenũ ſit vanitatis/ & inſolentiæ/ & oĩm rerũ barbarũ barbariſſimũ: Quis eſt iſte qui vult aſſeuerare linguam latinam neſciri a barbaris? Senecæ duo/ Lucanus/ Pomponius Mella/ Martialis poeta epigrãmaticus/ & vt quidam putant Quintilianus/ nõ ſunt in Latio nati/ neq́ꝫ in Italia/ verũ in hiſpania/ Latini tamen lingua/ & ipſorum latinorum comparatione latiniſſimi. Sunt tamen qui contendant. Quintilianum fuiſſe Romanum: ſed ego Euſebio magis crediderim qui dicit eũ Calaguritanum. Terentius Comicus apher/ & Claudianus ægyptius natione/ ligua ita latini vt magis nemo. Apuleius item apher: Auguſtinus. quoq́ꝫ/ atq́ꝫ Fulgentius aphri origine lingua latiniſſimi. Cyprianus Carthaginenſis non eſt omittendus qui latinæ eloquentiæ teſte Lactantio ſpecimen fuit. Auſonius/ & Sidonius Apollinaris/ & Hilarius pictauiẽſis eṗs galli latiniſſimi. Noſtra tẽpeſtate Iohannes pannonius latiniſſimus nõ minus ꝙ̃ Politianus/ ac Pomponius: ſtudioſorum eſt latinitas/ non eorum qui Romæ Tybureue naſcuntur. Non enim modo ſunt ea tempora/ quibus latina lingua a matribus ſine vſu litterarum diſcebatur. Legimus naq́ꝫ apud Ciceronẽ in libro de claris oratoribus pleroſq́ꝫ bene loquutos latine/ cum eſſent omnino litterarum ignari. Aduertendum item o Ptolemee perꝙ̃ callide ab aduerſariis limites figi latino ſermoni/ vt accuſare poſſint tranſgreſſores: exiſtimãt enim ex his accuſatio

nibus ſe poſſe clareſcere: limites inq̃ occultos quos ipſi ſoli ſciant/vt nos incautos qui per latinæ orationis campos/quaſi per quædam noſtra rura ſecuri incædimus/ quotiens libuerit taxandi ius habeant. Id quoq; ignorare te nolo q̃ teſtes ex coniuratione ſua ſemp citant: Sũt enim Coniurati & quaſi Colubri latitantes in ſepibus veneno ſo morſu impetunt tranſeuntes. Ad huius fundamenti ſubuerſionem duo ſunt ſcienda/latinum. ſ. ſermonẽ nunq̃ eũdem tenorem obſeruaſſe/& hominum iudicia ſic eſſe diuerſa/vt omnibus hominibus idem quantauis bonitate precellat/placere ac ſatiſfacere nunq̃ poſſit. Ad primi probationem hoc axioma declarandum aſſumo. Genus omne ſermonis & vocabula quibus animorum conceptum exprimimus /ſimul cum cæteris rebus humanis patitur cariem ſenium & mortem. Quis neſcit hoſtis nomine quondam appellatum eum fuiſſe qui nũc hoſpes dicitur/& modo ſolum eum ſignificat a quo nobis publice bellum infertur? Quis neſcit ſanguen pro ſanguis vſurpatum ab antiquis? & eos ita loquutos vt dicerent Valeſius pro Valerius: Fuſius pro Furius/maioſibus/pro maioribus /melioſibus pro melioribus/ laſibus pro laribus/feſijs pro ferijs/frequentarum pro frequẽs/ nuperum pro nouo/& recenti: Antiqui qui eleganter loquebantur inquit. A. Gellius dicebant Die quinti & die quinte/pro die quĩta: Die craſtini pro die Craſtina: Die proximi pro die proxima: Die priſtini pro pridie: Dies & dij in genitiuo pro diei. Diruncio pro diritatem reijcio: forteſco pro fortis fio: faſtibiliter pro faſtidioſe/ac ſtomachoſe: Falla pro fallacia: Differitas pro differentia: Ponderitas pro grauitas: minabiliter pro minaciter: & minacitas pro cõminatio: reapſe pro re ipſa: Ningulus pro nullus: garritare pro garrire, Item popoſci/me-

mordi/ſpepondi/pro popoſci/momordi/ſpopondi. Item rauus pro obtuſo/& abſente nobis pro abſentibꝰ nobis fuat etiam pro fuerit. Itē proplura & complura dicebant/pluria & cōpluria/vnde pluries aduerbium/ quo adhuc vtimur factum. Nō dubium etiam eos garrulum poſuiſſe pro Cordato. Comeſt quoq̧ pro Comedit/& expectorare pro extra pectꝰ mittere: & Comedim pro Comedam: Veſcum quoq̧ pro puſillo ponebant/quibus quia nondum oīo ex vſu abierant/aliqñ eſt vſus ipſe Cicero. Redit in mentem illud Catonis ī re ruſtica/Viduertatem vaſtitudinēq̧ Calamitates intēperiaſq̧ probibeſſis defendas arunces: arunces quippe dixit pro repellas: qua voce vſi ſunt & Cicero & Liuius/ꝙ in cōfinio fuerint illarum ætatum quaſi inter nouū & vetus teſtamētum apoſtoli. Dixit etiā Cicero muginari pro murmurare/& vſq̧ eodem pro vſq̧ quo more antiquorū. Gn. Martius dixit recentare pro renouare edulcare/pro dulcem reddere. Laberius & Cloacius fuerunt apud antiquos/qualis apud Iuniores Apuleius nouorum vocabulorum repertores. A. Gellius. xiij. libro dicit iſta vocabula fuiſſe olim an cipita & media: periculum/venenum contagium bonorem: ita vt malus bonor diceretur & ſignificaret iniuriam: furfur frumēti dicebatur Aplauda: & feces vini/floces. Varro & Nigidius dixerunt domuis pro domus in genitiuo. Similiter etiam fluctuis Senatuis. Lucilius in eodē caſu dixit victu & anu: quem in ſimilibus Cæſar ſequutus eſt in libris analogicis. Plautus dixit puluerat pro puluere plenum eſt. Varro dixit mutant pro mutantur. Sicut Virgilius ponit precipitat pro precipitatur in ſecundo Encidos. Et iam nox humida Cœlo p̄cipitat. Et Gn. Velliꝰ dixit tēpeſtas ſedauit ꝑ ſedata ē: Dicebāt quoq̧ antiq̧ teſte A. Gellio ī. xix. c. xij.

muneror pro munero/ſignificor pro ſignifico/aſſentior pro aſſentio/fœneror pro fœnero/pigneror pro pignero Dicebant & interfio pro interficior .Lucr .in ſecundo Aut flamis interfiat/maliſq́ʒ ferarū.Et quoniam rei hu⸗ius ſunt exempla prope infinita/quæ etiam grāmatiſtæ triuiales non ignorant:hinc me abſoluo: & horatiū cito optimum in hac cauſa patronū et iudicē Iſpe ergo i poe⸗tica ſic inquit.Multa renaſcentur quæ iam cecidere / ca⸗dētq́ʒ Quæ nunc ſunt in honore vocabula ſi volet vſus Quē penes arbitriū eſt & vis & norma loquēdi. Qđ grauius teſtimoniū? quæ maior auctoritas? quæ fortior probatio dari poteſt? Habet ergo vſus totum latini ſer⸗monis arbitrium: & Conſuetudo eſt latine loquēdi nor⸗ma veriſſima:Id oculo ad oculum videmus in auctori⸗bus antiquis probatiſſimis/ qui vt ætate/ſic quoq́ʒ ſermo⸗ne ſunt differentes:Nam nec Terentius vt Plautus : nec Virgilius vt Ennius:nec Cicero vt Cato:nec Apuleius vt Cicero eſt loquutus:Immo vt ſciant iſti vaniloqui ī ſermone vſum obſeruandū/legant libellum Ciceronis de Claris oratoribus/vbi dicitur Siſennā in ſenatu fuiſſe a C.Ruſſio deriſum ꝙ ſputatilica dixiſſet/vocabulū.s. iaʒ exautoratum/& a loquendi conſuetudine reprobatum. Erat hic ſiſenna homo Ceruicoſus ſimilis his noſtris ꝗ pnitioſi ſunt bonis ingenijs/vt maiales Calligines frugi⸗bus nouis/& dicere ſolebat(vt eo libro pʒ)recte loqꝫ eſſe inuſitate loqui.In cuius ſententiā vadit quidā grāmaticꝰ familiaris noſter/qui ad vnius vocabuli obſcuri declara⸗tionē/ſolet adhibere quinq́ʒ obſcuriora:ac ſi quis vt cla⸗rius Crepuſculum fiat/noctis intempeſtæ tenæbras ad⸗iungat.De Cæſare aūt dicit̄ ibidē ꝙ originē eloquentiæ dicebat eſſe verborum delectum: & paulo īfra qualem verborum delectum faceret declaratur cum inquit/ Pō⸗

ponius Conſuetudinem vitioſam & corruptam pura et incorrupta conſuetudine emendabat: Sic illo loco ſcriptum. Ex quo patet Cæſarem de quo præ dicendi elegãtia dicitur ꝙ ſanos homines a ſcribendo deterruit nunꝙ̃ a Conſuetudine diſceſſiſſe. De Auguſto dicit ſuetonius ꝙ genus eloquendi ſequutus eſt elegans & temperatum vitatis ſententiarum ineptijs atqꝫ incõcinitate/ & reconditorum verborum vt ipſe dicebat fœtoribus: & ſubinfert eum deridere ſolitum Mœcenatem ꝙ eſſet Cacozelos.i.malus affectator/ & Tiberium ꝙ eſſet antiquarius hoc eſt exoletarum & reconditarum vocum aucupator Apud.A.Gelliũ legimꝰ Fauorinũ philoſophũ ſcitiſſime rñdiſſe adoleſcẽti verborũ ãtiquorũ ſtudioſo et faſtidiẽti phraſim ſui tp̃is. Viue moribꝰ antiqs/et loq̄re p̃ntibꝰ verbis. Quid ergo inepte ſatagũt iſti? et conãt̃ nos reuocare a preſenti Conſuetudine laudabili ad antiquam latinitatẽ iam exploſam: quod plane damnant omnes viri docti tam noui ꝙ̃ antiqui? Reuertor ad Horatiũ q̄ inq̄t
Vt ſylue folijs pronos mutantur in annos
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas. Et Iuuenum ritu florent modo nata/vigentqꝫ. Et paulo ſupra cũ dixiſſet non negandũ Virgilio & Varro quod antiqui cõceſſerunt Cæcilio & Plauto/mox ſubiecit per licentiam & improprie loquens Cur acquirere pauca ſi poſſum inuideor/nõ eñi dicunt latini Inuideor: ſed vt ꝑphyrion inquit mihi inuidetur: ſed voluit oſtendere Horatiꝰ poetam non cohercẽdum tam rigida cenſura grãmaticorũ vt nũꝙ̃ liceat ei ſuo arbitrio loqui: quẽadmodũ etiã fecit Cũ ꝑter cõſuetudinẽ & oẽm regulã gramaticorum vltimã ſyllabã ĩ dictione palus breuiauit. Et vt cognoſcas poetis ſemꝑ ĩfeſtos fuiſſe grãmaticos/ ſubijcio breuiter quod de Virgilio legiſſe me memini. Virgiliꝰ cũ iter-

rogaretur a Cornificio & Pediano / & ab aliis gram-
maticis de verſu illo. Tris pateat Cœli ſpacium nō am-
plius vlnas/ reſpondit perlepide ſe in verſu illo fixiſſe
Crucem grāmaticis: vt in excogitando & diſquirendo
loco illo cruciarētur/et diſtorquerentur. Dicent forſitā
iſti ſe nolle nos ad Enniana tēpora reuocare: ſed ad æta-
tem mox inſequutam. Qua poete meliores/ & oratores
clariores floruerunt: & illius vſum vt pote defecatiſ-
ſimum ac ſyncœriſſimum omni diligentia obſeruandum
Verum ſi mortalium naturam non minus ac latina ver-
ba penſitarent / id factu impoſſibile ſat cognoſcerent
Tanta eſt in hominum guſtu diuerſitas tā multiformia
iudicia/tam multiplices varieꝙ ſententie/vt in rebus hu
manis nil conſtare poſſit: quæ etiam ſunt legibus inſtitu
ta & pœnis impoſitis ſeueriſſime ſancita vſu in contra-
rium nitente corrūpuntur: q̄to magis ea quæ ſunt arbi-
traria? Propterea legimus apud antiquos quattuor lin-
guas fuiſſe: primā quā dicunt priſcam-vſꝙ ad Latinum
regem latinā ſub ipſo rege Latino vſꝙ ad exactos reges.
Romanā vſꝙ ad Imperatores: Mixtam ſub Imperato-
ribus: Sunt ergo iſti vſꝙ adeo imperiti & humanarum
rerum ignari/vt velint ſermonē quo nihil eſt fluxi⁹ cohi
bere. Dicit Ariſtoteles futurum eſſe vt vbi nunc eſt
mare aliquādo ſit terra: adeo mutationi ſubiecta ē tota
mūdi hæc machina neduȝ ſermo cōparabilis Murenæ /
quæ teſte Hieronymo q̄to magis ſtringit̄ / tāto magis
ſolet elabi. Saciat̄ mēs humana vetuſtate: & ātiqua vo
cabula quaſi cibos nimiū familiares perteſa ſemꝑ inqrit
noua. Nō fuit apud antiquos vox hæc poſſibile/ ſicut et
multæ aliæ: nunc paſſim ab oībus eſt recepta. Horatius
in.ij.epiſtolarū ad Iuliū Florū loquēs de his q ſua poe-
mata diligēter emēdāt/dicit Obſcurata diu populo bon⁹

eruet: atq̄ ꝓferet i lucē ſpecioſa vocabula rerū et ꝓſeq̄t
Quæ priſcis memorata Catonibꝰ atq̄ Cethegis/
Nunc ſitus informis premit/& deſerta vetuſtas.
Aſſiſcet noua/quæ genitor produxerit vſus.
Ecce vt dicat deſertam vetuſtatē ſitu informē/ & vſū
vocabulorum genitorem.

¶ Adde q in dies exurgunt res nouæ/ quibus ſunt danda noua vocabula. Alienigenarum quoq̄ Conſuetudines/barbarorūq̄ Conmertia tollunt orationis puritatē/& latinā eloquētiā dehoneſtant. Quo fit vt dici poſcit nullā fuiſſe ætatē quæ aliqua ex parte ſermonē p̄teritæ addēdo vel minuēdo nō mutarit. Antiqui ad īſtar nō dixerūt: vt virg. in. ij. Eneid. Inſtar mōtis equū. Sed q̄dā ex recentioribus vti ceperūt ea phraſi: Vt ſolinus. Apuleius. Aurelius. Serenus. Subſtantia & eſſentia in raro vſu ſunt apud antiquos/nūc paſſim omnes vſurpāt Cicero putauit Beatitas & Beatitudo dura eſſe/et Beatitas eſſe magis latinū: tamē Beatitas repudiatū: Btitudo receptū. Quintiliani tēpore vix quiſq̄ dicere audebat fauorē/& vrbanū/& ea Cicero noua eſſe teſtatur. Inquit enī ſic in epiſtola ad Brutū. Eū amorē et eū vt hoc verbo vtar fauorē: Et ad Apiū pulchrū dicit. Te hoīem nō ſolū ſapiētē/verū etiā vt nunc loquimur vrbanū. Sūt qui putant primū a Terētio dictū obſequiū: Ceruicem ſingulari numero primus Hortenſius dicere eſt auſus. Vetres enim tantum numero plurali vtebantur. In quo notat Seruiꝰ/q dicat Ceruices in plurali ſignificare ſuperbiam. Elegans etiam vſq̄ ad ætatem Ciceronis vitij non lauds vt Gellius eſt teſtis / nomen fuit / & magnificus videtur aliquando vitium importaſſe q̄uis nunc in laudem vſurpetur. lege Iuliū. Capitolinū Eliū Spartianū: Eliū Lāpridiū Vulcatiū gallū trebelliū

Pollionem: Flauium Vopiſcum Qui poſteriorum imperatorum vitas ſcribunt: Lege Apuleium videbis īfinita monſtra verborum: Euolue Sidonium Auſonium Fulgētium vbiq; aliquam nouam vocabulorū frugem īuenies: nouum dicendi genus apparebit. Cur volūt ergo iſti phi lologi naturæ rerū oīno ignari res humanas & preſertim vſum loquendi quo nil mutabilius eſt, nō mutari? & a ſe alienam ſeruare conſtantiam? Niti obſtinate & ad id quod non poſſis, anhellare, mihi videtur ſtultum & inane. Scribit Ariſtoteles in politicis Lycurgum qui Lacedæmonijs leges dedit, tentaſſe mulieres lege cohercere, & vbi ſe fruſtra niti vidit, deſtitiſſe. Fuit illud opus viri cordati, & ad virium menſurā Laborantis. Sed quorſum iſta tot ac tanta hactenus percurrimus? Nempe vt oſtenderemus male ab aduerſarijs latino ſermoni limites fixos, vt pote a quibus vera confinia ignorabantur, & hi quorum hoc intererat non ſunt conuocati. Intererat autem hoc Conſuetudinis quæ cum ſit inconſtans ſemp & mobilis, nullis limitib⁹ cohiberi ſe patitur, & ſermoni latino nulla confinia vult aſſignari: & item vt quod erat ſecundum demonſtraremus propter multiplicē guſtus varietatem nullum eſſe op⁹ tam elaboratum tam excultum, vt omni ex parte laudetur ab omnibus.

Sed iam ad hoc probādum veniamus. Quid de naturis hominum loquar, quæ ſunt tanta varietate reſperſæ/vt quod vni ſapit raro vnq̄ alteri ſapiat? Scitum eſt illud Comici quot homines, tot ſententie. & illud Perſij Mille hominum ſpecies & rerum diſcolor vſus. Velle ſuum cuiq; eſt/nec voto viuitur vno. Caligula imperator vocabat Senecam harenam ſine Calce: Eundem A. Gellius & Quintilia. ferre non poſſunt. Sed hoc nimirum accidit ꝙ ille grāmaticus iſte vero Rhetor merus fuit: grā-

matici eſt verba coagmentare, Rhetoris orationem fuca re. At Seneca cum eſſet philoſophus rebus magis gaudēs q̄ ornatu, ſpreto flore orationis, latine tamen loquēs ſen-tentiarum grauitate pollebat. & hæc profecto laus eſt Syncæra, gloria ſolida, decus permāſurum: Cætera ſūt quædam temporaria, & ad modicum tempus duratu-ra: Audi hic Horatium in poetica: Scribendi, recte ſape-re eſt & principium & fons. Rem tibi Socraticæ pote runt oſtendere chartæ. Vbi clare demonſtrat omne ge-nus recte ſcribendi pēdere ab ipſa philoſophia: verba ve ro rerum inania/qualia ſcribunt iſti logodedali, vocat Horatius nugas canoras: & Auguſtinus ſiliquam, quæ intra dulce tectorium ſonantes quatit lapillos. Redeo ad hominum varia iudicia, quibus ſi quid ſimile vis videre vide in quot differentias eat guſtus: & q̄ ſit palati no-ſtri vaga & multiformis delectatio. Legimus Adrianū imperatorem, qui vir litteratiſſimus eſt habitus, Virgi-lio Ennium, Ciceroni Catonem, Saluſtio Celium pretu liſſe. Pacuuio viſum eſt ſe elegantiſſime æmulatū fuiſſe græcum ſermonem cū pro χυριαρχεια dixit pecus cur-uiceruicum, qd' ab alijs tamen eſt deriſum. Vis & aliud videre mirum iudicium? Scis in quanto precio ſint nunc apud nos Plautine Comediæ: imo & apud antiquos fe re omnes. eſt apud A. Gelliū libro quintodecimo noctiū atticarum Vulcatij de Plauto tale iudicium.

Multos incertos certare hanc rem videmus
Palmam poetæ Comico cui deferant.
Eum me iudice errorem diſſoluam tibi,
Contra vt ſi quis ſentiat, nihil ſentiat.
Cecilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat cæteros.
Hoc eſt antiquitatis de Plauto iudicium.

Sed lõge aliter ſentit Horati⁊ ſic enĩ ait de eo in poetica At noſtri proaui plautinos & numeros et laudauere ſales/nimiũ patienter vtrũq₃/Ne dicam ſtulte mirari: & reliqua Vul ergo Horatius Plautũ & ſales et metri ſciẽtiam neſciuiſſe: & in metris & in iocis teſte acrone immoderatũ fuiſſe. Hoc ſi quiſq̄ nũc dicere inciperet parũ abeſſet quin lapidaret. Vbi Virg. in quinto loquẽs de Darete dixit. Oſtẽditq₃ humeros latos. Serui⁊ putat meli⁊ dici potuiſſe/oſtẽtat. Et iudicio virgilij ſuũ audet ꝑferre iudiciũ. Audi ſentẽtiã adhuc magis mirabilẽ/atq₃ opinionẽ magis portẽtoſa₃. Sidoni⁊ Apollinaris faſtidit Ciceronianã eloquẽtiã: & ait ip̄m Ciceronẽ ſcribere ſupina/flaccida/hiulca cõpagib⁊ diſſilientib⁊ male coagmẽtata parum abeſt quin dicat litteras neciſſe ciceronẽ: Ciceronem inq̄ de quo Silius inquit.

Ille ſuper Gangem ſuper exauditus / & Indos
Implebit terras voce/ & furialia bella
Fulmine compeſcet Linguæ: nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiq̄ ſperare nepotum.

Cũ legerẽ nuꝑ correctiones plinianas vidi aliđ portẽtoſũ iudiciũ. Hermolau⁊. n. dicit ſibi nõ ſaꝑe dictionẽ hanc/ Ignitũ nec dignã eẽ quæ ĩ pen⁊ latinũ admittatur / et eatũ vt ipſe cõfitetur/Apuleius vtitur/ & ipſe in penitiſſimis latinorum adytis Lucretius educatus.

¶ Sed dic ſodes Illi magis antiq̃ fuerũt ne forte modeſtiores ĩ taxãdis laborib⁊ alienis? ꝑuerſiſq₃ iudicijs ꝑferẽdis? Demoſthenis orõ q̈buſdã ſicca. Demadi lucernã olere/Eſchini barbara videbať Ciceroĩs ſermo apđ Caluũ exanguis et trit⁊: apđ Brutũ fract⁊ et elũbis / apđ alios arid⁊ putabať: cõtra alij tumẽtẽ et inflatũ/nec ſatis ꝑſſu₃ ſed exultãtẽ ſupra modũ/et ſuꝑfluẽtẽ iudicabãt: Alij dicebãt frigidã ĩ iocis ei⁊ orõnẽ/alij parũ ãtiquã alij molliorẽ

et ſupſticioſam. Lucili⁊ q̄ prim⁊ vt aiũt cõdidit ſtili naſum/hoc ẽ irriſionẽ & vituperationẽ/Lacerauit quo ad potuit poetas antiq̄ores Eurypidẽ/Acciũ/Enniũ/ Pacuuiũ: Horati⁊ aũt taxat hũc/ dicẽs eũ & ſi fluit/ tñ eſſe lutulẽtũ. Redeo ad Neotericos. Priſcianus. dicit errare q̄ ſcribũt/adfat/adludit /adrideo/adſumo p.d.aũ.f.l.d.s. Politian⁊ q̄ fuit æuo nr̃o vir litterat⁊ id negabat/et Priſciano infẽſus ſic ſcribi debere affirmabat: ꝑducebatq́ in iudiciũ lapides ꝑuetuſtos: quos crediderim Priſcianũ vidiſſe/ ſed cõtẽpſiſſe ꝑpter illud Horatij: Mlta renaſcẽtur quæ iã cecidere/cadẽtq́ quæ nũc ſunt ĩ honore vocabula/ſi volet vſus. Poſſem plura de corruptis hoĩm iudicijs afferre teſtimonia: Sed cõſiliũ ẽ fabule finẽ ĩponere Cũ hoc vnũ rapti addidero. Dydim⁊ græcus ſex libros cõſcripſit aduerſus Ciceronẽ Et Argyropylus Bizãtius eundẽ ciceronẽ plurimũ dãnabat/dictitãs eum ignarum philoſophie fuiſſe/& græcarũ litterarũ/ eo q̄ ip̄e cicero dixerit aliq̄ñ græciam fuiſſe inopẽ vocabulorũ. Et quã rogo te põt habere ſermo cõſtãtiã q̃ñ q̄d iſte ꝓbat ali⁊ eſt qui improbat: & quod hic adorat/ille execratur? Addo perq̃ paucis aliud exemplum: quo recitato verbũ nõ amplius addam Cacozeliam grãmatici et p̃ſertim Diomedes vocant vitium quoddam orationis / quod tum Committi volunt cũ eo quis orationem dehoneſtat quo ornare ſe putat. Exemplum afferunt ex ſecũdo libro metamorpho. Ouidij. Aureus axis erat / temo aureus / aurea ſũmæ Curuatura rotæ/radiorũ argẽte⁊ ordo. In his ergo verſib⁊ dicũt cõmitti cacozeliã: et viciosã eẽ hãc orõnẽ: tale ẽ iudiciũ grãmaticorũ. Mihi autẽ et pleriſq́ alijs videntur eſſe irrep̃henſibiles/et carere oĩ labe/et habere comata oĩa concinniſſimæ copulata: putamuſq́ vicium/Si quod eſt / potius eſſe in criticorum cerebro / q̃

in Ouidio/& eis accidere fere idem quod accidit lippitudinem & Scotomiam patiẽtibus/qui vicium quod putant eſſe in rebus viſis/habent in oculis. Talis illuſio contingit & nautis: Naue enim p̄teruolante qui in naui ſũt putant arbores difugere: cum ipſi/non arbores moueantur. Sed his generaliter ita dictis Tempus eſt vt redeã ad me ipſum. Imputatᷓ mihi ꝙ opuſcula mea viuus œdiderim: nouum genus conuitij/quaſi quod omnibus licet/ mihi non liceat. Recordari cogor iſto loco quod legi de Apelle/ſolitum. ſ. eum tabulas ſuas in pergula cunctis videndas exponere/& ipſum latẽtem poſt eas iudicia pretereuntium auſcultaſſe. Aedidi & ego viuens opera mea/ vt vicia audiam quœ annotantur/& quœ excuſari poſſunt/excuſem viuẽs. Sciebam enim naturale eſſe vt vuœ maturœ a veſpis impetantur: & mantilia cãdida a muſcis maculentur: & veſtes per œſtatem a blattis corrodantur. Non dubitabam affuturos qui mea paupercula opuſcula mox vt eſſent œdita in iudicium traherent/vt ſi condemnare non poſſent, ſaltem ſuſpecta facerent: & vt inquit maronianus Sinon qui in meam ſugillationem confeſtim inciperẽt ſpargere voces in vulgũ ambiguas. Feci quoqꝫ hoc eorſum/vt manum aliqñ leuarem de tabula: & vt his curis abſolutus ad theologiœ ſtudiũ quo longe plus oblector me conferrem. Ego nãqꝫ poema omne carptim compoſui/ curſim abſolui/non fere aliter q̃ Canes aiunt bibere in œgypto. Aiunt etiam ꝙ in operuꝫ meorum principio grandis appareo/magna polliceor/ Sed in proceſſu ab altitudine illa mox excido/ ac ſi mihi opponant illud Horatij. Parturient montes/naſcetur ridiculus mus. Huic obiectioni non reſpondeo: opera ipſa ſatis reſpondebunt: ſententiam ferat qui recte intelligit: in omnem virum doctum qui careat perturbatione com-

promitto. Sed moneo dictum ab Ariſtotele. in libro politicorum octauo Impoſſibile eſſe/vel certe admodū difficile/vt qui opera ipſa non tractat perite valeat iudicare. Sed quid ego fruſtra pergo/omnem labe3 diluere/ad omnia quæ imputantur reſpondere? Sordidum aliquid relinquendum/vnde paſcantur qui cibo iſto viuunt. Oportet & Scarabeos fimum habere/ex quo pro generoſitate ſuæ naturæ pedibus auerſi pilulas volutent. & quēadmodum obſcœnum id animal loco Numinis habebāt Aegyptij Sic forioli iſti/qui omnia fluxu linguæ debonestant/apud nonnullos habentur in precio.

Quod eſt o Ptolemee/quod eſt infelicitatis genus hoc ꝑtinax quod mortalium principes/& ipſos preſertim litteratos odio tam atroci conſectatur? Vt ſcilicet tot Calumnijs pateant/totiens inceſſantur a maledicis. Habuit Homerus. Zoilum maſtigophorum: Maro noſter quendam Paronem æglogarum deriſorem/& Carbiliū qui dicitur ſcripſiſſe Eneidomaſtigem: & Herennium qui vicia: & Fauſtinum qui furta contraxit: & Batillum Carmina ab eo facta ſuffurantem. Anneus Cornutus vt refert Aul. Gellius reprehenſione inſulſa & odioſa inquinauit Virgilium in Veneris & Vulcani Concubitus deſcriptione. Probus quoq; taxat eundem ꝙ male tranſtulit ad Didonem quod dixit Homerus de Nauſicaa/cum Dianæ venatrici confert eam. Vipranius dixit Maronem nouæ Caconzeliæ. i. malæ affectationis repertorem/nec tumidum nec exilem ex communibus vocabulis opus confeciſſe. Sunt quoq; qui reprehendant eundem poetam re vera diuinum potius/q̄ humanum/ ꝙ Eryphilem dixerit mœſtam/quam apud græcos legerat ſtygerem. i. nocentem: & putāt Virgilium ex ignorantia linguæ græcæ ſtygerem in mœſtam tranſtuliſſe:

ſtulti & tardi corde/ac ingenio prauo atq; ignauo/non vident poni poſſe effectum pro cauſa/vt cum ſudor ponitur pro calore/vel labore/Sicut apud Moſem in Geneſi. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo: hoc eſt cū labore viues. naturalis autem effectus conſcientiæ nocētis eſt mœſticia. Quis item probibebat Virgilium diſcedere a græco & diræ illi fœminæ aliud Epitheton? Nōne conuenienter poterat eam quæ tale Crimen cōmiſiſſet/vocare perfidam impiam auaram? Cur ergo non mœſtam/licet mæſta ad ſtygerem non attineret? Notatur & a Fauorino philoſopho/ꝙ in deſcribēda montis. Etnæ flagrātia Pindarum īfeliciter æmuletur. Cui Pontanus noſter in Dialogo quem Antonium appellauit in faciẽ reſiſtit oſtendens ratione manifeſta melius Pindaro Virgilium de illo incendio loquutum: & in illis noctibus atticis dicit. A. Gellium aliquando dormitaſſe: vt ipſe quoq;. A. Gellius qui alios taxat ſine morſu hominum nō euadat. Huius rei cauſas duas inuenio/vnam ꝙ ſupra alios mortales claro atq; illuſtri loco conſtituti omnibus pateant/ & ſiquid agunt latere non poteſt/iuxta illud Chriſti/ Non poteſt Ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: & a Criſpo dictum eſt in maxima fortuna minima licētia. Alteram ꝙ ſicut Auſter ſerenitatis apud nos/ſic vbiq; gloriæ inimicus eſt liuor. Tertiam cauſam addo/vt. ſ. dū illuſtres viros perſequuntur/aliquod ſibi nomen acquirant/qui aliter ignobiles permanſiſſent. Sicut de eo dicitur qui ī Ephesiæ Dianæ templum ignem miſit. Sic & Pilatus ex ſcelere ſuo factus eſt famoſus/& aſſidue cū Chriſto cantatur in Symbolo. Huiuſcemodi homines virulenti ſi inter legendum aliquid quod aptius exierit conſpicantur/curſim pertranſeunt/quaſi aliud quærant. & more muſcarum relictis integris ac ſyncæris partibus/

ibi tandem Sidunt/Vbi de ſuppuratione aliqua iam matura emanat humor purulentus & teter. & recte profecto primus nominum impoſitor quiſquis ille fuit/vitiũ iſtud dixit inuidiam. Videntur enim inuidi non videre: & inter aliena bona pati Aoraſiam: Dum in ea ſolum configunt oculos/quæ poſſint vel videantur poſſe taxari. & valde ægreferentes/ꝙ non offendant vitia grauiora/notant veruculas/ſignant neuos/damnant pilos/nil non faſtidiunt. & mirum eſt ꝙ ea quæ maxime diligũt acerrime taxant/vicia ſcilicet & errata/ in quibus/cum ea quæ bona ſunt/muti/flacci/defectiq́ȝ viderint, oppido exultant: Sed illud taxant/non vt illud taxent. Verũ vt per illud auctorem cõfodiant, & ſibi laudem & nomen acquirant/in illo inuidi/in iſto vani/in vtroq́ȝ ſtolidi. At viderint ipſi quid agant/& agant vt lubet/dummodo ſciant aliquando ſe inuitos nobis prodeſſe. Fimus enim longe celebriores dum accuſantium/atq́ȝ excuſantium linguarum conflictu & multa contentione ventilamur. Ego quidem ſum ſemper nõ virtute/ſed naturæ potius benignitate ſic affectus(norunt hoc qui me norunt) vt non poſſim non laudare quæ ſunt recte dicta. Conieci tamen & ego(vt verum fatear)oculos aliquando in ea quæ Vitiligatores iſti cudunt: & inueni ea nihil ĩ medio habere: & eſſe vt Horatius inquit verſus inopes rerum/nugaſq́ȝ canoras/& quaſi nuces ſine nucleis/ & Caſtaneam a tineis corroſam/quæ(vt aiunt)in cute nitet & intus putret. Docet recte Horatius ĩ poematibus ꝗd ſit venia dignum ꝗd indignum/ait enim in poetica.

Sunt delicta tamẽ quibus ignouiſſe velimus: Nam neq́ȝ chorda ſonum reddet quem vult manus & mens.

Poſcentiq́ȝ grauem perſepe remittit acutum.

Nec ſemper feriet quodcũq́ȝ minabitur arcus.

Verum vbi plura nitēt in Carminæ/non ego paucis offē dar maculis/ quas aut incuria fudit/aut humana parum cauit natura.Incidi & ego vt ingenue fatear ī aliquot errores per incuriam quorum hic vnū libet ſubijcere cui Horatiꝰ vt ex verbis eius deprehenditur facile ignoſce ret.Dum Iunior olim Demoſthenis vitam e græco ī la tinū per Leonardum verſam per legerē/ et ad locū mor tis eius perueniſſem pro Calauræa / Calabriam ſcriptū reperi:& ex illo tempore in ea opinione ſemper permā- ſi Vt crederem Demoſthenē vita functum eſſe in Ca- labria.Et propterea poſtmodum ſcribens Thropheum mantuanum cum quædam Calabriæ loca percurrerem dixi Demoſthenē occidiſſe in calabria:q̄ nō in Calabria parte Italiæ:ſed in Calaura ſcopulo vel inſula iuxta Pe loponneſum ad orientem poſita vitam veneno commuta uit in mortem: Et de hoc ſero certior factus ſum ex le- ctione Codicis græci ſtrabonis Coſmographi/quē tunc nō legerã.Meminit etiã Calauriæ Plinius contra Thoe zenium agrum eam locans/Demoſthenis autē non memi nit. Pomponius Mella de Demoſthenis morte mentio- nē adiungit.Tum demum cognoui īpoſſibile eſſe/ vel cer te admodum difficile eum qui multa ſcribat/ vel ſuo vel aliorum vicio non errare/& recte dici poſſe tot eſſe qui errent/quod qui aliquid faciant. Nam & a vulgaribus dici ſolet: Qui nil facit non errat.At mihi quidem videt̃ multo magis eum errare qui nihil facit/ & in ocio natu ræ contrario ſe ſepelit / ac more ſuis grunit in Cœno : Qui agunt ergo & qui non agunt omnes errant. Similis hallucinatio Lucano imputatur/ q̄ in ſexto Phar ſaliæ dixit Que tetigit Phylace Pteleoſq; & Dorion ira Flebile pieridum.Putauit enī Dorion vrbē Achaiæ vbi Tamyræ vati ſuccenſuere pierides/eſſe ī Theſſalia/

ſeductus vocis ſimilitudie. Nam vrbem Theſſaliæ quæ dicitur Dotion/putauit Dorion appellari: & quod factum eſt in Achaia/Credidit accidiſſe in Theſſalia. Vide Hermolaum in nonum caput Quarti libri Plinij de naturali hiſtoria. & vt verum conſtet eſſe quod vulgo dicitur: Humanum eſt peccare: Cōmemorabo quædam peccata veterum Auctorum quorum comparatione noſtra videri poſſunt venia digna. Pomponius Mella in ſecundo Geographiæ libro dicit Iſtrum fluuium mare Adriaticum influere: quod conſtat eſſe falſiſſimum. & Ptolemæus de Padi ortu inſigniter errauit. Orpheus in Agonautico dixit. Termodontem, Phaſim/ & Tanaim fluere ex Araxe: quod poſtea deprehenſum fuit eſſe falſum. Eſchilus Philoxenus, Nicāder Euripides vt refert Plinius in vltimo loco libro naturalis hiſtoriæ dixerunt Electrum naſci ad ripas Padi: quod ꝗ verum ſit nemo ignorat. Dixerunt inſulas electridas in mari eſſe Adriatico, quo nomine nullæ in eo ſunt. Eſchilus dixit in Iberia quæ eſt hiſpania Eridanum eſſe/ & Rhodanum appellari, quod eſt falſo falſius: Euripides, & Apollonius dicunt in mare Adriaticum confluere Rhodanum, qui fluit in gallicum. Sophocles tragicus dicit electrum fieri vltra Indiam/ & eſſe lachrymas auium meleagridū qui error eſt manifeſtarius Eratoſthenes reprehendit Homerum/ ꝙ in locis & locorum diſtantijs ſæpius errauerit. Strabo autem in primo geographiæ libro licet nitatur Homerum excuſare, non tamen poteſt eum omnino ab errore defendere: Sed dicit non eſſe a poetis quærendam rerum cognitionem exquiſitam. Dicitur & Plinius erraſſe vitio librariorum vt patere dicunt in. xxvij. naturalis hiſtoriæ, capite. viij. vbi tranſtulit porrū pro marrubio. Iulius Higinus vt refert A. Gellius in. x. no

ſtium ſuarum dixit Virgilium circa hiſtoriam romanã multipliciter erraſſe: & preſertim cum inducit Palinurum Eneæ dicentẽ: portuſq; require velinos: Velia enim vnde Velius dicitur non erat eo tempore: & cõdita eſt/a/Phocenſibus profugis poſt annum amplius ſexenteſimumq̃ Eneas in Italiam venit. Quomodo ergo quærat portus dictos ab oppido cuius nomẽ eo tẽpore nuſq̃ gentium erat. Item cum dixit Theſeum liberatũ ab Hercule rediſſe ab iferis: & poſtea de eo dicit. Sedet æternumq; ſedebit infelix Theſeus. Item cum dixit. Eruet ille Argos agamemnoninaſq; Mycenas/Ipſumq; Eacidem ideſt Pyrrhum/ quaſi ille quem oſtendebat pater Anchiſes/fecerit illa omnia: hoc eſt eruerit Argos/& Mycenas/ac Pyrrhum: Quod conſtat eſſe impoſſibile: Nam non eodem tempore/nec per eoſdem homines cũ Acheis & cum Pyrrho pugnatum eſt/& bellum achaicũ multis poſt Pyrrhum annis eſt cõfectum: Exſtimabat ergo verſum illum ſubtrahendum/Ipſumq; Eacidẽ genus armipotentis Achilli. Idem in Egloga/Formoſum paſtor cum dixiſſet Teſthylis & rapido feſſis meſſorib⁹ æſtu. Item At mecum raucis tua dum veſtigia luſtro ſole ſub ardenti reſonant arbuſta Cicadis In fine ſubintulit. Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo eſt/ac ſi duo tempora in vnum coirent. ſ. tempus meſſis & putationis/quæ tam longe diſtant: & ac ſi cum putantur vites vlmi ſint frondoſæ/quæ non conueniunt Marcus Manilius in quinto dicit Andromaden Aethiopicam Cephei regis filiam habuiſſe ceruicem niueam. Sic enim ait: Niuea ceruice reclinis. Ouidius autem de eadem dicit. Andromade patriæ fuſca colore ſue.

¶ Taxatur Ouid. q̃ q̃nquaginta filias Theſpÿ vel Theſpis vt dicit Diodor⁹ quas Hercules vna nocte grauida

uit vocet turbam Teutrantiam/quaſi fuerint filiæ Teu-
trantis qui tenuit partem Phrygiæ ad Caicum.
Item in.xv.metamorpho.inducit Pythagorā Mycenas
ſpartam Thebas Athenas tūc nō habere niſi nomē: qua
ſi fuerint abolitæ & penitus extinctæ/qđ eſt omnino
falſum & ridiculum.Idem Ouid.in libro faſtorum de-
ſcribens raptum Proſerpinæ lapſus eſt in deſcriptione
florū bybleorum:nam dicit eam cū Comitibus ſuis legiſ
ſe violas/roſas/lilia alba/Amaranthi & Croci flores/
qui nequaq̃ legi poſſunt vna die/ſed nec vno mēſe.Vio-
læ nāq; florēt Veris initio/roſæ Vere iam precipiti:&
paulopoſt roſas lilia alba/Amarantus ītrante Autūno:
& Crocū menſe Octobri. Quo modo ergo colligi poſ-
ſunt vna die? Erat intentus florū varietati deſcribēdæ/
& florendi tpa nō aduertit Immo qđ magis miror ipſi
Cōmētatores qui locum illum enarrant id nō aduertūt.
¶Scientes ergo Critici nr̄i naturæ humanæ Conditio
nem eſſe/vt errare/labi/decipiq; poſſit/deberent ſe cohi-
bere/& minima cum Horatio trāſeuntes ad magna er-
rata ſeruare cenſurā.Sed ſcio rn̄ debūt illud Ouidij. Ne
ue monēdo pfeciſſe putes:nec tpa pde loquēdo.Memine
rint tn̄ ſibi cauēdū eē/videdūq; qd habent.Nō deerūt
enim q eos cribrēt/q pinſāt/& molāt : & ī poſteritate
nr̄a erūt q eādem cōtra eos & meā/& aliorū tueantur.
Sed vt aduerto nimis ſermo nr̄ euagat/& vrceus meus
exit in amphorā.Feramus igit nos o Ptolemee feramus
æquo aīo liguas eorū:& in vltionē tot iniuriarū eis par
cam9:atq; īdies magis ac magis virtute nitamur Claris
operibus vnde conſequamur Laudem/inſudemus:Nam
ad q̄to maiorē gloriā veniſſe nos viderīt/tanto ipſi qui
poſt q̄ quoad pn̄t malignati fuerint/lōgo interuallo nos
ſequent/magis atq; magis affligēt.Si vero cōtigat aliqū

nos errare:nil tamen propterea eſt minus agendum.Si-
cut nanq; in moribus Charitas operit multitudinē pec-
catorum:ſic in ſcientijs pauca errata a multis benedictis
abſorbentur.Philoſophi vniuerſi/fere omnes eccleſiæ ſa-
cri doctores Gratianus qui patrum decreta collegit: Pe
trus Lombardus qui librum ſententiarum ſcripſit/erra
uerunt/In ſummo tamen precio remanent/laudantur/vi
gent/releguntur,amantur. Concludamus ergo illo Pe-
tri apoſtoli dicto.Hæc eſt voluntas Dei vt benefacien-
tes obmuteſcere faciamus imprudentium hominū igno-
rantiam.Hæc ſatis ad preſens generaliter dixiſſe: Si qd
vero ad ſingula obiecta dici ſit neceſſe/relinquo tibi totā
hanc prouinciam: Quod litterarum peritia facit vt poſ-
ſis: & fraterna Charitas facit vt velis. Bene Vale.

MARIVS AEQVICOLVS IOAN. IACOBO BARDELLONIO SALVTEM.

P Er Cymacli vndas cum Domina Iſabella Eſtenſi vaganti mihi tuæ litteræ redditæ ſunt: Quibus inter Cætera certiorem me reddis Ptolemeum Gonzagam iam vltimã manum imponere Apologiæ/quam ꝑ Germano Carmelita Baptiſta ter maximo contra litteratores ſuſcepit. Laudo officium: Sed miror cur in mea prouintia/quam liberis ſuffragijs ex noſtri ordinis quaſi Senatus. C. ſortitus ſum/tantum ſibi iuris vendicet. Scio hominem ingenioſiſſimum/ lectionis plurimæ/ & acris iudicij: Verum qualia parat ocioſorum ſunt/vt nunc nos ſumus/non eius qui in rebus publicis maximi momenti. (vt priuata omittã) ſit ampliſſime occupatus: Ex omni Europa ad ſuum principem Cuius humeris libertas & ſalus nititur Italiæ Regum/& rerumpubli. Confluunt Oratores: Huic cũ Ptolemeus a ſecretis ſolus prim9 ſit voluntatũ & Conſiliorũ adiutor & particeps. Nõ ſit veriſimile vt ad defendendũ vacet/Cũ vix ad vſus vitæ neceſſarios ocij ſupſit tantillũ: Sinat me hoc agere. Teſtor me relicturũ aduerſarijs nullũ prouocationis locũ/ Si quid in iuſtiſſima. cã/ & in diligentia fidendũ eſt: Si poteſt igitur deſiſtere rem gratam faciet/ ſi minus/ſcribamus vterq;. Te tñ rogo vt illi perſuadeas/ne paria induat arma: Nos enim de ortu linguæ latinæ/ & vt altera facta ſit/vt in hanc quã vulgo loquimur veteris vmbram paulatim defluxerit longa oratione diſputamus.

Mox vt Carmelita verborũ & ſimplitiũ/ & collocatorum ſummã habeat rationem / vt priſcis ad decorem parce/vt nouis verecunde ad neceſſitatem vtatur/ vt ꝓpriis/ & vſitatis latinis inſiſtat ſemper: oſtendemꝰ/ vt illorũ conglutinatio dulciores numeros & ſuaue ſapiat: Porro vt perſonæ ac tẽpori conſentaneus/quod Græci ꝓpon/Cicero decorũ dixit vbiq; miro artificio obſeruet Hæc ſumma eſt: Locos ꝑterea obiter illius ꝓclariſſimos excutimus/vt ſententiis ex abdito Erutis pœma redũdet vt oĩm artiũ & diſciplinarum humane diuineq; philoſophiæ ſit refertiſſimum: vt ſucci multum/ſanguinis et neruorum habeat plurimum : Vt natura ipſa lætum & fecundum ingenium preſe ferat/vt propriis ductibꝰ vena indefeſſe ſcatens fluat: ſic ante oculos ponemus vt diuino interdum afflatum Numine non poſſit negari. Habes rem omnem/& Conſilium meum: Cura ne mihi cũ Ptolemæo amiciſſimo concurrendum ſit. Do illi hac de re litteras: Sed breues admodũ/tũ ne ambitiõis accuſer. cum quia nulla res maiori precio emitur q̃ quæ precibꝰ Fran.ʒerbinatus adoleſcens elegans & virilis tuus eſt. Iohan. Iacobum Calandram eruditiſſimum Egidiũq; meum Immo noſtrum ſaluto. Cum ero Ferrariæ Calucidiũ/& Proclum habebis Bene vale Cymacli quarto Idus Nouembris.

M.D.VIII.

PTOLEMEI SPAN. APOLOGIA CONTRA DETRAHENTES OPERIBVS. FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI.

Cum audiſſem nuper Baptiſte mantuani Carmelitæ fratr s mei opera taxari a nonnullis/minime me Chriſto miratus ſum/ & quod ſciebã omnes qui aliquid ædunt / ſeu ſint ſcriptores/ſeu alij opifices huic infelicitati eſſe ſubiectos/vt habeant ſemper ſugillatores / ſicut & veſtes habẽt tineas/& ligna teredines quibus erodãtur: Et ꝙ recordabar eũ quaſi ſemper aliud agentẽ oĩa ſua cudiſſe poemata/atq; ea cum ſit minime gloriæ cupidus/atq; deriſor auræ popularis / quaſi quid oneroſum ac permoleſtum: & vt ipſe ſolitus eſt dicere / meliorum meditationum impedimentum/ proieciſſe a ſe / & tanꝙ vita ĩdigna expoſuiſſe/magiſꝙ ædidiſſe. Exiſtimabam enim eſſe ſatis veriſimile in multis eum peccaſſe/Qui Horatiani precepti neglector/neq; in decimum annum ſua ſeruaſſet: Vt Iſocrates ſuum Panegyricum: Neq; in nonum vt Cynna ſuam Smyrnam / neq; limæ laborem & moram pertuliſſet/Sed potius omnia feciſſet quaſi extempore/ Subitario quodam furore/tanꝙ ſyluas . Et hac adductus ratione iudicabam fore ſatius diſſimulando pertranſiſſe hos rumuſculos/ quaſi indelebiles / vel ſponte ſua aliquando quieturos: Sicut medici ſolent quaſdam leues corporum mole

ſtias Naturæ curandas relinquere / quaſdā etiam peri-
culoſas reſpuere: Ne fruſtra laborando malorū medico
rū nomē incurrāt. At pietate fratena me indies magis
ſollicitāte / Cū more Apellis / quaſi poſt tabulā latitans
haberem aures ſemper intentas ad ea quæ in eum Crimi
na ingerebantur manifeſte deprehēdi ægritudinē hanc
ſonticā nō eſſe: Immo & ſola dieta curabilem: & quæ
dā ex his quæ obijciūtur eſſe īpreſſorū errores: Quædā
eſſe meras calumnias: Quædam vero poeticas licentias /
& ab alijs poetis etiā laudatiſſimis in vſum miſſas / &
paſſim ab antiquis vſurpatas. Quædā & ea pauciſſi-
ma noue dicta / & contra conſuetudinem ātiquorū / quæ
Nauci ſint pendenda. Quis eſt enim qui loquendo vel
ſcribendo multum vel parū ab ætate p̄cedenti nō diſce-
dat? Suſcepi ergo curam / vt fratrem decuit / diluendi
has labeculas / & quidē confidenter / videns eas ſmigma
te non multo indigere / & medico peritiore opus nō eſſe.
Præmitto ergo illud Horatij ſummi in arte poetica pre
ceptoris antipharmacum ſalutare.

Verum vbi plura nitent in carmine non ego paucis.
Offēdar maculis. Sint ergo aliquæ maculæ / ſint aliquot
Neui: Sint non nullæ Veruculæ in tanta Corporis mo-
le poetici. Quid tum poſtea? O Critice quiſquis es / viſ-
ne propterea dare in interitum? Noli ſic deſipere / ſic
ineptire / noli huic iudicio ſubmittere autores tot clarorū
operum Si enī et in antiquos velim⁹ eſſe cenſores tā au-
ſteri / vt non admittamus niſi oīno ſanctos / niſi penitus
īmaculatos: explodētur / fortaſſe ad vnū oēs? cōſidera il
lud Horatij in primo libro Sermonū / ſermone decimo
Age q̄ſo Tu nihil ī magno doct⁹ deprēdis Homero? Nil
Comis tragici mutat Lucilli⁹ Acci? Qui verſus cū inter
rogatiōe & ironia p̄nunciādi ſunt / & ex cōtrario intel

ligēdi/ quaſi dicat in oib⁊ poetis aliquid emendandū inueniri a doctis. Audi quid dicat Quintilian⁊ in decimo libro capite de imitatione/ vt cognoſcas oēs antiquos poſſe aliqua ex parte taxari: ait enim ſic. In magnis quoq; auctoribus incidunt aliqua vicioſa/ & a doctis inter ipſos etiā mutuo repbēſa/ ſic ille. Didimus grāmaticus alexādrinus ſcripſit contra Ciceronē. Itē Gallus Aſini⁊/ & Lartius Licinius: Contra Theophraſtū dr̄ ſcripſiſſe meretrix quædā: & ei magnū vt aiūt intuliſſe negocium. Recordare Pollionē deprehendiſſe in Liuio tanto auctore/ patauinitatē/ hoc eſt aliqua verba patauina. Et ab eodem reprehēdi etiā ſaluſtiū/ qui in romana hiſtoria tenet principatū/ ꝙ ī primo hiſtoriarū libro eos q̄ trāſitū maris fecerant dicit/ tranſgreſſos/ quos tranſfretaſſe dici ſolitū eſt: Nā tranſgreſſus a pedum greſſu appelatur Satis ergo tibi factū putes ſi plura vt inq̄t Horati⁊ nitēt in Carmine/ nec vſq; adeo paucis maculis offendare vt imodeſte ac importune te ingerens & ſacroſanctos vates cōmaculare nō parcens ex doctorū hoīm cœtu nō iniuria forſitan explodare. Vtq; id benigni⁊ facias ſubiungo hic quæ de ſummis virorum ingenijs eodem. lib. capite primo dicit Quintilianus. Neq; id ſtatim legenti perſuaſum ſit omnia quæ omnes auctores dixerūt vtiq; eſſe perfecta: Nam & labant aliquando/ & oneri cœdunt/ & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati non ſemper intendunt animum/ nonnūq̄ fatigantur. cum Ciceroni dormitare interdum nō ſolum Demoſthenis oratio: Verum etiam Homerus ipſe videatur/ ſic Quintili. Sed venio iam ad ſingula/ ſequens ordinem non quidem librorum, ſed magis memoriæ: vt id pri⁊ ponatur quod reminiſcendo prius occurrerit.

I
Ncipio igitur a rancore qui ſolet eſſe cauſa borum tumulti:ū. Aiunt poetam ea voce. ſ. Rancore vti/ quæ apud auctores idoneos non legatur: manifeſta hæc Calumnia: Ego enim rācorem legiſſe me memini apud Palladiū in libro de rebus ruſticis/ vbi ſic inquit. Receptacula olei ſemꝑ ſint munda ne nouos ſapores vetri rancore corrumpant. vbi videtur velle rācorem eſſe putorē quendā / & idem fere quod rancidum/ a ranceo verbo: Transfertur hoc viciū ad animū/ Cum ſignificare volumus malum affectum & preſertim liuorē/ ac ſimultatē/ quæ iudicium deprauāt/ & faciunt homines in damnum aliorū ire ꝑcipites.

¶ Aiunt item eum hoc vocabulo reſerare male vſū: Cū dixit in Alphōſo Inſontes animas reſeraret ab orco Nō enim animæ (vt aiunt) ſed hoſtia ſeris clauſa reſerantur Manifeſta & hæc Calumnia/ & hominis indiſciplinati Certum argumentum/ ꝙ non nouerit proprietatē vocabulorum a poetis obſeruari non oportere/ vt īfra oſtēdetur: Nec virgiliū legerit in. ij. Aeneidos Dixiſſe homines laxari/ cum proprie homines non laxentur / ſed loca & clauſtra: ait enim ſic.

Incluſos vtero Danaos/ & pinea furtim
Laxat clauſtra ſinon. & in ſexto dixit
Aperit ramum qui veſte latebat.

Audiui etiā ſpectari limis/ & vt inquit Apuleius morſicātibus oculis a quibuſdam quot niſi male memini in prima eſt Parthenice. Cū Olympiacū ponit ꝑ cæleſti. Volunt enim ab olympo qui ponitur pro Cœlo/ fieri olympiū/ & olympicum / ab olympia vero vrbe olympiacū. Huic obiectioni paucis rūdeo/ ſumi etiā olympiacū pro Cœleſti: Qd᷈ vnico exēplo declarabo. In vndecimo libro Apulei de Aſino aureo Legit̄ Apuleiū ipm cū ſcd᷈o

Romæ iniciatus fuit Oſiridi/chlamidam(ſic enĩ ipſe dicit)accepiſſe/quam olympiacã ſacrati appellabãt. Exponens autem noſter Philippus Beroaldus locũ illum dicit olympiacã ideſt Cœleſtẽ & diuinã ac Dijs olympijs dicatam ſic quoq; nos exponimus dictũ a poeta noſtro Chriſtum eſſe ſtirpem olympiacam/non ab olympia vrbe/ſed a Deo olympio ideſt Cœleſti Dicebatur etiã ab antiquis Iupiter olympius Et Dij olympij vocabantur/qui in gigãtomachia Ioui olympio ſuppetias iuerãt. Deus autem noſter qui ſecundum nominis Etymologiam verus eſt Iupiter poteſt recte dici olympius/hoc eſt Cœleſtis: & ab ipſo Deo olympio Chriſtus naturalis Dei filius olympiaca ſtirps poteſt appellari. Volunt itẽ eum male armos ponere pro humeris hominum. aiũt nanq; armos nõ hominum dici ab idoneis/ſed belluarum. Manifeſta hæc Calumnia/& non ſine eorum rubore refellenda. Pompeius enim dicit arma vocari quæ armis dependent/ & non ea quibus eminus pugnamus quæ tela appellamus. Lex Laurentum erat ne pomum ex alieno legatur in armum/ideſt quod humeri onus ſit. Antiquitus quoq; virgo ſacrificans ꝙ laciniam togæ in humerum reijceret/armata dicebatur/ꝙ videlicet Laciniam in armo haberet. Item armillæ dicebantur ornamenta quædam militaria/ quæ militi a duce donabantur/ꝙ in armis hoc eſt brachijs gererentur. Nã antiqui humeros cum brachijs armos vocabant. Eſt & armillum vas vinarium dictum ꝙ armo portaretur. In his oĩbus conſtat de hoĩs armo ſemper intelligi. Qui tamen defẽdere vellet armos dici proprie brutorum/habet Autorẽ ſatis idoneũ Ouidiũ. s. i deci. Metamorphoſeõ ĩ fabula Atlẽtæ & Hippomanis. ſic enim dicit. Digiti curuantur in Vngues: Ex humeris armi fiunt. Et hoc etiam

conceſſo nil tamen minus poeta ſaluatur ꝙ iſte vocabu-
lorum proprietates confundũtur ab auctoribꝰ/& pre/
ſertim a poetis Quibus ex priuilegio concœdiť nõ liber-
tas ſolum/ſed etiã lĩcẽtia: Nam cum auriculæ ſint bruto
rum/vt quidã volunt. Tamen Lucretius dicit in quarto.
Et genꝰ humanũ eſt auidũ nimis auricularum. Idẽ ꝓ ele
ꝑhãtioſi dicit elephantem & pro Centaurea herba di-
cit Centaurum & Centaureum.

¶ In primo libro Throphei mantuani dãnat ꝙ primã
Iſauri ſyllabam ponat productam/quam ſolent alij qui-
dam breuiare. Manifeſta & hæc Calũnia/et neſcio qd
indiſciplinatũ præ ſe ferens. Volunt enim eum licẽtia pri
uare/quæ ab oĩbus poetis vſurpatur: Licentia inꝗ̃ quæ
paſſim in nominibꝰ proprijs eſt conceſſa Subijcio ergo
verba ſeruij in locum illuꝫ primi Aeneidos. Huic coniũx
ſichꝫus erat. Cum nomina a verſibus abhorentia inue-
nit poeta/aut ea mutat/aut aliquid inde mutilat. Et pau-
lo infra Sichꝫus Primam natura corripit: Sed hic ecta-
ſim facit licentia quæ in proprijs eſt noĩbus ĩ quibꝰ licet
in quauis parte mutare ſyllabæ naturam. Idẽ euenit in
appellatiuis ſi a proprijs ſunt/Vt ſicanio pretenta ſinu.
ſic Seruius. Et idem virgilius paulo mox poſuit eandem
ſyllabam breuem ſubinferens. Quos intermedius venit
furor/ille ſichæũ. Addo qđ in decimũ Aeneidos dicit ſer
uiꝰ: ait enĩ ſic. Cydon ſi nomẽ ẽ appelatiuũ/corripit Cy.
ſi propriũ ꝓducit. Sed tñ ſtatius ĩ ꝓprio corripuit-vtẽs
licẽtia quæ in proprijs eſt nominibꝰ. Hec regi promiſſa:
Cydon/hæc Lampe dabamus ¶ Reprehẽdiť etiã ꝙ
ſpũale dixerit ꝓ incorporeo: ſed ea vox iã diu eſt in vſu
in ſcriptoribꝰ eccleſiaſticis hiſꝗ́ approbatiſſimis/ Qua
lis Ambro. Augu. Hieronimꝰ ꝑꝗ̃ familiaris/ et recte per
Analogiã iflexa a ſpũ/ſicut a manu manuale/Q đ En-

chiridion dr̃ græce/ & a ritu rituale. Vñ libri quidã Etruſcorũ dicebãtur ab antiqs rituales/ q̃ in eis cõtineretur quo ritu vrbes cõdantur/ Aræ/ ædeſq; ſacrẽtur/ Curiæ/ tribus/ & Centuriæ diſtribuantur. Fateor dictionẽ hãc in tibullo Catullo/ & Propertio non inueniri: ſed nõ eſt in arbitrio iſtorum/ vt Critici putant terminos ſtatuere linguæ latinæ quæ magis indies ꝓpagatur & creſcit etiam his inuitis/ qui vellẽt eã claudere intra vnius ætatis anguſtias/ contra iudiciũ ipſorum antiquorũ q̃ linguã latinam curauerũt non certis coartare limitib9/ ſed indies magis ac magis proferre: Vñ Lucreti9 ĩ primo: Multa nouis verbis preſertim cũ ſit agendũ ꝓpter ægeſtatẽ linguæ/ & rerum nouitatem. Et Quintilianus in primo libro Capite de trib9 virtutib9 in eloquutione de nouis verbis ſic inquit. Noua nõ ſine quodã ꝑiculo fingimus. Nã ſi recepta ſunt modicã laudẽ afferunt oratori/ repudiata etiam in iocos exeunt: Audendum tamen Nã vt Cicero ait: Etiã quæ primo dura viſa ſũt vſu molliũtur ſic Quintilianus. Facit ad hæc quod dicit Varro de lingua latina. s. Leliũ doctiſſimum illo æuo / & alios ſenes euitaſſe dictionẽ/ Nouiſſim9/ q̃ nimiũ nouũ eſſet verbũ Et tamẽ Cicero vſus eſt ea in oratore dicens: Quæ duo ſunt ad iudicãdũ nouiſſima. Et ĩ epiſtola ad Octauium: Nã vt ordiar ab inicio & perducã ad extremũ. & nouiſſima conferam primis. Cicero abſtinuit verbo iniũgo qđ ponitˀ ꝑ aliquid agendum mãdo: Vſus ẽ eo Papinius p̃fatione primi libri ſyluarũ / & poſt eũ alij: & modo receptum eſt paſſim ab omnibus Carpitur etiam q̃ vtatur hac dictione/ vidualis/ Cum dicere vult vel hitũ/ vel vultum triſtẽ ac humileƺ/ quali ſolent Viduæ incedere: Quid ad hoc rñdendũ? Niſi vt eãt ad Ludi magiſtros/ & diſcant ab Horatio ſic nomina/ a nominib9 deriuari

ait enim Horatius.Licuit ſemperq; licebit ſignatũ pſen
te nota producere nomen.Nomen hoc viduale & ſi an
te productum non fuit/ſatis eſt/nota preſente eſſe ſigna
tum.Eſt autem nota ſignum/forma/ Caracter/figura/
lineamentum.Talis ergo formæ ſeu figuræ/cum ab alijs
nominibus multa deriuentur.Cur hoc inſtar aliorũ for
matum reprehenſione dignum reputatur? Nonne a plu
uia pluuialis:a Borea borealis a Brũma brũmalis/a vi
ta vitalis deriuatur?ducunt etiam a mulctra mulctrale/
a flora floralia/a/parapherna parapbernalia/ & mille
alia ſimiliter ab alijs producuntur/Quæ apud approba
tiſſimos auctores ſunt in vſu.Non pretereo quod memo
riæ modo occurrit legiſſe me apud Solinũ/ Veſperalis/
Nã de Macedonia loquẽs dicit A veſperali plaga Dar
dani ſunt/& Illyrij.Apud Lucretium legitur principia
le in ſecundo/haud ſine principiali aliquo leuore creata
eſt:& in quinto/Principiale aliquod tempus cladem q;
futuram.& i primo libro ab eodem ponitur perniciale:
& in quinto dicit Scænalem ſpeciem patrum matrũq;
Deorumq;.Formantur quottidie ſecundum vt predictũ
eſt analogiã : hoc eſt ad ſimilitudinẽ aliorũ nouæ voces
pro arbitrio & voluntate ſcribentium.Legi apud Sido
nium/Cordicitus/ ſicut radicitus : & apud Bœotium/
Menſurnus per Analogiam deductum a mẽſe:ſicut diur
nus a Die:& nocturn?a nocte:Quod vt exiſtio iſti vel
riderẽt/vel exhorrerẽt præ ĩgẽti ſuæ ĩſcitiæ obſcuritate.
Cum audiſſet ſibi vicio dari ꝙ neutro genere Polẽta di
xiſſet/paulum ſubriſit/& vt eſt facetus in me cõuerſus
ait.Hui me miſerum Ptolemee vocor in iudicium de po
lenta quod non edi : & continuo attulit verſus illos ex
quinto libro.Metamorpho.Naſonis.

Prodit anus/diuamq; videt/lymphamq; roganti.

Dulce dedit teſta qđ coxerat aň polēta. & paulo infra.
Offenſa eſt/nec adhuc epota parte loquentem.
Cum liquido mixta perfudit Diua Polenta.
In primis duobus verſibus iungit dulce cum polenta: in alijs duobus dicit cũ liquido polenta: Quo eſſent & Critici nr̄i iure perfundendi/ & in ſtelliones deformeſq; beſtiolas conuertendi. Philippus. Beroaldus in ſextũ librũ Apulei de aureo Aſino loquens de polenta dicit. Apud Ouidium neutraliter enuntiatur illo verſu: Dulce dedit teſta qđ coxerat ante polenta. Phocas grāmaticus dicit neutro genere duo lecta apud Saluſtium noīa fluminum in/a/terminata/vt hoc Mulucha: & hoc Turia/qui amnis eſt Citerioris hiſpaniæ/qđ addidi ne tibi nouum videatur nomina primæ inflexionis in a terminata poſſe eſſe neutra: eſt ēt paſcha: & qđ oīs generis eſt aduena. Taxatur ēt ꝙ primam in Methone corripiat/quam Homerus longat/ & p.h.litteram ſemper apud græcos longam ſcribat. Reſpondetur id quidem verum eſſe/ & in hoc a ſtephano notari Homerum/ꝙ.ſ.eam dictionem ꝑ h.ſcribat: Cum omnes græci auctores ſcribant per/e/micron: Vide Strabonem & Ptolemeum: quo fit vt poeta noſter nō errarit: ſed magis legitime vſus fuit ea ſyllaba ꝙ̄ Homerus: ꝙ̄ ꝙ̄ & alibi ad imitationē Homeri ex induſtria longam poſuerit: Volens oſtendere vt ipſe dicebat Homeri auctoritatem pro lege habendam.
Reprehenditur etiam ꝙ fecerit paſſiuum a regno/ & dixerit quodam in loco. Credo loquens de hiſpania/ & regnatur adhuc. Nam Seruius in tertium Aeneidos exponens illud Virgilij. Acri quondam regnata Lycurgo/dixit regnata participium ſine verbi origine. Huic reſpondetur quicquid dixerit Seruius poetam non dixiſſe hoc ſine idoneo auctore. Cor. Tacitus in.xvij.

Necꝫ enim hic vt in cæteris gentibus quæ regnant cer ta dominorum domus. Sic ille:

Quodam loco in ſyluis dixit.

Fœminaꝗꝫ antiquas vna triumphat opes.

Contra hoc dicunt latine dici triumpho de opibus/non triumpho opes: nec opes triumphantur. Contra hos eſt locus in libro ſeptimo. Capite. xxiiij. Diuinarum inſtitutionum Lactantij/vbi ſic ait. Gẽtes vero non extinguentur omnino/ſed quædam relinquentur in victoriam Dei vt triumphentur a iuſtis/ac ſubiugentur perpetuæ ſeruituti. Si igitur dicere poſſumus paſſiue ꝙ impij triũphantur a iuſtis/vt dixit Lactantius: cur non dicemus etiam actiue ꝙ iuſti triumphẽt impios? Quod ſi lactantius nõ videtur Criticis auctor idoneus/non recuſat poeta damnari cum eo. Non ignorandum etiã ꝙ θριαμβευω apud græcos iungitur accuſatiuo: & ſignificat publicare: & θριαμβοσ dicitur demonſtratio victoriæ vel pompæ.

Venio ad vnum quod poſſet non quidem redargui/ſed triuiales grãmatiſtas tenere ſuſpenſos/Secundam in dictione Lycaonius ſyllabam ponit breuem in quarto libro Trophei mantuani. & ꝗꝙ. α. Sit littera dycrona/ſemper tamen a græcis in ea dictione prolongatur/vt etiam in dictiõe Laos: vt Phocilides λαοσ καιʼ/υδωρ/καιʼ/πυρ. Item in dictione Amphiaraus. Id cum ab eo quærerem cur factum eſſet? Dic ſodes inquit o Ptolemee. Homo q ex græcia Romam domicilium transferat: nõne legibus romanis viuere debebit? Reſpondi ſic videri: Sed aliud iudicium eſſe de hominibus/aliud de vocabulis.

Tunc ille/ſic nimirum ait dictionẽ a græcis ad nos trãſlatam oportebit regulam pati latinam/quæ eſt vocalem ante vocalem breuiari/quod ne mireris lege Quintilianum in primo libro. Capite de tribus virtutibus in elo

quutione. Vbi dicit grāmaticū vetuſtatis amatorē velle peregrina declinari more noſtro & dici Caſtorem/& Hectorem/& ſimilia media ſyllaba producta/quia hæc noſtris nominibus accedūt/quæ in eaſdem quas Caſtor & Hector litteras exeunt: vt ſunt amor amoris/& Lector lectoris: Ea de cauſa dicimus Palemo/ Telamo/& Plato abiecta.n.littera finali/quā habent apud græcos. Eadem ratione Cicero dixit. Hermagora abiecta.ſ.finali: & pleriq́ dixerunt Enea in recto: nam ſi talia nomia retinerent.ſ.quam apud græcos habent/viderentur declinanda ſicut Mecenas/Suffenas/Aſpernas/Rauennas Sic Quintilianus. Priſcianus quoq́ in libello de duodecim Carminibus dicit antiquos huiuſmodi nomīa ſine.ſ. ſcripſiſſe. Vides vt extimarint idem iudicium eſſe de hominibus atq́ vocabulis? Si ergo ſecundū latinos ſequens vocalis breuiare poteſt dyphthongum precedētem quæ natura eſt longa: Vt ſudibuſq́ preuſtis: Cur nō breuiare poterit dycronam vocalem/qualis eſt/a/apud græcos cum ad nos eſt tranſlata. Seruiꝰ in illud Virgilij. Eoaſq́ acies & nigri Mēnonis arma. dicit in eous primam ſyllabam natura eſſe longam: Sicut eſt & in Lycaonius ſecunda: Sed eam aliquando breuiari ꝙ ſequatur eam vocalis: Vt primo ſurgebat eoo: Cur in Lycaonios idē non fiat? & hoc poteſt iure ſatiſfacere dubitanti. Sic poeta. Subiecit etiam quæ ſequuntur o Ptolemee monuit me vt ſic facerem Marcus manlius in Aſtronomia/qui ponēs in principio verſus heroici phaetontem videtur feciſſe ex a/&/e/ litteris græcis latinam dyphthongum cogens eas in vnam ſyllabam/quæ apud græcos ſunt diuiſæ / vt & apud Horatium in Odis. Teret ambuſtos Phaeton ad aras: Sapphicꝰ eſt verſus. & cur oro te hoc egit/niſi vt illa dictio intelligeret ſe non eſſe amplius in græcia?

Et debere vti lege latina. Marci
Manilij verſus hic eſt.
Phaetontem patrio curru per ſigna volantem.
Affert Quintilianus aliud tale exemplũ ex Varone. Cũ te flagranti deiectum fulmine Phaeton.
Tali licentia vtũtur et græci: & vocatur apud eos Synecphoneſis: quando duæ ſyllabæ inter quas nulla ſit conſonans intermedia pro vna ſumũtur: quod quattuor modis fit: Nam vel duas longas in vnam longã: vel breuem & longam in vnam longam vertunt: vel duas breues in vnam breuem: vel duas breues in vnam longam, vt in dictione Phaethon de qua ſupra dixi: reperiũtur in poetis græcis exempla ꝗ plurima, quæ citare modo nõ curamus. Rei huius ignorantes deridẽt fortunatum poetam Chriſtianum ꝙ fecerit Achaia dictionem triſyllabam iungendo, i, cum, a, vltimo. eius enim eſt verſus ille.
Nobilis Andream miſit Achaia ſuum.
Simile quid putauit Diomedes/& Priſcianus de Conſtructiõe feciſſe virgilium in verſu illo. Fixerit æripedẽ Ceruam. dixit nãq; poetam poſuiſſe æripedem pro aeripedem, quaſi quæ aerios, hoc eſt leuiſſimos haberet, pedes & ex duabus ſyllabis vnam feciſſe iſtar dyphthongorum. Idem ſentit Probus grãmaticus ad Cœleſtinum vbi de eodem verſu loquens ait Tetra ſyllabum ex penta ſyllabo fecit. Idem & Sidonius. ĩ Epithalamio Polemij in dictione aerem. Nam ex triſyllabo fecit biſyllabum cõtrahendo in vnam ſyllabam, a, &, e. ait enim. Hinc aerẽ pariterq; deos hinc extimat ortos. Idem fecit Calpurnius in dictione Aedon quæ luſciniam ſignificat: & ſcribitur a græcis per. α. ν. diuiſas ſyllabas: ipſe vero fecit ex duabus vnam ac ſi ſit dyphthongus: Ait enim, Vocalez ſuperat ſi turpior Aedona bubo. Debuit potius dicere,

Si turpis Aedona bubo/conuertendo.u.in.e.longā.Ideȝ fecit ipſe quoq; Horatius in illo verſu. O mi Laertiade quicquid dicam aut erit aut non.vbi ex.a.&.e. in dictio ne Laertiade fecit vnam ſyllabam: Si legendum eſt vt docet Georgius Valla: Qui vero Horatium. nuper impreſſerunt/ſubtraxerunt.mi.vt ſcopulum euitarent.Sūt enim quidam pueriliter ſapientes/qui dum metuunt poe tis a prauitate ſyllabarum/ſuo ſenſu libros corrigūt: & peruertunt puritatem lectionis antiquæ.Sic factum eſt in illo verſu Virgilij : Liquidoq; poteſt electro/vbi poſuit Amphibrachum pro Dactylo ſicut & in pluribus alijs locis: vt Hic vir/hic eſt.& Inſulæ ionio in magno. Semidocti autem quidam emēdare volētes corruperūt.

¶ Quoddam eſt erratum in quīto Trophæi vbi vicio impreſſorum/inopia/pro inertia eſt impreſſum. Simile aliud in Parthenice prima/corrupta dictione Legitur enim Neiphilas pro Nephelelas.& in vna ſyluarum ad Ioannem argenteum/Vbi vicio impreſſorum legitur/Et qualis riguo lilia prima ſolo/pro/ Qualia ſunt riguo lilia prima ſolo.& in principio Agonis diuæ Agathæ legitur.Langore ſemeſtri/pro/langore trimeſtri.In Dionyſio libro primo legitur/ Quos antiquus Achab : pro/ Quos Rechab antiquus.& in Agone Diuæ Margaritæ paulum procul a principio eſt error qui errare fecit Cōmentatorē.Legitur enim:Hæc ea quæ negat aradeos Cum legi debeat non ara/ſȝ aera ab æs.ris. & pōit ma teria ꝓ materiato puta aera pro ſtatuis Deorū æreis.

¶ Sunt qui nodum in Scirpo quærentes dicant eum hac voce/Semel/quæ modo non pluries/modo cito/modo non diuiſim ſignificat / poſuiſſe pro eo ꝙ eſt aliquando.Solent nanq; vulgares , & qui indocte corrupteq; loquuntur dicere ſemel accidiſſe/cum aliquando

accidiſſe dicere volunt. Primum reſpōdeo rem nequaq̄ ſic ſe habere vt inuulgant/ & debere eos pœnitere Calumniæ/ & notæ quam perperam inurunt famæ alienæ Nam non pro eo quod eſt aliquando: ſed pro eo quod ē non pluries/ſemel hic ponitur. Legāt diligenter/et æquo animo excutiant/ & ſic vt eſt dictum iudicabunt: verſus hic eſt in Bucolicis. Nocte ſemel media ſubeuntē limina furtim. In quo vult innuere id non aliquando ſimpliciter/ſed ſemel: hoc eſt nō pluries accidiſſe. Aſt hi vulgariter loqui omnia cōſueti magis ad cōſuetudinem vulgi/q̄ a poetæ ſenſum reſpexerunt. Sed fingamus eos verum dicere/ & ſemel ꝓ aliquādo illic poni/ſi recte intelligerēt/id non coarguerēt. Locus enim & tempus multa excuſant/quæ alias eſſent digna redargui. Locus orgo ille potuit illis/immo & debuit plenæ ſatiſſacere / id enī eſt in bucolicis dictum/vbi ridentur mores ruſticorum/ & minerua paſtoralis preſentatur/ ibi etiā ruſticus quidam Crates ꝓ grates. g. m. c. verſa fabulatur/ & ad imitandum pro ridiculo villicos/Polux pro paulus/Harculus pro Hercules/Enophilus pro Onophryus/Coitus ꝓ Godio/hora nona pro meridie/ & huiuſmodi alia de induſtria ponunt/non caſu vel inſcitia: vt fortaſſe iſti Criminantur. Sed quia ſcio Criticos rationibus his non aſſenſuros: ſed præ maledicendi libidine potius hanc poete induſtriā damnaturos: moneo lectores hanc inuētionē nouā non eſſe: ſed ab antiqs poetis ortum hūiſſe. Nā in verſum illum Maroniss Amphion dirceus in actæo Aracymtho dicit ſeruius ad verbum. Vel dicamus q̄ ip̄e veluti paſtor ignarus dixerit illum Atheniēſen/ qui erat Thebanus: Nam & Theocritus ad exprimendam ſimplicitatem multa aliter dicit q̄ ſint. Hac ratione potuit. ſcilꝫ Virgilius dixiſſe Oaxem Cretæ fluuium / cum ſit

Meſſopotaniæ ſic Seruius. Pretereo hic ex induſtria ꝙ aliqui contra ſeruium dicunt in Creta quoq; eſſe Oaxem/nedum in Meſſopotania: id enim ad preſens non curamus. Quod vero ſemel aliquando ponatur pro cito & pro non diuiſim: Occurrit exemplum quod hic ſubijciam. Lucius florus in Capite de bello pyratyco ſic inquit Ille.s. Pompeius diſperſam toto mari peſtem ſemel & in perpetuum volens extinguere.
Dicunt etiam non minus abſurde ſibi non ſapere deriuationes quaſdam nominum quæ ſparſim in eius libris peruagantur vt eſt illud Tyrrhenyca: item illud Iberica/ et id genus alia cumpluſcula quaſi nunꝙ viderint alibi ſimilia: Nonne a Troia fit Trouis / Troianus / tros & troicus? Ab Italia italus italicus/italicenſis? A gallia gallus gallicanus / gallicus/ gallius? A britania Britanus/ Britanicꝰ? Ab Abdera abderites abderitanꝰ abdericꝰ A Creta Cres/ Cretēſis/Creticus? A ſicilia Siculus/ſiciliēſis/ſicelis? A græcia græcus/græcanicus? græcienſis? A Tuſcia Tuſcus/tuſcanicus/tuſcanienſis/A germania germanus/germanicus/ germanicianus/qui habitat in germania licet non ſit in ea natus: Sicut vrbanicianus qui habitat in vrbe: a ſchola ſcholaſticus/ſcholicus/et ſcholaris ſecundum nouos/vt a mola molaris/ & a Nerone Neronianus/& Neronæus. Statius in primo ſyluarū Parua Neronea nec qui modo lotus in vnda Macrobius fecit a ventre ventralis a ſpina ſpinalis: Et ab alijs alia fiunt huiuſmodi infinita pueris etiam cognita/ quæ longiori pudet reſencere ſermone. Sidonius quoq; in panegyrico Maiorani deducit a Tanai Tanaiticus in illo verſu/ Caucaſus / & ſcythicæ potor tanaiticus vndæ. Idem in eodem a Pholoe format Pholoeticus verſu illo. Nubentemq; nurum non ſic pholoetica monſtra. Cur

ergo ſieri nō pōt ab Iberia Iberic⁊/a Tyrrbenia tyrrbe nicus? Et certe quibus bæc non ſapiunt videntur non ſanum babere palatum/ſtepbano teſte a Pſopbis/ quod eſt nomen vrbis/rite & ſecundum analogiam fieri de-buit Pſopbites vel Pſopbita: Tamen valerius maxi. di-xit Aglaum non Pſopbitam / ſed pſopbidium : ſicut ab Arcbadia arcadius: ab Aulide aulidius: ab inſula Tbyn-niade tbynniadius. Sed quid opus verbis tam multis? Ip ſe Priſcianus in tranſlatione Dioniſÿ ponit Ibericus/in quit enim ſic: Eſt primus vaſtis qui pontus Ibericus vn dis. Pro quattuor bis obiectis quæ eiſdem rationib⁊ vi-dentur poſſe impugnari ac defendi Subÿcio vnum quod ora eorum ſi frontem baberent poſſet obſtruere. Seruius in illud noni æneidos/Quam non duo taurea terga / di-cit taurea/vſurpauit pro taurina/alibi / Taurinis follib⁊ Vnde ſicut & Plinius dicit/deriuationes firmas nō ba-bēt regulas/ſed exeunt prout auctoribus placet. Sic Ser uius ad verbum . Quod ſi legiſſent Critici noſtri tam inaniter non blaterarent.

¶ Perperam eū accuſant ꝙ in accuſatiuo caſu numeri pluralis dicat modo omnis modo omnes/Cum omnis di ci ſemper oporteat. Gaudeo plane ꝙ eis ab Aulogellio ꝑ me reſpondeatur. Is i libro decimonono Capite decimo tertio noctium atticarum dicit antiquos curaſſe magis Eupboniam/ꝙ̄ grammaticorum regulas/et adducit vir-gilium qui eodem caſu/ modo vrbis modo vrbes dicat/ vt eſſe dicendum ſolo auris iudicio exſtimabat.

Cberuſci populi ſunt Germaniæ/ & ea dictio ſcribitur a ſtrabone cum dypbtbongo in prima ſyllaba. Damnat ergo poeta noſter ꝙ eam breuē poſuerit alloquēs Impe-ratorē de gentibus Germaniæ. Sed ſciant Critici poetā non ſine magnis auctoribus ſic dixiſſe: eam nanq̄ ſylla-

bam bremant/ & Lucanus & Claudianus. Albim lique re Cheruſci. Item: Quæq; domant Chattos immanſue toſq; Cheruſcos. Non debent ergo Critici imperiti per ſuadere ſibi ſimilib⁹ īperitis id a poeta fctū̄ ſine exēplo Venio ad id quod eſt Achilles Criticorum / putabant ſe poetam in manifeſto & inexcuſabili errore deprehen diſſe/ q̄ in Trophæo mantu. dixerit/ Ante diem pro eo quod vt ipſi volunt latine dicitur ante lucem/ vel ſub lu cem/ vt in Virgilio: Sub lucem exportant Calatis: Et ex ſtimabant hanc maculam nullo vnq̄ ſmigmate dilui poſ ſe/ & hoc eſſe telum Cephali ineuitabile: & iam cer ti de victoria cogitare cœperant de triumpho. Ego vt re ſciui pœtam conueni/ remq; indicaui. Ille autē continuo vt eſt Comis/ & vrbanus. Vide inquid homines Tur dis perſimiles, quiuis cum quo capiātur paſſim excernāt & miſſa manu ad Codicem Horatianum paucis phyllu ris euolutis inuenit epiſtolam ad Lolium, vbi ſic legitur Si nolis ſanus, curres hydropicus, & ni Poſces an te diem librum cum lumine, & reliqua: Habent ergo inq̄t locum ex auctore non triuiali, ſed ex ipſo Horatio la tinitatis patrono atq; parēte: qui ſola ſua auctoritate pōt totū iſtorū ex ercitū ꝓfligare: eāt nūc et trūphēt et de il lata Calūnia glorient: ſubiūxitq; carmē illđ maronianū I nunc & verbis virtutē illude ſuperbis.

Hoc idē ex illo virgiliano verſu colligitur.

Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis:

Et ī Geneſi ligit: apellauitq; lucē diē, et tenebras noctē. Accidit ꝑfecto his Criticis, qđ olim et ꝑſis recitat Pau ſanias accidiſſe. Scribit⁹ enī Perſas gloriabūdos quaſi id græciam viciſſent, lapidem parium ſecum tuliſſe, vnde tropeum fieret pro victoria: Lapidem hunc poſt eorum fugam Phidias in Nemeſeos ſtatuā formatū Rhānūt:

collocauit/gratias hoc pacto deæ referens quæ iuſta idi gnatione percuſſerat homines elatos & contumelioſos: meminit rei huius Auſonius illo epigrāmate. Me lapidē quondam Perſæ aduexere/tropæū vt fierem bello: nūc ego ſum Nemeſis: At ſicut græcis victoribus aſto tropeum/Punio ſic Perſas vaniloquos Nemeſis: Cauſaꝫ vero ꝙ pleriq; antiquorum potius ante lucem dicerent/ꝙ̄ ante diem/ tanꝙ̄ Corrolarium quoddam hic ſubiungo. Dierum incoatio non vna fuit apud antiquos. Apud Romanos/a/media nocte incipiebat/ſicut modo apud nos quoad religioſam abſtinentiam ciboruꝫ quorū dā. Apud Athenienſes ab occaſu tendebat ad occaſum: Sicut & apud hebreos/quibus precepit Moſes a veſpera vſq; ad veſperam Sabbata celebrare. Apud Babylonios a ſolis ortu vſq; ad ſolis ortū: Apud Aſtronomos hodie quoq; tendit a meridie in meridiem. Ergo ſi Athenis vbi ab occaſu dies incipiebat/quis dixiſſet ante diem/poterat ītelligi ante occaſuꝫ: Apud Aſtronomos ante meridiem: & alio modo apud alios/iuxta morem gētium & nationū. Vt ergo tolleretur hæc dubietas dicebāt pleriq; ante lucem/cum de die artificiali loquerentur: Eſt enim dies artificialis tempus ab ortu vſq; ad occaſum. Dies autē naturalis eſt tempus vigintiquattuor horarum. Sumitur etiam dies pro interminato tempore vt apud Virgiliū. Multa dies variuſq; labor mutabilis æui.

¶Damnant etiam eum falſo crimine ꝙ in Dionyſio dicat / ad preſens/pro eo ꝙ aliter dicitur/in preſens / vel in preſentiarum / Contendentes nuſꝙ̄ a latinis hoc eſſe vſurpatum/labuntur autem in has ineptias/ꝙ cum pauca legerint ac intellexerint/audēt de omnibus/tanꝙ̄ qui omnia ſciant iudicare. Cornelius. Tacitus hiſtoricus eloquentiſſi. vtitur frequenter eo modo loquendi: Sed gra-

tia breuitatis vnum locum citaſſe ſufficiat in.xvij. libro ſic inquit. Compoſiti ad preſens qui coberceri non poterant. Eiuſdem rei aliud exemplum profero ex Plinio: Nam in libro octauo de naturali hiſtoria/ Capite.xxij. ait ſic. Sed in Italia quoq₃ credit̃ Luporum viſus eſſe noxius: vocemq́₃ homini quem priores contemplentur/adimere ad preſens.

¶Poeta Valentiam vrbem Hiſpaniæ florentiſſimam vocat genioſam: volens per genioſam ſignificari omni vbere glebæ refertam/ponens cauſam pro effectu/cognitam tamen ab effectu: vt ſi videas terram herboſam dicas eam eſſe vlliginoſam. Hoc iſti vocabulum/genioſam ſ.accuſant & conſpuunt dicentes eſſe inſolens: & apud idoneos non inueniri. Sed vt paucis expediamus/fateamur iſtud noue dictum/vt pleraq₃ alia ſunt in poetis & in oratoribus. Refert. A. Gellius Siſennam ſolitum dicere in Senatu aſſentio: cum alij dicerēt/aſſentior/ & multos eum ſequutos. Item dicebat velitatim ſaltuantim cū dicere vellet properanter & curſim: Noue ergo dictum ſit. Dici certe non poteſt incōcinne fictum/aut ſine ratione excogitatum. Vocamus ingenioſum qui ingenio ſit magno ac excellenti: Cur ergo vocare non poſſumus locum genioſum/hoc eſt genijs multis vel vno excellenti gubernatum/quem herbis/arboribuſq₃ conſitum/& oī bona fruge plenū viderimus? Sed vt hoc magis cōſtare faciamus, cōmemorandum eſt antiquos putauiſſe genios eſſe Deos/qui rerum procreandarū vim haberēt: atq₃ ita vr̃ genium poſſe poni pro oīum rerū copia exuberāti/ſicut ponit̃ Ceres ꝑ frumēto/Bacchus ꝑ vino/Vulcanus pro igne/Neptunus ꝑ mari/ Veſta ꝑ terra/ Iuno pro aere/ Mars ꝑ bello/Pluto ꝑ īferno. In eundem ſenſum dixit Ouid. in Heroid. ad Leandrum Vos mō venādo/mō rus

geniale colendo. Vbi accipit geniale ꝑ frugifero. Simili deriuatione & nõ minus audacter dixit Horatius a belluarũ multitudine belluoſum oceanũ: Cur nõ licet ergo dicere locũ genioſum ubi multi ſunt genij ſicut ipe dicit mare belluoſum/vbi multæ ſunt belluæ? ſi hoc eis nõ placet/quia nouuz eſt & inſolẽs/diu ſi poſſũt viuãt/et vſitatũ videbũt. Inter alia multa hoc quoq̈ Nonio teſte noue dictũ eſt a Lucretio. Quã ſit paruula pars / & ꝙ multeſima conſtet: Ibi enim ponit multeſima ꝑ minima vel vt alijs placet ꝑ maxima. Et in ſcd'o libro dicit Immani maximitate ſũt et in pacuuianis fabulis mlta/quæ cõſilio delectandi & ſtudio innouãdi ſunt inuenta / vt curuiceruicũ pecus/chlamide brachium clypeare. Lucill⁹ etiã vocat delphinos repãdi roſtrũ pec⁹: Sũt etiã cõpluſcula alia noue dicta/quibus Furius Antias dr̃ delectat⁹ vt lapideſcere/ ſereſcere/dieſcere nocteſcere / cauleſcere/ vireſcere: ꝑ eo quod eſt vires aſſumere/opuleſcere/luteſcere: Propter quæ a Ceſellio vindice accuſat⁹ eſt/ ꝙ in his latinã linguã dedecorarit. Libet ſubicere ipſius Furij Antiatis compluſculos verſiculos/ in quibus continẽtur quædam noue dicta.

S anguine diluitur tellus: caua terra luteſcit?
O mnia nocteſcunt tenebris calliginis atræ.
I ncreſcunt animi/ vireſcit vulnere virtus
Vt fulica leuis volitat ſuꝑ æquora claſſis ſpũs Eurorũ

virides cũ purpurat vndas Pacuui⁹ quoq̈ lapire dixit ꝑ dureſcere/ſeu rigeſcere. Iuli⁹ Capitolin⁹ noue dixit Cõſecraneos milites: Credo volẽs ĩtelligi ꝑ Cõſecraneos eodẽ ſacro militiæ obligatos. Dixiquoq̈ nullã Ciuitatẽ æq̃ militaneã. Inuenit et ſuffarane⁹ ꝑ frumẽtario/ vt qdã exiſtimãt et cõterrane⁹. Sidoni⁹c õſecraneos vocat q ſũt eiuſdẽ ſecte: et ſuꝑforaneũ ꝑ ſuꝑuacaneo. Sex: Ruff⁹

dixit reparato de limitaneis Daciæ exercitu: et hæc oīa vocabula putat Hermolaꝰ i Caſtris eē orta: Cū Lucretiꝰ poſuit reboare/et terrā dixit Dedalā hoc ē īduſtriā/ Cū dixit itū ꝑ iceſſu Sonorē ꝑ ſonitu/vagorē ꝑ vagitu Supera ꝑ ſupra/ ſtrigorē aquarum ꝑ concretione/poteſtur/pro poteſt/ retinentiā pro memoria. Itē Variātiā Pellātiā/& multa alia noua vel rara nō fuit ꝑſcriptus a latinis: Catullus loquens de Colūbis fœminā Colūbā vocat mulierē. Virgilius Caprū vocat virū/Vir gregis īpe Caper. Horatius dicit Capras olētis vxores mariti: quæ oīa de ſolo humano genere ꝓprie dicunt. Cū Actiꝰ noue dixit Mulciberum pro vulcano: Et Ennius triſte pro amaro. Potuit ea nouitas ad vomitū prouocare aliquē moroſum: Permanſerunt tamen illa vocabula: & apud Virgiliū noſtrū vſu tot ſæculorū ſunt attrita. Forſitan et iſta quæ modo ſūt noua apud poſteritatē fient trita. Simile qddā obijciebat Nigidiꝰ virgilio/q.s. male dixiſſet præpetibus pennis / Cum pennæ non dicantur præpetes/ſed aues Cui reſpōdet Aulusgelius debuiſſe eū dare veniā poetis tranſlatione & ſimilitudine nō ſignificatione vtentibus: Vbi tandē includit & pennas et locos īpos vbi aues præpetes cōſederint/p trāſlationē præpetes dici. Sidoniꝰ ad papā Lupum ſcribens ponit vicinari ꝑ appropinquare/ſic enim dicit: Cōſolatorie potiꝰ cōpellare curauimꝰ/qa vicinaret inocētiæ feſtinata Correctio: Solebat dicere Politianus noſter vir ſane eruditꝰ & plurimū diſertꝰ placere ſibi admodū noua vocabula quæ eſſēt apte lapideqꝫ formata: et ex Laberio exēplū afferebat. Is enī dixit arietes reciprocicornes/& lanicutes. Item ex Tertuliano/qui dixit beſtias exungues & excornes: Probabat etiā quæ Theodorus Gaſa adinuenerat vocabula deplumes / depiles / depedes / denares.

Paucis ergo concludā omnes qui bene inſtituti & recto ſunt iudicio fauent ingenijs: & inuidia liberi aliorū inuentis non ſecus ac ſuis delectantur. At contra qui ferunt in corde malam mentem/ac prauum ingenium labores aliorum ſemper labefactant. Dicit Hermolaus ſe finxiſſe/deſimum/& poſuiſſe in Themiſtio/ pro eo qđ eſt ſimo contrarium. Et Theodorum Gazam dum traducceret libros Ariſtotelis de animalibus pro Arſenothelys dixiſſe maſculo fœminos fideliter quidem / ſed minime feliciter. Significant autē hæ dictiones animalia quædam quæ ſe ineunt: qualis eſt Trochus inter piſces. Eadem ratione poteſt alius locus excuſari quem accuſant / vbi poeta vocat aliquando alpes Apoenini iuga ꝑ tranſlationem/Cum proprie alpes appellentur mōtes ꝗ Galliam trāſalpinam & germaniam ſeparant ab Italia. ſic ob ſimilitudinem altitudinis Cœlum olympum vocare ſolemus: eadem ratione mare marmor dicimus/ & planitiem æquor/& maria Campos. Vnde illud Virgilij. Campoſq; liquentes. Nec fuit ipſe primus qui vadū hoc attentare ſit auſus. Lucanus ī primo libro loquēs de Rubicone ſic inquit. Tum vires prebebat hyems atq; auxerat vndas. Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu Et madidis Euri reſolutæ flatibus alpes. Ecce Lucanus vocat alpes Apœnini iuga/ex quibus labi poſſunt reſolutæ niues in rubiconē. Iuga aūt hæc nō dubiū ē eſſe inter Ceſennam/& Ariminū: quæ longe ab alpib⁹ veris ſunt remota: poterunt ergo poeticæ alpes dici omnes alti montes/ſicut virgilius teſte Seruio ī tertio Georgi. poſuit Gargara ꝓ oīb⁹ mōtibus: & Aſcaniū ꝓ oīb⁹ fluuijs cū dixit. Trans Gargara/trāſq; ſonantē Aſcanium. Supant montes & flumina tranant Sicut etiā oīa alia ædificia vocantur pergama teſte ſeruio in illud Eneid.

Troiæ ſub mœnibus altis contigit opetere.
Subijcio hic duo/quæ audio ab his Veru ſignari/ q̄. s. dixerit in tertio Alphonſi Melius poſt fata recepi/ Iudicium: Cum dicere vellet Alphonſum melorem vim iudicandi poſt mortem accepiſſe: Quod non multum diſtat ab illo Virgilij dicto. Mentē q; benignam accepit i Teucros Et cum dixit turpiter in luxus & numina vana deorum degenerat/hoc eſt degenerādo labitur/Quale eſt illud Virgilij/Ardet Alexim.i.ardenter amat. Et illud Propertij in ſecundo. Seros inſanit amores:ideſt īſaniendo amat/ vel amando inſanit. Et illud Maronis Fremit arma Iuuentus.i.fremendo capit. Et illud Perſij: Quis expediuit pſitbaco ſuum Chere/ ideſt expedite docuit proferre: Mirantur quaſi adhuc pueri interlitteratos/has loquendi figuras/ hæc idiomata mirentur magis quæ reperiuntur in antiquis: Vt cum dicitur oues capræ/boues/& id genus alia: Item non eſt opus mihi medicus. Item ea quæ refert. A. Gelli9/Partim hoīm venerunt pro pars hominū Venit. Item Iniuria mihi factū itur p īiuria mihi fit. Et illd' virg. in quarto Eneid. Intēdit q; locū ſertis: hoc ē intendit ſerta per locū/vt Ser. exponit. Si vellem hic latius euagari/& niſi harū ineptiarū me tæderet poſſem oſtendere/ nihil in proprie/ nihil noue dictum: Sed vt me & lectorem paucis exſoluam concedamus hæc & alia quædā & noue et improprie eſſe dicta. Quid tum poſtea? Virgilius in Eneid. dixit. Quid puer Aſcanius ſuperat ne? Vbi dixit Ser. ſuperat ne pro viuit ne? Noue eſſe dictum & exēplo carere/ vt pauca alia in virgilio/in.ij. Eneid. dixit ipſe virgilius improprie ſatis Et quæ ſit me circū copia luſtro. Dicere nanq; debuit Copiæ/ ſi ratio verſus pateretur/ Nam copiæ dicuntur de exercitu: Copia vero de reliquis.

Video certe ad ſic dicendum nulla eũ neceſſitate coactũ: Quanti enim erat dicere/& quæ me circum ſint/vel circunſtent agmina luſtro. Idem dixit in octauo Eneidos. Frenaq́ȝ bina/meus quæ nunc habet aurea Pallas Vbi Ser.inquit/duo debuit dicere.bina enim ſecundum Ciceronem non dicuntur niſi de his quæ ſunt tantum numeri pluralis: dicimus enim binas litteras/& duas epiſtolas: Sic Ser.Patet autẽ Virgilium nulla difficultate adactũ fuiſſe/vt ſic diceret: quẽadmodum enim dixit/frenaq́ȝ bina/poterat dicere.& duo frena meus quæ nunc hẽt aurea Pallas. Quo fit vt arbitrer eũ nõ difficultate cõpulſum/nec ignorantia deceptũ/Sed licentia delectatũ. Dicit Ser.Horatium male dixiſſe in verſu illo. Quod pulchræ clunes.& Iuuenalem bene dixiſſe In illo tremulo deſcendunt clune puellæ.ꝙ Clunis ſit maſculini generis non fœminini. Quæ fuit ergo ratio vt Horatius/qui & antiquus & vere latinus & Cenſor eſt poetarum/ſic errarit/niſi vel ꝙ non erat tunc grãmatica quæ nũc eſt vel ꝙ grãmaticæ leges faſtidiret? Id certe manifeſtum vt refert Quintilianus in prĩo libro poetas antiquos ob ſolam Euphoniam/verſuũq́ȝ modulationem regulas grãmaticorum contempſiſſe: hinc illud/imo de ſtirpe reciſũ & aereæ quo congeſſere palũbes & ſilice in nuda/& cum canibus timidi venient ad pocula Dãmæ. Lucillus ſolis auribus inſeruiẽs vſus eſt genere fœminino. Aurea de Cœlo demiſit funis in arua. Videant iſti tandem qđ iã diu vidiſſe debuerãt ante temeraria iſta iudicia, Quid Strabo in primo Geographiæ libro de licentia poetarũ ſit teſtatus. Ait enim ſic. Non enim poetam ad vnguem ſingula perdidiciſſe remur,nec ab eo rerum diligentiaȝ exquirimus. Simile quid dicit Ariſtoteles in ethicis de quibuſdam philoſophis, vocans eos indiſciplinatos ꝙ apo-

dixim ideſt demonſtrationem euidentemq́ʒ probationeʒ in omnibus quærant/Cum debeant aliquando eſſe cōtenti perſuaſione. Sic nimirum conſtat & eos eſſe indiſciplinatos qui quærunt proprietatem a poeta quam neq́ʒ vident in oratione ſoluta.

¶Damnant etiam tanta eſt inuidia/vel certe inſcitia Criticorum q̃ dixerit plebes biſyllabum/pro plæbs monoſyllabo: & aiūt nō īueniri hoc apd' idoneos/Cū dicat Auſoniꝰ. Læta operū plebes feſtinātesq́ʒ Colōi: & alibi.

Conſona quem celebrat modulato Carmine plebes.

Idem accidit in aliȷs quoq́ʒ dictionibus.

Dixerunt enim antiqui trabes pro trabs:

Ennius. Labitur vncta trabes remis roſtrata per altum & duces p̱ dux/teſte Varone q̱ dicit in his dictionibus/trabes/& duces/e litteram de vltimis ſyllabis excluſaʒ.

¶Vocatur poeta noſter in iudicium a Criticis q̃ ſingulari numero dixerit Mycenam & ſacroſanctis ſcripturis manu tactis iurant non niſi plurali numero dici poſſe Thebas/Athenas/Mycenas/& id genus quædaʒ alia pauca/de quibus alias plura. Nunc oſtendendū hos eſſe periuros & ſecūdum leges pro infamibus habēdos: & vt inquit Auctor Carminis obſcœni Virgilius/vel vt aliȷ putant Ouidius/magins teſtibus iſta res agetur. Homerus nono Iliados/Thebas/ægyptias dixit numero plurali. At Iuuenalis noſter numero ſingulari Satyra quintadecima ſic inquiens.

Atq́ʒ vetus Thebe centum iacet obruta portis.

Apolloniꝰ ī argonautico li.i. Thebas Boeotias ſingulari dixit nūe. Αμφιου και ζηθοσ απυρζατοσ θετηβη. Hōe. li.iiȷ. Iliados dixit Mycenā ī nūero ſingulari. Αρζοστε σπαρτητε/και εὐριαζυια μυκηνη. Sene. quoq́ʒ ī Aedipo inquit. Viduas colonis reſpicis terras miſeranda Thebe.

Memorandum ergo eſt maſtigophoris iſtis dictuȝ illud Boeotij ex prologo libri de ſyllogiſmis cathegoricis. Sic enim illic inquit. Sed qui ad hoc opus legendum acceſſerint ab his petitum ſit/ne in his quæ nunq̃ legerint ſtatim audeant iudicare, neue ſi quid in puerilibus diſciplinis acceperint/id ſacroſanctum iudicent/quando quideȝ res teneris auribus cõmodatas ſæpe philoſophiæ ſenior tractatus eliminat/ſic Boeotius in omni diſciplinæ genere conſumatus.

In principio ſecũdi libri Plinij de naturali hiſtoria/vbi dicitur. Si vna videlicet natura omnes incũberent/grammatici plures ſcribi voluerunt non vna/ſed vni/ Quod verbum incũbo ſecundum eos datiuum poſt ſe velit. Vt ſi dicatur Columna baſi/& baſis terræ incũbere. Sed tamen peritiores quorum vnus fuit Hermolaus/barbarus phyſicam rationem attendentes grammaticorum regulis contemptis affirmant vna nõ vni debere ſcribi: nã tali conſtructione verborũ volunt fieri ſenſuȝ cuius grãmatici vix ſunt capaces/mundum. ſ. non naturæ incũbere/ſicut dicit/Pellibus incubuit ſtratis. Sed natura/hoc eſt vi naturæ mundum incũbere ideſt ſtare ac conſiſtere. Recte ergo Boeotius dicit non debere ſacroſanctum videri quod puerilibus diſciplinis ſit acceptum.

¶ Taxatur etiam poeta noſter perq̃ inique q̃ vtatur particula/Num/in interrogationibus/quibus affirmatiue ſit reſpondendum. Volunt enim tali ĩterrogationi ſp̃ reſpondẽdum negatiue: Vt ſi dicam/Num ego Dijs bellum indixi? Quaſi velim reſponderi/non. & non licere dici. Num Iupiter filius eſt Saturni? q̃ tali interrogationi debet affirmatiue reſponderi. Sed vide quæſo lector humaniſſime p̃ſumptio impudens quo ſeſe ingerat. Oſtẽdo tibi perq̃ facillime vanam eſſe iſtorum diligentiam:

& licere hac particula vtroũis modo vti. Lucreti? ĩ tertio. Num merito inclamet magis/ & voce increpet acri. Aufer ab hinc lacbrymas Barde & compeſce querelas. Hic certe reſpondendum eſt confirmando quod dixit: & paulo infra. Num/quid ibi horribile apparet? Num triſte videtur quicq̃? Hic proculdubio negãdo debet reſpõderi/ quod probatur per id quod ſequitur: Nõne omni ſomno ſecurius extat? Hoc.n.cum ſit affirmandum ſequitur illud præcedens eſſe negandum. Idem confirmatur teſtimonio Plinij ſecundi/ vt alios cauſa breuitatis omittam. Ipſe nãq; in Panegyrico dicto Traiano Num eſt vſus/ & cum de eo quod eſt affirmandum/ & cũ de eo quod eſt negandum interrogat ſic inquiens. Nũ tibi ſemper in medio cibi? ſemper menſa cõmunis? Nũ ex cõuictu noſtro mutua voluptas? Num prouocas reddiſq; ſermones? Hæc affirmanda ſunt. & paulo ĩfra. Gaudio quoq; quædam vis ineſt. Num ergo modum ei tua ſaltẽ modeſtia impoſuit? hoc negãdum? Vult enim dicere gaudio ſenatorum non potuiſſe Cæſarem ſilentium imponere. Sed quid? q etiam neutro modo poſitum ĩueni? Dicit enim Propertius in.ij.lib. Num ſibi collatam doluit venus? Vbi per interrogationem quærit cauſam ægrotationis Cynthiæ/ Cum neſciat affirmatiue ne ac negatiue ſit reſpondendum. Pontanus etiam quem ipſi dicunt errare non poſſe/ ponit affirmatiue. In vltimo.n. tumulo ſic inquit. Num veſtro eſt dignus honore rogus?

Poterat hoc quod ſequitur preteriri tanq̃ hilum/ immo tanq̃ nihilum: ſed tamen vt magis pateſiat Criticorum noſtrorum temeritas tanto audatior q̃to imperitior/ breuiter attingam. Vellicant poetam q dixerit Nuncia neutro genere & numero plurali/ qđ a vera latinitate aiũt abhorrere. Sed citentur ex medio Latio contra eos duo

idonei teſtes: & his ineptijs finē imponam⁹. Lucretius i quarto. Nec calida ad ſenſus decurrūt nuncia rerū. Et Catullus de Berecynthia/ & Aty. Geminas deorum ad aures noua nuncia referens. Audio & Pontanū noſtrū poſtꝗ̄ ędita ſunt eius opuſcula carpi a quibuſdā/ quib⁹ vt quid blaterēt cōpertū habuero/ anim⁹ eſt reſpōdere: Erat enim ille vir poetę noſtro ſic addictus / ſicut conſtat ex eius epiſtolis/ vt eum loco Numinis habere videretur. Eſt vnū quod videt̄ nō iniuria taxari poſſe niſi licentia & antiquorū exēpla prohiberent. Quędā enim ſunt noīa gentilia/ quibus in fœminino tantū genere vſi videntur tam gręci ꝗ̄ latini/ Vt Libyſſa/ phœniſſa/ Creſſa/ Thraiſſa/ Lacena/ His poeta noſter licentioſe eſt vſus in omni genere/ cum eum coegit metri neceſſitas. Et hoc exemplo Maronis noſtri. Nam neq̧ ipe Maro ex amuſſim mores antiquorū obſeruauit. Volunt enim approbati grāmatici hāc eſſe legem verſus bucolici quā accurate obſeruat Theocritus/ vt quarto pede terminet partem orationis: Qui pes ſi ſit Dactylus/ meliorē reddit verſū debet & primo loco habere dactylū/ vt in illo virg. Nos patrię fines & dulcia linquimus arua: Normā hanc in paucis obſeruat virg. Vnde Terentian⁹. Plurimus hoc pollet ſiculę telluris alūnus. Noſter rar⁹ eo paſtor Maro. Ser. finire verſuꝫ participio vicioſiſſimū refert apud gręcos. & ꝑpterea latinos quoq̧ id cauiſſe/ & raro in vſū veniſſe/ virg. tm̄ id curauit/ ꝗ̄tū aut numerū Lupus aut torrētia flumīa ripas: vn̄ ī. iij. eneid. Progredior portis claſſes & littora linquēs. Itē in ſexto: Quattuor hic īuectus eq̄s et lāpada quaſſās: Et eodē. Principio Cœlū ac terras cāpoſq̧ linquētes. Et in. vij. Cocytiq̧ petit ſedē ſupra ardua linquēs: Papinius quoq̧ ī quarto ſyluarum de Coma Earini loquēs, Olī etiā ne prima genas lanugo

nitētes. Et paulo infra. Leniter haud vllo cōcuſſum vulnere torpēs. Et id p̄ceptū ī mille alijs locis īuenies/a poetis cōculcatū. Inuēti ſunt Elegi ad q̄rimonias deſcribendas/& antiq̄ſſimi poete id obſeruarūt: ſed poſteritas id contēpſit: & vt inq̄t Horati⁹ in poetica/cœpit his verſibus icludi voti ſentētia cōpos. Verſus ſenari⁹ Iābicus vt de alijs taceā/ſolos Iābos olī admittebat/vnde & nomē habet Hinc Horati⁹ inq̄t prim⁹ ad extremū ſimilis ſibi Mox cōtēpta auctoritate ātiquorū cœpit ī fine recipere ſpōdeū & Trochæum/et ſic fact⁹ ē ſcazon.i. claudicās/ q̄ videaṫ pedib⁹ alienis ſuſtētari: Nūc dactylū et tribrachū locis oībus recipit præter nouiſſimū. Recipit etiā locis iparibus ſpondeū et anapeſtū Sic oīa labēte tēporū curriculo ſunt īmutata. Nō p̄teribo qđ cū hæc ſcriberez mihi occurrit: Aulus Gelli⁹ dicit apud idoneos auctores nūq̄ legi mulieres deierare p̱ Herculē/nec viros per Caſtorē. Tū Apuleius quē ſequaces dicūt auctorē nō capite cēſum/nō proletariū/ſed claſſicū hoc eſt primariū/ ſiue q̄ talē diligētiā nō aduerterit/ſiue q̄ cōtempſerit / facit mulierē deierare p̱ Herculē: In quarto eñi libro de aureo aſino ſuo inducit mulierē ſic dicentem bono aīo eſto me Hercules. Et in quinto loquiṫ ſoror Pſiches dicēs Deaȝ quoq̧ illā de⁹ marit⁹ efficiet/ſic eſt me Hercules. Simile etiā legi in libro.ij. Quid ergo dicem⁹ ad hoc / niſi illud eccleſiaſticū? In multilogo pctm̄ nō deerit Atili⁹ quoq̧ fortunat⁹ ī libello de metris Horatianis dicit Horatium feciſſe metrū illud. Lidia dic per omnes/ignorando quale eſſet/ & in eo parum decenter erraſſe/et feciſſe illud aſperi⁹ vno īmutato pede/ ſpondeū p̱ Iābo infartiādo/ & nō ſequutū fuiſſe Alceū. Hoc aūt adiūgo vt conſtet poetarū principes diſciplinā maiorū nō cōtēpſiſſe ſolū/ ſed etiā ignoraſſe/& antiqua via p̄termiſſa nouā feciſſe

Fecit ergo poeta quod Alexandrum regem Macedonuꝫ feciſſe olim recitat Iuſtinus: Cum enim audiſſet i fatis eſſe eum dominaturum orbi terrarū/qui lora ſoluiſſet iu gi Gordiani/acceſſit vt ſolueret. At cum id non poſſet/ cultro ſecuit: Non fecit hoc poeta ignorans quid faceret nec viarū ambage ſeductꝰ huc venit αυτοματοσ venit/ Voluntariū in moribus teſte Ariſtotele peccatū auget/ in ſcientijs minuit. Eadem licentia videtur vſus & Pontanus noſter: dicit enim in Acone Mella fauis heliconis & anteferēda libyſſis: Quod puto Criticos noſtros nō vidiſſe: q eū predicant irreprehēſibilē. Sūt quoq̧ q mirentur eū in ſecundo Vraniæ dixiſſe/ Canceris imperio atq̧ vndæ dominantibus aſtris. Dicunt enim apud nullū auctorē idoneū ſe legiſſe Cancer Canceris ſignificare Cancrū ſignū cœleſte ¶ Imputāt eidē poete quædā alia quæ ſilentio malo preterire/ ꝙ ſuſurro et ſugillator appellari. Et quo diſcant Critici in huiuſmodi faciliꝰ indulgere poetis: ſubijcio hic dictum Quintiliani libro decimo Capite primo. Nā cū ex ſententia Theophraſti dixiſſet oratori lectionē poetarū eſſe ꝓutilē/ſubiūxit. Meminerimꝰ tñ nō per oīa poetas eſſe oratori ſequēdos. Et paulo infra de poetis loquēs ꝓſequit. Qđ alligati ad certā pedum neceſſitatē non ſemꝑ vti proprijs poſſint: Sed depulſi a recta via neceſſario ad eloquēdi quædā diuerticula cōfugiāt/nec mutare quædāmō verba ſed extēdere corripere/cōuertere/diuidere cogant/ſic Quintilianus. Audio etiam non probari ꝙ dixerit in quarto libro Tropei mant. Natare Hydros in predam ranarum. hoc eſt ranas paluſtres ire predatum/ & hoc dicunt phraſim latinam male olere. Ad quod obiectum Cum omnino ſit abſurdum / reſponderi certe nihil eſt opus. Ariſtoteles enim de phyſica auditione libro primo dicit/non eſſe

argumentationibus quæ manifeſte abſurdæ ſunt reſpon dendum. Mittendi ergo ſunt ad duodecimū Caput libri Auli Gellij de noctibus atticis/ vbi loquitur de verbis in vtranq; partem ſignificatione reciprocis. Quorū in auctoribus etiam antiquis magna eſt Copia. Adducitur illic Saluſtius ita dicens. Id bellum excitabat metus Pompei. Non metus quo Pompieus metuebat / ſed quo metuebatur. Itē Virgilius. Et vulnere tardus vlixi/ Non quod Vlixes acceperat / ſed quod dederat vulnus intelligit/ cum de vtrouis poſſit intelligi. Pari modo dictum eſt a poeta Hydros natare in predam ranarum / non q̃ hydri preda eſſent ranis / ſed q̃ ranas ipſi predarentur. Virgilius in decimo loquens de Mimante poſuit ignarum pro ignorato ſupina ſignificatione / vt inquit Seruiꝰ. In quarto quoq; eo verſu/ Liquitq; volatile ferrum Neſcius: poſuit neſcius/ pro eo qui neſcitur & pro ignorato/ſenſu contrario/ ſicut & apud Lucanum ponitur Vector pro eo qui vehitur. Vectoris patiens tumidum ſuperenat amnem. Item teſte Seruio in decimo eneid. formidoloſus cum ſignificet timidum/ ponitur pro timendo. Similis locus eſt in libro Geor. virgilij primo vbi dicit. Cur tantum Oceano properent ſe condere ſoles Hyberni/ vel quæ tardis mora noctibus obſtet Seruius dicit hoc intelligendum de noctibus æſtatis/ quæ ꝓpter dierū longitudinē differūt venire. Sunt q̄ putent intelligēdū de hybernis. nā nō minꝰ dr̄ morari q̄ differt recedere/ q̄ q̄ differt venire Apuleius. Sic me abire oppido volētē ſuaui remoratur illecebra. Quītilia. Quid me pater detines?. Quid moraris abeuntē? Et remora dr̄ piſcis q̄ naues detinet abire ꝓhibēdo. Mora igit̄ noctibꝰ hybernis dr̄ obſtare q̄ tardius recedūt. Sunt etiā q̄dā loci qui intelligūtur per contrarium: vt ille. in Virgilio/ Tot vo

luere caſus ideſt volui tot caſibus Et ille i quarto eneid. Intenditq; locum ſertis id eſt tendit ſerta per locum vt exponit Seruius. Eſt & ſimilis locus in Bucolicis virgilij: Nam in verſu illo. Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem. Ambiguum eſt an ſit intelligendum de riſu pueri/an magis de riſu matris/vt expoſitores illo loco referunt. Et q̄uis hæc abunde poſſint ſufficere / tamen afferam ſimile ex Lucano. Legitur ſic in ſexto Pharſaliæ/Cernit miſerabile vulgus ſe in pecudum cecidiſſe cibos Poteſt hoc dicto intelligi / factos eos qui obſidione cingebantur/pecudum cibos: & more pecudum fœnum & herbas mandere coactos.

Damnant quoq; q̄ inſtrumentum id quo Tympanum pulſatur dixerit plectrum/quo nomine / ſi quis recte iudicet/ſponte confitebitur inſtrumēto tali nullum potuiſſe rectius dari: dicitur nanq; a plecto vel, a, πλιττω græco verbo quod eſt ferio: quo fit vt omne quo quid pulſatur poſſit recte plectrū appellari. q̄uis conſuetudo pectini Cithararum illud appropriet. Iſtorū ergo nugæ nō eſſent nobis magnipēdendæ/niſi ꝑgerent iſta in vulgus quottidie magis ac magis mittere. Vbi dum nō ſunt qui excuſent/immo neq; qui rem intelligant / facile perſuadent imperitis. Contra huiuſmodi blaterones locutuleios & linguaces in verba proiectos dicit poeta Paulū apoſtolum dimicaſſe: & eorum offucijs coactum reſpondere: ne ſi propter eas haberetur ipſe cōtemptibilis/ predicando veritatem minus proficeret. Dicit ergo Paulus ſe Gamalielis qui fuit inter Iudeos doctor inſignis fuiſſe diſcipulū & profeciſſe ſupra Coetaneos : ſeq; & ſi forte ſermone / tamen non eſſe ſcientia imperitum.

¶ Vſus eſt in Tropæo hoc verbo remulco / qđ nōnulli cū antea nuſq̄ illud legiſſent/ſic exhorruerūt vt Nar-

nienſes Cocleā quæ cornib⁹ tenſis verſus vrbē ꝓpepens adegit eos illū eximiæ pulcbritudinis pontē qui Narem fluuiū cōplectebatur demoliri: et de quo Martialis ī.vij. libro inquit. Perpetuo liceat ſic tibi ponte frui. Eſt autē remulcare a ſcapba remigando grandē nauem trabere. Siſenna. Si quæ celeriter trabi poterat in altū/remulcādo trabebatur. Verū ergo eſt Epigrāma quod allegat ꝓ ſe Demoſtbenes in oratione contra Eſcbinē.s.oīa perficere/& in nullo falli Deorū eſt: & illud Horatij/Qūq; bon⁹ dormitat Homer⁹. Quid ꝙ natura quoq; ipa quæ tā bene/tam exacte ab ipſo opifice rerum Deo eſt cōſtituta/quādoq; in errore eſt deprebenſa? Nam & aliquādo monſtra producit: monſtra enim naturæ ſunt errata Subijcio bic Carmen quod de boc errore ipſe conſcripſit

¶ Carmina de noſtro duo ſunt tollenda Tropæo
Quæ liber in primo limine quartus babet:
Dum memoro magni fatum Demoſtbenis/ erro:
Alterius culpam culpa ſequuta mea eſt.
Scribo quod inuenio ſcriptum/ſeducta fefellit
Me mea Credulitas/& male cauta fides.
Scribo ꝙ ad calabrum littus deceſſit. & illam
Non Calaber vidit/ſed Calauræa necem
Nam Calaurea ſedet peloponſia littora contra
Inſula in Ionio vel ſcopulus pelago.
Siue doli interpres ſeu ſit librarius auctor/
A ſimili fraus eſt iſta ſuborta ſono.
Cum venies illuc Lector reminiſcere verſus
Hos vt Ariſtarcbus eſſe negare meos.

Pro duorū vltimorū verſuū dclaratiōe noſce debes lector iucōdiſſīe Ariſtarcbū fuiſſe virū græce doctiſſimū q libros Homeri/mltis/vt legit/purgauit erroribꝰ: ſ3 ea modeſtia ſemꝑ eſt vſus vt nūq̄ dixerit Homerum erraſſe:

At qcq̃d nõ ꝓbabat illud Homeri eẽ denegabat. Vñ Cicero ĩ epiſtolis inq̃t Ariſtarchꝰ Homeri verſũ oβελιζει/ hoc eſt oblitterat & necat quem non probat.

ulieris pr
dt. longa

Dictiõis/Mulier/quæ cum videatur quibuſdam breviare penultimam in obliquis/ſicut acer aceris/cicer ciceris ipſe tamen aliq̃ñ lõgam poſuitat motus auctoritate Priſciani/& exẽplo Laurẽ. Vallæ/& Gregorij triphertis. Verſus enim hic eſt Laurentij Vallæ. Picturata inerant vbi pallia/opus mulierum. & hic Gregorij triphertis Strabonis interpretis in Aſia. Ducunt ex halope vnde ferox genus eſt mulierum. Item in dictiõe Lotium/quæ videtur habere primam iure productam/& tamen aliq̃ñ ipſe poſuerat brevem/ſequutus documenta Lau. Vallæ/Peroti/& Domitij/& Piladæ brixiãi: Qui omnes tunc erãt viri ſumma auctoritate/& grãmatici vt fama ferebat conſumatiſſimi. Ita vt eorum doctrinæ fidere/ſe ſeq̃ cõmittere dubitaret nemo. Hæc volui ſubiũxiſſe vt intelligant omnes quibus rationibus in illam opinionem ſit deductus: licet eam non videatur approbare Pompilius. Quod ſi quis quærat an ſit vitium ſic illas ſyllabas poſuiſſe. Reſpondeo fuiſſe fortaſſe aliq̃ñ vicioſum: quan do.ſ.conſuetudo repugnabat: Nunc autem poſtq̃ Conſuetudo quæ teſte Quintiliano in primo inſtitutionum eſt certiſſima loquendi magiſtra/videtur conſentire/nõ eſt vicium/quod alio exemplo ſic perſuadetur. Lucretiꝰ in quinto producit penultimam in fidei: Eſt.n. illic iſte verſus. Nec iacere induma via qua munita fidei. Tamẽ quia Neoterici breviant/vanum fuerit eam ſyllabã nunc velle extendere. Cui ſententiæ ſubſcribit Priſcianus. cũ agit de genitivo quintæ declinationis. Dicit enĩ penultimã in fidei breviari/q̃a nõ p̃cedit.i.añ.e. ĩ recto: ſicut in dictionibus/q̃es/& dies. Audi ſodes audi Qũtilianum

in primo inſtitutionum ſic loquentem. Inhærendum ei iudicio. ſ. antiquitatis quoad licet/diu etiam mutantibus repugnandum/ſed abolita atq; abrogata retinere/inſolentiæ eſt cuiuſdam/& friuolæ in paruis iactantiæ: Sic ille. At quoniam ſupra citauimus Priſcianum principem grãmaticorum ne fortaſſe vani videamur/proferat̃ iam eius de muliere ſententia/de accentibus Capite tertio ſic dicit/& omnia hæc & ſimilia in obliquis corripiuntur excepto mulier/eris. Ecce iam habes vnde compeſcaris atq; reſipiſcas: & manifeſte cognoſcas poetam noſtrũ & ſupradictos grãmaticos Laurẽ. Vallã/atq; Gregoriũ Tiphernatẽ quẽ poeta noſter habuit preceptorẽ/nõ eſſe temere dehoneſtãdos/qui tãti Auctoris/ hoc eſt Priſciani ſũmi grãmatici diſciplinam & documenta ſunt ſecuti. Si tamen obſtinate contendas errorem eſſe/& de ſnīæ tuæ ꝑuicatia nõ vis deijci/vide quid alijs quoq; imputetur: & animaduerte forſitan longe turpius eſſe qđ Nicolaus Perotus in Cornucopiæ obijcit Virgilio. Videlicet eum/ſi verũ dicit neſciuiſſe grãmãticam. Carpit enim illos verſus. Viuite felices quibus eſt fortuna peracta. Iã ſua. vbi vult nullo pacto dici poſſe ſua: Sȝ oportere dici veſtra/& eos verſus Virgiliũ fuiſſe correcturũ ſi vixiſſet. Placet hic in fauorẽ oĩm poetarũ neotericorum cõmemorare ꝗd in illud noni Eneid. Poſt mortẽ rutuli bello pugnaq; potiti/dixerit Seruius: hec eius verba ſunt. Sane ſciendũ eſt hunc locuȝ eſſe vnũ de duodecim Virgilij/ſiue ꝑ naturam obſcuris/ſiue inſolubilibus/ſiue emẽdãdis/ſiue ſic relictis/vt a nobis/ꝑ hiſtoriæ ãtiquæ ignorãtiã liquide nõ intelligant̃. hactenꝰ Seruiꝰ. Si ergo tãtus inter ſcribẽdũ ſomnꝰ obrepſit poetarũ pricipibus quãta venia digni ſunt iuniores/cum ꝗbus ſatis preclare agitur ſi ſint illius probatæ antiquitatis ſimulacra.

Virgilij car... gram...

Subiicio paucis quod qdã redarguebat more canũ ruſti corũ in lunã latrãtiũ Pctũ dicit eſſe in Tropæo vbi dr̃ Canes latrare ĩ tergũ ferarũ/& a tergo dici debere cõtendit/nõ aduertẽs ꝙ qa a tergo latrat poteſt quouis verſum reſpicere: Qui vero in tergũ latrat/cõtra tergũ ĩtelligitur rictum porrigere/ac minari:ſed feras nõ audere morſu inuadere Simile huic eſt illud virgilij in.ix.eneid. Excipit:hinc raptas fugiẽtibꝰ ingerit haſtas In tergũ. Dãnari etiã videbit̃ ꝙ ſcd'am ĩ dictiõe ſtratagema ſyllabã corripiat. Græci enĩ ſcribũt ςτρατηγημα per.η. quæ longa eſt vocalis. Reſponderi poteſt latinos contẽpſiſſe hanc obſeruationem/vt pluribꝰ locis ſupra mõſtratũ eſt Poteſt item dici.η.apud nos aliquando verti in.a.breuẽ vt patet in his dictionibꝰ αυλη.aula.ποινη.pœna.φυγη. fuga.ρωμη.Roma.ςτεγη.ſtega.i.caſa.vnde ĩ Geneſi triſtega. Itẽ Αφρικη.Aphrica.ςτολη.Stola.κιστη.ciſta. Vnde Ciſta fellis apud medicos.κρητη. Creta.πομπη. pompa.Δωδωνη.Dodona. φημη.fama.πληγη. plaga. vbi vtraq̃.η.in a breue conuertitur. Virgilius. Et ſi quẽ extenta plagarum.ακτη.acta pro littore. Virgi. Secreta troades acta. Vtit̃ poeta more ãtiquorũ metaplaſmis tropis ac figuris apud poetas tã græcos ꝙ latinos vſitatis.

¶ Propterea ſi quis carpat in parthenice ꝙ illic dicat̃/ in ſcriptis redigi/& in ſcriptum/vel in ſcripta dici debere cõtẽdat qñ melior nõ occurrat rñſio/dicat̃ eſſe antiptoſis/figura poetis pq̃ familiaris/qua vtũt̃ ẽt prĩcipes eorũ. Dixit enĩ virg. Vrbẽ quã ſtatuo vr̃a ẽ/vbi vrbem ꝑ vrbs eſt poſitũ. Itẽ hæret pede/pes ꝑ pedi: & in decimo. Forte ratis celſi cõiũcta crepidine ſaxi ꝑ Crepidini. & Tibullus. Me mea pauptas vitæ traducat ĩerti ꝑ vitã inertẽ/vt pleriſq; placet. & Catullꝰ dicit ad Ortalũ. Fuit oĩbus expers vnguẽtis/ꝑ oim vnguentorũ: expers

ẽm̃ ſemp iũgiť genitiuo.Idẽ ibidẽ.Per mediũ claſſi barbara nauit Athon.poſuit claſſi ꝓ claſſe.Terẽ.quoq; pͤcipuus ꝓprietatis obſeruator ſine vlla neceſſitate teſte Donato Caſum ꝓ caſũ poſuit.Dicit eñ Donat⁊ pͤſtolari eẽ pͤſto eẽ & parere: & ꝙ cũ Teren.dixit, Quẽ pͤſtolare hic parmeno/noue dixit quẽ ꝓ cui/ꝓ Antiptoſim. Idẽ in Adelphis.Hei mihi nõ te hoc pudet? ꝓ hui⁊ pudet. Priſcia.in.vij.dicit poetas ponere ſæpius ablatiuũ quartæ declinationis pro datiuo.Virgi.in pͥo Eneid.Parce metu Cytherea manent ĩmota tuorũ.& in quarto Georg. Nãq; aliæ victu inuigilant.Item/Concubitu indulgẽt. Virgi.in.ix.dixit preceps animi pro animo teſte Seruio. Ibidem verbis virtute illude ſuperbis/pro virtuti dixit virtutẽ teſte Seruio: & Saluſtius in Catilinario: Multos a pueritia bonos cõſultauerat/ponit accuſatiuũ pro datiuo.Virgilius O preſtans animi Iuuenis/pro animo/ teſte Seruio.Idem in octauo.Volat haſta Tago ꝑ tp̃us vtrũq; dixit Tago ꝓ in Tagũ.teſte Priſcia.de conſtructione verborũ.Et in ſeptimo dixit.Alijq; ab origine reges: vbi teſte Seruio poſuit ab origine ꝓ ab originũ gr̃a metri.Terẽ.in Andria/Ex Andro cõmigrauit huic viciniæ/ꝓ in hãc viciniã.Saluſt.in Cati.Preter rerũ Capitaliũ cõdẽnatis/ꝓ cõdẽnatos teſte Priſciano ĩ lib. de Cõſtructio.Cice.in.i.Verrinarũ.Vt cũ illius mihi tpis venit in mẽtẽ: ꝓ illud tp̃s teſte Priſciano vbi ſupradictu. Terẽ.ĩ Adelphis.Vereor ĩ os te laudare/ꝓ ĩ ore vt inqͭt Priſcia.de cõſtru.Hora.ĩ.iiij.Carmi. Deiecit acer plus vice ſimplici maior Neronũ põit Neronũ ꝓ Neronib⁊. S facio his fine. Poſſet eñ ex hmõi exẽplis ĩgẽs aceru⁊ cumulari. Nõ poſſũ tñ vnũ nõ ſubijcere exẽplũ qđ hoc loco quadrat ex amuſſim/ĩ quo ſili mõ poniť ablatiu⁊ ꝓ accuſatiuo.Virg.ĩ.x.enei.Dũ pluit ĩ terris/vt poſſit ſole

reducto.vbi Seruiꝰ dicit/debuit dicere ĩ terras: Tũ ſciē-
dũ ē hemiſtichiũ hoc Lucretij eſſe: qđ ita vt ĩuenit virg.
trãſtulit.Sic Seruius ad verbũ.Fecit poeta etiã Ectaſim
ac ſiſtolen in quibuſdã locis. Primã enim figuli ꝑduxit
& primã Glareæ ſyllabam corripuit contra vſum. Itẽ
in primo libro.primæ parthenices eſt hoc hemiſtichium
Caudã Trigonis aquoſæ:in quo longat ſecundã ĩ Trigo
nis/quæ breuis eſt quia ꝑ .o.paruũ ſcribitur a grecis.vel
poſuit Tribrachum in quinta ſede more virgilij qui di-
xit molli fultus hiacyntho. vel vltimam,n, abiecit: ſi-
cut fecit Papi.in Agamẽnon/& reduxit ad regulã no-
minũ latinorum in,o,exeuntiũ/quæ ĩobliquis habẽt, o,
longuã vt ſermo.nis.Et huiuſmodi licẽtias ꝙ plurimas
leges in Corollario. Virgilius quoq; eandẽ ſyllabam in
appellatiuis modo ꝑduxit modo corripuit:vt in loco illo
Cõnubio iungã ſtabili: & in tertio eneid.Pyrrhin cõnu
bia ſeruas.In eodem tertio mediã in ſteterunt corripuit
Obſtupui ſteterũtq; Comæ:et ĩ Buc.Mrĩ lõga decem
tulerũt faſtidia mẽſes:In qbꝰ locis vſus ẽ Syſtole:ꝙ ꝙ
nõnulli velint in Buc.legendum tulerint/pro abſtulerĩt
Faciunt hoc idem frequenter alij poete antiqui vt fami-
liares eorum habent compertũ In vltimo libro Tropæi
loquens de Eliſabella principe mantuanorum ſic inquit
Vires inſtaurare parum viſa eſt.Vbi dicunt Critici eẽ
viciũ ꝙ particula parũ ponitur ꝑ aliquantulum/ contra
morem antiquorum penes quos hæc particula vt aiunt
ſignificat ſemper id quod eſt nõ multum Vt cũ dr̃/puer
parũ ꝑfecit.ſic dicens nõ intẽdit affirmare puerũ pro-
feciſſe ſed magis negare multũ ꝑfeciſſe:ſic ſe aiunt ob-
ſeruaſſe apud omnes auctores linguæ latinæ.Credo Cri
ticos cum cauillationem iſtam veſtigaturi eſſent more
Carneadis elleboro ſe purgaſſe:vt non altius ſed potius

profundius ſpecularentur: & venirent paratiores ad nocendum. Reſponderi ergo poteſt poetam per Apocopen dixiſſe parum pro parumper / vt apud Lucretium Gannitu vocis adulant pro adulantur. Et virg. in verſu illo. O mihi ſola mei ſuper Aſtianactis imago / poſuit ſuper / pro ſuperes teſte Priſciano de Conſtructione verborũ Eſt autem parumper teſte Seruio idem quod paulatim. virgi. Pulſuſq; parumper corde dolor. At quoniã reſpõſio hæc licet vera ratione nitatur / & omnibus pturbatione carentibus ſatiſfacere poſſit: exemplum tamen affero quod obſtruat penit⁹ ora Criticorum. oſtendo enim particulam illam parum / poni ab antiquis aliquãdo pro aliquantulum / vt videtur eam poeta poſuiſſe / & profero lucum / qui q̃uis in promptu ſit omnibus: Criticis tamẽ noſtris eſt ignotus. ſi eñi notus eſſet / nunq̃ in dedec⁹ ſuum ſic delirarent. Lucanus in quarto Pharſaliæ deſcribens Curionẽ circũuentum fraudibus Poenorum ſic inquit. Cum procul e ſummis conſpecti collibus hoſtes / Fraude ſua ceſſere parũ. dum colle relicto Effuſam patulis aciem commiteret aruis. In his enim verſibus vt manifeſte apparet ponitur parum pro aliquãtulũ / quo modo poni poſſe negant aduerſarij. ¶ Eſt & in alio loco cuius non memini / Sycopa ab his nõ cõprobata / qa noua ponit̃ eñi redimẽdus pro redimiẽdus a redimio quod eſt orno. Sed harum omniũ figurarum vſus cũ non fuerit ætern⁹ / aliqñ fuit nouus. Noſt eſt ergo nouitas quæ rẽ faciat malam / licet aliqñ reddat viliorẽ / q careat maieſtate antiquitatis. Antiquitas eñi neſcio quid p̃ſtigij videt̃ habere / & mẽtes nr̃as ita afficere vt videri faciat interdũ immo fere ſemper res meliores. hoc eſt quod in prefatiõe librorũ de Naturali hiſtoria Plini⁹ dicit rẽ.s. eſſe p arduã antiqs nouitatẽ / nouis auctoritatẽ ĩpartiri. Po

ſuit Horatius in poetica/Valdius pro validius/Soldum pro ſolido. pueritiæ pro pueritiæ: quæ omnia parimodo damnarentur forſan a Criticis niſi vetuſtatis timeretur auctoritas. Si quis etiam aduerterit qualibꝫ ſyncopis vtatur. Lucretius deſinet more puerorum poſt bos papiliones curſitare. Dicit enim Diditur pro diuiditur: Nilum pro nihilum: Subus pro Suibus: Singlariter pro ſingulariter: Alid pro aliud: Initum pro initium: Apiſci pro adipiſci/Remoſſe pro remouiſſe. Donus pro dominus. At cum membra donus perſenſit frigida ſeruis. Dicit etiam metutum pro metuitū: Scibam pro ſciebam: vementi pro vehementi. Vtitur idem eponteſi aliquādo fortaſſe adeo dura vt a cruditate iſtorū poſſit male concoqui: ponit enim indugredi pro īgredi/quod & noſter Pontanus vſurpauit. Item indupedita pro impedita: nominicamus pro nominamus: Nominicanda pro nominanda: Itiner pro iter. Redeo ad Syncopas: Poſuit Propertius hoſpita pro hoſpitia. Virgilius in decimo poſuit Metum ꝑ Metiū. Haud ꝑcul idē citæ Metū in diuerſa quadrigæ. Idē in vndecīo dixit Vixet/ꝑ vixiſſet q̄ ſyncopa vr̄ duriuſcula. Vixet cui vitā deꝰ aut ſua dextra dediſſet. Et circa finē primi libri Tropæi dr̄ eſſe mendū vbi legit̄ in principio verſus ꝑpagante: quaſi dictio illa nō poſſit hēre primā longā: ſic iſti nonicij calūniant̄/q ſenſus exercitatos nōdū hn̄t: Sed videāt illud Lucretij in prīo. Propagare genus poſſit Vitāq̄ tueri. Item illud in quinto. Vt propagando poſſint procudere ſæcla.

Obſtiate ac temerarie volūt oēs ne parū docti eē videātur/ſꝑ obſtrepe & expimētō didici. Qui īdoctiores ſūt audaciores eē. Adeo enī ſūt ignorātes/vt neq̄ id ſciant/ qđ neſciūt. Grāmaticuli qdā vicio dant poetæ ꝙ mediā ſyllabā in dictiōe Maria corripuerit. Exiſtimant enī &

id ĩ Canonẽ redegerũt/Cũ dictio illa ẽ latina/vt apud Claudianũ mediã ſyllabã corripi debere: Cum vero eſt hebraica/ſicut apud poetã noſtrũ/producendã. Aſtipulat̃ his Beda qui dicit ſyllabã illam proprie produci & aliqñ improprie per licentiã corripi: Atteſtat̃ ẽt Cõſuetudo/& vulgaris accentus/Qui nomẽ Matris Chriſti ꝓducta media ſemꝑ ꝓnunciat. Id cũ poetæ retuliſſem/ille nihil cõtatus mediã reſpondit huius dictionis neq̃ lõgam eſſe neq̃ breuẽ: Super quo reſponſo cũ mirarer/ac ſuſpenſus eſſem/ille ſubĩtulit. Quod nihil eſt/quo pacto breuiari longariue poteſt? Tunc ego/nõne triſyllabũ inq̃ eſt nomen iſtud? Quod ſi triſyllabũ/nõne mediam ſyllabã hẽat neceſſe ẽ? Ergo aliqd ẽ. Mox ille. Vide inquit O Ptolemee q̃ ꝑiculoſũ ſit iudicare q̃ ꝓcul a vero ſit vulgi ſnĩa. Scis me vt inqt Victruui9/& ſi nõ ſũ Ariſtarch9/nõ eẽ Agrãmatõ/& ſi nõ ſũ Timothe9/nõ eẽ Amuſon: & ſi nõ ſũ Eſras/lrarũ hebraicarũ nõ eẽ exptẽ. Dictio hæc Maria qcqd dicat Beda/apd' hebreos ẽ biſſyllaba/quo fit vt mediã hẽre nõ poſſit. Prĩa ſyllaba terminat̃ ĩ.r. ſcd'a ĩcipit ab.i.cõſonãte nõ vocali. Sed nulli hoc dixeris/& ſine eos circũagi opĩonib9 falſis/q̃ temeritati pœna eſt debita: ſic poeta. Ex quo ptȝ hõ hoĩ qd pſtat vt inqt Comic9. Et q̃ cõdẽnãda ſit horũ garrulitas/q ꝑcacis liguæ fluxũ oĩa cõtamĩare nõ verent̃. Adiũgendũ hic vt mẽtris locis breuiter ſatiſſiat qd' Beda ĩ lib. de metrica rõe ſcriptũ reliqd: ait ergo ſic ad verbũ. Attñ ĩtuẽdũ ẽ nobis qa & auctoritas nõnũq̃ & neceſſitas metricæ diſcipliæ rłas licite cõtẽnit. Neceſſitas qdẽ ĩ verbis q̃ nõ alr ĩ verſu põi pñt: vt ſũt ea q̃ quattuor ſyllabas breues hẽnt/vt Baſilica/Italia/relligio/vł tres prĩas breues vt reliquiæ/vel vnã ĩ medio breuẽ/Vt veritas/Trinitas: q̃ neq̃ Dactylũ cõſuetũ neq̃ ſpõdeũ facer̃ pñt/q̃ ꝓprijs

nominibus maxime ſolent euenire.huius exemplum.Ita‑
liam ſequimur/ longam poſuit/quia non aliter Italiam
quam erat ſæpe nomĩaturus/appellare valebat/niſi aut
ſyllabam quæ natura breuis eſt produceret/aut Tribra
chum loco dactyli poneret.Sic Beda. Hic excuſari &
poteſt & debet poeta noſter cui neceſſarium fuit tales
dictiones intexere verſibus vt Aurelianus/ Valerianus/
Theodoſius . & huiuſmodi alias: nec debent preſentes
proterue accuſare quod maiores nr̃i benigne excuſarũt.
In ſecundo . Tropæi mantuani fortunam vocat Rhã‑
nuſiam:quod & ego ipſe cum inconueniẽter dictum pu
tarem/Nemeſis enim non fortuna/dicitur Rhamnuſia
a Rhãnunte oppido atticæ regionis/vbi colebatur/Con
ueni poetam.Qui ſciſcitanti mihi an ſatis examinaſſet lo
cum illum/ſatis/reſpondit/vt arbitror . Tunc vide inq̄
ne cum Tortelio forſan erraueris:Non erro ĩquit o Pto
lemee/ Nam fortuna & Nemeſis diuerſa quidem ſunt
nomina:Sed res eſt vna:Quod deprehendi ex Antima‑
chi poetæ græci verſibus quos ĩ.xiij.Geographiæ libro
recitauit Strabo:Sunt Autem hi.

Eſt Dea quam dicunt Nemeſim/dea magna potenſq̨/
Quæ bona Cœleſtum conceſſu cuncta Deorum
Poſſidet.huic primum ſacratam condidit aram
Fluminis Eſapi gelidas Adraſtus ad vndas.

Vides ne inquit vt dicat Nemeſim Deorum conceſſione
poſſidere cuncta bona? Hoc idem dicitur de fortũa/ Nã
diuitiæ/potentia/honores/imperia bona fortunæ nuncu
pantur . Indicat hoc Clauus & Copiæ Cornua quæ
fortunæ ſolent appingi.Si eſſet igitur fortũa quid aliud
a Nemeſi quæ bona poſſidebit/ſi Nemeſi cuncta vt in‑
quit Antimachus ſunt ſubiecta . Tum ego/cogit me inq̄
ratio quam attuliſti Confiteri Nemeſim eſſe fortunam

Sed obſtare videtur Plinij auctoritas non floci penden da/i.xi.nãq; naturalis hiſtoriæ libro de Nemeſi loquẽs inquit. Quæ Dea nomen latinũ ne in capitolio quidem inuenit. Quæ vero Pomponius Lœtus grãmaticus nr̃æ ætatis doctiſſi.rhetor; quoq; clariſſimus/& antiquitatis ꝑſcrutator eximius in vita Diocletiani dicit de Nemeſi partim pro te partim contra te videnť facere. Dicit enĩ Romanos in bellũ profecturos Nemeſi ſacrificare cõſue uiſſe/& ꝙ virgo & alata fingebať: ꝙ pedibus eius rota ſupponebatur. Item ꝙ eam pleriq; vim fortunæ/pleriq; filiam Iuſticiæ putauerunt. Legi etiam Nemeſim eſſe vim ſolis/& poteſtatem quæ obſcura illuminat: & clara offuſcat. Sic ego. Tũ ille: Quid opus eſt inquit Põponium citare/Cum Pauſanias & Amianus Marcellinus de geſtis Galli imperatoris multo plura referant de hac dea? Prætereo autem conſulto/quæ Pauſanias dicit Quædã ex Marcelli. decerpta ſubijcio ait ergo ſic. Hæc & huiuſmodi innumerabilia vltrix facinorũ impiorum bonorũq; premiatrix/aliquotiens operať Adraſtia atq; vtinã ſemper/quã vocabulo duplici etiam Nemeſim appellamus. Ius quoddam ſublime Numinis efficacis hũanarum mentium opinione/lunari circulo ſuperpoſitum: vel vt diffiniunt alij ſubſtantialis tutela generali potentia partilibus preſidens fatis/quã Theologi veteres fingentes Iuſticiæ filiam ex abdita quadam æternitate tradunt oĩa deſpectare terrena. hæc diſceptatrice vrna ſortium temperat accidentium vices alternans volũtatũq; noſtrarum exorſa interdum alio/q̃ quo contendebãt exitu terminans/multipliceſq; actus permutando cõuoluit. Eademq; neceſſitas inſolubili retinaculo mortalitatis vinciens faſtus tumẽtes. Et paulo infra: Et nunc erectas mẽtium ceruices opprimit/& eneruat/nunc bonos ab imo

Nemeſis

ſuſcitās/ad bñiuiendū extollit. Pinnas aūt ideo illi fabuloſa vetuſtas aptauit vt adeſſe velocitate volucri cūctis exiſtimet. & pretendere gubernaculū dedit: eiq; ſubdidit rotam vt vniuerſitatē regere per elementa diſcurrēs omnia non ignoret/ Sic Amianus: Quæ ex eius lib. xiiij. tranſumpta ſunt ad verbum quoad fieri potuit inculpate. Subijcit autem quædam de Agathocle & Dionyſio Tyranno quæ quia non videnẗ ad Nemeſim pertinere conſulto pretereo. Sed ſciſne ſubiecit o Ptolemee cur dixit Plinius Nemeſim nomen latinum non habere? Nempe q̄ reſpexit etymologiam vocis græcæ. Nemeſis eniꝫ venit a νεμεσάω verbo græco quod interpretari poteſt ſuccenſeo vel indignum exiſtimo. Vnde in magnis ethicis dicit Ariſtoteles Nemeſim eſſe indignationem ex malorum hominum proſperitate cōceptam/& huic rei nomen Latini non fecerunt: ſed vtebanẗ græco vocabulo. Fortunæ vero nomen venit a fero: q̄ fortuna more ferarum ſine ratione ferri videaẗ. Cicero ĩ rhetoricis refert Carmen Pacuuij tale de fortuna. Fortunam eſſe & cœcam & Brutam perhibent philoſophi ſaxiq; ad inſtar globoſi predicant eſſe volubilem. Res igiẗ eadē reſpectu diuerſorū diuerſam hēt nomenclationem. Vocū autem iſtarū ſignificatum nihil eſt aliud q̄ id qd̄ theologi noſtri dicunt vim vel potentiam diuinæ prouidentiæ exequutiuam/ſiue id ſit diuina voluntas/ſiue quid aliud preter voluntatē/puta intelligentia quædā munus id obiēs: & in diſpoſitione rerum Deo ſubſeruiens. Res ea igitur quæcūq; ſit & Adraſtia & Nemeſis & fortuna nuncupatur. Verū Nemeſis dr̄ cum rō facti deprehēdiẗ: vt cum Tyrannus e patria expellitur: cum vero facti ratio non apparet/puta cum bonis mala/cum malis bona eueniunt/fortuna appellatur; non q̄ quicq̄ ſine ratione fiat

a Deo/vel ab eius miniſtris:ſed ꝙ facti rõ nobis occul
ta ſit. Quæ aũt Põponius & Marcellinus dicũt ad no
ſtra hæc alludunt:& nobis ſi recte intelligas nõ aduer
ſantur. Rei hæc veritas : de qua non grãmaticis(res eſt
enim ſupra captum eorũ)Sed ſolis theologis diſputare
conceſſum eſt. Lege verſus illos Tropæi mantuani: &
cognoſces me innuere fortunã eſſe Nemeſim/cum ei at-
tribuo quæ alij quidam tribuere fortunæ . In agellarijs
noſtris clarius id expreſſi/illic.n.ſcriptum eſt. At qm̃ no
bis cœlorum incognitus ordo/Fortunã Nemeſimq̃ ho-
mines/nam noĩa q̃ꝙ Sint duo/res tñ eſt/ſi quis conſide
ret alte/Vnica/certatim accuſant: vomitumq̃ furentis.
Proijciunt animi in vanũ ſine Numine nomen. Dixi aũt
nomen fortunæ vanũ eſſe ac ſine Numine/ꝙ antiqui di
uinitatis ignari crediderĩt fortunã vim quãdam eſſe ex
legẽ/meritis non reſpondentẽ Sed Iuſticiæ probitatiq̃
inimicã:iuxta illud Senecæ:Fortuna viris inuida forti-
bus/q̃ nõ æqua bonis premia diuidis. Plinius ad Veſpa
ſianum de fortuna ſic inquit: Sola laudat̃/ſola arguitur
& cum conuitijs colitur/volubiliſq̃ a pleriſq̃ vero &
cœca ẽt exiſtimata/vaga/inconſtans/incerta/varia/idi-
gnorum fautrix Sic Plinius. Apud Scythas eius ſimula
chrum ſine pedibus fingebatur: & manus tantũ ac pen
nas hẽbat. Apud Smyrnã caput ſimulachri fortunæ ful
cire polũ videbat̃ & manu altera Cornu Amaltheæ re
tinebat. Necq̃ ad ea reſpexeris ſubiũxit quæ in ſecundo
phyſicorum libro dixit Ariſtoteles de fortuna/ꝙ ſit vi-
delicet cã per accidens:non enim accepit fortunã queãd-
modũ accipiebat illa ætas ꝑ vi.ſ.q̃ diſtribuẽdorũ bono-
rũ ius hẽbat/& ea nõ recto iudicio Sed ꝑ libidĩe ſua di
ſpẽſabat. Sic igit̃ ĩqt:& facto hic fine qeuit. Vide igr̃ vt
allucinẽt̃ iſti mali rerũ extiatores:vt totiẽs repħẽſi nũq̃

corrigant̃/vt errata ſequentes/in errata labant̃: & certe verũ eſt illud. Sordibus imbuti nequeũt dimittere ſordes. Nec mirũ eſt qđ poeta dicit de Nemeſi & fortuna ꝙ eadẽ res ſint. Nã vt meminit Seruius ĩ primũ Georg. Stoici volebant vnũ Deũ & vnam Deam/& eandem eſſe poteſtatem/quæ pro rõne noſtrorũ officiorũ diuerſis noĩbus appellaret̃: ẽt pro locorũ diuerſitate ſũt Deorum & rerũ fere omniũ diuerſa vocabula. Venus apud Arabes dicebatur Alitta per duplex.tt.eandem Sidonij vocabant Aſtracten/cui Salomon dicitur aram poſuiſſe vnius concubinarum ſuarum amore deprauatus.

¶ Critici noſtri ad nocendum ſtudioſi/ad vellicãdum prompti dum cum aliorum dedecore putant ſe poſſe claros euadere/dicunt poetam in primæ Parthenices libro diſcum pro menſa poſuiſſe in verſu illo. Vt quando in leui ſtat ferrea lamina diſco. Hoc autem accidit ꝙ ꝗd diſcus ſignificet nondũ ſatis ſciunt. Poeta eo loco diſcũ accipit non pro menſa eſcaria vt calumniantur, ſed pro re plana/qualis eſt area/qualis eſt Abacus : & proculdubio ſi legeris Ouidiũ/Victruuiũ/Apuleium/& Hermolai nr̃i gloſſemata in Pliniũ inuenies diſcum ſignificare ꝗd planũ. Lege ergo Hermolai gloſſemata ĩ verbo Scaphium & in verbo lenticula, Apuleius de Aſino aureo libro ſecũdo ſic inꝗt. Lucerna aio p̃grandis/& oleum ad lucẽ luci ſufficiẽs/& aqua cũ œnophoris & calice/Cœnarũq; reliquijs diſcus ornatus. Vbi Philippus. Beroaldus Iulij Polucis documenta ſequutus dixit diſcũ eẽ vas eſcariũ. Sunt qui cõtendant diſcum eo loco mẽſam ſignificare: eo ꝙ dicat̃ reliquijs eſcarũ ornat⁹/id enim magis vr̃ mẽſe cõuenire ꝙ̃ vaſi: Vas nãq; vt aiũt poti⁹ diceret̃ plenũ ꝙ̃ ornatũ. Sed iudicio meo ꝓ vaſe accipit̃/ & in Beroaldi ſniã vado. Vas aũt id nõ cauo ambitu ſed pla

no erat/quale id qđ vulgo dr̄/Taglıero. Talis erat diſc⁊ quo in certaminib⁊ olympiacis exercebant̄. Quod Ouid. in.x.metamorpho.li.luculenter exp̄ſſit dicens. Corpora veſte leuāt: & ſucco pinguis olinæ ſplēdeſcunt: latiq́ȝ in eunt certamina diſci. & īfra. Tollere Tænarides orbem ꝑperabat: at illū: Vides vt diſcū dicat orbem latum? Sic ergo poeta nr̄ ab oī errore ꝑcul diſcū accepit pro orbe lato plano ac leui in quo lamina ferrea a magnete poſſit trahi: Exponendū ergo in diſco hoc eſt in plano. Confirmant̄ hæc ꝑ id qđ Pauſanias tanq̄ miraculū quoddam refert de Milone Crothonienſi qui in athletica claruit: qꝛ.ſ.diſco vncto īſidēs a nullo detrahi poterat: vbi diſc⁊ vel ꝑ mēſa vel ꝑ re aliqua plana ꝑculdubio accipi vr̄. Sunt qui non probent qđ poeta poſuit pluribus locis feſta hymenæa pro nuptijs. Aiunt enim vocē hanc hymenæus nomen eſſe proprium & ſubſtantiuum: nec poſſe dici autumant feſta hymenæa: ſicut neq́ȝ dr̄ veſtis Antonia: ſed antoniana facta inflexione a principali. Reſpondemus paucis reprehenſionem hanc eſſe hominis audaculi/male in litteris exercitati/& q hodie vel nudiuſtertius cœperit erudiri: hymenæus enim poteſt eſſe ꝓprium vt cum pro filio Veneris & Liberi ponitur: poteſt eſſe appellatiuum vt cum pro nuptijs ſumitur vt apud Virgilium in terrio Eneidos.

Ledæā Hermionem Lacedæmonioſq́ȝ hymenæos. Pōt ēt eſſe adiectiuū/& iūgi ſubſtātiuo qđ in ſili ptȝ. Lycæus enī eſt mōs in Arcadia: & ab eo fit Lycæ⁊ lycæa/lycæū Ouid.ī.ij.faſto. Quis vetat Arcadio dictos a mōte lupercos? Faunus in Arcadia tēpla Lycæus hēt. Liui⁊ in prīo. Solēne allatū ex Arcadia inſtituiſſe vt nudi Iuuenes Lycæum pana venerantes per luxum atq́ȝ laſciuiam currerent. Virgilius in octauo.

Parrbaſio dictū panos de more lycei.Papinius ī.ij.tbeb. Finitimiſq; agitat agris.iuuat vſq; lyceos Partbenioſq; ſup ſaltꝰ.Dicunt etiā ludicra lycæa quæ Ioui lyceo vel Pani celebrabant.Itē Sigeū eſt Ciuitas in Troade vt dicit ſtepb.a qua dr̄ Sigeū pmōtoriū vt vult ſuidas / et Sigeus/Sigea/ſigeū.Vn̄ illud Ouidij in beroidibꝰ Hac duce ſigeo dubios a littore feci/luca. Sigeaſq; petit fame mirator arenas.Itē Retbeū pmontoriū vt retbeꝰ retbea/rectbeum /Virgilius

Teucrus retbeas primum eſt aduectus in oras:

Itē dicimꝰ egæū mare: & egæus/egea/egæū. Tibullus. Ibitis egæas ſine me Meſſala per vndas. Simil'r Alpbeꝰ dr̄ primitiuū nomē fluuij: & Alpbeꝰ .a.um. Virgiliꝰ in iij.Georgicorū.Cūcta mibi Alpbeū linquēs: & ī eodē. Aut Alpbea rotis plabi flumina.& idē Alpbeæ ab origine Piſæ.Itē Pāgæus pmōtorium tbraciæ a quo fit pāgæus.a.um.Itē Lilybeū pmōtorium Siciliæ vnde lilybæus æa.æum.Stepbanus.Nec debet mirū videri ꝙ deriuatiuū a principali in voce nō differat:id eni frequenter reperimus.Tros nomē ē regis: & tros idē qđ Troianus.virg.Tros tyriuſq; mibi nullo diſcrimine aget.Indꝰ eſt fluuij nomē/& bō ex India.Idē dicēdū de noibꝰ bis Tbeſſalꝰ/Græcus/Medꝰ/Macedo/Pbænix/Lydꝰ/ Tyrrbenus quæ & ſubſtātiua ſunt & adiectiua ſubſtātiuis ſimilia:vt etiā ī quarto eneid.Quos Apbrica terra triūpbis Diues alit.Sitbonia pars eſt Tbraciæ teſte Stepbano vnde fit Sitbonius Sitbonia.um. Virgilius.

Sitboniaſq; niues byemis ſubeamus aquoſæ.

Et qm̄ apđ græcos.i.ī pricipio dictionis videt ſp eē vocalis et pſe ſyllabā facere/vt ī Iaſō Iaſpis/Ne det vicio poetæ/ꝙ id nō obſeruauit:vt ī bierotbeꝰ et ī bieropbāta quæ ī Dionyſio ponit quadriſyllaba metri neceſſitate cō

pulſus. Idē dic de dictione Hieronym⁹ ī libro de faſtis.
Moneo lectorē alios quoq poetas latinos id nō obſeruaſſe: cui⁹ rei ſebijcio duo exēpla. Iaziges ppli ſunt ſeptētrionales/et apud græcos dictio eſt quatriſyllaba: qđ valeri⁹ flacc⁹ obſeruat. Increpat & ſtricto ſic vrget Iaziges enſe. Ouidius in libro de triſtibus non obſeruat.
Iaziges & Colchi metereaq turba/Getæq Virg. quoq facit Iaſius triſyllabū nam in. x. Eneid. ait.
Iaſius Imbraſides. Icetaoniuſq Timetes
Quia extimo poetā aliqn̄ lʒ loci nō memineri poſuiſſe tale p quāto vt ſi dicā tm̄ æquor quale ē egæū: moneo lectorē ne mireť. Terētian⁹ enī grāmatic⁹ depoſitione lōgis dicit: ſiue duplū quale & oīs qū pducta eſt habet nota duplū/quale. Quoniā poeta in dionyſio dixit Iſti⁹ ærūnis ducēdi ī millib⁹ æui. Admoneo te lector iucūdiſſime. ne pcipites ſententiā. poſſes enī forte putare nō debere dici millibus ærūnis/ ſed millibus ærumnarū. Exēpla ſubijciā quæ oſtēdēt ſaluari poſſe figurā hāc loquendi.
Vitruuius. lib. i. Ducētorū quinquagīta milliūʒ ſtadiorū quæ faciūt paſſus trecēties quīdecies cētena millia. Item Plinius. li. ij. caplo vltimo. Vt circuitu eē. ccl. millia ſtadia pnunciarēt Idē in tertio li. Capite de Corſica Intra vero. lx. millibus paſſibus a corſica. Infra eodem Capite. Mox a Surrento. viij. M. paſſibus diſtantes. Tyberij iperatoris arce nobiles capreæ. Idē in octauo dixit milia preſagia: eius hæc verba ſunt. Milia preterea vt pote cū plurimis animalibus eadem natura rerum Cœli quoq obſeruatione & vētorū & ībriū & tēpeſtatum preſagia alia alijs dederit. Virgilius quoq in. ix. Eneid. Tot millia gētes arma ferunt Italæ ſic legit locū illum Georg. valla. licet poſſit legi gētis et nō gētes: vt ſenſus Sit tot milia gētis italæ ferūt arma non tot milia arma.

Videor recordari me legiſſe i poematis poetæ noſtri lo-
cũ antẽ nequaꝗ̃ recordor poſitum eſſe nedũ pro nõ ſolũ
Quod ne temere quis damnet putans apud nullũ idone-
um reperiri ſubijciã hic exemplũ Ciceronis ad Atticum/
vbi ſic inquit. Tu quoniã cares quartana & nedũ mor-
bum remouiſti ſed etiam grauedinẽ Dixit quidã in ſugil
lationẽ poete noſtri nõ minus imprudẽter ꝗ̃ indocte di-
ctionẽ filius non cõuenire poetis maxime grandibus / qđ
mendacium refellere poſſent etiã pueri. Horatius i Odis.
O mr̃e pulchra/filia pulchrior Ouidiꝰ in primo meta.
Filius ante diem patrios exquirit in annos Virg. in. vij.
Filius huic fato diuum proleſq; virilis. Idem. ſtabat in
egregijs Arcentis filius armis. ¶ Cum interrogaſſem
poetam noſtrum cur diceret Cœlos numero plurali cuꝫ
vt refert. A. Gellius li. xix. noctium ſuarum capite. viij.
Grãmatici velint id ſemp̱ dici numero ſingulari. Reſpõ
dit Gregorium doctorem eccleſiaſticũ in prologo libri
moralium non ab re dixiſſe ſcripturam ſacrã non ſubdi
legibus grammaticorum. Nam cum habeamus omnes fe
re Codices ſacros ex peregrinis linguis tranſlatos in la-
tinam/vt fideliter tranferent̃/oportuit latinitatis limites
tranſilire in multis & preſertim in hac dictione Cœlũ
Nã cum in alijs linguis pluraliter declinetur / oportuit
et apud nos pluraliter poni. Quomodo enim trãferret̃
illud in pſalmis laudate eum Cœli cœlorum. Quod he-
braice dicitur Aleluu ſemei aſſamaim & græce αινέιτε
ἀυτόν οι ουρανοι τῶν ὀυρανῶν/ niſi daremus ei di-
ctioni numerum pluralem? Et ideo factum eſſe dixit pro
pter auctoritatem maieſtatẽq; non doctorum ſacrorum
tantum ſed etiam ipſius ſcripturæ diuinæ/quam immu-
tare fas non eſt/vt ſic nomen id declinandi conſuetu-
do iam diu recepta ſit paſſim/ab omnibus etiã doctiſſi-

mis atq̀ grauiſſimis. Nec allegandos eſſe grãmaticos/ cum ipſimet conſiteantur linguam latinam ſequi magis anomaliam q̄ analogiam/ & vſu ac conſuetudine gubernari. Quod maxime probatur ex dictione fames/ cuius genitiuus referente ipſo. A. Gellio lib. noctiũ. ix. fuit aliquãdo fames/ paulomox famij. deinde famei nouiſſime famis. Qđ vero ſit recepta a Neotericis talis Cœli declinatio/ probatur eo maxime/ q̄ numeratur a grãmaticis inter eteroclita in ſingulari neutra/ in plurali maſculina. Subiecit quoq̀ poeta Ariſtoteles quidem loquẽs de corporea ſubſtantia dixit preter quattuor elemẽta eẽ vnam quintam ſubſtantiam/ ſeu eſſentiam quæ Cœlum appellatur: cum ergo Cœlum dicis/ quintam illam ſubſtantiam dicis Cum vero Cœlos profers / dicis orbes Cœleſtes/ in quos illa quinta eſſentia diſtributa eſt: & cum legitur in ſepbertelim / ideſt in libro pſalmorum. Aquæ quæ ſuper cœlos ſunt/ ſi ſuper Cœlum dicas falſum enunciabis. Aquæ enim illæ/ ideſt Cœlum Chryſtallinũ quod aqueum dicitur/ non ſunt ſuper Cœlum/ hoc eſt ſuper illam quintam eſſentiam ſed ſup aliquot orbes/ ideſt ſup ſeptẽ errones & firmamẽtũ ſub empyreo Ergo locus ille bene aliter tranſferri nõ potuit. Sic poeta. Ego quoq̀ memini me legiſſe apud Lucretiũ eam dictionẽ numero plurali poſitam & ni male memini in ſecundo eius libro eſt hic verſus. Quis pariter cœlos oẽs cõuerteret? In Dionyſio lib. tertio eſt hoc hemiſtichium Sed adhuc ſeruire Luperco. In quo Pana Deum olim Arcadiæ Lupercũ appellat. Dãnabant hoc quidã: putabant. enim nomen id ſignificare non pana ipſum/ ſed eius ſacerdotem: ſuper qua re poeta interrogatus reſpõdit. Sicut Bacchi ſacrificulæ dicebãtur bacchæ/ & vnũ nomẽ mutato genere cõmune erat Deo & ſacerdotibus:

Sic Pan & eius ſacerdos latine Luperci dicebãtur. De ſacerdotibus id cõfeſſum. De Deo ipſo mox conſtare faciam: & his dictis iuſſit Codicẽ Iuſtini afferri: et cõfeſtim in libro.xliij.ſic legit. Poſt hunc tertio loco renaſſe Faunũ ferũt. Sub quo Euãder ab Arcadiæ vrbe Pallãteo in Italiã cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros & montẽ quẽ ille poſtea Palatinũ appellauit/benigne aſſignauit. In huius radicibus tẽplũ Lyceo quẽ græci pana/Romani lupcũ appellãt cõſtituit Cum audiſſent taxari poetã ꝙ in vita Diui Georgij ferum pro equo poſuerit/Cogitaui ſi apud aliquẽ antiquorũ poetarum talẽ phraſim legiſſem: Et cõtinuo venit in mentem illud virgilij ex ſecundo Eneid.

In latus inq; feri curuã cõpagib⁹ aluũ Et illud ex quĩto Spumãtiaq; addit Erena feris: manibuſq; oẽs effundit habenas. Marcus Manilius in vltimo cum agit de imaginibus orientibus cum Ariete dicit.

Exagitare feros/pnũq; anterire volãtes. Idẽ loquẽs de ſagittario. Terdecuma ſub parte feri. Videor recordari in poete nr̃i opuſculis legi alicubi marẽ nubere. id qñ pleriq; reprehẽdendũ putant/ne fiat tumultus inter Criticos æque ea quæ neſciũt/atq; ea quæ ſciũt/ſi qd tamen ſciunt/indicantes/monẽdũ puto lectorẽ figurã hanc loquẽdi nõ dãnandã/cum ea ſint vſi latini antiq litteratiſſimi. Non citabo Hieronymũ litterarũ ſacrarũ interp̃tẽ doctiſſimũ q litteras didicerat ab ipſo Donato. Nam Cretici nr̃i nolunt eũ ſcribi in albo latinorũ Barbarum eum vocãt. Si ei crederẽt afferrẽ illud ex euãgelio: Neq; nubẽt neq; nubent̃. Quod exponẽs ipſe Hieronym⁹ dicit nubunt viri/nubunt̃ fortaſſe vxores. Et cõtra Heluidiũ alludens ad illud euangelicũ/nubebant omnes & nubebantur, Prætereo hæc. Venio ad gentiles quib⁹ magis

credunt Plaut' in Cas. Charinũ libet ſcire ꝙ agat nouum nuptũ .i. maritum vt exponit Priſc. Dicebat̃ ergo vir nuptus/ſicut virgo nupta. participia hæc deducunt̃ a. nubor. Sed p̃tereo etiã hæc. Feſtus ex põponio. Meus frater maior poſt ꝙ̃ vidit me domo eiectũ/ nupſit poſterius dotatæ Vetulæ varicoſæ aphræ. Poſſet hoc ſufficere. Aſſero tamẽ aliud teſtimoniũ momẽti nõ minoris. Valeri' li. iiij. cap. de amore cõiugali. Quid aliud adiecerim ꝙ̃ dignas quibus Myniæ nuberent? Myniæ theſſali erãt viri non mulieres: qui acceperant ſpartanas . mulieres: ideo dicit valerius eis eos nupſiſſe.

Multa genera ſunt ſtulticiarum: ſed id quoq̃ non minimum/dum quis alienam turpitudinem vult palam facere / ſuam detegere : hæc eſt miſera cõdicio Criticorũ p̃ſertiꝫ nr̃orũ: q̇ dũ conãt̃ oñdere poetã erraſſe/ſuos vbiq̃ propalant orrores. Scriptum eſt niſi fallor in ſyluis poetæ hoc emiſtichiũ. Certamina ponat olympus. Quo vult dicere gloriam græcorum ſuperari a noſtris . Et qñ de gymnico certamine quod fiebat ad Alpheũ et Piſam in Arcadia/ Videt̃ hoc dictũ/ Critici inſurgentes cõfeſtim exclamarunt illud euãgelicũ Blaſphemauit : q̇d vobis videtur / non opus hic teſtibus. Putat gymnycum certamẽ fieri ad olympũ/qui eſt in Theſſalia. quã ſinus Corinthiacus partit ab Arcadia. Hoc cum reſciſſem mecum dixi poteſt olympus locus valde mclytus poni pro græcia/ſicut apud Virgiliũ Germania ponit̃ ꝑ occidẽte & Euphrates ꝑ oriente verſu illo. Hinc mouet Euphrates/illinc germania bellũ Paulo mox euoluto codice ſtrabonis inuenio libro. viij. vbi loquit̃ de Piſa ſic ſcriptum. Vrbẽ aũt in ſublimi ædificatã vertice mõſtrãt duos iter mõtes. Oſſam & olympum: quo noĩe & alter i Teſſalia nuncupatur ; Sic ſtrabo . Corripio confeſtim Odas

Horatij: & inq̄ro quonam modo Cōmētatores enarrēt verſus illos Puluerem olympicū collegiſſe iuuat: & coniectis caſu oculis in Chriſtophori Landini cōmētum Video ſcriptū puluerem olympicū dici ab lympo Arcadiæ: quo ſit poetā recte dixiſſe Certamina ponat olympꝰ/ nō q̄ in Theſſalia/ſed q̄ in Arcadia: hoc cū ītellexerint Critici dubito ne forte exanimentꝰ ip̄e quoq̄ Apollonij interpres in primū Argonauticū dicit ſex olympos Macedoniæ/Teſſaliæ/ in quo & olympia dicit Apollodorꝰ fieri. Myſiæ. Ciliciæ. Helidis. Arcadiæ.

Rep̄hendebāt locum illum in vna ſyluarū Siſte tuos Helicon curſus. putātes poetā deceptū poſuiſſe. Heliconē p̄ fonte Caſtalio: recurri ad Protocolū/ & ſylua inuenta vidi ſcriptum in verſu/curſus/et ſupſcriptū fluxus. vbi manifeſtum eſt poetā p̄ heliconē intelligere Pernaſſum ſicut ponit̄ frequēter a poetis pars p̄ toto/vt Carina et puppis p̄ naui/axis & rotæ pro curru: mœnia p̄ vrbe: & per fluxum ſeu curſum intelligere fontem Caballinum qui fluit ex radicibus montis Parnaſſi. Vel dicēdū ꝙ imitatus ſit Aratum qui loquens de Pegaſo dicit eum pede p̄cuſſiſſe verticē heliconis: et fluxiſſe latices/ quibꝰ nomē eſt hippocrene verſus Arati ſubijcio. Gorgonis hinc proles in pierio helicone Vertice cum ſūmo nondū decurreret vnda Muſeos fōtes dextri pedis ictibus hauſit. Inde liquor genitus nomē dedit hippocrenen Idē refert ſtrabo ī octauo de Helicone ſic inq̄ens/Fama ē equū Pegaſum cū potaret in hoc loco a Bellerophōte dep̄henſum fuiſſe. Alatū inq̄ caballū e Meduſæ ceruice & de Gorgonis execto gutture p̄ſilientē. Vulgatū eſt etiā Caballinū in helicone fontē erupiſſe cū ſubiectā rupē feriret vngula In vna itē ſyluarū loquēs de Polycrate q̄ vt aliq̄d in vita pateret̄ aduerſi & haberet vnde conqueri

poſſet & dolere annulũ in mare dr̄ pieciſſe dixit poeta Et ridẽs pcuſſit aquas adamãte marinas: pclamatũ ẽ a Criticis gẽmã illam nõ fuiſſe adamãtẽ / ſed ſardonycẽ vt inqt Plini⁹ in vltimo libro naturalis hiſtoriæ. Hic recordatus ſum libri illius / quem Aulusgellius in. xiiij. noctium ſuarũ ſcribit ſibi datũ vt inde exerperet mera miracula. In eo enim ſcribebantur multa quæ & ſi ſpẽm doctrinarũ haberẽt nõ tamẽ delectabãt / neq̃ vtilia erãt: vt quæ noĩa fuerint ſociorum vlyxis. Vtrũ vlyxes errarit in mari interiori: et ex quinq̃ operimẽtis qbus Achillis Clypeus munitus erat quod factũ ex auro dicit Homerus ſummũ fuerit an mediũ: quæ oĩa intẽpeſtiuã ſonãt vanitatẽ. Talis eſt curioſitas horũ Criticorũ q non aduertunt poetas frequẽter ponere ſpẽm pro genere / vt cum ponitur Ilex pro arbore Dãmæ pro quadrupedib⁹ & adamas pro gẽma. Horatius in odis / Et ſupiecto pauidæ natarũt æquore Dãmæ. Simile quid accidit Plauto poetæ Comico Dicẽtibus enim oĩbus antiqs Iouẽ dediſſe Alcmenæ in preciũ ſtupri Carchesiũ aureũ ipſe in Amphitrione dicit vas illud fuiſſe Craterã: cũ vtriuſq̃ poculi forma ſit longe diuerſa: hoc autẽ fecit vt arbitror ꝙ verſui ſuo magis cõueniebat Cratera q̃ Carcheſium Sic et poeta noſter Plautũ eſt imitatus. Damnat̄ quod etiã poeta nr̄ dixit in ſyluis. Crudã doctiſſimus artem Dat eñ ſuperlatiuo caſum quẽ regit poſitiuus Sed ne tẽpus in vanũ conteramus / reſpondetur ꝙ ſcire Criticos oportebat talẽ loquẽdi modũ reperiri apud Auctores po q̃ idoneos / quorũ duos citare ſufficit Cicero dixit. Proximus pompeium ſedebam: & propius vrbem mouent Saluſtius dixit. Proxime hiſpaniã mauri ſunt. Oportebat etiã eos nõ ignorare poni aliqñ ſuplatiuũ p poſitiuo Virgilius facit Eneam ſic alloqui Euandrum in. viij.

Optime Graiugenũ/vbi Seruius dicit poni optimũ pro bono/vt ſit ſenſus Optime Graiugenum o tu qui bonus es inter græcos. Sic & Home. i.ij. Iliados. ΔΙΚΕΟΤΑΤΟΣ ΚΕΙΗΤΑΥΡΩΙΗ. hoc ē iuſtꝰ ĩter Cētauros. Sic ergo ſero ſũt docēdi qui ꝑpoſtero ordie priuſq̄ dicerent/iudicarunt.

Quidā Bauius contra poetam noſtrũ oblatrās dicebat nō debere dici. a. teneris/niſi adderet̃ annis. Cuius temeritati reſponſum eſt illud Virgilij. Adeo a teneris conſueſcere multum eſt.

Eidem improperanti ꝙ poeta poſuiſſet accingo ſine accuſatiuo cum datiuo: vt accingo fugæ/accingo ſtudio, reſponſum eſt pariter illud Virgilij. Accingunt omnes operi: pedibuſq; rotarum/Subijciunt lapſus.

Alius homo nauci futilibus nugis vt aliquid eſſe videretur/aiebat patriam pluraliter non inflecti: & in hoc volebat poetam peccaſſe: Continuo quidam bonæ indolis adoleſcens Virgilianum illud ex Georgicis attulit.

Diuiſæ arboribus patriæ: ſola India nigrum
Fert Ebenum: Solis eſt thurea virga Sabæis.

Quidam Sciolus oīum bonarum artiũ inſcius quærebat vbinā & apud quē idoneũ auctorē poeta repiſſet amorē eſſe cæcũ: cũ ex tp̄e q̄dā vir frugi ſic intulit/vbi nam repperit Seneca. Irā eſſe cæcā/cũ inq̄t Cæcus eſt ignis ſtimulatus iraꝛ Poeta ipſe & ſi alibi nō legit ꝑ ſe id nouit: q̄ taliũ affectuũ & ꝑturbationũ naturas intelligit/ſicut intelligebat Cato q̄ apd̄ Saluſt. in Cati. dicit/Oīs hoīes q̄ de rebus dubijs conſultant ab odio/ira/amicicia vacuos eſſe decet. & diuus Gregoriꝰ inq̄t. Vbi regnat affectio perit oē iudiciũ. Dant̃ interdũ eidē affectui proprietates cōtrariæ ꝑ contrarios effectus intellectæ: in q̄buſdam enim amans aliq̃ eſt Cæcus/aliq̃ nimis oculatus: Quod Ouidius in. iiij. metamorpho. de Pyramo

& Thiſbe loquens expreſſit cum inquit.
Id vicium nulli per ſæcula longa notatum
(Quid non ſentit amor)? primi vidiſtis amantes.
Facit ad hoc q̄ paſtor q̄dā apud Theocritū vocat amo-
rem cœcum. Moſchus autem dicit ei eſſe ὄμματα δρι-
μύλα καὶ φλογόεντα. hoc eſt lumīa acuta & flamātia.
Nōdū ſunt pacati Critici nr̄i/nōdū cōquieſcunt/volunt
totū penus argumētorū exhaurire/nō remanebit in ſche
dis eorū epichærema nō enthymema/nō Apodixis: totiꝰ
ſuppellectilis vim effundūt. Vitioſuꝫ dicūt in poeta nr̄o
q̄ locis nō reddat antiqua vocabula: ſed noua q̄dā ꝓfe-
rat: q̄ vt inquiunt vulgus corrupit. Rn̄demus poetaꝫ fe
re ſemper dare locis antiquis antiqua vocabula/aliquan
do etiam antiquis antiquiora: vt/cum pro Hieroſolyma
dicit Luzam: pro Antiochia Reblata/pro Bononia Felſi
nam. Aliquando quoq̄ noua ſed citra vitium. Cum. ſ.
dubitatur de antiquis/an talium locorum ſint vocabula.
vt de Ateſte. Sunt enim q dicāt Eſſe oppidū agri Pata-
uini eſſe id qđ olim Ateſte vocabat̄. Sūt q id negēt. Her
molaꝰ in ānotationibꝰ plinianis non audet ſuꝑ hoc ferre
ſn̄iaꝫ. Ideo poeta Ferrariēſiū duces dicit Eſtēſes/nō Ate
ſtēſes, q̄ ab eo oppido deſcendiſſe ferant̄. Veteres ēt vſi
ſūt ſilr̄ nouis vocabulis: Dixerūt enī ꝓ Anxure Trachy
nā/mox Teracynā: Narniā ꝓ Nequino: Cœre ꝓ Agilli-
na. At clamabunt & non loqui ſe de integris dicent: ſed
de his tantum quæ vulgus corrupit. Pacifice & æquo
animo reſpondemus & huiuſmodi etiam vti antiquos.
Afferam cauſa breuitatis vnicum exemplum. Cōdidit in
Daunia Diomedes vrbem quam dixit Argos hippon.
nomine iſto vetuſtate corrupto dicta eſt Argiripa. Rur
ſus hoc quoq̄ nomine corrupto dicta eſt Arpi: Teſtis
eſt Seruius in. xi. Eneid. Corrupto ergo vſus eſt Virgi.

Sic dicens. Ille vrbem Agiripam patriæ cognomine gẽtis: Vrbem quæ modo dicitur Ferraria Sunt idonei auctores qui ſcripſerint. Forum Arij primum appellatam: mox vulgo corrumpente vocem illã dicta eſt Ferraria: & eam ipſi Critici vocant. Ferrariam. Quærendũ ab eis cur eam forum Arij non appellent: quid ergo reſtat niſi vt diſcant tacere qui nunq̃ recte loqui didicerunt?

Vidi quoſdam dubitare an ſcite fecerit poeta noſter qui quaſdam ſyllabas nominum hebraicarum modo producat/modo corripiat: Sicut in helias, cuius mediam nunc contrahit nunc extendit. Secundam etiam in Andrea ꝑducit/quam in quodam epigrãmate græco vidi breuiari. Ne quis ergo temerarie & hoc vt cætera ſupradicta culpare nitatur pauca ſubijcio. Priſcianus in libro de accentibus ſic inquit ad verbum. In peregrinis verbis & barbaris nominibus vel interiectionibus nulli ſunt certi accentus: Ideoq̃ in poteſtate vniuſcuiuſq̃ conſiſtunt: vt quod neceſſarium videat ſic in metro ponat. Sic Priſcianus. Quod ſi quis dicat de accentibus/non de ſyllabarum quantitate loqui Priſcianum/reſpondeo paucis/ Accentus ſequi ſyllabarum quantitatem/& ideo neſciri accentus/quia ſyllabarum quantitas ignoratur. Meminiſſe etiam debet æquus iudex licere poetis vti pro arbitrio nominibus proprijs/vt Seruius oſtendit: & ſuperius eſt dictum: Subijcio exempla ãtiquorum poetarum Chriſtianorum/quia id nomen apud poetas gentilium non eſt in vſu. Auſonius in precatione matutina.

Raptus quadriiugo penetrat ſuper æthera curru
Helias: & ſolido cum corpore preuius Enoch.

Fortunatus his venit Helias/illis in curribus Enoch.

Moneo etiam lectorem dictionem hãc Helijas ſcribi ab hebreis per duplex.i.quorum vnum iungitur cũ.l.aliud

cum.a.& hæc pōt eſſe rō producendi mediam ſyllabaꝫ:
ꝙ.ſ.ſecunda.i.ponit̃ inter duas vocales/ſicut fit in dictio
ne maior. Simile quid accidit apud græcos ĩ dictionibus
Arpyia/Orithyia/Cynomyia/& ſimilibus/vbi duplex
i.ponit̃/ſcilicet hypſilon.& Iota: quæ tñ videntur acci-
pi pro vna: quia dyphthongum faciũt apud græcos. Ex
his patet poetam noſtrũ nulla ex parte poſſe redargui.
De noĩe Iohãnes dicet̃ ĩ Corollario. Venio ad Andreas/
Nomen hoc aut barbarum eſt/aut græcum/ſi barbarũ/
poetarum arbitrio relinquendum eſt/vt traddit Priſcia
nus/& ſic vſus eſt epigrãmatarius ille græculus Aγ-
δρεασ οὐ ζωεισ.i.Andrea tu viuis. Si vero eſt græcum
videtur deduci a ποτησ Aγδρειασ.i. a fortitudine. Et
ꝑpterea ſecundam ſyllabam longam eſſe/ſicut in Eneas
quod Pompillius in libro de metris approbare videtur.
vbi Fortunati verſum hunc citat. Nobilis andream mit-
tit Achaia ſuum. Ex his ergo patet qđ noſter poeta fecit
ſcite conſultiſſimeq́ꝫ eſſe factum.

Cogam hic in vnum locum quæ videtur poeta noue vel
inuſitate dixiſſe/vſus illa licentia quã dicit Horatius cõ
ceſſam Catoni/& Ennio/& concedendã ſimiliter Vir
gilio & Varro. Stapes formauit/ſicut formatũ eſt an-
tiquitus ſonipes/Aeripes/Loripes. Audio tñ hoc inuentũ
fuiſſe Philelphi. Diuiſco quod eſt fio diuus/ſicut Dite-
ſco/ſeneſco adoleſco: dixit ẽt ſyluas alticomãtes/ꝙ hñant
altas Comas.ideſt frondes: & Diuiniloquẽtia.i.ſermo
excedens modũ humanum/vel orõ de Diuinis: ſicut Lu-
cretius finxit leuiſomnus. vt illo verſu. Et leuiſomna ca-
nũ fido cũ pectore corda: & cæcigenꝰ ꝑ cæco nato/ait
eñi in.ij. Nã cũ Cæcigeni/ſolis ꝗ lumina nunq̃ Diſpe-
xere. Medio medias/verbũ nõ tã finxit q̃ ab aliјs iãdiu
fictũ vſurpauit. In ſacris eñi lr̃is vt ipſe dicebat reperit̃

ſæpe Mediator nomē verbale. Chriſtus eni℥ dr̄ eſſe me diator Dei & hominū: legit̄ ēt in Euangelio ſecundū Iohannem capite. vij. Iam vero die feſto mediante: & ſic tranſtulit Gæorgius trapezuntius cū tradduxit Cyrillum in Iohannis Euangelium: & neceſſarium fuit ſacris doctoribus vt rem nouam exprimerent/illo vti nouo vocabulo/iuxta illud Horatij. Si forte neceſſe eſt.

Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum/
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget: dabiturq́ licentia ſumpta pudenter.

Cicero inquit dura qui fingit eſſe intelligit.

Sed molliet vſus. Vt idem refert/Zenoni licuit cum rem aliquā inueniſſet inuſitatā inauditum quoq́ ei rei nomē imponere. Cur ergo ſacris doctoribus ad explicanda diuina myſteria idem non licebit? Erāt & apud antiquos quædam vocabula formata a dictione Medius/non multum diſſimilia: Vt dimidio verbum actiuū/& dimidior paſſiuū. Item dimidiū & dimidiatū mediaſtinus quoq́ quo ſignificat̄ ſeruus quodā mō publicus: ꝙ ī medio ſtet vt ſeruiat oībus. Vſurpat ſilr̄ hoc verbū Appropio id eſt appropinquo deductū a prope: ſicut elongo a longe: Reperit̄ id verbum vt inquit poeta fuiſſe in vſu ante annos ab hinc mille. Legit̄ enī in æditione vulgata pſalmorū/q̄ Hieronymū anteceſſit/Dū appropiāt ſup me nocētes. Vtitur ſilr̄ hoc verbo approximo/qđ in eadem æditione vulgata reperitur: illo verſu: In Camo & freno maxillas eorū conſtringe vt nō approximent ad te. Dicebat ēt poeta ſe legiſſe a prolixus noīe verbum prolixo deriuatum ſicut a proximus/fit proximo. as. Columella. n. libro q̄nto dicit monendus eſt putator vt ꝓlixet aciē ferramenti: qđ ſi ſuppreſſo noīe Columellæ/q̄rat̄ a Criticis an ſit latinum/dicent de ꝓlixo qđ dicunt de medio.

Vtiť ēt hac dictione potentatus/quæ in ſacris litteris fre
quenter reperitur/vt in illo pſalmo. In potentatibus Sa
lus dextere eius: & eccleſiaſtici capite.x.dř oīs potenta
tus vita breuis Guarinus Veronenſis magnæ vir aucto
ritatis trāſferens Strabonē in decimo cum ſermo eſt de
Epiro & Acarnania dicit Infreni potentatus ſucceſſio
nem. Iohānes placentinus Carmelita qui Lexicō græcū/
opus laudatiſſimū cōpoſuit/cū interpretať δυναστειαν
dicit potentatus: & in pſalterio quod ipſe ex græco in
latinū tranſtulit vbi eſt δυνάστειαις/dixit potētatibus
q̄uis illo loco/in quo pſalmiſta loquitur de vitæ huma-
næ annis: Conuenientius vt poeta dicebat tranſferri po
tuerit fortibus: in hebreo enī eſt Geburot qđ deriuatur
a gibor/quod interpretatur fortis vel potens. Sed quid
mendicamus teſtes? Afferā vnū cui Critici tm̄ tribuunt
vt eū iurent irrefregabilē. Iohānes Pontanus ea ipſa di-
ctione vti nō eſt veritus: lege Cōmētationes eius in Cē-
tiloquiū Ptolemei: videbis in Cōmētatiōe.xlix.eū ſic di-
cere/Nō mō rei domeſticæ cura verū ēt rei publicæ ac
potētatus moderatio illis redať. Idē in libro de fortuna
vtiť hac dictione/dominatus/quartæ declinationis: ſimi
liter & p̄dicta dictione potentatus. Formatur autem po
tentatus a potente per Analogiam/puta ſicut a principe
principatus/a Conſule Conſulatus /a ſummo ſumatus
qua dictione vtitur Lucretius: a Duce ducatus/ quo vti-
tur Iuſtinus deſcribens mortem Philippi Macedonum
Regis Sic enim ait: & honoratum inſuper ducatu cer-
nens aduerſarium/Iram in ipſum Philippum vertit. Vti
tur etiam Lacenus dictione & quibuſdā aliis in maſcu
lino genere contra græcorum morem/& a genio forma
uit genioſus/quod eſt noue dictum. Sed de his ſuis locis
ſatis ſuperq̄ diximus.

Vocabula latina nō vna die formata ſunt oīa/ſed longo annorum ſuccedēte curriculo: quo fit vt neceſſe ſit oīa aliquādo noua fuiſſe: ſi ergo quia noua/fuiſſent repudiata/ vt fieri debere Critici dogmatizāt/ nullā hodie linguam haberemus: ꝙ ſi antiqui noua receperunt/cur nos quoq̧ nō recipiemus? Sat excuſati erimus ſi quod illi fecerunt & nos fecerimus: Fuit enim antiquis iſta concertatio dum cōtraria ſtudia alij noua cuderēt/alij repudiarent: ſemp tñ inualuit inualeſcetq̧ Cōſuetudo linguā ꝓpagandi. Quid ergo agendum? Dicā quod ſentio/& quod Ciceroni/Horatio/Quintilianoq̧ placuit / Non oīa noua paſſim recipienda/nō omnia repudienda: ſed ea recipienda quæ vident̄ magis regulis Horatij conſentanea. Qualia ſunt quæ noſtris tēporibus finxerunt Hermolaus/et Politianus: & paulo ante noſtrā ætatē Theodor⁹ Gaza. Ariſtoteles in metaphiſicis (vt ad vocabulorū inuentionē reuertamur) dicit artes inuentas per additamenta ideo dicit tēpus eſſe omniū ſapientiſſimum ꝙ cōſumatio artium nō repente neq̧ in momento/niſi forte diuinitus fieri poſſit: ſed tēpore egeat/& quidē non breui: op⁹ eſt ergo addere prius inuētis donec conſumētur. Additio autē (de grāmatica loquor) fit aliquādo ꝑ analogiā/vt docuit Ariſtarchus. ſicut cum inſtar antiquorū noua formantur: aliquādo ꝑ Anomaliā vt Crates fieri precepit: Anomalia reſpectum nō habet: ſed vſum cōſuetudinēq̧ ſectatur. Si ergo ꝑ additamēta fiunt artes/ quærendū ē a Criticis an putēt iā cōſumatas eſſe artes: ſi conſumatæ ſunt/fieri nulla poteſt additio: Cur ergo dixit Horatius Licuit ſempq̧ licebit ſignatūpreſente nota producere nomē? Si cōſumatæ adhuc nō ſunt/licet ergo addere donec conſumentur. In ſcientijs rerum quales ſunt mathematicæ & philoſophia/ naturam rerum imitamur:

& quod indies deprehenditur eſſe in rebus/ id ſi nō eſt
miſſum/in regulas mittitur.Primi qui aſtronomiam in-
uenerunt/de Epiciclis mentionem non ſecerunt : Poſte-
riores epiciclos addidere:quos Ariſtoteles / & Auerois
eius interpres non recipiunt.Geometræ a tempore Ari-
ſtotelis & Archimedis hucuſq; Circuli quadraturam
queſiuerunt:nec dum inuenerunt.Medici a tēpore Hip-
pocratis/& Heſculapij hucuſq; queſiuerunt remediū
Quartanæ & podagræ nec dum repererunt . Theolo-
giæ terminos Chriſtus ampliauit:et quottidie magis ac
magis extenditur.Hæc ergo eſt artium ſciētiarumq; na
tura/vt accipiant quottidie incremēta.Cōqueritur Ari-
ſtoteles in ethicorū libro ꝓpter mutabilitatem atq; incō
ſtantiā rerū humanarū ſe nō poſſe de moribus loqui ad
amuſſim: & certum atq; infalibile dogma conſcribere:
leges quæ ad moderandos contractus humanos ſunt in-
uentæ/quia vt aiunt plures ſunt caſus q̄ leges/diu conſi
ſtere nequeunt:correctione indigent: & ſepiꝰ æqtas pro
lege vſurpatur.& volunt indiſciplinati iſti diſciplinis
limites figere/ſermonē infrenare/q nullo vnq̄ tēpore fre
no eſt vſus.Propterea bū dixit poeta in epiſtola quam
ad me ſcripſit quadruplicem fuiſſe linguam:ante Lati-
num regem priſcam a Latino vſq; ad reges exactos Lati
nam a regibus vſq; ad imperatores romanā. ab Impe-
ratoribꝰ vſq; ad nos mixtā qua nos vtimur/& poſteri
nr̄i poſt nos vtēt:donec ars qd' nūq̄ futurū puto ſit cō
ſumata.Dicebat autē poeta ſe de induſtria quædā voca
bula eccl'iaſtica ſuis inſeruiſſe opuſculis:ſicut etiā res &
hiſtorias ſacras inſeruit/ vt ꝑ virili portione ſatageret
& conaretur religionē chriſtianā illuſtrare / ac quoad
poſſet celeberrimā reddere:maluiſſeq; ſe hoc pacto mino
rē grām conſeq apud hoies gētilitatis ſtudioſos/& cum

aliquo ſuæ gloriæ detrimento ſanctorum patrum veſtigia potius ſequi / q̃ de religione in qua ſaluamur male meritum videri. Damnabatq́ episcopum ſipontinum ꝙ cum eſſet primi ordinis in eccleſia/ tãtopere laborauit in enarratiõe Martialis poetæ gẽtilis epigrammatarij: Accuſabat etiam per quam acerrime litterarum ſtudioſos noſtræ ætatis / ꝙ ſacras litteras ſic exborreant vt eas legere nõ dignẽtur / Cum antiq gentiles libros ſibyllinos/põtificios/ac rituales æque rudes et incultos ĩſũma reuerẽtia ſp babuerint. Dolebatq́ nõ quidẽ ꝙ bomines eſſent veræ latinitatis amatores / ſed ꝙ multi Cbriſtianorũ viderent male de eccleſiaſticis litteris ſentire/ & neſcio quid gentilitatis in animo retinere/falſoq́ iudicare latinã lĩguã a religiõe nr̃a diſentire: Cũ fidei noſtræ doctores Hieronimus/Ambroſius/Auguſtin⁹/Cyprianus/Tertulianus/Lactantius/Leo/Hilarius & alij q̃plures litteras ſacras cum bumanis ita coniunxerint vt intelligere volẽtibus conſtare fecerint latinæ oratiõis ſplẽdorem magis Cbriſto cõuenire q̃ Ioui.

Dixitq́ mibi aliquando inter ambulandum ſi non nulli noſtræ ætatis ſunt tam ſeueri Cenſores Poetarum / quid dicturi eſſent ſi nunc primum ædere tur Eneis virgilij noſtri / in cuius prima pagina tot licentiæ ne dicam errores legenti ſe offerunt ? Suſpicor eos voce/vultu/geſtuq́ inbumano facturos / aut ſaltẽ conaturos ne inuulgaretur. Dicerent enĩ quod Tucæ & varo quoq́ viſum eſt/Maronẽ tantũ opus male incobaſſe: Et quattuor primos verſus ex frõte tollendos Itẽ ꝙ dicenda male propoſuerit. Cũ dicit Arma virũq́ cano: Nam eodẽ ordine proponere debemus quo exequimur ipſe aũt primo exequit̃ de viro/poſtea de bellis. Itẽ ꝙ falſo dici videatur Troiæ qui primus ab oris: nam

Aeneas non primus / ſed Diomedes ab oris Troiæ venit in Italiam / nam tempore Aeneæ iam condiderat Argyripam. Item ꝙ Italiam dixerit pro ad Italiam. ꝙ primam ſyllabam dictionis Italia produxerit / quæ natura breuis eſt. Item cum dixit Multum ille & terris/Ille ſuperfluit: Item ꝙ cum dicitur terris iactatus & alto / improprie loquutus ſit / iactatus enim conuenit Non terris / ſed ſolum mari. Sunt etiam qui dicant debuiſſe eum dicere non venit/ ſed venerat: Et ꝙ in illo verſu Multa quoq; & bello / ſuperfluat vna illarum duarum copularum. Item ꝙ dixerit Latio pro in Latium: & genus Latinum deſcendiſſe ab Aenea / cum ante Aeneam fuerit Latium/ & Latinum genus/ Item ꝙ dixerit Deum pro Deorum. Item ꝙ illud / Tot voluere caſus per Contrarium ſit intelligendum / ideſt volui tot caſibus: & ꝙ in illo verſu vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere / deeſt quam. Damnatur item ꝙ Iuno fingatur neſcire futura quod; . Virgilius attribuit Palinuro cum dixit/ Portuſque require velinos: Item quod inconcinne fingat eam velle fatis reſiſtere / quibus ſciebat Aeneam mitti in Italiam: Dicitur enim de ea Progeniem ſed enim troiano a ſanguine duci Audierat: Ecce dicunt quomodo ſciebat fatis id fieri. Item ꝙ ponat preſens pro futuro: Dicit enim Seruius Duci exponendum pro ductum iri: ꝙ ponat etiam nomen pro participio / cum dixit / Hinc populum late regem pro regnantem: & cum dixit Hic illius arma / Corripuit ſecundam in illius quæ natura longa eſt Et ꝙ in illo verſu ſi qua fata ſinant qua ſupfluit: Itē ꝙ coliſionem non fecerit in illo verſu Poſt habita coluiſſē ſamo/hic illius arma: Itē ꝙ in particula

illa/Sp̃tæq̃ iniuria formæ/ſupfluit/q̃/& in illo Troas relliquias geminat.ll.licentioſe/vt producat ſyllabaʒ natura breuē: Item q̄ proijcit.ſ.finalē in dictione Achillis. Quod ſi dicas pathos fieri/cōcedo/ſed pathos/tropus/Schema q̄d ſunt niſi nomina viciorum quæ poetæ veteres cōmiſerunt? Quō tot licentias ne dicam errores Critici in prima pagina conſpicati quot fere in magno volumine ſatis eſſent/poſſent parcere graui cenſuræ? Quō non acclamaſſent poetam hunc nimis licentioſum/ī quo fere tot licentiæ reperiunt̃/quot & verſus? Hoc volui ſubiunxiſſe/vt lector aduertat nō in poetæ noſtri tantū operibus/ſed multo magis in antiquis quorum auctoritas irrefragabilis/fama īmortalis/facūdia cœleſtis/Criticos ampliſſimā carpendi & taxandi habere materiā: Et eos illis ideo parcere/q̄ iam extra omnem aleā poſiti ſint:ſed mira ſedulitate contra nouos inuehi : ac velle geniuinum infringere in illis/priuſq̄ legentium conſenſu fiant omni exceptione maiores. Vident enim breui futurum vt cum quidam noui poetæ Calūniarum iſtarum nubes euaſerint/& ī altos gloriæ tractus per humanas laudes fuerint eleuati vituperando pdant operā & impenſas. Circūeunt ſatagunt/& vigilāter intentis oculis lucernis accenſis rimant̃ & veſtigāt Si quiſquilias & peripſema aliqd̃ inueniant: & ad oēm auiculā vt aiunt/retia trahunt/ne domum reuertant̃ ſine p̃da . Nec locos illos ex virgilio citaui vt rep̄hēderē dixit Poeta: ſunt eñi ab antiq̄s excuſati: & ſi defenſiōe egerēt defenderem⁊: ſed vt Maronis auctoritas nos eriperet inq̄t a labijs iniquis/& a lingua doloſa. Velim Critici mihi reſpondeāt an voces a Theodoro Gaʒa/ab Hermolao/ a Policiano nuper inuentæ ſint latinæ: latinas non eſſe probat ratio Criticorum: q̄ videlicet apud nullum antiquorum ſunt

in vſu: Solas enim tales volunt eſſe latinas: ꝙ vero latinæ ſint/argumento hoc probatur/ꝙ vꝫ formatæ ſunt a latinis/ex partibus latinis/& a dictionibꝰ latinis deriuatæ & ſecundum regulas traditas a latinis/hiſq́ꝫ antiquiſſimis quorũ vnus eſt Horatius: Nec videtur vera definitio latinitatis data per Criticos/dicentes latinam eſſe dictionem quæ ſit in vſu apud antiquos: ſed videtur addendum/vel quæ formata ſit ſecundum regulas antiquorũ/ vel ꝙ apud nouos latinos ſit in vſu: nec enim minor eſt nouorum latinorum auctoritas circa vocabula/ꝙ̃ fuerit priſcorũ: Quippe qui nouam grãmaticam poſſent condere/ſicut antiqui fecerunt Qui nouis vocabulis nouis declinationibus nouis caſibus/nouis generibus/nouis cõiugationibus veterem grãmaticam excluſerunt. Dicebãt antiquiſſimi/precipes/ancipes/bicipes/pro quibus poſteriores dixerunt p̃ceps/anceps/biceps: Dicebant item Lapi pro lapide. Ennius Occũbunt multi lætho/ferroq́ꝫ lapiq́ꝫ. Aut intra muros aut extra precipe caſu. Item dicebant hæc amnis/hæc anguis hæc funis/nos maſculina facimus. Dicebant item hoc ſexus neutri generis Plaut. in rudente. Virile ſexus nunꝙ̃ vllum habui. Dicebãt hic aluus genere maſculino. Actius. Maia nemus retinẽs grauido concepit in aluo: Tunc pario erat quartæ Coniugationis/quod modo eſt tertiæ. Ennius/ Oua parire ſolet: Similiter & Sapio/quod emittebat preteritum in iui vt ſapiui/dicebatur etiam tunc ſepelitus/ſicut auditus/nos dicimus ſepultus. Dicebant inſuper bina media: quam locutionem Cicero pteſus cœpit dicere medietates. Meſalla reatum primus dixit. Auguſtus numerarium. Piraticam velut muſicam non audebãt dicere Quintiliani preceptores/quod in vſu adhuc non eſſet. Terentius primus dixit obſequium. Sed exempla non adducam plura/non

ꝙ deſint/cum prope infinita ſint: ſed qm̄ alibi ſatis mul ta congeſſi: & ne ſim oneroſus auditori/ illud cōmemo rare non omittam/ Quintilianum dare quædā antidota volentibus impune vti nouitate: ſunt aūt huiuſmodi / vt ita dicā/ſi licet dicere quodā modo/ꝑmittè mihi: Q đ eſt aūt antidota hæc docere/niſi nouitati viā aperire?

Cum in vita Diui Georgij quidā litteris intinctus hemi ſtichiū illud legiſſet Prothenm remige pontū: putans prothenm nomen eſſe primitiuum Dei marini qđ græce ſcribitur πρωτευσ fecit vngue ſignum in margine. Tum p̄ſbyter Iohannes Gazaldus noſter/vir litteratiſ ſimus qui caſu aderat: quid facis inquit illepidum caput: putas protheū eſſe primitiuum: ſi primiteuum eſſet/dice retur prothei pontū/nō ꝓtheum: Cōtinuo puduit homi nē ſemidotum/ & rubore genarum culpā confeſſus eſt. Subiecit Gazoldus vinum es omphacinū/qđ ex vuis im maturis eſt expreſſum/ & audes certare cū Phalerno. Enerra verſum illum Virgilij/Ilionea petit dextra læ uaq; ſereſtum. Ilionea nō ne caſus eſt accuſandi ab Ilio neus/quod in fine habet græcam dyphthongum / ſicut Theſeus/Orpheus/Achileus? & tamē penultimā habet longuam/nec poteſt dicere eſſe poſſeſſiuū: eſt enī nomē ꝓpriū viri Troiani: Diſce ergo a me hodie/quod p̄cepto rē tuū forte adhuc latet: Diſce tales caſus habere nōnūꝗ penultimam longuā/etiā cum veniunt a recto primitiui Sic Gazoldus. & confeſtim attulit verſum alium ex ter tio eneid. Idomenea petens. Item alium ex ſtatio. Pen theumq; trahens: & alium ex Iuuen.

Per ꝗ tuū pr̄ Egei Nēptune tridētē Nomina hæc inqt Ilioneus/idoneus/Pētheus/ & Egeus habēt eus dyph thōgū i fine/ſicut Orpheus: & tn̄ penultimā in obliqs habēt interdū lōguā/nō apđ latinos tātū/ſed etiā apud

græcos ꝑpter varia gn̄a linguarū. Sapiētia nr̄orū Criticorū dicit nō reperiri apud idoneos inaro verbū cōpoſitū ex in & aro ras/qui tāq̄ rudes pueruli merent̄ verberari ferula & ſcutica/q̄ nō legerint Pliniū in octauo ſic dicētē: Sunt q iā natas inarēt ſegetes: & in/xviij.li. capite de Lupino. Si depaſtuʒ ſit in frōde inarari ꝑtinꝫ ſolū opꝫ eſt: & in capite.xviij. Dicunt etiā habitudinē nō eſſe antiquū vocabulum/qđ nequaq̄ dicerēt ſi Ciceronē in libro quarto ad Hereniū legiſſent.ibi em̄ ſic dicit Nā vt Corporis bonā habitudinē tumor ſæpe imitatur Ita grauis oratio ſæpe īperitis videt̄ ea/quæ turget & inflata eſt. In libris poetæ nr̄i eſt hemiſtichiuʒ hoc i verſu pentametro/abbreuiāte dies: quod quidā ſuperſticioſe extimantes dicebant breuio verbum apud idoneos non reperiri: habebam tum ego forte in manibus volumen quorundam grāmaticorū Mediolani impreſſoruʒ/quod cum aperuiſſem primum mihi occurrit opuſculum Victorini de metris/vbi ſic ſcriptū erat. Il. in fine breuiat̄/ & paucis phillu ris euolutis occurrit Seruius de naturis vltimarum ſyllabarum ad Albinum/ & in ſex paginis ſaltim lectitans verbum illud Vigeſies repetitum inueni. Contentus ergo duorum inſignium grammaticorum auctoritate/nihil amplius querendum exiſtimaui.

Sunt quidā qui ſupra modum ſe mirant̄/ & inflati gloriantur ſe poetarū familias noſſe/domos eorū ꝑluſtraſſe vſq̄ ad penetralia/vſq̄ ad ſcrinia! & cum veniunt in cōflictum vt virtutis ſuæ periculū faciāt/vix veſtibula vidiſſe deprehendunt̄: & cū ſe putēt eſſe Achilles / vix inueniuntur eſſe Patrocli: De horum numero erat qui nuper notare ſtudebat poetam q̄ naturas dixerit numero plurali. Tum Marius oliuetanus vir doctiſſimus atq̄ ornatiſſimus qui facto intererat dixit.

Hæc fierēt ſi teſticuli vena ulla paterni Viueret ī nobis & adeſdū clamauit Frāciſce / paucis te volo. Erat autē Frāciſc⁊ ſiſmundi Cātelmi principis Sorani viri fortiſſimi fili⁊ puer optime ſpei & indolis regiæ? Cui cum ꝓdiſſet/Meminiſti ne inquit Mari⁊ legiſſe te apud Ciceronē/vel apud Maronē naturas numero pluratiuo? Puer ſe colligēs/aliquādiu heſit cogitabundus: mox verſus illos ex quarto Georgicorum virgilij protulit.

Nunc age naturas apibus quas Iupiter ipſe
Addit/expediam pro qua mercede Canoros
Curetum populos/& reliqua, Tum Marius vade iam inqt in rē tuā grāmatice tā ꝑclare doctus a puero: et da operā litteris/quod ſi feceris vel Priſcianus vel Caper breui euades. Quidem ex illorum numero de quib⁊ dr̄ illud Terēciacum/Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant/Cum nuper legeret Tropei librum quartū incidit in verſum illū Mox Capuánæ arcis vexillū in culmine fluctu: & volēs ſuo ſale pultē aſpergere / Credebat enī qcquid loqueret̄ ſal merū eſſe: dixit Capuanū apud idoneos nuſq̄ reperiri: & debere eū q̄ Capuæ ſit nat⁊ dici Cāpanū nō Capuanū. Cōtinuo ꝓtuli Valeriū maximuz Nā meminerā ī eo legiſſe Capuanū et in vltimo Capite tertij libri ſic legi Capuanū ſenatū ipij decreti auctorez funditus delere conſtituit: & paulo infra litteras a patribus conſcriptis nequaq̄ Capuanis ſalutares accepit. Protuli & ſtephanū de vrbib⁊/ in quo ſic legit̄ ad verbū Capua vbrs Italiæ a Capy troico gētile. Capuanus vt Aſianus. Volo hic venturæ Criticorum calūniæ paucis occurrere. Poeta in Dionyſio ponit Sequanā q̄ fluuius eſt Galliæ pariſios irrigans & in oceanum Britānicum deſcendens/genere fœminino: cum ſecunduz grāmaticos nomina fluuiorum ſint maſculina: Reſpondeo

igitur perq̄ breuiſſime ne tēpus inaniter cōteramus. Fecit hoc poeta Ouidiū imitatus q̄ in.iiij.de faſtis li.ſic iq̄t

Hoſpes Auentinis armētum pauit in aruis
Clauiger: & tanto eſt Albula pota Deo.

Et hæc loquendi figura talis eſt: qualis eſt cū Terētius dixit ſuā eunuchū reſpitiēs ad Comediā: & cū virg. dixit Preneſte ſub ipſa/reſpitiēs ad Ciuitatē nō ad nomen Sic Ouidius & poeta nr̄ ad aquam nō ad nomē reſpexerunt. Poſuit aliq̄ñ poeta adolere pro creſcere: quod q̄ pauca legerunt dānantes dicebāt adoleo ſignificare tantum incēdo. Vnde virg. in bucolicis. Verbenaſq; adole pingues: & maſcula tura. Ego vero reſpondebā verbū id vtrunq; ſignificare & incendere.ſ.& creſcere. Qđ Lucij Flori teſtimonio ꝓbabā: ait enī ſic in principio Epitomatis Si quis ergo populum romanum quaſi hominē conſideret totāq; eius ætatē pſenſeat vt ceperit/ vtq; adoleuerit: vt quaſi ad quendam iuuentæ florē ꝑuenerit Subijciam & hoc magis vt agnoſcāt quales ſunt q̄ poetā vituperant: q̄ q̄ ſit locus annotatione dign9. Fuit q̄dā maioris auctoritatis/immo & temeritatis q̄ doctrine qui volebat ſibi credi precipito verbū eſſe neutrum/ſicut cado: Per illud in ſecūdo Eneid. Et iā nos humida cælo Præcipitat/ſuadētq; cadentia ſidera ſomnos. Cui reſpōſū ē teſte ſeruio poni loco illo præcipitat pro ꝑcipitatur: q̄ vero actiue ponatur/ſicut poeta noſter ponere conſueuit/oſtenditur per illud Virgilij in.ij. Eneidos Furor iraq; mentem precipitāt. Et per illud Senecæ in Hippolito. Et noctem breuibus precipitat rotis.

F I N I S.

¶ PTOLEMEI SPAN. COROLARIVM DE LICENTIIS ANTIQVORVM POETARVM.

N E quis forte putet licentiam poetarũ intra breuẽ ambitũ locorũ iſtorũ quos in Apologia diximus/limitari/libet aliquãtulũ latius euagari & colligere plures locos vt memoriæ occurrent/ex imẽſitate ꝑpe infinita licentiarum harum. Simul vt Scioli iſti diſcant ꝑ quouis minimo delicto vocem nõ attollendam contra poetas.

Videmus antiquos poetas aliqñ &.i.&.u. conſonantes vertiſſe in vocales. Horatius. Nũc mare nũc ſyluæ: vbi ſyluæ eſt triſyllabũ. In carmine obſcœno ſcriptum eſt. Pallorẽ maciemq́ laruală· vbi laruală fit quatriſyllabũ. Propertius quoq́/ Priſtina vota tuo munere diſſoluo. vbi diſſoluo fit quadriſyllabum ſimile fit in illo Catulli. Qui zonam ſoluit diu ligatam.

Seneca in Hippolyto ponit ſubiecta quadriſyllabũ: & facit ex.i.conſonante vocalem in illo verſu ſapphico. Si qua ferueuti ſubiecta Cancro eſt.

Et aliqñ ex vocalibus fecerũt cõſonãtes. Virg. Intexunt abiete coſtas. Vbi.i.&. e.in vnã ſyllabã cõtrabunt/& ex dictiõe quatriſyllaba fit triſyllaba. Sil'r in illo eiuſdẽ poetæ Tenuia nec lanæ. Idẽ fit in dictionib⁹ Ariete & pariete/& alijs multis cũ venit occaſio. Sic facit ſilius in dictione ſinuatis quã fecit triſyllabam Cætera ſinuatis glomerat ſub pectore curis. Sic ſaluantur loca illa ſecundum Probum grammaticum claſſicarium.

Qui latinitati ſtudent debere poni incobo ſine infinito precipiunt/nec dicendum incobo legere/ Sed iũgendum ei accuſatiuum/vt incobo librum/Cõtra Lucanus in vltimo/ Longis Cæſar producere noctem . Incobat eloquijs . & Claudianus contra Ruffinum in.ij. Infandis iterum terras incendere bellis incobat.Dant vero infinitum Verbo Incipio/vt incipio legere non accuſatiuũ.Cõtra tamen boc preceptum venit Virgilius.Incipe menalios mecum mea tibia verſus.

Videntur etiam dediſſe aliquando ipſi.u.vocali vim conſonantis vt cum alia conſonante longet ſyllabã/vt in illo Lucretij.Liquor aquarum.vbi producitur pria in dictione Liquor contra leges.

Mutant etiam terminationes nominum. Nã dicũt Vallis cum debeat dici Valles in nominatiuo ſingulari:quod ſuum diminutiuum oſtendit Facit enim Vallecula/ſicut Vulpecula fit a Vulpes:buius rei meminit Seruius in.xi. Eneidos/exponens verſum illum.

Eſt curuo anfractu valles accommoda fraudi.

Item cum quædam nomina vtrũq; genus babeant maſculinum.ſ.& fœmininum Vt pauper/boſpes/Leo. poetæ tamen per licentiam faciunt declinationis alterius fœminina & dicunt paupera.Plaut9 Paupera eſt mulier. item boſpita/Dracena/Leena/Lea.Similiter cuȝ dicatur bic & bæc Nepos dixerunt tamen Neptis:quod ꝑpter ſucceſſionis diſcretionem admiſſum eſt.Meminit buius Licẽtiæ Seruius in illud duodecimo.Eneidos.Ars fuerat pauperq; domus.

Fuerunt qui poſuerunt Tribracbum in quinta ſede verſus exametri vt Papinius.Crebris arietibus vrbem.& Virgilius in vndecimo.Seu mollis violæ/Seu languentis byacintbi.Item/Molli fultus byacintbo : Et Ponta

nus noſter in tertia/Vranies capite de lyra & Orpheo. & centum geminus Ophialtes: & in prima vt Virgi. Priamides Helenus. & Dactylum in vltima. Lucretius enim ponit omnium in fine verſus exametri/ſequenti verſu a vocali non incipiēte Sic enim poſſet fieri colliſio: Similiter ſecundum quoſdam Virgilius. Nam verſum illū in Georgicis. & ſpumas miſcet argenti ac ſulphura viua: volunt ſic legi: Et ſpumas miſcent argēti/viuaq; ſulfura: Quibus & ſeruius aſſentitur ac Macrobius. Similiter & illum in ſexto Eneidos. Quin protinus omnem perlegerēt oculis: volunt legi debere: Quin protinus omnia: & hos verſus vocant dactylicos.

¶ Ionium ſcribitur per. ω. mega: tamen Virgilius breuiat eam ſyllabam/vt Ionio in magno.

Oricbalcos habet dyphthongum/ei/in ſecunda Syllaba & tamen breuiatur ab Horatio in poetica. Tibia non vt nunc oricbalco iuncta tubæq;. & Virgilius finit ſic verſum in Eneidos. Alboq; Oricbalco.

Dicit Hermolaꝰ ſe putare etruſcos dictos ab Aetria quæ aliter dicitur Adria/ Vnde Sinus Adriaticus: & licet ea dictio ſcribatur cum dyphthongo/tamen breuiat primam Martialis. Quantuꝫ ſollicito natura parentis etruſco. Sunt quoq; qui putent eos dictos ἀπο τῆσ αἰθρασ. ꝙ æthera propter auſpicia conſiderent. Vbi eſt ſimilis ratio producendi primam propter dyphthongum.

Martia. in ſeptimo. Hæc eſt illa tibi promiſſa Theophila cani. producitur. o. micron in Theophila: niſi recurratur ad licentiam quæ in proprijs eſt nominibus/peccatū eſt: vel ponitur tribrachus pro dactylo.

Sithonia pars thracie teſte Stephano: Vnde fit gentile Sithonius. a. um. & ſcribitur per. ω. Tamen Virgi. breuiat. Sithoniaſq; niues hyemis ſubeamus aquoſæ.

Aemonia ſcribit̃ a græcis p.ω.αιμωνια.tamen poetæ la tini breuiant mediam ſyllabam eius dictionis. Ouidius. Tipbis in æmonia puppe magiſter erat. Item Peliō Aemoniæ mons eſt obuerſus in auſtros.

Itē verbū φεριο fero quod p.ω. ſcribit̃/nos breuiamus. Similiter δύω duo/Sed boc defendi poteſt quia ſecundum communem linguam ſcribitur non per.ω. mega ſed per.o.micron.

Idem fecit Virgilius ĩ Orion cuius prima eſt lōga Nimboſus Orion. Vbi dicit Seruius ex.ου.dypbtbongo græca cum qua olim nomen id ſcribebatur/nam Vrion dicebatur/demptam ſecundam litteram.ſ.v.& remanſiſſe. o.micron.quod eſt breue.dum ergo poetam purgat vno crimine/coinquinat alio. Græci tamen Orion per.ω. magnum in principio ſcribunt.

Virgilius in Cyri primam in Scoria breuiat primā ſyllabam quæ per.ω.magnum ſcribitur a græcis. Sordibus & Scoria patiar tabeſcere tali.

Epar quoq; ſcribitur per.η.a græcis/tamen Latini breuiant primā eius ſyllabam/vt illud in medicinalibus. In ter ter ternas abſcyntbi potio luces/Curat epar/coniūgatur modo gallica Nardus.

Crepida ſcribitur ſimiliter per.η.& tamen Perſius breuiat. Non bic qui in Crepida graiorum ludere geſtit. Et Catullus Et Crepidas lingere carpatinas: vel vt aliqui legunt Coprotinas a κοπροσ/quod eſt ſtercus.

Similiter pater/mater per.η. ſcribuntur tamen a latinis breuiantur. Aer videtur ſeruaſſe longam vltimam ſyllabam/& eam plerīq; obſeruauerunt propter.η. græcum Claudianus tamen id contēpſit cum dixit. Lucidus vmbroſo miſcebitur aer auerno. Et boc exēplo poeta noſter aer & æther breuiauit: Quod Probus grammaticus nō

improbat:ipſe enim in libro de inſtitutis artium ad Cæleſtinum ſic inquit. Nominatiuus ſingularis. R. littera terminatus in omni genere græcis latiniſq̃ nominib⁊ breuem habet/græcis vt Hector vbi eſt. Latinis vt ager ille malus. Sic Probus ad verbum. Idem ſentit & Victorinus Hieronymi preceptor qui Romæ ĩ foro Traiani ſtatuam meruit. ait enim ſic. Quicquid in. R. finitur genere maſculino breue eſt. Et per hoc Criticis ſit reſponſum/ qui hoc in poetam noſtrum crimen inpingunt.

Hector quoq̃ per. ω. magnum ſcribitur a græcis/noſtri tamen breuiant. Ouidi. Hic alacer miſſos teruit Hector equos. & Virgili. Decimũ quos diſtulit Hector ĩ annũ. Sillius in. xiiij. contra morem produxit primam dictiõis Coſyra. Et bellare Tabas docilis/Coſyraq̃ pua. ſcribit enim per. o. micron vide ſtephanum de vrbibus.

Rhomphæa penultimã ꝓducit. Valeri⁊ flaccus in ſexto breuiat. Aequaq̃ nec ferro breuior nec Rhõphea ligno.

Nemo eſt qui neſciat Chorea & platæa ſcribi a græcis cum dyphthongo. ει. in penultima & tñ antiq poete noſtri breuiant eam in vtraq̃ dictione quandocũq̃ aliqua minima etiam difficultate laborant. Tibu. Hic Choreæ cãtuſq̃ vigẽt. Catul⁊. Iſtos q in platea mõ huc mõ illuc. Ouidij eſt/Henuſtichion Orpheõ eſſe ratæ. vbi orpheõ accuſatiuum ponit non ſequutus latinos neq̃ græcos. latini naq̃ Orpheum græci vero orphea dicunt.

Horatius. Qui tam emunctæ naris/eſſe videtur/græcaꝫ ortographiam minime obſeruauit Illi enim ptiſſana qđ eſt hordeum decorticatum per duplex. s s. ſcribunt / vt notat Theodorus in ortographia. Ipſe autem primam eius dictionis breuem Ponit. Quid ceſſas agedum. Sume hoc ptiſſanarium Orize.

Lacus ſcribitur a gæcis per duplex. κ. λακκοσ tamen

latini breuiant primam. Virg. in geor. Atq; argnta lacus circum volitauit hirundo.

Item grabatus ſcribitur a græcis per duplex. b. latini tñ breuiant primam. Virgilius in moreto. Membra leuat ſenſim mollis demiſſa grabato.

Item Horatius qui clamat: vos exemplaria græca nocturna verſate manu verſate diurna/et qui gloriatur ſe obſeruaſſe ad vnguem mores & leges græcorum poetarum notatur ab Attilio fortunatiano q in Carmine illo choriambicho. Lydia dic per omnes receſſerit ab Alceo/pro Iambo Spondeum inſartiendo.

Iuue. longat ſecundam in phreneſis. Q. Seren. breuiat. Ex vitio Capitis phreneſis furioſa mouet/q q nō phreneſis/ſ; phrenitis dici: dēat ſicut et pleuritis nō pleureſis

Propertius in ſecundo breuiat primam in Electra quam virgilius producit

Electra vt Grai perhibent Atlentide cretus. & Ouidi in. iiij. faſtorū Dardanon Electra quis neſcit Atlantide natum. & recte quidē nam per. н. ſcribitur a græcis quæ vertitur in e longum/ Quod videtur Proper. cōtēpſiſſe

In Cous primam longat Propertius.

Callimachi manes/ & choi ſacra Philetæ & Ouidius Si Venerem Chous nunq pinxiſſet Appelles, Illa ſub æquoreis nuda lateret aquis. Tamen Papinius breuiat ī prima ſylua ni male memini

Hunc ipſe Choo plaudente Phileta.

Macer ſi tñ ille liber Macri eſſe credendus eſt breuiat ſcdam in clyſtere/quæ p. н. ſcribitur a græcis ait naq; ſic

Appoſitus digitis aut intus Clyſtere miſſis,

Græci ſcribunt Ganymedes per duplex. n n. Latini vero per vnum & primam ſyllabam breuiant: Virgilius ī primo eneid. Rapti Ganymedis honores.

Virgilius in tertio eneidos. Infandi Cyclopes. atq; altis montibus errant. Et pauloinfra Luſtra domoſq; trabo/ vaſtoſq; ab rupe Cyclopas. longat & breuiat ſecundã in Cyclopes quæ ſcribitur per. ω. Quidam tamen iunio- res qui græcas litteras venerantur verſum Virgilij cor- rexerunt/ & loco atq;/ponentes/ et/ imprimi fecerunt. Infandi Cyclopes & altis montibus errant. Sed bi mi- bi vidẽtur fuiſſe parum cauti. Accidit enim eis quod di citur: Incidit in Scyllam cupiens vitare Cbaribdim. ſic nanq; ſcribentes Ceſuram ſemiquinariam/ & ſemiſepte nariam tollunt e verſu quod vitium videtur q̃ lon- gam ſyllabam breuiare: Quod ſi dicant poſſe fieri me- trum ſine Cæſuris. Reſpondeo poſſe id fieri: uitiũ tñ eſ- ſe. Vnde Terentianus inquit. Rarum concedam: fieri nõ poſſe negabo. Reſpondeo item ſyllabam longam breuia- ri / quod itidem / vitium / & iudicio multorum mi- nus vitium q̃ pretermiſſio Cæſurarum / cum minus re- cedat ab eupbo. ratione cuius/ Cæſuræ obſeruantur. Et tanti erat Eupbonia apud antiquos vt (quod Sæpius di xi in apologia) Solo iudicio auriũ regulas grãmaticorũ. cõculcarẽt His ergo pẽſitatis/li/quæ a nona annotatiõe ponũt vſq; buc pcurant videt ſatis eſſe poete ſi vel regu lis vl aliquo pbato auctore nitat. vñ fit vt mirer cur ber molaꝰ Sidoniũ appollinarem vſq; adeo iſectet vt ppter buiuſmodi licẽtiæ vſum dicat eũ litteras græcas nõ ſci- uiſſe. Accuſat eũ q corripiat primã in pbonaſcus & p- ducat ſecundã in ſyllogiſmus/ q breuiauerit penultimaʒ in beraclitus: & primã in Cteſipbonte. itẽ penultimam in Diaſtema: & primam in Iobannes. Si enim Antiqui reperiunt breuiaſſe ita. н. & . ω. mega/ & dypbtbõgum/ vt puta in virgilio & Perſio magnis auctoribꝰ: cur boc Neotericis iputat? Si antiq vt bremiẽt ſyllabas deſtruũt

dypbtbongos/vt in dictione Eneas/ex qua obÿcitur ioꝛ ta. Vt Eneade in ferrum pro libertate ruebant. Si bæc in q̃ multaq; alia ſimilia faciunt/& impune: Cur pro buꝛ iuſcemodi delictis Iuniores quottidie in ius trabuntur? Si pro bis culpis pœna infligenda eſt/qui prius peccaue runt prius puniantur. Et bæc quoad græcas dictiones pauca dixerimus.

De dictione autem Iobannes q̃ ſcribatur apud græcos per ω magnũ/nõ eſt negandũ. Eſt tamen dictio bebraiꝛ ca ſic a grecis mãgonizata/& ortograpbiæ græce par tim ſine ratione/partim contra rationem ſubiecta/ Cur n.p ω.magnũ ſcribi debeat magiſq̃ per/o/paruũ/rõ nõ apparet/quæ ſi vlla eſſet/petẽda eſſet ab bebreis non a græcis. Hãc tamen rationem aſſignabat poeta nr̃ q̃ ea dictio.ſ. Iobannes ſcribitur ab bebreis cum vau.& bolẽ: nam vau littera cum puncto quod dicitur bolem superꝛ poſito ſonat.o.& eſt de maioribus vocalibus apud eos: babent enim quinq; magnas/& quinq; paruas vocales/ ſi tñ puncta illa licet vocales appellare: Nam Iobannes Reuclin qui grammaticam bebraicam fecit latinam pun cta illa nõ vocales ſed voces appellat. In dictionibus erꝛ go externis vt ex ſententia Priſciani principis gramma ticorum dixi in Apologia/non vr̃ babẽda rõ græcæ ſcri pturæ: Quod vnico(ne ſim longior)pateſiat exemplo. Scribunt græci Ariminum per.ει.dypbtbongum in peꝛ nultima ſyllaba/Vide Stepbanum de Vrbibus. Breuiat tamen Lucanus illam ſyllabam:ait enim ſic in primo. Vi cinumq; minax inuadit Ariminum/& ignes. Quod ve ro fiat a græcis boc nomen quatriſyllabum/non inficiaꝛ mur:non ſunt tamen in boc ſequendi/ Quando intelligiꝛ mus in propria lingua eſſe triſyllabum. Vulgare nanq; prouerbium eſt non ſequenda veſtigia cum Lupum vide

mus. Iungitur enim apud hebreos in hac dictione I. cum o. & fit conſona: ſicut in dictiõe Iocus apud nos. Quod item ſine aſpiratione ſcribatur penultima eius ſyllaba vt ſcribunt græci eſt contra rationem: habet nanq̃ manifeſtam aſpirationem/cum per ahet ſcribatur ab hebreis. Vnde teſte Hieronymo in libro queſtionum hebraicarũ ſeptuaginta interpretes qui ſub Ptolemeo philadelpho legem Moſis ex hebreo in græcum tranſtulerũt: p ahet litteram hebraicam/quæ duplicez ſeu maiorẽ importat aſpirationem. X. græcum quod aſpirationez habet poſuerũt. Id patet in dictione Rachel/quæ ſcribitur ſine. c. apud hebreos/ſicut nihil/& mihi apud nos. Vnde ſi vellemus ſeptuaginta imitari ſcriberemus Iochanes per ch. ſed melius eſt more noſtro aſpirationem interponere/q̃ more græcorum non aſpirare. Hermolaus ergo reduxit id nomen ad Canones græcos/quia neſciuit hebraicos/q ſunt indices harum dictionum.

❡ Satis imprudenter nonnulli ex litterarum hebraicarum ignorantia reprehendebant poetã noſtrũ/q Nemrod/& Mamre nomina hebraica ſine. h. inter. m. & . r. contra latinorum & græcorum conſuetudinez ſcriberet Quibus ipſe prolato Codice hebraico confeſtim ſatiſfecit: Viderit ergo quiſq̃ Quid garriat/ne in eum dicatur illud prouerbium ſus mineruam: & ſupra Crepidam ne aſcendas.

Solent etiam truncare dictiones: & litterras longuas in breues mutare/vt teſtis eſt Seruius in illud octaui eneid: Haud Procul hinc Tarco/& Tyrrheni tuta tenebant. Ait enim ſic Tarco nominatiuus eſt de græco veniens ab eo quod eſt Tarcõ/pdito/n/& /ω/ mega mutata in o micron/vt Απολλωϥ Apollo/ πλατωϥ Plato/ ſic ſeruius.

Papinius quoq; idem fecit in dictione Agamēnon: Dixit nanq;/ſtimulatq; Agamēno volentes. Fecit idem & poeta noſter in Agellarijs / vbi Laco vltima breui pro lacon poſuit.
Sidonius in panegyrico Maiorini dicit Attis mel. phœnix: palmas Lacedæmō oliuum. eo loco Baptiſta pius accipit Lacedæmon pro lacedæmonio/ vt apud Vegetium lib. iij. Athenienſes & Lacedæmones ac Macedones rerum potitos priſci teſtantur annales. ibi aliud noto. Lacedæmon. n. per. ω. ſcribitur: & tamē breuis ponitur nō ſeruata reuerentia linguæ græcanicæ.
Puteus habet primam breuem. Virgilius. Nec puteis manare cruor ceſſauit. Ouidius tamē in. xiiij. dicit. Puteoloſq; ſinus meſſapiaq; arua reliquit Puteoli enim loc9 ꝓpe Neapolin dictus eſt a puteis.
Idem Ouidius. ij. Metamorphoſeon ſors mea principijs fuit irrequieta/pigetq; Actorum ſine fine mihi. Videtur iungere piget cum mihi.
Propertius in. ij. Non Amphiareæ proſunt tibi fata quadrigæ: producit ſecundam ſyllabam in Amphiareæ/ vel ponit tribrachum pro Dactylo.
Virgilius in primo eneid. Aurea compoſuit ſponda: mediaq; locauit. fecit ſyreneſim trahendo/e/ & a/in vnum & fecit ſpondeum: vel Amphimacheum. vt alibi Inſulæ ionio in magno.
In antecœdēti verſu vbi legitur. Cum venit auleis iam ſe regina ſuperbis. ponitur improprie/cum/particula. nō enim indicatiuo ſed ſubiunctiuo debet iungi. vel ponitur venit pro veniret: vel ponitur/Cum /pro/dum/ Et dicit Seruius cū et dū apud latinos malo errore eſſe cōfuſa.
Priſcianus in tranſlatione Dionyſij Continuoq; iacent gymnaſi: has baleares. producit ſecundā in gymnaſiæ/

quam alij corripiunt:breuiat dypbtbongum per ſequentem vocalem/& non facit debitam colliſionem.
Ponunt etiam tempus pro tempore Virgilius in Georg. Quam quibus in patriam ventoſa per æquora vectis. ponit enim vectis pro bis qui vebunt. Similiter ponitur Orſus pro eo qui incepit loqui/Vt virgilius Sic Iupiter Orſus: & pro eo quoq; qui finiuit loqui vt virg. Sic orſus Apollo. Mortales viſus medio ſermone reliquit. vt notat Seruius.
Virgilius in.xi. Pulſant & pictis bellantur Amazones armis: vbi Seruius dicit bellant pro bellant: & in Georgicis. Et placidã paci nutritor oliuam. Vbi dicit Seruiꝰ futurum tempus a paſſiuo poni pro preſenti ab actiuo: atq; ita duplex ẽ vitiũ dũ.s.genus pro genere.s.paſſiuũ pro actiuo & tempus pro tempore vſurpatur.
Sidon. Appolinar. de laudibus Conſentij & Narbonæ Ciuitatis/bæc centeſima laudium tuarum. Omnes alij dicunt laudum ipſe addidit/i/ſatis licentioſe.
Item Priſcianus in tranſlatione Diony. Procurrens Pacbyno longe/& paulo infra Eminet ad Zepbyrũ Lylibe. Pacbinuſq; ſub ortum in quibus locis corripit ſecundam in Pacbynus/quam omnes alij produxerunt. & dicit Lylibe pro Lylibæo per apocopen.
Idem ibidem. Qui ſyriam medius diſterminat Arabiãq; producit primam in Arabia quam alij corripiunt
Virgilius in.xi.eneid. Lacbrymis ita fatur abortis. Tene inquit miſerande puer cum læta veniret. Cum ſuperius dixiſſet fatur: ſuperfluum certe eſt/inquit/& id addidiſſe Videtur inaduertenter. Quod Critici noſtri in quouis neoticorum deriderent.
Virgilius. Ectaſim fecit in illo verſu. Exercet diana cboros producit enim primam in Diana quæ breuis

ē natura: Itē ī ill• Italiā fato ꝓfug⁊: nā Italia bȝ primā breuē/vel pōt dici ponere Tribrachū ꝓ Dactylo. Similr̄ Propti⁊ Et dom⁊ intactæ te tremit Arabiæ/ vbi ꝑducit primā Arabiæ. Cū oēs fere poetæ ꝑducant ſcd'am ī Latona vt Virg. Latonæ tacitum pertentant gaudia pect⁊ tamē Papi. in primo Theb. breuiat/loquēs enī de Apolline inqt. Latonidē votis iterūq̄. iterūq̄ cana⁊. Facit Lucan⁊ Syſtolē in dictione Edonis Edonis ogigio decurrit plena Lyæo. Nā Edonis hēt mediā lōgā. Idē in dictione Fidena. Vrbēq̄ Fidenam. Item Iuuenalis in ſatyra Cū poſſis honeſtius illic: nā poſſis habet vltimam longam. E/quoq̄ aliquādo ſequente alia vocali ſupprimitur a poetis vt dicit Priſcianus in. vij. in cap. de Caſibus quartæ declinationis. virg. in Georg. ſeu lento fuerint aluearia vimine texta: Claudianus in epithalamio Serenæ Theodoſius priuatus adhuc. Propterea dicit Victorin⁊ ex quattuor ſyllabis breuibus fieri aliqū ſpōdeum: vt genua labant. vbi prima/e/ſupprimitur. Iuue. Incude & Luthco Vulcano. vbi luthco eſt biſſyllabum virg. in. vi. Ferreiq̄ Eumenidum thalami.

Prob⁊ dicit Virgiliū corripuiſſe ſcd'am ī feruere qa tertiæ eſt cōiugationis. Et ſimili mō corripuiſſe fulgere/cū tñ ſit ſecundæ. Illæ autē paribus quas fulgere cernis ī armis/quod nō niſi licentiæ vel negligentiæ poteſt aſcribi. Serui⁊ tamē deriuat a fulgo/ꝗ Virg. taxare non audeat. Lactātius in libello de Phœnice ponit duodecies quadriſyllabum. Duodecies vndis irriget omne nemus

Epenteſim ſæpiſſime faciunt antiqui medias augendo dictiones vt patet cum dicūt Induperator pro Imperator Indugredi pro ingredi quo vtitur Lucretius/ & noſter Pontanus Cœlituum pro Cœlitum/Alituum ꝓ alitum. Itē cū addūt vnū. t. ī rettuli/et in quattuor: et/L/in pol

lypus: et ĩ rellígio & ĩ reliquiæ: & ĩ Cybelle: & / A/in trabaæ Virg. Tribulaq̃ trabaæq̃. Addit ẽt Virg. t/ĩ di-ſtione Pattagiũ. Similr/n/ĩ Porſenna Nã Serui9 ĩ illd' octaui Eneid. Tarquinũ eiectũ Porſenna iubebat. dicit ad pducẽdã ſyllabã/n/adiunctũ Proptius addit, r, ĩ dictiõe prbæbi. Et ſimilr Ouidi9 in. xij. metamorp. Perrbæbũ Ceneavidi. Cenea prbebũ. Eſt aũt perrbæb9 Ciuitas Teſſaliæ quæ p ſimplex, r. ſcribit a græcis/et bẽt primã breuẽ Vide ſtepbanũ de vrbib9. Lucreti9 vt lõget breues ſyllabas ĩ reficit duplicat, ff, in recidere duplicat, cc, in reducit duplicat, dd, Papinius ĩ ſyluis diuidit dictionẽ Huic/Læt9 Huic dono videas dare iura nepotes. Similr Paulin9. Cũ ſubito aut illis corda boſtib9/ aut buic ora. Idẽ diuiſit/Cui/Cõſcia ſeruitij qd geſſeris & cui tandẽ In dictiõe quoq̃ Pleiades abijcit. e. et. i. retentã breuiat. Idẽ cõiũgit. e. cũ. i. Aſt ali9 pictis accẽdit lumina Cereis Idẽ ſibi ipi Cõtrari9 primã dictiõis Illiſſus mõ corripit mõ pducit. Riparũ ĩcurnus illiſſos. Et alibi. Celauit geticos ripis illiſſus amores. id aũt nomẽ fluuij muſis ſacri in Attica. Dicit Beda quoſdã reſoluiſſe, r, Lrãz ĩ duas lrãs s. in ſe, et in, e, vel in, i, et dixiſſe ĩterefect9 p ĩterfect9: in tercept9 p ĩterecept9. prudẽti9 ĩ pſicomacbia/palpitat atq̃ aditu ſpiraminis ĩterecepto. et boc dicit factũ vt, r, minus dure ſonaret/qd' ptinet ad Eupboniã: ſicut et illud: Atq̃ ĩmitis Acbilli p Acbillis/& cũ dicit Virg. olli p illi. Priſcian9 adducit verſum Ennij ĩ quo pducit ſcdã ĩ annuit/licet ſequat vocalis Annuit ſeſe mecũ decernere ferro. Catull9 diuidit/au dypbtbõgũ: & ex vna ſyllaba facit duas breues. Si linguã clauſo tenes ĩ ore. Itẽ verboſa gaudet venus loq̃la facit triſyllabum / clauſo et gaudet. Lucreti9 ĩ. iiij. diuidit oe dypbtbõgũ: licet qdã eius nouus Corrector ad id euitandum addiderit coniunctionẽ/q̃/

vetus lectio ſic habet. Premere ac ſiccare cœpit. ipſe aūt ſic mangonizauit Premere exſiccareq́ cœpit.
Aliquando faciunt Synaloepham/vt/Ille ego.
Aliquando non vt/vale vale inquit Iola
Aliquando breuiant vocalem longam quæ ſuſcipitur a vocali ſequentis dictionis. Inſulæ Ionio in magno. Item Te Corydon o Alexi. Item credimus an qui amant: vbi duplex vitium eſt: & q̄ Synaloepha preteritur/& q̄ longa breuiatur. Aliquando pretermiſſa Synaloepha vocalis longitudo ſeruatur. Vt Aoniæ Aganippes. & ſecūdum Bedam in illo verſu Virgilij in primo Georgi. Sit pecori: apibus quanta experientia parcis. Sic enim ipſe legit Sine Atq́ item in illo. Antiqua Cedro Italuſq́ paterq́ Sabinus.
Victorinus dicit vocalem dycronam modo corripi modo longari in eadem dictione. Virgili. Hic amor & ſtudium. hic mor corripitur. Omnia vicit amor/& nos cædamus amori: hic mor producitur: quod addidi propter quoſdam qui dicunt talem vocalem in eadem dictiōe poni ſemper eodem modo: licet in diuerſis modo longa modo breuis poni poſſit.
Catullus: non ita me diui (vera gemunt) iuerint pro iuuerint. Syncopa iudicio meo duriuſcula. breuiat quoq́ primam dictionis iuerint/quæ natura longa eſt ipſo teſte. Nam alibi dicit. Nō poſſum reticere Deæ qua Mallius in re iuerit. Et quantis iuerit officijs.
Iambum in ſecundo loco ponit Valerius Flaccus. Sed qualis & quanta viris Item Sillius italicus. Ni decoris adſint. Lucanus quoq́: Dum ſanguis inerat. Item Virgilius. Drimoq́ Xanthoq́. Itē idem: Euriq́ Zephyriq́ Ouidius. Sideraq́ ventiq́ nocent. Item idem Sarculaq́ raſtriq́ graues. Idem Eurytidos Ioles. Virgilius. Limi

naq́ꝫ:lauruſq́ꝫ Dei. Et hoc videtur excuſari per Cæſu‑ram. Vbi productio ſpiritus in pronunciando/defectum quantitatis ſupplere videtur/ & hoc commento poetæ excuſantur.

Antiqui.ſ.non pronuntiabant vt dignu loco pro dignus loco: Sed Seneca tales coactiones pronuntiari iubet/ contempta auctoritate antiquorum. Quod facit contra eos qui ſunt antiquitatis nimium ſtudioſi.

Auſonius longat primam in Diogenes contra leges/Diogenes obijt/non obijt ſed abit.

Aliquando etiam apud antiquos ſequẽs vocalis breuiat dyphthongum. Pontanꝰ noſter in Meteoris: Vt cũ meoniæ in campis vada ad alta Mæandri. Virgilius. Sudibuſq́ꝫ præuſtis Idem: Freniſq́ꝫ aduerſa præbenſis. Idẽ Flerunt rhodopeiæ arces. Terentianus dicit poni Creticum pedem qui aliter dicitur Amphimachrus pro dactylo vt illo loco: Inſulæ ionio in magno: & item illo/ſolus hic inflexit ſenſus/quia hic/eſt lõga/q̄ ab antiquis hicce per duplex.cc.ſcribebatur.

Similiter/De/Syllabam natura longam Virgilius corripit. Vnda dehiſcens. & .o.longum Virgili. breuiat. Sub Ilio alto Idem/Imponere Pelio oſſam.

Ouidius: Quod tibi donaui perfide littus emi. In epiſtola Didonis ad Enæam: vbi primam in emi breuiat contra legem.

Idem i.ix. His Cacus horrendum tyberino gurgite mõſtrum. Vbi breuiat primam in dictione Cacus: quã Virgilius in octauo ſæpius ponit longam vt ſemihoĩs Caci. Et pauloinfra. At furis Caci mens efera. Hinc patet licẽtia quæ in proprijs eſt nominibus.

Ponunt primitiuum pro deriuatiuo Virgilius in quarto Eneidos. Hauriat hunc oculis ignẽ crudelis ab alto Dar

danus pro Dardanius.
Solēt ēt duo.ııı.cogere in vnū Virgi. Quæ grã curuū Martia.Duo millia paſſuū.Duo.i.i.ī vnū Virgi. Dijq́ꝫ Deæq́ꝫ oēs Martia. Deſijt fingere Cœlius podagram. Martia.Capella ꝑducit primā Adonis. Hāmō arentis Libyes & biblios Adon:pōit aūt Adon ꝑ Adōis : vbi ē Apocope Virg.breuiat eādē.Et formoſ⁊ oues ad flumīa pōit Adōis.Ouidi.ī.iiij.faſto.breuiat primā in Calones quā alij ꝑducūt. Claudian⁊ ꝑducit primā ī noīe Darij vł Daræi.Daræū famulis māib⁊doluiſſe ꝑemptū.Sido ni⁊ ad Felicē breuiat.& primū Darij tumultuātis.Hē decaſyllab⁊ ē verſ⁊.Vbi ēt ſecūdā eiuſdē dictōis breuiat cōtra legē.Propti⁊ ī ſecūdo breuiat ſic . Nō ſic Electra ſuū ſaluū cū aſpexit Oreſtē:Paulopoſt ꝑducit ī eadem Elegia.Nec ſic īcolumē Minois theſea vidit.pleriq́ꝫ oēs ꝑducūt.Virg.ī.xi.Sic ait & parib⁊ Melapū ī ꝑlia di ctus.Idē ī.xij. Sic oēs amor vn⁊ habet decernere ferro. Sidonius in panegyrico Soceri. Vltima iā claros q̄runt poſt dāna Ticini breuiat primā ī Ticini alij ꝑducūt.Idē breuiat primā ī ſtipēdio ad Lāpridiū.Poſſit fœdere ſub ſtipēdiali.Alibi lōgat.Quæ captiua dedit quōdā ſtipen dia Barce.Silr Catullus pōit lōgā.Ouid.breuiat primā ī dictiōe Catull⁊ Mātua Virg.gaudet/Verōa Catullo. Ipſe aūt Catullus ꝑducit.Ociū Catulle tibi moleſtū eſt Idē Catullus producit ſecūdam in Tepefacio/quam alij breuiant.Alta tepefaciet permixta flumina cæde.
Elegia primas duas breuiat Ouid.ī epła/ſapph⁊ lōgat. Flēdus amor me⁊ ē.Elegia flebile Carmē.Hoc verſu tā ꝙ mōſtro exteriti grāmatici diſcordātIGeorg. Merula vult legi/nō elegia/ſꝫ elegi/ab eligo verbo. Alij diuidunt dyphthōgū græcā q̄ ē ī penultima ſyllaba.ſ.ει.& legūt elegeia/vt priameia.Verū hic quoq́ꝫ duplex ē/diuiſio.ſ.

dypbthōgi/ & pductio vocalis añ vocalē: pducit enim e.añ.i. vel erit tribrachꝰ p dactylo. Sed vt oīdamꝰ viaꝫ euadēdi ex iſtis anguſtijs/aduertēdū eſt ſcdm Linguam Ionicā mutari aliqñ.ει.dypbthōgū.ηι. vt ī locū.ε. micri vel pui ſuccedat.η.q̄ cōuertit in.e.lōgā Cui cuꝫ ſuccedat Iota q̄ de dypbthōgo ſubtracta p ſe facit ſyllabā/fiūt ex vna dypbthōgo duæ ſyllabæ/quarū pria iure plungat: & ſic legendū erit locis ſupradictis elegeia qnq; ſyllabarū quarū due priæ ſunt breues. Sic ſaluat verſus eiuſdē poetæ in.vi.meta. Et nelæa Pylos nec adbuc Pitbæa Troeʒē. Nā qa Troeʒē dꝫ eſſe biſyllabū pp.oe.dypbthōgū q̄ ē ī pria ſyllaba ſcribit.η.græce τροιζην. optꝫ eadē rōe dictionē p̄cedētē augere/ & Ionice ſoluere dypbthōgū.ει.ī.ηι. & ſic reſultabit pittbeia quadriſyllabū. Sed plerīq; omnes codices antiqui ſic babent vt predixi: & ſic citatur ille locus a Pompilio diligentiſſimo grammatico in libello quem nuper ſcripſit de metris.

Eſt etiam in principio tertij libri amorū Ouidij ſimilis verſus. Venit odoratos elegia nexa capillos. Vbi plerīq; dimidūt dypbthōgū & ſcribūt Elegeia vt ante dictū ē. Silius in.xiij.punicorū primā in Pelio breuiat: Alij longant. Oſſaq; cum Peliocunq; bemo ceſſerit Otbrys. Priſcia.ī Dionyſiū Antiocbēſē. Berilli gēmas glauci nitidūq; adamāta: lōgat primā ī Beryllꝰ. Prudētiꝰ ī P ſicomacbia breuiat. Hic tibi ſappbirū ſociauerat īde beryllū Virg. Mœſtāq; Eripbilē. At Tibullꝰ alr̄. Eripbyle pbæbo grataq; qđ mōuit. Virg. Qui Cerete domo. penultimā pducit ī Cerete. alibi corripit Prope Ceretis amnē. Eſt locus ī virg. quē nullꝰ cōmētatorū quos legi viſꝰ ē aduertere. iiij. eñ Georg. dicit. Magnaīoſq; duces totiuſq; ex ordīe gētis. vbi breuiat primā ī dictiōe totiꝰ: fecit ergo ſyſtolē vl̄/us abijcit vel ſcđa ſyllaba ſecat p medium.

ideſt/ ti/et/t/iungitur cum prima vt dicatur tot:et i.iun gitur cum tertia:& fit conſonans/vt dicatur ius. ſicut Probus dicit fieri in Ariete & pariete:& ſic totius erit biſyllabum.

Primam dictionis catbolicus quæ natura breuis. Sidonius contra Claudianum prolongat.Si quæ catbolicaꝫ fidem laceſſunt:bendecaſyllabus eſt verſus.Virgilius in x.Noua gaudia Cydon.At in.xij.Partbus/ ſiue Cydon nunc primam in Cydon breuiat/nunc extendit. Virgiliꝰ conuulſnm remis roſtriſq; ſtridentibus æquor: breuiat primam in ſtridentibus contra legē

Iuuenalis.Et ſonat vnctis ſtrigilibus:longat primam in ſtrigilibus/ quam breuiat Perſius.I puer et ſtrigiles criſpini ad balnæa defer.

Cupido generis maſculini ſumitur pro filio veneris.Horatiꝰ. Quam volat circum Iocus & Cupido .generis vero fœminini eſt efrenatus babendi appetitus. tamen ſeneca in Hiyppolyto actu ſecundo dixit Nullus bis auri fuit Cœcus Cupido:ponit enī maſculinum ꝑ fœminino. Virgilius dicit modo bic cortex/modo bæc cortex in bucol.Tum pbaetbontiades muſco circundat amaræ corticis.in Eneid.Raptus de ſubere Cortex.

Q.Serenus.Quem fundit Tilia ſuccum. longat primā in Tilia:Alij breuiant. Ouidius Quoq; minus dubites Tiliæ contermina Quercus,

Auſonius.Itineas carianq; pati te cbarta neceſſe eſt.primam in tineas breuiat/quam producit Quinti.Serenus. Natura interno cum viſcere tinea ſerpens.

Catullus & Horatius producunt primam in dictione Inulus.Propertius longat.Atq; Inuli pellis totos operibat amantes.

Lucanus in ſexto. Antraq; letiferi rabiem Typbonis.

anbellat.extendit primã Typbonis. Martianus Capella contrabit Fortemq́ Typbonem.
Virgilius. Mater Cyrene mater quæ gurgitis buius producit primam in Cyrene. Catullus breuiat. Laſerpicifeœris iacet Cyrenis. bendecaſyllabus verſus eſt.
Diuidere dypbtbongum græcum. ai. familiariſſimum eſt antiquis/vt Lucretio. Ponunt enim animai pro animæ/vitai pro vitæ/materiai pro materiæ.
Eſt etiam apud Virgilium pictai veſtis & auri/vbi duplex eſt vitium: diuiſio. ſ. ſyllabæ & productio vocalis ante vocalem.
Iuuenalis. Additur imperijs biſpania/Pyrenemq́ tranſilit: producit primam in Pyrene quam corripit Tibullus. Tua bella Pyrene teſtis/& oceani littora Santonici. & Lucanus in quarto. Iamq́ Pyreneæ quas nunq̃ ſoluere Titan.
Sidonius in panegyrico. Maioriani. Texta nabateũ promemo ſulcat bidaſpem. producit/ba/in nabateum: Ouidius breuiat. Eurus ad auroraꝫ nabateaq́ regna receſſit.
Sidonius ad Felicem Pbiloctete tibi dedit pbaretrã. producit primam in pbiloctete. virgilius breuiat Parua Pbiloctete ſubnixa Petilia muro.
Sidonius. Vel Taurominitana quos Cbarybdis. producit ſecundam in Taurominitana: Alij breuiant. Iuuenalis. Taurominitanæ rupes.
Horatius in ſermonibꝰ breuiat primam in pituita Lenta ferat pituita vides. Perſius producit in ſatyra tertia. Sõnia pituita/qui purgatiſſima mittunt.
Vltimam dictionis Palus breuiat Horatius quã alij longant. Virgilius. Limoſoq́ palus obducat paſcua iũco. Et in ſexto. Fata obſtant triſtiq́ palus ĩnabilis vnda. Victorinus quoq́ producẽdam arbitratur eius bæc verba ſũt.

In genitiuo cognoſcuntur nouiſſimæ ſyllabæ pleruncꝫ nominatiui quales eſſe debeant: vt eſt paupertas & palus. tas enim ideo longa eſt/quia genitiuus producit eã: dicimus enim paupertatis. ta. producta/& paludis media ſyllaba producta.

Martialis. Aequalis liber eſt critice qui malus eſt. lõgat primam in Criticus: quam breuiat Horatius. Vt Critici dicunt leuiter curare videtur.

Virgilius. Claudit nos obijce pontus. Longat primam in obijce/quam breuiat Silius in quarto. Et fidos certant obices/educere ſylua.

Actius contra legem breuiat primam in verbo procuro. exercent epulas læti famuloſcꝫ procurant.

Propertius. Hos quocꝫ profecto ludebat Iaſone Varo: producit primam in profecto quã breuiat ſtatius ĩ duodecimo. Huc ego te Coniunx ad debita regna profectũ. Sunt tamen qui verſum Propertij aliter legant & loco profecto ſupponant perfecto.

Vult enim dicere Varonem perfecto ideſt finito Iaſone ideſt libro de Argonautis/quem cõſcripſit ad elegos verſus rediiſſe.

Ouidius breuiat primam in ſopitus. purpereo iacuit ſemiſopita thoro: quod eſt contra leges: licet nonnulli contendãt ſemiſupina corrupto textu ſupponendum. Alij vero ſemiſepulta. Sed hæ ſũt induſtriæ coniecturales quibus tolli poſſent ex poetis omnes figuræ. Sic enim dici poſſet in Virgilio legendum non eſſe. Connubio iungam ſtabili: ſed coniugio: quod æque dici poteſt. Legendũ eſt ergo ſicut habent vt plurimum textus antiqui manu ſcripti: nec corrigendi ſunt auctores. Sed librarij. Eſt quidem verſus huic ſimilis in fine tertij libri de Arte in quo conuenientiſſime legitur ſemiſupina. Ait enim.

Cum iacet in dextrum ſemiſupina latus.

Sed huic verſui qui eſt in elegia qua conſolatur puellam cui Comæ deciderant magis conuenit Semiſopita. legitur nanq; ſic & ſic habent codices etiam impreſſi ſæpe etiam nondum digeſtis mane Capillis

Purpureo iacuit ſemiſopita thoro.

Eſt apud Martialem verſus. Nouerunt cui ſeruiunt Leones. in quo ponit ſecundo loco ſpondeum pro Dactylo: Vel ſecundum quoſdam diuidit. cui. in duas ſyllabas & breuiat. i. quæ natura longa eſt.

Vide quantum licentiæ ſibi vſurpet. Hoc ſi facerent noſtræui poetæ. Credo dicerentur litteras neſcire.

Academia ponitur a poetis ſecunda breui vt. Atq; inter ſyluas Academi quærere verum. Cicero tamen longam ponit. Inq; Academia nitida nitidoq; Lycio/vel Lyceo.

Sidonius Apollinaris in epithalamio Polemij primam dictionis Thales lõgat/more poetæ nr̄i licet alij breuient

Thales hoc etiam numeris inquirit & aſtris

Idē ibidē quart⁹ Anaxagoras thaletica dogmata ſeruat

Claudianus. Mergit ſe ſubito vellitq; coralia cloe. breuiat primam in Coralia/quam longat. Q. Serenus/ Coralium vero ſi cocto nectare malis.

Sidonius in Epithalamio Ruritij breuiat eandem/ & eam dictionem facit triſyllabam expuncta. i. littera. Lactea puniceo ſinuantur colla corallo.

Catullus. Coniugis in culpa flagrantis quottidiana: facit in dictione quottidiana dactylum & ſpondeum. Sed ſecundam eius dictionis lõgat Martialis/& breuiat primam Cinctus ſindone non quottidiana. Verſus eſt hendecaſillabus.

Virgilius in tertio. Eneidos. Arduus inde Acragas oſtendit maxima longe. breuiat primam & ſecundam in

Acragas. Priſcianus aūt in traſlatione Dionyſij producit. Hic ſalis Acragas miracula poſſidet vnus.
Sidon. in epithalamio Polemij/ Materiam cunctis Creaturis aera cædens: breuiat ſecundam in Creaturis quæ non poteſt eſſe niſi longa.
Ibidē dicit/ Araneola micat proprias conferre laborat: producit primam & breuiat ſecundam in Araneola. Cōtrario modo ponitur/ a/ virg. breuiat enim primā & producit ſecundam. Nāq; vt Araneoli tenuem formabimus orſum. Pius fruſtra nititur verſum corrigere: Nā apud Virgiliū eſt nomē appellatiuum: Apud Sidoniū eſt nomen proprium mulieris.
In panegyrico Soceri ſui breuiat vltimam in Alcidē quæ ſolet poni longa. Nec quæ cadmeis pariens Alcidē in oris
Ibidem pducit primam in Priene/ quæ neceſſario breuis eſt: ſcribitur enim per. i. quæ ſequente. n. eſt breuis. Prienee Bia pluris ais eē malignos: Alibi breuiat. Et tu quē dederat Bias Priene.
Idem in epigrammate trium capitum. Leſtrygones nos eſſe puta. breuiat ſecundam in Leſtrigones: Contra/ Iuuenalis producit Fingentem immanes Leſtrygones atq; Cyclopas.
Ibidem producit ſecundam in Geryone/ quam alij breuiant. Virgi. in octauo.
Tergemini nece Geryone/ ſpolijſq; ſuperbus:
Forte voluit ponere tribrachū pro dactylo vt in illo virgilij, Molli fultus hiacyntho. Verſus hic Sidonij. Nulla tamē fuſo prior eſt Geryone pugna.
Rubigo habet primā longā. Tamē Prudentius breuiat. Condere vagina gladium ne tecta rubigo. Similiter & Martialis Vteris ore aliter nimiaq; rubigine captus.
Grāmatici antiqui ac Neoterici dicūt genitiuos quartæ

declinationis in.us.producere.us.finalem ad differentiã nominatiui.Baptiſta fera philoſophus & medicus ac poetá illuſtris putat virgilium id non curaſſe/& talium genitiuorum ſyllabas pluribus in locis breuiaſſe:& eius imitatione tales ſyllabas de induſtria ſe breuiare.Adducit autem hos perſertim locos ex virgilio in tertio eneid. Quãuis increpitent ſocij & vi curſus in altum vela vocent.In Georgicis.
Martis equi biiuges & magni currus Achillis In Bucolicis.Spiritus & q̃tum ſat erit tua dicere facta. Vult ergo in primo exemplo curſus.in ſecundo Currus.in tertio ſpiritus eſſe genitiuos.Et nemo eſt/modo verſuum peritiam habeat/qui non aſſentiatu ſic opinanti/ niſi ſyllabæ quantitas obſtaret.Sic enim vt ipſe dicit eſſet cõſtructio verborum magis ſimplex / ac minus violenta: & Virgilianæ puritati ac maieſtati cõſentanea.Si nominatiuos dixeris/videntur verba venire in conſtructionem nõ ſponte Sed inuita/& Syntaxi repugnare/ ac vultu inuere Maronem diſſentire & protectione hac inſulſa non egere.
Quid ergo obſtat ne genitiuos putemus?
Nempe grammaticorum ſola tradditio. Qui aſſidue cõqueruntur Canones vim pati/& regulas ſuas conculcari.Quid ergo?Sic regulas verebimur vt aliquit regulis melius omittamus?Digniſſimi poetarum id non faciunt ſed quo ſpiritu feruntur illuc eunt.Cum heſterno veſperi Codicem Iliadis euoluerem repperi caſu verſum quẽdã Homeri Vbi animaduerti contra grãmaticos poni pedem quattuor tempora excædentẽ:eſt enim ex numero illoruꝫ verſuum quos græci προκοιλιουσ vocant ꝙ ſint inflati ac prominuli vẽtris/vt ſit neceſſarium ſcandenti ſyllabam vnam non tangere ſed tranſilire.Habent enim

græci quoſdam verſus in quorum principio ſyllaba ſup̄fluit. & dicuntur proacephali. Quoſdam in quorū̄ initio ſyllaba deeſt/ & dicuntur Acephali. Sunt alij apud eos in quorum medio ſyllaba ſuperabundat/et ſunt quos prixi procœlij. Alij in quibus deeſt ſyllaba in medio ſupradictis cōtrarij: et appellāt̄ lagari ideſt vacui/vel exiles Sunt et ī quibus ſyllaba in fine ſuperfluit: & vocantur Dolicouri.i.longe Caudæ et in quibus ſyllaba deeſt in fine & dicuntur miouri/ideſt Caude ſuccinctæ vel diminutæ. Quid ergo dubitamus credere virgilium ſyllabas illas corripuiſſe qui totiens inuenitur ad Syſtolem & Ectaſim confugiſſe?

Eſt in vltimo ſillij Italici libro hic verſus ſubdatur: cæſiq́; cadant exercitus omnes. vbi nonnulli putant exercitus eſſe nominatiuum pluralem: alij ſingularem. & conſtrui cum omnes propter incluſam pluralitatem vt pars in fruſtra ſecant: Alij genitiuum ſingularem/ vt ſit conſtruatur/omnes.s. milites cæci exercitus: & hi vadunt in ſententiam Feræ noſtri/quod non diſplicet. Operæp̄cium eſt videre duos grāmaticos clariſſimos/ īmo principes claſſicariorū̄ noſtræ ætatis/Merulā.s. et Politianū̄ de ignorantia quantitatis ſyllabarum ſe redarguentes. obijcit Merula Politiano ꝙ breuiet primam in Imolo/et duas primas in matutinus. Politianus de pari vitio merulam accuſat ꝙ in fine verſus exametri locauerit pati. Vide q̄ꝙ pueriliter ambo errauerint: quæ profecto eſt / vt inqt Ruſticꝰ in quadā noſtri poetæ eglogarū̄ Riſu res digna trimeſtri. Hoc volui addidiſſe/vt nemini mirū̄ videat̄ ſi aliqū̄ poetæ ballucinant̄ in ſyllabis. qū̄ iſti vt ita loquar grāmaticiſſimi ſic prolabantur. Rudo dis. primā longat. Perſius Pecuaria rudere dicas. Tamē̄ Virgilius breuiat. Sera ſub nocte rudentū̄. Vbi Seruius dicit Vir-

giliū feciſſe Syſtolen Excudit/mediā longat/tamē Vir-
gilius breuiat: Quis de⁊ hāc muſæ qs nobis excudit artē
Pulex primam regulariter producit/Mart. Pulice / vel
ſiquid pulice ſordidius. Tamen Ouidius corripit. Pari-
ue pulex.
Propertius in ſecundo. Non ſic incolumen
Minois cum Theſea vidit: corripit primam & ſecundā
in minois contra leges. Tamen ſi demeretur / cum /
legitimus eſſet verſus.
Profiteor breuiat primam & mediam. Tamen Ouidi⁊
longat eas. In Corinna quam profitebar amare.
Virgilius longat primam ſubijcio. Subijciunt Lapſus.
Papinius breuiat. Subicit gauiſus vlixes. Ille per duplex
ij. ſcribit/iſte per ſimplex.
Dolonis primam longat Ouidius. Rheſum dolonaq; cæ
ſos. Virgilius in. xij. breuiat
Antiqui proles bello preclara Dolonis.
Virgilius in. x. Inde Lycam ferit. Paulopoſtquam bre-
uiarat protrahit. Protinus Antæum & Lycam prima
agmina turni.
Scyros inſula. vnde Scyrius/prima longa. Virgili⁊ Ar-
miger Automedon vna omnis ſcyria pubes. Contra. Si-
don. Apolli. Vel ſcyrias vacuaſſe colus vel ſerica fila/po
nit primam breuem.
Hyle nomen eſt loci cuius primam Papinius breuiat.
Qui breue littus hyles. Homerus eam longat.
Horati⁊ ī primo libro epiſtolarū epl'a ſcd'a Militat ī ſyl
uis Catul⁊ nūc adbibe puro Pectore verba puer: ponit
Anapeſtum ī quinta ſede pro dactylo/ qd' & poeta nr̄
fecit in Epithalamio Ptolemei et Dorotheæ. ſic p valles
aganipeas Ego tñ exiſtimo legēdū ī verſu Horatij adbi
be pro adbibe/licet oēs codices quos legi habeāt adbibe.

Tibullus in primo. Hūc forte aquitanas poſſent qui fun dere gentes. Et in ſecundo Gētis Aquitanæ celeber Meſ ſalla triumphis primam/& ſecundam/& tertiam Syl labam in Aquitanus modo corripit modo longat.

Milonis primam græci producunt/vide
Theocritum in Corydone. Latini breuiant.

Græci in Alpheo mediaꝫ aliquando corripiunt
noſtri ſemper longant.

Ouidius in Ibim dixit non Orphea: ſed Orpheon. Stri moniæ matres Orpheon eſſe ratæ. Qui accuſatiuꝰ neqꝫ græcus eſt neqꝫ latinus: Græci enim dicunt Orphea la tini Orpheum.

Seneca in Hercule furente breuiat primam dictiōis Pro ſerpina. Vidiſti ſiculæ regna Proſerpinæ. Eſt enim me trum Aſclepiadeum quale illud Horatij. Mæcenas ata uis ædite regibus. Alij longant. Virgilius. Nondum illi flauum Proſerpina vertice Crinem.

Ouidius de ponto breuiat primam Rutilij. Et graue ma gnanimi robur mirare Rutili. Martialis ꝑducit. Famæ Rutilium Sue relinquas.

Iuuenalis longat ſecūdam in Apulia. maiores apulia vē dit. Perſius dicit. Sitiat canis Apula quantum.

Catullus. Pharſaliam cobeunt pharſalia tecta frequen tant. eodem verſu breuiat & longat eandem ſyllabam in pharſalia quam Lucanus ſemper producit. Sicut Ho merus Ares Ares.

Lucretius. Craſſaqꝫ conueniunt liquidis & liqda Craſ ſis. breuiat & longat primam in liquidus/quæ ab omni/ bus alijs breuiatur.

Idem in ſexto. Inter ſe quædam poſſint copulata teneri vbi breuiat primam in Copulata contra morem.

Ibidem. Nam quid britannis cœlum differre putamus.

producit primam in britannis contra legem & morem aliorum. Virgili. & penitus toto diuiſos orbe britānos. Idem in quinto. Arboris amplexus ſtipites breuiat primam in ſtipites contra morem.
Producit etiam ſextum caſum tertiæ in. e. vt lapide arte. Virgilius in tertio Eneidos. Heſperium ſiculo latus abſcidit. Vbi Seruius dicit corripuiſſe eam ſecundam in abſcidit Syllabam per poeticum morem.
Iuuenalis. Et phthiſis & vomice putres. breuiat primā in vomica Quam. Q. Serenus longat. Vomica qualis erit vel eidem proxima quædam.
Notatur Lucretius. q̄ dixerit in vocatiuo caſu Memmious. Verum id non dixerim ego factum licentioſe: Nam teſte Seruio in primum Eneid. Cum exponit illud. Hoc primum in luco noua res oblata timorem leniit. Talia nomina vt Mercurius Domitius/ Ouidius apud maiores emittebant vocatiuum ſimilem nominatiuo/ Et ſequentibus annis pertulerunt apocopen. propterea accentum retinent accutum vbi prius fuit. ſ. in penultima/ quæ tūc erat antepenultima: eadem ratione Virgilius. in octauo dixit fluuius in vocatiuo. Corniger heſperidum fluuius regnator aquarum Adſis o tandem.
Scaber primam producit: tamen Virgilius breuiat in Georgi. & tophus Scaber: & nigris.
Plautus in Aſinaria diuidit iam monoſyllabam. Hoc agite Sultis ſpectatores nunc iam. Vbi ex iam facit Iambū vel pyrrhichium.
Idem in quottidie primam & tertiam breuiat.
Aeta habet in prima dyphthongum. ae. ſecunda cum. e. ſcribitur/ & eſt triſyllabum. Tamen Ouidius fecit biſſyllabum in ſeptimo. Subit Aeta relictus.
Aedon triſyllabum eſt. Sed Calpurnius biſſyllabum fe-

cit. vocalem ſuperat. Sit turpior Aedona bubo.
Laturus/ra/rum/longat primam/tamen virg. in Cyri breuiat. Omnia me potius digna atq; indigna laturam.
Non omittendum etiam q antiqui poetæ faciebāt quoſdam verſus vocatos tibicines a grammaticis / in quibus dictionem aliquam ſuperfluam ad metri ſuſtentationem inſerebant virg. Nunc dextra/ nunc ille ſiniſtra. vbi ſuperfluit/ ille.
Idem in. vi. Aſpectans ſyluam immenſam & ſic forte precatur. vbi Seruius dicit ſupfluit forte. Nec enim poſſumus intelligere fortuito rogaſſe.
Idem in. x. Rhebe diu res ſi qua diu mortalibus vlla eſt. vbi ſuperfluit qua/vel/vlla. Satis enim fuerat dicere/ ſi qua/vel ſi vlla.
Claud. Compulimus durum Siphacem fractūq; Metello. mediam in ſiphacem breuiat/quem Ouidiꝰ lōgat. Poſtera lux melior/ſuperat Maſſiniſſa
Siphacem. Martialis. Tolle tuum precor
Hannibalem victūq; Siphacem.
In Phæaces penultima longatur. ſed eam Proptius breuiat. Nec mea phæaceas inter pomaria ſyluas.
Ablatiui primæ in a: longam a virg. hoc non obſeruat. Vna eademq; via ſanguiſq; animuſq; ſequuntur. Neq; Propertius.
Hac eadem rurſus Lygdame curre via.
Item Propertius in principio tertij libri.
Non datur ad muſas currere lata via. poſſet tamen conſtrui ſic.
Nom datur lata via currere pro currendi ad muſas: tu videris qui legis.
Secunda in Stymphalides longa eſt: Auſon. tñ ponit breuem Stymphalydes pepulit volucres.

Contamino longat ſecundam. Tamen Mart. breuiat.
Auſus tam notas contaminare manus
Sicanus longat ſecundam Virg. Fluctus
Subterlabere ſicanos. Tamen Silius breuiat
Sicana nunc tellus nunc littora ibera cruorem
In Cyane. Ouid. ſibi ĩpi contrarius/ nam modo breuiat
modo producit in. ix.
Cognyta Cyane preſtanti corpore Nympha Idẽ alibi:
Quaq; ſuis Cyanem. miſcet Anapus aquis.
Serapis longat ſecundam. Capella tamen breuiat. Te ſe-
rapim Nilus Memphis veneratur Oſirim.
Anas in obliquis ſecundam apud quoſdam breuiat/ apd'
quoſdam longat Sext. Ruff.
Latipedemq; anatẽ cernes excœdere ponto. Mart. Et Ana-
tis habeas vropigium macrœ. Primus pes eſt Anapeſtꝰ
vt vult Pompillius/ in quo tertia lõga eſt
Macedo breuiat ſecũdã. Ouid. tamẽ in. xij. metamorph.
Qui clypeo gladioq; macedoniaq; ſariſſa. Hoc autẽ fit
ad imitationem grœcorum: qui in ea dictione mutant ali-
quãdo, ε, in, η, hoc autem faciunt ſequentes analogiam:
nam nomina in don vt ſarpedon ſolent habere, η, ante
don/ quam litteram licet non habeat communiter dictio
Macedo ſcribitur nanq; per, ε, micron/ licentia tñ poeti-
ca nonnunq̃ ſcribitur cum, η, ratione analogiœ.
Es, a, ſum verbo/ eſt breuis Virgilius.
Quiſquis es armatus qui noſtra ad limina tẽdis. Proper-
tius tamẽ in ſecundo longat ſi puer es alio traijce tela tua
Sunt tñ q ſcopulũ hunc metuentes legãt in eo loco / non
puer es/ ſʒ pudor ẽ/ dicẽtes. ſi pudor ẽ alio traijce tela tua
Puluis maſculini eſt generis ſecundum Priſcianum.
Horatius. Puluerem olympicum colegiſſe iuuat.
Proptiꝰ tñ i ſcd'o ponit fœmininũ. Et duo ſint verſꝰ qui

nunc iacet arida puluis. Idem in primo ponit maſculinū
Et meus oblito puluis amore vacet
Martialis producit ſecundam in ficedula ait enim ſic.
Patulo ficedula lumbo. Iuue. breuiat. Mergere ficedulas
Liquefactus breuiat ſecundam apud virg.
Liquefactaq; voluere ſaxa. Ouidius in vij. eam longat.
Tura liquefaciunt.
Vindemio longat ſecundā. Horatius breuiat. Vindemia-
tor & inuitus cum ſæpe viator.
Lucretius in. iij. longat ſecundam in Vietus
Nec ſupra caput eiuſdem cecidiſſe vietam. Horat. breui-
at in Epo. Quis ſudor vietis & q̄ malꝰ vndiq; mēbris
Numicus longat ſecundam. Tū Horatius breuiat. Brun
duſium Numici melior via ducat an Appi.
Deſtino ſecundā breuiat Virg. Et me deſtinat aræ. Iu-
uen. longat Et domini gladio iam deſtinata.
Delyrus ſecundam longat Horat. Quicquid delyrant
reges plectūtur Achiui. Lucret. breuiat: Quod facit hic
idem perdelyrus eſſe videtur
Ouidius longat ſecundam in Tentyra.
Saltus Tentyra petenti. Iuue. breuiat
Qui vicina colunt vmbroſæ Tentyra palmæ.
Egnatius medicus longat ſecundam in butyro Molliq;
ſubacta butyro. Valgius breuiat. Lac niueum/ butyrūq;
nouum Similiter Macer. Cum butyro modicoq; oleo.
As finita breuiant nominatiuos nominū græcorum fa-
cientium genitiuos in dos/ vt Pallas dos. Martianus ta-
men longat Arcas/ dum Mercurium ſignificaret. Arcas
in thalamum venire iuſſus: Eſt hendecaſyllabus verſus:
poteſt tamen dici eſſe trocheus vt in illo Catulli/ Arido
modo pumice expolitum.
Concionor penultimam longat, Sidonius breuiat. Con-

cionaturum plebs ſedula circunſtetit.
Ouidius.ad liuiam breuiat ſecundam in confudit.
Confudit atq́ fugæ barbara terga dedit. Ennius in an-
nalibus longat.Sunt tamen Codices qui in illo loco
Ouidij habeant non confudit/ſed concudit.
Gotbus apud græcos primam longat / Scribunt enim
per duplex ,ttb,vltimo aſpirato vt eſt in ponte ad viam
ſalariam
Qui potuit duras Gottborum ſubdere gentes.
Noſtri vero eam breuiant.Auſonius
Huc poſſem victos inde referre Gotbos.
Et Sidonius.Biſalta Oſtrogotus Procuſtes Sarmata
moſcbus.
Nomina græca mittentia genitiuum in is vt Tigris cre-
ſcunt in genitiuo & datiuo Vocatiuum & ablatiuum
pares babent:declinantur enim Tigridis tigridi/o tigris
a tigri.Lucanus tamen id non aduertens dixit Tigride
ocyor & cœli flamis & Tigride fœta.
Hannibal in obliquis corripit penultimam Tamen En-
nius in Iambico ſenario eam produxit.
Seruius in illud quarti eneid.Ire iterum in lacbrymas/
iterum tentare precando Dicit precando & cantando/
do/breuiant naturaliter.boc modo Terentianus.vt vitæ
dubius varios renouando dolores: plerumq́ tamen a
virgilio producitur.Sic Seruius/q̃ ſi dicas ſyllabam eſ-
ſe cōmunem/reſpondetur id factum per abuſum virgilij
& aliorum poetarum.
Ouid.producit primam in vacillo.ſpes mea vacillat. Lu-
cretius breuiat.Imbribus aut tabe membrorum arbu-
ſta vacillent.
Cicero in Arato Occidit Abdromade clarum caput/&
ſera Piſtrix.breuiat primam in ſera/ omnes alij produ-

cũt Virgilius Sera ſub noctē rudentũ.

Iuue. Hæc tetigit Gradiue tuos vrtica nepotes: ꝓduxit primã in gradiuus Quã Sillius breuiat in xv. Qui cõſul ta ducũ flagret meliore gradiuo.

Virgi. in vi. At qui vmbrata gerũt ciuili tempora q̃rcu Ciuica debuit dicere/ ſed mutauit. vt contra Horatius Motum ex Metello conſule Ciuicum pro Ciuilem

Virgilius in x. Nec Clytio genitore minor / nec fratre Meneſtheo. vtitur duplici licẽtia in vna dictione Mneſtheo: nam interponit/e/inter/m/et/n /et vltimã ſyllabã facit ſyneresim trahendo/e/et/o/i vnũ. Statius. Fluctib⁹ inuiſis iam nereis impat belle. breuiat ſecundã in nereis/ quam Ouidius in Oenone producit. Vtq; celer venias virides Nereides oro.

Bene et male corripiũt finales ſyllabas Tamẽ Ouidius in primo de arte producit. Sæpe maledixit cũ iam properaret Achilles. Sic Pompili⁹ noſter. Tamẽ ego aliter longe ſentio. Nã nõ male/ſed mane loco illo legẽdum eſt Dicit enim Ouidi⁹ Deidamiã rogaſſe Achillẽ vt maneret: Cũ iã poſita colo et ſũptis armis ꝓperaret ad Troiã Horatius in primo Carminũ diuidit dyphthongũ/ei/et producit vocalẽ/ſequente vocali: et corripit/y/ ſeq̃ntib⁹ m/ et/n/cõſonãtibus in illo verſu.

Euterpe cohibet/nec Polymneia. facit ei polymeia q̃nq; ſyllabarũ: et eſt verſus ille ſimilis iſti. Mecænas atauis ædite regibus: & hoc fecit græcorum licentiã imitatus. Horatius longat vltimam in Vale.

Vale vale caue ne titubes. Ouidius de Triſtibus breuiat non ea ratione qua Virgilius ideſt ꝓpter vocalem ſequentem vt vale inquit Iola: Idq; quod ignoti faciunt Vale dicere ſaltem.

Tribrachum in ſecunda ſede ponit Virgi.

Inualidus/etiamq́ꝫ tremens/etiam inſcius æui.
Excuſat tamen eum Atilius Fortunatianus dicens: omnẽ ſyllabam quæ partem orationis finit in omni verſu indifferenter accipi. Idem facit. Horatius in primo ſermone Quid igitur ſuades vt viuam Menius autem ſic: vbi eſt Tribracbus in prima ſede.
Virgilius in. Non erimus regno indecores. et in. xi. Cur indecores in limine primo/facit ſiſtolem: nam in dictione/indecores/penultima longa eſt: Sicut in dictionibus/fauores/& lectores.
Catullus dicitur peruertiſſe legem metri hendecaſyllabi phalecij: cuius primus pes debet eſſe ſpondeus
Ipſe enim eo loco aliquando ſpondeum ponit vt Paſſer: delitiæ.
Aliquando Tbrocbeuꝫ vt Arido modo pumicæ expolitũ
Aliquãdo Iambum vt meas eſſe aliquid putare nugas.
Tñ Atilius fortunatianus excuſat eum dicẽs hunc morẽ fuiſſe antiquis autoribus puta ſappho & Anacreonti.
Qui longa eſt/tamen Virgilius breuiat.
Credimus an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingant.
Idem corripit/o/Te Corydon o Alexi.
Corripit etiam te/quod eſt natura longum
Nomen & arua locum ſeruant. te amice nequiui.
Adiungenda hic quæ Probus grammaticus dicit ad Cœleſtinum de Virgilio: ait enim ſic
Sunt aliquæ ſyllabæ apud Virgilium quæ neceſſitate metrica cum vitio barbariſmi q apud poetas metaplaſmus appellatur/contra rationem corripiuntur.
Sunt aliquæ quæ cum breues ſint neceſſario producunt corripiuntur in his.
Matri longa decẽ tulerũt faſtidia menſes. Itẽ illiꝰ arma & ipiꝰ añ oculos. mediam ſyllabam pronominum cũ ſit

longa corripuit. Item obſtupui ſteteruntq́ Comæ. Te/ ſyllabam longam in verbo corripuit. Item Egerimus no ſti.ri.ſyllabam corripuit. Item vrbemq́ fidenam Corri puit.fi.ſyllabam/cum ſit longa. Item/fluctu nimboſus Orion.o.ſyllabam corripuit: quæ longa eſt: Deinde de breuibus dicam/quæ pro longis ſunt poſitæ. Italiam fa to profugus.primam ſyllabam cum ſit breuis lōgam po ſuit. Item exercet Diana Choros.Di.ſyllabam producit quæ breuis eſt. Etiam poſitione longas de breuibus facit vt Relliquias Troiæ/& Relligione ſacre.L. litterā con ſonantem contra rationem geminauit. Ideo hæc intelligē da arbitror vt Caueri poſſint. Virgilius. enim propter operis magnitudinem & auctoritatem ſui quæ multum valet/non ſine neceſſitate metrica ſyllabarum naturam conuertit. Sic Probus. Ex quibus plus ſatis conſtat anti quos poetas fuiſſe nouis licentioſiores.

Lucanus breuiat.o.finalem ablatiui ſecunde declinatio nis. Hoc ſolum metueris incauto ab hoſte tueri. Proper tius. Hoc eodem ferro ſtilet vterq́ Cruor. quæ oīa ſunt licentiæ.

Ouidius modo producit/modo breuiat imperatiuū. fac. Phylli fac expectes. In remedio. Durius incædit: fac am bulet.

Horatius, Ludere par impar/equitare in harundine. ar. longat. Suetonius in epigrāmate ad Traianum breuiat. Nitor ad impar opus.

Foras longat vltimam. Tamen Lucretius breuiat. Litto ra iam reboant/foras eructatur aquæ his.

Finalem ſyllabam ſecundæ perſonæ verborum quartæ Coniugationis. Vt audis. Sæuis, producunt grammatici Ouidius. tamen in epiſtola Medeæ breuiat.

Neſcis an exciderint mecum loca/venimus illuc.

Item Propertius.& ſoror/& cum qua dormis amica ſimul Verſum predictum Ouidijſic legit Pompilius diligens perſcrutator ſyllabarum :licet quidam alij por neſcis/neſcio imprimi fecerit metuentes poetæ a tali licētia .Sed alia ꝙ plurima exempla reperiuntur.

Seneca in Troade poſuit troiæ triſyllabum Miſit infeſtos Troiæ ruinis totiēs arcus.Et in eodem choro.Dum lucētantē Troiæ atꝙ achiuis.In eodem choro diuidit cui/& facit biſyllabū.Mittat et donet cuicūꝙ terræ.

Mutant/o/in/u/vt ſyllabas producant. Perſi.Ne mihi Pulidamas et troiades labeonem Virgi .in buc.Venit et Vpilio tardi venere ſubulci·

Iuuenalis finit verſum.& fruſtra rogante.vbi vltimā in fruſtra corripit cōtra regulas.

Georgius Valla taxat Horatium ꝙ in primo ſermonū dixerit Conmuni ſenſu plane caret inquimus .Item ꝙ alibi dixerit Omi laertiadequicquid dicam aut erit aut non .in Laertiade ex/ a /et/ e /facit vnam ſyllabam:aut abicit vnam illarum vocalium.

Lucretius in quarto ponit anapeſtū in principio verſus. Sic enim dicit .Aciebus binis.

Cicero in arato ponit genus pro genu in pluribus locis. Ac propter leuum genus omni ex parte locatus. & iterum .Hoc genus ad leuum nixi delapſa reſedit .Item . Tertia ſub cauda ad genus ipſum lumina pandit .

Marcus Manl .in vltimo Aſtronomiæ .

Incubuit tellus/timuit naufragia pontus.producit ſecūdam in naufragia.alij breuiant.

Sidonius in panegyrico Maioriani contra vſum producit antepenultimam in matricida.Matricida pius / ſed ne ſpreuiſſe dolorem.Ibidē producit ſecundā in dictione Nabat beum contra vſum.ait enim.

Texta nabathenm pro remo ſulcat Idaſpem.

Cōtra. Oui. Eurus ad aurorā nabatheaq́ȝ regna receſſit

Venit in mentem Aphereſis Plauti/ quā aliquādo tanq̄ ineptam reſiſſe me memini. Plautus enim dixit & hoc refert. Probus ad Coeleſtinum / a preneſtinis, Conias pro Ciconias appellari.

Licuit ergo poetis antiquis quicquid libuit Tulerūt principia dictionum vt Virg.

Omnia fert ætas/pro aufert. Tulerunt

Media/ vt cum dicunt audieram/pro audiueram.

Finem/ vt Lucretius. Gannitu vocis adulant ꝑ adulātur. Item adunt in principio dictionum vt Virg. in. ix. Vel q̄bus obſeſſos poſſit concredere muros. Con .n. vocat teſte ſeruio. In medio vt indugredi/pro ingredi: nauita. ꝑ nauta In fine vt proteſtur pro poteſt. Vir. in. ij. Geor. Huic pinguem & placidam paci nutritor oliuam/ponit nutritor pro nutrito.

Longant breues/breuiant longas. diuidunt dyphthongos. litteras ſupprimunt. plures in vnam cōtrahunt. Sed quo demens ſino me ferri redūdantia exemplorum tantæ licentiæ? Vt ergo tandem his finem imponam:, prora noſtra conuertatur ad portum

Quid aliud eſt pathos? Quid aliud ſunt metaplaſmi / et Tropi/ ac ſchemata/ Figuræq́ȝ omnes/ q̄ nomina licentiarum poeticarum ſeu viciorum quæ apud antiquos propter inſitam Carmini difficultatem inoleuerūt/ et apud neotericos perdurante eadem difficultate perſeuerant?

Addamus & pauca quedam ex Quintiliano.

Quintilianus in primo Cap. de ortographia dicit docendos eſſe pueros/ quæ in Carminibus barbara / quæ impropria quæ contra legem loquendi ſunt poſita: & ſequitur/non vt ex his vtiq́ȝ improbētur poetæ / quibus

quia plerumq́ ſeruire metro coguntur / adeo ignoſcitur vt vitia ipſa alijs in carmine appellationibus nominētur metaplaſmos enim/ & ſchematiſmos / & ſchemata vt dixi/vocamus & laudem virtutis neceſſitati damus. ſic Quintil. circumſpectiſſime.

Item in primo de tribus virtutibus in eloquutione Cum de barbariſmi vitijs loquutus eſſet ſubintulit. Scire autem debet puer hæc apud ſcriptorem Carminum aut venia digna/aut etiam laude duci.

Parco igitur iam plura.ſatis enim ex his conſtat licentia poetarum antiquorum/nec eos in hoc cum Criticis redarguo:non enim volo vnius defenſionem omnium aliorum eſſe calumniam.immo cum Quinti.eos excuſo/ac grammatiſtas accuſo/qui eos accuſant perq̄ inique. habent poetæ priuilegia / quibus contra grammaticorum ſcita poſſint ire.Et habent Canones grammaticæ pro amnearum telis Sicut vt inquit Anacharſis habent potētiores viri leges ciuiles.Concordat his quod Plinius Cicilius ī epiſtola ad Caninium dixit.

Si datur Homero poteſtas & mollia vocabula & græca ad bonitatem verſus contrahere/extendere/inflectere cur nobis ſimul preſertim non delegata / ſed neceſſaria non detur?Et Varro in Analogia inquit.Orator nō debet in omnibus vti analogia:quod ſine offenſione nō poteſt facere/Cum poetæ tranſilire lineas impune poſſint Conſentit his quod in tertio Tuſculanarum queſtionum dicit Cicero.Cum enim adduxiſſet Actium poetam dicentem/Quis inuidit florem liberorum meorum/ſubijcit Male latine videtur:ſed preclare tamen actius

Vt enim videre/ſic inuidere florem rectius q̄ flori dicitur.Nos ſupple

Oratores conſuetudine prohibemur:poeta ius ſuum te

nuit et dixit audacius Ecce vt indicat Cicero licere poe tæ diſcedere a Conſuetudine: ſequi analogiam & lineas tranſilire: quod conceſſum non eſt Oratori. Diſcant ergo grammatici/ & hoc a Quintiliano diſcant poſſe nos non ſeruatis grammaticæ legibus loqui latine. Eius enim hæc verba ſunt in primo libro capite de tribus virtutibꝰ in eloquutione Quare mihi non inuenuſte dici videtur aliud eſſe latine/aliud grãmatice loqui. Sic ille.

Quod exemplo quoq; patet / Qui namq; Trigide dicit latine loquitur/quia conſuetudinem ſequitur/ grãmatice non loquitur quia regulas non ſeruat. Nam Tigris & Iſis et ſimilia ſecundum regulas emittunt ablatiuũ parem recto / vt inquit Seruius in illud Decimi Eneidos. Secat æquora Tigri: tamen poete dicunt Tigride. Diſcant etiam more ſuo certare cum pueris/nõ cum poetis: qui ſupergrediendi regulas ius habent. Sicut Olympionicæ poterant non per portas ſolum ſed etiam dirutis muris vrbem intrare Quod ſi quis poetarum noſtræ ætatis dignus eſt hoc honore: porfecto ille eſt poeta noſter / Qui tanta conſcripſit (de poetis loquor) quanta nemo alius Latinorum.

FINIS.

VLTIMA PARS OPE-RIS BAPTISTE MAN-TVANI CARMELITAE.

¶ Impreſſum. In Florentiſſima Lugdunēſi Ciuitate. Solertia. Stephani de Baſignana. Gorgoni Car melite: Doctoris. Theologi. In officina. Bernardi Leſcuyer. Regnante. victo rioſiſſimo Franciſco Francorum Rege. Chriſtianū orbem. Moderāte Leone. deci- mo. Animarum tu tiſſimo Me dico.

Anno Domini Milleſimo quingenteſi- mo Decimo ſexto Die vero vigeſima- prima menſis Iulij.

1516.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO. VSQVE AD QVATTVOR ANNOS.

STEPHANVS.B.GORGONIVS CARMELITA BENEFICO PATRONO POSVIT.

·FATORVM·IMPERIO·
·S·
·B·
·GORGONIVS·HEROS·

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM GONZA. VIRVM MAGNIFICVM EQVITEMQVE AVRATVM CONTRA DETRACTORES DIALOGVS.

CVM GRATIA ET PRIVILE
GIO VSQVE AD QVAT
TVOR ANNOS.

CONTRA DETRACTORES.

DE LOCO CONCEPTIONIS CHRISTI.

DE VARIIS INTERPRETATIONIBVS SA
CRE SCRIPTVRE.

APOLOGIA PRO ORDINE CARMELITA.

EPISTO. CONTRA CALVMNIATORES.

MARII AEQVICOLI EPISTOLA.

PTHOLEMEI SPAN. CONZAGE.

CONTRA DETRAHENTES OPERIBVS
MANTVANI.

PTHOLEMEI SPAN. DE LICENTIIS AN-
TIQVORVM POETARVM.

EPISTOLA.

CRiſtianorum faſtorum diuinum opus ac īmortale ingenijs policioribus iam diutine Exoptatum . nunc Demum in lucē Exit per te Stephane. S.T.Ma-giſter.Eruditiſſime:quo factum eſt vt non minus tibi quā Baptiſtæ muſarū lampadi fulgentiſſimo debeamus . Nam vt Iuriſconſulti vtar ſententia:paria ſunt aut nō multum omnino diſtan-tie non eſſe quidpiam vel ad publicam vtilitatem nō ap-parere.quid ꝙ opus per ſe optimum longe melius ſeden-do reddidiſti ſiquidem illud veriſſimum eſt & Experi-tiſſimo philoſophie ſacrario depromptum . Omne bonū eo fieri melius quo cōmuniꝰ efficiatur. Huc accedit ꝙ nec citra laborem in mēſium nec ſine ſumptu maximo id pre ſtare elegantioris emūctioriſq; litterature hominibus po tuiſti.Sio.n.ego parum ornatiſſime qui cum antea ſepiſſi-me de hac.Editione cōmunicaſti/quos labores que peri-cula quas rei familiaris alioquin tenuiſſime iacturas fece-ris dum per alpes & ſalebroſos mōtes.Hiſq; rediſq; viā totiens . Tu autem vt tandem pro virili & rem littera-riam iuuares & Chriſtianam religionem ꝙ̄ maxime au geres & omnibus vere ſtudioſis plurimum ꝑdeſſes oīa contēpſiſti.Illud Chatonis optime tenens ferrum ſi non vtaris obduci rubigine animi vigorem relangueſcere/nixi preclaris negotijs.Exerceas.pro his omnibus illud impri mis lucri non mediocris loco tibi ponendum eſt : parum ampliſſime/ꝙ feliciſſime voti tui compos factus es. Et ſi vt Plinius inquit deus eſt mortali iuuare mortalem non metus officio nec te certaſſe priorem peniteat/ſiquidem ex hac editione immortalis omnino futurus es qui non ſo lum mortalem vnum pro vniuerſos nec mortales tantum pro diuos ipſos hoc perpetuo & in mortali munere tibi

deuinxiſti/ De laudibus autem auctoris nihil attinet ims preſentiarum dicere id.n.opus alterum Baptiſtam Exi geret verum ꝙ poteſt vir huius ſacratiſſimi vatis ſemper cultor & admirator maximus id facio & Thimantis Exemplo libentiſſime vtor qui Ephigeniā pingens cum ce terorum affabre expreſſiſſet agamēnonis patris vultum vello obtexit ꝙ in morte filie paternam affectionē nequi ret pro dignitate ſatis explicare, Vale & ad reliqua mun di ornamēta ſalutaria diuulganda quā citiſſime propera & humanuꝫ genus talibus muneribꝫ indies magis atq̧ magis tibi obligaueris Ticini.12.Kalen.Februa.1516.

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM GONZA. VIRVM MAGNIFICVM EQVITEMQVE AVRATVM CONTRA DETRACTORES DIALOGVS.

CVm inductus Calumnijs meorū Criticorum Magnifice Ptolemee frater ſuauiſſime Diſputatiunculam quandā de vitijs linguæ/quam tibi dedicarem ſcribere ſtatuiſſem Colloquutores feci Bartbolemeum Brunatiū: & Alexandrum fratrem noſtrum ambos preclaros iuriſconſultos & noſtræ Catbedralis eccleſiæ Canonicos: Hi nāq; ſunt vt ſcis Viri integerrimi/& tali nequitia minime inquinati/quod multum ad propoſitum facere videbatur. Qui enim ſcelus aliquod volūt deteſtari in primis oportet eos ab illo eſſe liberos ne peccatum condemnando videātur ſemetipſos condēmnare, & ne in eos dicatur illud Horatij. Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum? Quod eſt ſimile illi euangelico. Feſtucam in oculo fratris tui vides: trabem autem quæ in oculo tuo eſt nō conſideras. Addēdum etiam ꝙ auditores in huiuſmodi dialogis/diſputantium maieſtas reddit attentos/dum putat̄ id leue eſſe non poſſe de quo ratiocinentur tales Viri: adhibetur etiam eis

ſides maior:ſeruaturq́ȝ illud qđ teſte Cicerõe in libris de officijs a græcis πρεπου:a latinis Decorũ appellať:cuius magna poetis ſolet eſſe cura.Si Leãder vel Paris aut aliꝫ qſpiã ex eorũ numero q venereis deliramentis ſunt famoſi ad defenſionẽ pudicitiæ ĩduceret/& ad poradũ cõtra laſciuiã/tota ſpectãtiũ ſcœna rideret:& licet accõmodate ſciteq́ȝ diceret/nulla tñ verbis eẽt autboritas. Nam vt Auguſti. inqt:oĩ ornatuorõnis maius põbusdȝ vita dicẽtis.Recte igiť ſupradictis viris dať boc munꝫ vt de rebus grauibus viri graues loquanť:& veri pbiloſopbi ꝑ virtute cõtra vitia bellũ gerant.Ipſos igiť audies:& animũ tuũ dũ Principi tuo vigilãter inſeruis multa negotiorum mole laborantẽ correſpõdẽtiũ ſermonũ viciſſitudine & multiplicium ſententiarũ varietate tanq̃ cuiuſdã viridarij vel picturæ amœnitate recreabis.Aliam quoq́ȝ prouẽtum ex boc lr̃ario ꝑdiolo potes ꝑcipere.Cum.n.q̃ nã ſit detractionis natura ꝑſpexeris,& quãtũ veneni poſſit expuere ĩ eos preſertim qui ſingulariter ſicut tu apud reges & principes bonorantur cognoſces ab ea tanq̃ a peſte mortifera tibi cauendum: & ſemper ac vbiq́ȝ circunſpiciendum ne viuendo in ſecuritate quam iuſtitiæconſciẽtia parere conſueuit,eius ĩſidijs inuoluaris.& licet boc munuſculum tuis in me meritis & meo in te amori non reſpondeat/benigne tamen debes accipere: Nam ſi quid minus bȝ bic paruꝫ effectꝫ/ſupplere laborabit grãdis affectus.

q Vid agis o Brunatiæ? immo quid pateris? Videor enim videre & vultus eſt index/te animo vt ſolebas/non eſſe tranquillo:quo ſit vt exiſtimen/ vel aduerſi aliquid te incurriſſe/ vel ſic tibi videri. Sæpenumero nanq́ȝ vel influxu cœli/vt aiunt Aſtronomi/ velatræ bilis redũdãtia vt medici ꝑdicãt:vel dæmonũ oꝑa/vt ferũt tbeologi/Quædã nobis ĩcũbit obſcuri

tas aīos ita grauās/vt cāȝ neſciētes plurimū cōtriſtemur: Sæpe quoq; vigilātes ſomiam⁊dū q̄dā imaginamur dura & aſpa/q̄ curis iportūiſſimis nos īuolnūt. Quo fitvt cre dā eis q̄ de inſania Horeſtis/de illuſiōe Aiacis/de furore Herculis memorant̄ a priſcis. Bru. Ita ē pfecto/Ita eſt Alex, & Nautā maris/& aīum corpis/& boieȝ mūdi hui⁊ tœdia ſentire/īqetudīnē ferre/ppeti onera ærūnaſq; neceſſe ē: nec Iudicio meo ſnīa ſtoicorū illa pbāda ē/quæ negat ſapiētē pturbari. tāta btītas/eēt enī beatitas/nō eſt hui⁊ prie/nō ē huius vitæ: De cōſtāti. Quidē viro dixit Hora. Si fract⁊ illabit̄ orbis/īpauidū feriēt ruiæ. Dictu id facile: factu īpoſſibile: Peripatetici/atq; Academici naturæ magis memores mihi vident̄ recti⁊ ſēſiſſe: Cōcedūt nāq; eos q ſūt ī felicitate cōſtituti poſſe aīo conſternari/de gradu deiici in miſerias pelli: poſſe ēt imo & dr̄e dum felices ſūt/mlta metuere/puta īfamiā/dedec⁊ opprobria: Quæ q tiet pb⁊/q nō tiet īpudēs/ſtupid⁊/& īſan⁊. Alexā. Aiūt ſtoici Fortitudinē eē virtutē p æqtate/& boneſtate decertātē: Tu vero videris ſegnib⁊ fauere/q tā meticuloſam facis virtutem. Bru. Non faueo ſegnibus o Alexander. ſed nolo virtuti tantum tribuere/vt eam dicam poſſe nos īnouare/& i aliā naturā trāſmutare. Oīum naturarū certi ſūt limites/quos præterire nō difficile ſolum eſt: ſȝ īpoſſibile. Admonēt nos ita eē quæ græci poetæ de Phaethōtis curru: de Icari volatu: de gigātū bello fabulant̄: p hæc. n. dat̄ ītelligi verū illud eē qđ vulgo dr̄. Qđ Natura negat nēo feliciter audet. Hō ē aīal rōnale/qdē: ſȝ affectui pturbationiq; ſubiectū: hoc virt⁊ nō tollit: ſed moderat̄ & corrigit. Sīlis eſt virtus natādi peritiæ quæ facit non quidem ſi in aquam cecideris/ne balneeris: ſed ne ſubmergaris: Qui fortiter agendi conſuetudinem habet ſic eſt per virtutem inſtitutus/vt q̄uis timeat/timori

non cædat: ſed honeſtatem ſeruet/ratiōi pareat: & vitæ pietatem anteponat. & vt quod ſentio paucis aperiam: perturbatio cum rationem anteit, mala eſt: bona cū ſequitur, Scis de Chriſto cum ad Lazari ſepulchrum perueniſſet eſſe ſcriptum/ꝙ turbauit ſemetipſum: fuit ille motus quidem regularis/quia non rationem appetitus/ſed ratio appetitum anteuenit/& ad recte dolendum prouocauit: Recte inꝗ dolendum/nam Calamitatibus amicorum ratio vult impendi querellas/ mœrorem/ cōmiſſerationem: Cum vero nos turbamur, ſemper vel plerunqꝫ primus in appetitu tanꝗ in parte plæbeia/ & minus circunſpecta fit tumultus/& inde ī rationē deriuatus facit & ipſam mentem ineptire. Perturbationem ergo non damnamus/ Sed hyſteron proteron/hoc eſt poſtremum/primum fieri vetamus. Quod vero de viris fortibus/vt de Hercule/ de Theſeo/de Achille/de Enea ſolet vulgo dici ꝙ periculis non cædebant/& ſine metu pugnam inuadebant: nō ſic accipiendum vt credamus eos nihil intus paſſos. Inqt enim. Hieronymus. Impoſſibile eſt īſenſum hominis non irruere motum medularum: Calorem non ſentire: ille laudatur: ille predicatur beatus qui ſtatim vt cæperit cogitare interficit cogitatus. Vincēdus ergo primum eſt affectus qui eſt hoſtis intrinſecus/pauor infrenandus/ſedandus appetitus/ratione mox libera contra hoſtem extrinſecum fortiter dimicādum: Quo fit vt pugili recte legitimeqꝫ certanti duplex ſi vicerit, corona ſit debita: Vna de interiore/altera de exteriore hoſte profligato. Vnde dicit ſcriptura. Meliorem eſſe patientem viro forti: & qui animo dominatur ſuo, expugnatore vrbium. Meminiſti o Alexan. meminiſti viri eius de quo in vitis patrum totiens legimus/ꝙ cum eſſet matrem iam vetulam/& rugis aratam trans flumen laturus/ne corpus muliebre con

treƈtaret/inuoluit manus palio/ & tali antidoto contra
id venenũ ſe muniuit.Alex.Memini o Brunatiæ: & pro
teƈto fatendum eſt vim concupiſcibilem ſem per metuen/
dam/quippe quæ peruerſæ ſit Naturæ: legum rationiſq;
inimica:fomes intemperantiæ/fons omnis nequitiæ : &
omnium deniq; malorum incẽtiuum. Id Iacobus apoſto
lus luculenter oſtendit cum inquit: Vnuſquiſq; tentatur a
concupiſcentia ſua abſtraƈtus/& illeƈtus . Audi etiam
Paulum melius q̃ ſtoici de homine ſentientem. Video in-
quit aliam legem in membris meis/legi mentis meæ repu
gnantem.Bru.Quod ergo o Alex.de purgatorijs & de
purgati aĩ virtutib⁊ tradidere philoſophi.Quod. S.illæ
cum affeƈtibus pugnent/& iſtæ vitis perturbationibus
ſine moleſtia degant/Simile deliramentis reputarim:au-
dierant fortaſſe dum diſciplinæ gratia vagarentur &
ægyptum peragrarent/vbi olim Moſes & Abraã reli-
querant veritatis quædam veſtigiã/non nihil de ſtatu in
nocentiæ/de vi naturæ ĩtegræ/nec dum per peccatum de
prauatæ: & id male intelleƈtum pigmento græcitatis li-
niuerunt:Dum enim quæ Moſes traddidit ſubfurari ſtu
dent/corticis nitore deleƈtati quæ intus laterent non vide
runt: De naturæ integritate dicebantur/quæ de omni ſta
tu dixit.Zeno Si adam in innocentia perſtitiſſet/ nec p-
ſuaſori malo conſenſiſſet/vt eſt theologorum communis
opinio/ratio principatum tenuiſſet:Principatum inq̃ nõ
Democraticum/qualis eſt Genuenſium:Non Ariſtocra
ticum/qualis eſt Venetorum: Sed deſpoticum ac monar-
chicum qualis eſt regum ac Imperatorum.Imperaſſet ra
tio/paruiſſet appetitus ſempiterna ſeruitute compeditus.
At natura viciata per peccatum,ſolutœ ſunt inducie:ſen-
ſui tergiuerſandi data licentia:virium animæ regnũ per-
turbatum: & æterna ĩter eas orta diſcordia. Putauerũt

ergo philozophi rebellionis cauſam neſciẽtes/ poſſe nos in ſtatũ inocẽtiæ/ſi tñ debet ſtatꝰ appellari ĩ quo tã paucis horis hõ ꝑmanſerit / virtutis bñficio reuocari: ſed longe aliter ſeſe res habet: Quid enĩ ſibi vult o Alex. paradiſi portæ cuſtos adhibitꝰ q volẽtes ĩgredi ſubmoueret? Hic nimirũ datᷓ intelligi/nõ poſſe in ſtatũ illum nos reuerti. Dñs nr̃ ieſus xp̃s vir mẽte et corꝑe cõſummatiſſimꝰ/ cũ mercãtes in tẽplo flagellauit/cũ nummulariorũ æs euertit ita cõmotus eſt: Cũ miſertꝰ legitᷓ ſup turbã/Cũ fleuit Lazarũ quatriduanũ/miſericordiæ affectũ p̃ſe tulit. Quid dicẽdũ eſt de illo loco/Cœpit cõtriſtari/& meſtus eſſe? Item de illo/Triſtis eſt aĩa mea vſq ad mortẽ? Et de illo itẽ vbi dicitᷓ pre agonia ſudaſſe ſanguinẽ, Nõne videntᷓ hæc eſſe hoĩs ſigna ꝑturbati? Qđ cõſulimꝰ igitᷓ ſtoicos? Quid inter Peripateticos. veſtigãtes Quid ab Academicis mẽdicamus quod exẽplo xp̃i abũde ꝑdocemus? Terẽtianꝰ Cremes mihi ſemꝑ viſus eſt zenone cordatior/is enĩ Menedemũ ſuadere volentẽ ne ſe maceraret/ſic alloqtur. Homo ſum: humani a me nihil alienũ puto : Phocylidis græci viri ſapientiſſimi verba ſunt iſta κοιηα παθη παντῶν. paſſiones ſunt cõmunes. Citetur mater xp̃i: Citetur & Ioſeph eius maritꝰ/in qbus profligatꝰ erat appetitus: Ipſa tamẽ dixit teſte euãgeliſta Fili quid feciſti nobis ſic? ego & pater tuꝰ dolẽtes quærebamꝰ te: perturbationẽ cõfitetᷓ/quæ dolere angi ſe teſtatur. Sed qđ ĩputamꝰ iſta Zenoni? Qđ obijcimꝰ hoc Chryſippo. q fuerũt prĩcepes ſtoicorũ nõ fuit eorũ iſta ſentẽtia: ſed quorũdã aliorũ pſeudo ſtoicorũ: Qđ Aulꝰ Gelius ĩ noctibus atticis apte luculẽterq ꝑtractat: Et ĩ nono de Ciuitate dei repetit Aug. Aiũt enĩ iſti authores p̃clariſſimi/extare librũ ſtoici Epicteti ĩ quo ſcripta erãt q̃ zenonis et chryſippi decretis cõgruerẽt: et vt aiũt ĩ eo leges

bat̃ Animi viſa quæ phātaſiæ appellātur ꝓhiberi non poſſe/q̄n aı̄s ı̄cidāt: et cū̄ ex reb⁹ fiūt terrificis neceſſa=rio pcelli ēt ſapiātes/ex ı̄prouiſo nāq̧ irruūt/anteq̄ rō̄ poſſit accurrere: ſed ı̄ ptāte hoı̄s eſſe ratione expectare: et inter ſtultū/& ſapientē hoc intereſſe/q̄ ſubito ı̄petu ſūtios fugetur: ſapiēs vero locū nō deſerat/nec opinio=nē mali recipiat: nec ph.fātaſijs accōmodet mētis aſſen=ſum: ſed fortiter retineat ꝓpoſitū/et verā ı̄cōcuſſa mē=te ſentētiā. Alex. Poſtq̄ vt inqs et ſtoicis placet / ſapiæ pturbatio nō repugnat/ſi ſit ratiōis lege cohercita/te p turbatū poſſum⁹ cōfiteri. Sed velim a te doceri q̄d cōti gerit tibi aduerſi: Q̄uo id feras nō requiro: Nā cū te ſciā eſſe ſapientē/quum decēter feras non diffido. Bru. liceat hic pauca p̄fari vt poſſim luculēti⁹ reſpōdere. A peripa teticis definit̃ Virtus q̄ ſit mediocritas nō i ndiuiſibilis. ſed ſpacioſa/et late porrecta/vt nō ſit neceſſe in pūcto cūſiſteræ hoc eſt vno tātūmodo bn̄ agere: Et mediocri tati huic terminādę p̄fecit Ariſtoteles ſapiētē: cui⁹ ſit de finire vbi nā ſit mediū: & an actio moralis diſcedat ab eo. Sed tā varia ſunt eorū iudicia q̄ ſapiētes et ſunt & habent̃ vt ab ipſis quoq̧ de huiuſmodi ē medio cōtēda tur. Qui enı̄ natura eſt ſeuer⁹ vt Cato/ı̄ Cōiuratiōe de p̄hēſos vult occidi: Qui vero hūior eſt/ vt Cæſar di=ctator/vlt relegari: et ı̄ ſtatuēdo medio diſcordat̃: Et q̄ dē vt horat̃: inq̄t. Eſt mod⁹ ı̄ reb⁹/ſūt certi deniq̧ fines Quos vltra Citraq̧ neq̄t cōſiſtere rectū. Fines iſtos eē̄ facile cōcludit̃: ſ; eos ſine errore diſq̄rere/ verbis expli=care/nō plane ē facile: ſctō aūt cōſeq̄ difficilimū. Quæ rūt pictores ac Geometræ Vtrū difficili⁹ man⁹ nē dex=teritate pfectū ſemel circulū d'ſcribere: vel ı̄ Circlo cē=trū ſubito ı̄uenire: S; id vt cūq̧ ſit/hoc certe cōfeſſuz ē/ arduā rē eſſe mediū ı̄ virtute cōſpicari: Prope enı̄ infini torū habenda eſt rō̄/puta perſonarū/rerum/temporū /

locorum/Caſuum preſentium/ac futurorum/habitudinis corporum & conſuetudinum/& cæterorum / quæ quia connumerare nimis eſt longum/Conſulto pretereo/et ad interrogationē tuam me conuerto. Videor igitur vt tibi reſpondeam/in perferendis aduerſitatibus/vel modiocritatē ſeruare/vel certe ab ea non longe diſcedere: Hæc mea ſententia verum quia mea eſt/ſuſpecta mihi eſt Te autē modo nactus de cuius ſapientia certiores ſumus æque mihi gratulor/ac ſi de auri dubitans bonitate forte fortuna iudicē reperiſſem, Narrabo igitur tibi vt æquiſſimo Iudici aduerſitatē meam: & quomodo eā feram: In te nāq̧ tria illa conſpitio/quæ Plato in Gorgia bonum obiurgatorem vult habere. S. vt obiurgandum cognoſcat/ amet/ & audeat: Audies igitur me patienter/ & vbi ex re eſſe iudicabis arbitratu tuo me interpellabis. Perturbationis mee cauſa eſt quædam Calunnia grauis/ & ſontica contra vnum ex meis neceſſarijs ſic fabreſacta/ſic concinnata/vt accipi a pleriſq̧ poſſit pro vera. Scis falſariorū mores. adulterinas merces ſic expoliūt/ita interpollāt et mangonizāt/vt ipſi etiā in diſcernēdis eis fallantur artifices. Alex. Probe inqs o Bru. Due nāq̧ ſūt vt Augu. inqt matres erroris Cōiunctio. S. et ſimilitudo: vbi plura ſic cōiungunt vt nō diſcernat facile cōmiſura/ vnum pro alio ſæpe ſe ingerit/& preſtigium facit: deprehendimus id in Romanis ſtructuris: vbi duo lapides ſit copulantur/ vt quia iūctura viſu nō cernitur/ſic opus ſenſu tactus: Hinc natū vt ſcis/ Quod ad vnguem dicit/ tractū a marmorarijs/q vnguibus cōmiſſuraȝ explorabant: hæc de coniūctione/ſic dixerim De ſimilitudine vero apud Trāquillū legimus Iuuenem quendā gallū oris lineamentis ac toto corporis filo fuiſſe Auguſto vſq̧ adeo ſimilem/ vt ſenatores quoq̧ deluſerit. Trāſit et ad virtutes iſta deceptio:

habet enim teſte Platone in Gorgia Viciũ æmulationẽ cũ virtute. Imitatur Audacia Fortitudinẽ: Crudelitas iuſtitiã: puſſilanimitas modeſtiã Adulatio amiciciã: Auaritia parſimoniã. Calliditas prudẽtiã. Quo fit vt qui ad iudicandũ ſunt proclines facile prolabãtur/ſepius eludãtur Et hic principum omnium Cõmunis eſt morbus, nimis enim auide/nimis incaute audiũt delatores: et cũ arces et caſtella diligẽter cuſtodiãt/aures in cuſtoditas ſemꝑ habẽt. Apelles ille pictor tam illuſtris falſo accuſatus eſt a Diſcipulo Antiphilo apud Ptolemeũ regẽ ægypti/ꝙ Tyriæ defectionis conſcius fuiſſet. Eo. N. tẽpore Tyrus defecerat. cõtinuo Rex credulꝰ habẽs pro cõperta veritate mẽdaciũ cepit altius furere/& minis ac cõtumelijs Apellã inceſſere: & niſi quidã ex Cõiuratis eum expurgaſſet erat prope diẽ capite plectendus. Poſtꝙ̃ aũt fraus innotuit/erubuiſſe rex dicit: et ꝓ illatis cõtumelijs Cẽtũ talẽtis apellẽ donauit: eiq́ꝫ Antiphilũ: delatorẽ ĩ perpetuũ ſeruum mãcipauit. Bru. Ptolemeꝰ ĩ prĩcipio pueriliter: ĩ fine vero ſe geſſit regaliter/cõfeſſus ĩgeuue culpã ſuã: et moerentẽ amicũ benigne conſolatus. Sed pleriq́ꝫ nõ ita agũt: Nam ſi paulopoſt falſitatẽ deprehẽderint/Credulitatis incautæ pudore confuſi/nec intueri audẽt reum/nec affari. Alex. Apelles imitatus ſuum periculum vt traddit. Lucianus authar perlepidus pinxit Calumniã/pictura vero erat huiuſmodi. Vir ſedebat admodum auritus/Midæq́ꝫ per ſimilis: quem poete ferunt auriculas aſininas habuiſſe. Hic accedenti calumniæ porrigebat manũ: aſtabantq́ꝫ ei due mulieres/Ignorãtia/& Suſpicio: e regiõe vero ad Iudicẽ ſtabat Calũnia forma per egregia/ſed iram & indignationem pre ſe ferens/dexterãq́ꝫ Iuuenem trahens manibus eleuatis heiulãtem: Calumniã precedebat Liuor pallidulus/defecti ſenis gerens effigiẽ/Similiſq́ꝫ homini q

fuiſſet lõgo morbo afflictat⁊:ſeq̄bat̃ Calũniã duæ pediſeq̄ pulchritudĩ,adulãtes/& circa ei⁊ornatũ ſatagentes: vni nomẽ frau⁊:alteri Inſidiæ:Seq̄bat̃ & mulier veſte ĩ pluuiata ac lacera flẽs vbertĩ/& multũ ſe macerãs : & hãc eẽ volebat pñiam : Quæ veniẽtẽ veritatẽ ꝓſpiciens/pudore depĩbat:& talis Apellis erat pictura:ex qua Lucian⁊ Calũnie diffinitionẽ ſic collegit.Calũnia eſt reũ abſentẽ latẽs & ſine cõtraditõe credita accuſatio.Bru.Probe Lucian⁊ cui⁊ cũ eẽm iunior/& græcæ lr̃aturæ opam ĩpẽderẽ/lectiõe ꝑfruebar.Alex.Putaui aliq̄ñ falſũ eẽ qđ legerã inueĩs apđ Hierony. Impoſſibile.ſ. eẽ ſine morſu boĩm vitæ p̄ñtis trãſire curriculũ:& ad bonã famã ſufficere putabã Innocẽtiã:ſecur⁊ viuebã:& teſtimõio Cõſciæ ac p̄ſidio Iuſticiæ fidẽs/nihil a maledictis metuebã: mirabar cũ Hieronymũ legebã appellare detractores canes ſuos:& eorũ latratib⁊ ꝑ ſingula opuſcula rñdere.At vbi exꝑimẽto didici veriſſimũ id eẽ qđ ſine exꝑimẽto debebat ꝑſuadere ei⁊ authoritas/aĩaduerti Ariſtotelẽ recte dixiſſe ĩ Iuuene ſciam eẽ poſſe/prudẽtiã nõ poſſe : traddi enĩ a p̄ceptorib⁊ põt ſciã:ſed ex lõgo rerũ vſu/q nõ cadit in Iuuenẽ/fit prudẽtia:Quo fit vt plurimũ tẽpori debeamus:ſine quo neq̧ prudẽtia/neq̧ artiũ cõſũmatio haberi poſſit.Sed contẽplare o Brunatiæ qđ mihi mõ venit in mẽtem/vt mũdus hic quẽ inhabitamus plenus ſit fraudum & inſidiarũ:Inſidiari voco quidpiam nocumenti clam moliri.Audi Virgi.conterraneum noſtrum.

T orua Leua Lupum ſequitur:Lupus :ipſe Capellam
F lorentẽ Cytiſum ſequitur laſciua Capella

Sic poeta nr̃ aĩantiũ naturã & affectũ oñdit.At nõ ſolũ in aĩantib⁊/ſed ĩ oĩ fere oꝑe Naturæ qđ Cœli ãbitu cõtinet̃ hoc ĩfelicitatis gen⁊ ĩuenies.Nã ſi Eudoxo/Hippar/cho/Petoſyri/Necepſo/Beroſo/Epigeni/Firmico/Manlio/Ptolemeo/& Cœteris aſtronomis fidẽ adhibem⁊/ſi

gna ēt Cœleſtia ſibi ſūt contraria/adeoq̧ inimica vt qđ fit ab vno/deſtruatᷣ ab alio. Omitto ꝙ ſaturnꝰ ſit mali⸗ gnus. Iupiter benignꝰ: Scorpius humidꝰ: ſiccus Sagitta⸗ rius: & qđ ab eis cōtrarij ꝓducantᷣ effectꝰ: hæc enī ſunt vbiq̧ iā vulgata: Elemēta quoq̧ Vt phiſici & Ariſto. ꝓdiderūt ſibi inſidiantᷣ: Ignis aerē: Aer aquā: Aqua ter⸗ ram nō ceſſat erodere/& exercent aſſiduā cū ꝑpetua ſi⸗ multate diſcordiā: Nec Elemēta ſolū: ſed ea ēt quæ ex ele mētis Natura cōpoſuit/rubigo ſegetes vrit: Erugo ferrū cōſumit: Tinea veſtes: Teredo lignū: Cāpæ folia Brucꝰ olera: Blattæ libros ſemꝑ exulcerāt: Herbæ ēt herbis īſe ſtæ ſunt: vtilibꝰ inutiles/fœcūdis ſteriles. Dixit ēt Exo⸗ pus vt in eius vita legiſſe me memini/ terrā malis herbis eſſe matrē: bonis nouercā. Eſt ēt apud græcos illud Ada giū. Eſt qñq̧ dies mr̄/qñq̧ nouerca. Vrᷣ ergo ex vniuerſi naturalis hæc exorta. Si ergo a Natura ſic affecti ſumꝰ vt ſemꝑ diſceptemꝰ/nec remediū īueniri morbo iſti/neq̧ culpa īputari vlla pōt: Quod enī eſt a Natura neq̧ īmu tatᷣ/neq̧ imputatᷣ. Naſcitᷣ & aliud ex hoc incōmodū ꝙ videlȝ Natura rerū oīum parēs & magr̄a/quaſi cæcu⸗ tiēs & qd agat ignara/videatᷣ ſeipſā deſtructū ire: Nā ſi rebꝰ a ſe ꝓgenitis īdidit iſtud virꝰ vt īmicē digladientᷣ ſe ſeq̧ deſtruāt/qūo nō ꝓpriū q̄rit īteritū? Nec ꝑſiſterē in hac qōne ſi a ꝓpoſito eēt aliēa: Sȝ rei de q̄ loqmur ſic eſt ānexa/vt illā cōſiderāti iſta ſe offerat. Quis ergo nō mi⸗ retᷣ in mutuū īteritū nos eē ita ꝓnos/itaq̧ p̄cipites vt nū ꝗ̄ ceſſēmꝰ/aut verbo/aut facto colluctari? neq̧ id diuer⸗ ſarū gētiū eſt vitiū/vt lōgiqtatē ī cā eē dicas: in eadem vrbe vel oppido/ī eadē gēte/ī eiſdē ædibꝰ/intra eoſdē pa rietes regnat hæc peſtis. Taceo Scyllas,& Marios/Ca tilinas/& Graccos/Cæſares/& Pūpeios: Cicerōes & Antonios: quos ꝙ eſſent Allophyli reſpondere quis poſ⸗ ſet gratia deſtitutos. Venio ad ſacras litteras in eodem

Rebecæ vtero duo Infantuli nondum in lucem æditi de-certaſſe leguntur: vt ad id quod diximus intra eoſdem parietes ſuperaddi poſſit/& in eodem vtero regnare hanc belluam. Duo primi fratres tanto ſe odio perſequebãtur/tanto inuidiæ Zelo laborabant vt maior nequiuerit a minoris excidio temperare. Filij Iacob tanto in Ioſeph ſtomacho exarſerunt/vt omnes dempto vno in eius mortem conſpirarint: & ne ſit iter eos quiſq̃ innocens/ipſe quoq̃ qui diſſenſit in mortem conſilium dedit de vẽditione. Ambiuit Abſalon regnum paternum/& vſq̃ adeo inſaniuit vt Dauid diſcedere/& ſalutẽ quærere fuga coactus ſit.
Bru. Tu more oratorio ſermonẽ ampliaſti p naturas rerum/p hiſtorias antiquorũ circũactus/ & enthymematibus ac exẽplis argumentãs: me vero opus eſt loq laconice/& Dialecticorũ more paucis agere. Cõditur mũdũ Deus, vt varium & multiplex opus euaderet/quædam fecit ĩcorporea/quædam corporea: Corporeorum quoq̃ quædam perpetua vt Cœleſtes orbes. Quædam mortalia vt inferiora. Mortalia quoq̃ diuiſit ĩ ea quæ ſunt ſimplicia/& que compoſita. Simplicia philoſophi dicũt elementa quorum cohitu procreantur mixta, quæ bifariam ſunt diuiſa: Nonnulla enim fecit mox ſolubilia/vt grãdines/rores/pluuiæ/pruinæ. Quædam perdurantia/qualia ſunt metallam: perdurantium etiam genus eſt multiplex. Nam pars eorum viuit/ pars eſt ſine vita. & quæ vitæ ſunt capacia non ſunt vniformia: ſunt.N. quæ ſentiant: Sunt & quæ ſenſu careant/ vt arbores & herbæ/ licet poetæ dixerint Dryades/& Napæas in eis viuere. Sentientia quoq̃ placuit partiri in ratione vtentia/qualis eſt homo/& in ea quæ pollent ſolo ſenſu / vt aues & pecudes. Hæc naturarũ mundi breuis eſt ſumma. Quæ Deus voluit ſemper permanere contrarietatis fecit expertia/vt

Cœleſtes orbes & ſidera: contrarietas enim ſemen eſt mortis: & q̃q̃ Cœli partes videantur cõtrariæ, q̄ hæc vt Saturn⁹ frigeſcere/illa vt Mars dicatur caleſcere/nõ tamen ſunt contrarie: non enim ſunt illic iſtæ qualitates Calor, & frigiditas/ſiccitas humiditas: accidẽtales formæ: ſed ſolum virtutes earum productiuæ. Saturn⁹ ergo frigidus non eſt q̄ ipſe frigeat: ſed q̄ frigus gignat: hoc eſt quod philoſophi clamant per. ſcholas, quædã formis eſſe contraria, vt ignis & aqua, quædam virtutibus, vt piper & cãfora/Gingiber & roſa. Si dicas vlterius ſaltem Cœli ptes in hoc diſcordare, quia q̄ Mars cõſtruit/Saturnus diſſoluit: reſpondetur paucis, q̄ niti in contrarium non ſit diſcordare: Reſpice funarios, ſeu reſtiones, quos græci vocant Schœnoplocos, quando funes contingunt vnus dextrorſum, alter ſiniſtrorſum filum torquẽt. & videntur in effectu diſcordare, & tamen ſunt concordes. Audi & Cantores, quando modulantur ſi qualitatem attenderis vocum, hoc eſt graue, & acutum tibi videbuntur ſibi aduerſari: Contraria nãq; ſũt graue & acutum. Contraria enim vocant philoſophi quæ ſub eodem genere maxime diſtant: vt dulce, & amarũ ſub ſapore: album & nigrum ſub colore: & ſimiliter ſub ſono acutum & graue: Concordes tamen canunt quod Symphoniæ hoc eſt conſonantiæ nomen oſtendit. Cœli ergo partes ſeu ſint animatæ ſicut homo, ſeu habeant animas ſibi aſſiſtentes, vt Nauis habet Nautas, non ſibi aduerſantur, ſed Vnanimi conſenſu cunta pertractant: In inferioribus vero Naturis, in homĩe quoq; regnat diſcordia in alijs ſine culpa, in homine cum culpa, q̄ illa Naturæ neceſſitate ferantur: homo Volũtatis libertate fungatur: & ad id quod dicebas naturam eſſe cæcam, vt pote quæ per contrarietatem Naturarum, procuraſſe videat̃ ſuum

interitum. Reſponderi poteſt/rerum ſpecies a Deo pro-
creatas accepiſſe ab eo talē inſtinctum ſibi controuerſan-
di ſeſeq́ʒ corrūpendi: quia nolebat eas ſemper ſubſiſtere:
Cum vero ſubiungebas ꝙ ſi Natura genuit nos tales vt
colluctari ſemper ſtudeamus/nō debere imputari ad pec-
catum quod nobis naturaliter eſt inſitum/Sciebas credo
poſſe reſpōderi duplicē in nobis eſſe naturam/vnam cō-
munē nobis & brutis: alterā quæ Dei gerat imaginem:
De prima dixit Moſes ſenſus & Cogitatio Cordis hūa-
ni prona eſt ad malū: & ſi ſola eēt/ſoluta lege eēt/neq́ʒ
peccaret. Ait enim Paulus ſe peccatum neſcire niſi per le-
gem: Sed quia eſt coniuncta/ & ſub ſecundæ poteſtate
conſtituta ſicut Agar ſub ſarra/ſi quid ea ſuadente ꝑ nos
peccatur/nobis imputatur. De Iacob & Eſau ꝙ in ma-
tris vtero colluctarint. Hoc ſolum dicēdum eſt Collucta-
tionem illam a Natura non fluxiſſe: ſed a Dei voluntate
futuram diſcordiam ſic ſignificante: & de his ꝓ captu
meo ſatis multa. Sed caue mi Alexander ne in tales ſym-
plegades me deinceps mittas. breui cymba nauigo. tantil-
læ naniculæ habenda eſt ratio. Alexāder. Apte me Chri-
ſto venerande mi Brunatie reſpondiſti: nodos omnes lu-
culenter exoluiſti: & niſi tua ſingularis prudētia fuiſſet
antea ſatis mihi perſpecta/tam perplexis queſtionibus te
non vexaſſem. Procedamus ergo niſi moleſtum eſt. Bru.
Moleſtum ne dixeris/quod ab adoleſcentia vſq́ʒ ad hos
canos iucundiſſimi diuerſorij loco habuerim/ſtudia. ſ. lit-
terarū: de quibus inquit noſter Hierony. Ama ſcientiam
ſcripturarum/& Carnis vicia nō amabis. Quod magis
ſuaue/qđ magis cōueniens aīo pabulum q̄ꝑ diſciplina mo-
ralis/quæ cōtinet̄ legibus tā ſacris q̄ꝑ Ciuilibus? Quid æq̄
amœnum q̄ꝑ percurrere geſta tot ſæculorum/quæ narrat
hiſtoria/videre abſcondita Naturarū/quæ docet philoſo

pbia: Diuinarũ rerũ habere noticiã/quæ theologorum li bris eſt incluſa. Hoc eſt quodãmodo eſſe Deũ: Oĩa ſcire/ oĩa videre/oĩa corã ſe habere: & aĩo cõplecti totũ orbẽ: Pergamus igitur. Sed quia peripatetici ſatis iam ſumus/ Sedeamus. Alex. Bñ monẽti pareẽ vtiliter/ſedeamus: & ad detractionẽ noſtrã reuertamur. Bru. De Calũnia di- cere inceperamus: ſed qa ſuſurratio/contumelia & detra ctio ei ſunt affines/& quodãmodo germanæ De naturis earũ mixtim diſputemus. Suſurrationis Natura ſicut no men indicat eſt ſubmiſſe loquẽdo diſcordiã inter amicos ſeminare: hic eſt eius finis/huc ſagittã mittit/huc vires in geniumq́ꝫ conuertit: & ſemꝑ pugnat cõtra concordiam. Contumelia vero a contẽnendo dictabille amariſſima cõ citata ſalit ĩ faciẽ/pugnat cõmiĳs/& nõ ſubmiſſa voce/ Sed increpitando iacit opprobria/& proximi honorem nititur cõculcare. Studet Detractor famam auferre: & eam quoad poteſt Diaſyrticis cauilationibꝰ laborat extin guere vel obſcurare. Calumniari vero eſt falſo Crimina ri/ſicut ſupradixiſti/cũ de Apellis pictura loquereris. Ve nenoſa hæc flagitia ferarum videnẽ naturã imitari. Fere enĩ cũ pugnãt naturali ſagacitate vidẽẽ cognoſcere qua ꝑ te poſſint magis offẽdere vulpes cor cõprimit: Verticẽ Accipiter roſtro ꝓtũdit: Iugulũ Lupꝰ petit cõtra quẽ mil lo Canes armanẽ. Alex. Horũ qd' grauiꝰ? Bru. Vide vnũ qd'q́ꝫ hõi qd auferat. Alex. Cõtra amiciciã ſuſurratio mi litat: Cõtumelia honorẽ. Detractio famã ꝑmit & diſſi- pat. Tria ergo hæc amicicia/honor/& fama quẽ gradũ hẽant ĩter hũana bõa diſqramꝰ: & qdẽ dicũt ꝑõi triplex eẽ bonũ/aĩ/Corꝑis/atq́ꝫ fortũæ. Aĩ vt virtꝰ corꝑis vt ſa nitas. Fortũæ vt diuitiæ. Et ipſa hæc tria de qbꝰ ẽ ſermo. de amicicia tñ dubitaẽ d' quo mox ĩfra & hæc ꝓculdubio tãti apd multos extimãẽ vt ea diuitĳs opibꝰ potẽtiæ imo

et ipſi vitæ ſæpius anteponant. De Amicicia dicit Ariſto
teles ſine amicis nullus eligeret viuere etiam ſi cunta poſſi
deat bona: Idem dicit honorē optimū eſſe quod dijs per-
ſoluatur. De fama circūfertur illa iam paſſim vulgata ſē
tencia Melior eſt bonū nomē ꝙ Diuitiæ multæ. Sunt q
inter hæc tria præferant honorem. Sūt qui famam: ſunt
q amiciciam. Qui preferūt amiciciā dicūt eā ſuo pulcher
rimo ſinu rationē oēm bonitatis āplecti: nā ſi voluptatē
quæris qd iucūdius amicis? honeſtatē / quid Diuinius?
ſi vtilitatē qd cōmodius? Tria enī gīa ſunt bonorū: hone
ſtum / vtile / & delectabile: Et extra hæc tria nulla eſt bo
nitas. Quæ omnia Amicicia videtur includere. Nōne de
ſerta eſt vita hominis: Nullius amiciciæ fulta preſidio.
Criſpus Saluſtius de ea ſic inquit Idem velle / & idem
nolle ea demum firma eſt amicicia. vt Ciceroni placet /
Eſt humanarum diuinarūq̨ rerum cum beniuolentia et
charitate conſenſio. Pythagoras vero dixit eam eſſe vnā
animam in duobus corporibus: Quo dicto vir ſapiens in
nuere voluit Amiciciā eſſe mutuum amoris ī vnius fidei
integritate conſenſum Scythæ populi natura immanes vt
refert Lucianus. Amiciciā cuntis bonis anteponunt / & q
duos treſue amicos fideles habuiſſet, pluris apud eos exti
mabatur / ꝙ qui immenſas opes & regnum poſſediſſet.
Nullum certe eſt preſentius in aduerſis auxilium: nullum
dulcius in proſperis ſolatium: Nullum humanæ ſocietatis
fidelius vinculum. Quapropter non dubitant aliqui con/
ſanguinitati preferre amiciciam. Qd' conſanguinitas ca-
ſu contingit & eſt fortuita / & ex ea tolli poteſt beniuo/
lētia: At amiciciā ſolido iudicio volūtas incohat: ete fedus
ac vinculū habet cū beniuolētia et charitat ꝑpetuū. Pro
ꝑterea legimꝰ ſocratē dixiſſe ī amicicijs ineūdis electionē
neceſſitate meliorē: & Cicero ī primo de officijs ſic ꝑcla

re inqt: Omniū ſocietatū nulla eſt preſtantoir/nulla firmior ꝙ cum viri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate cōiuncti. ſed quid plura pſequar cū noſtri ſaluatoris habeam⁹ exēplū documētis oib⁹ preferendū: ipſe enī cū ſibi eſſet dictū ꝙ a matre & fratrib⁹ expectaretur/quæ inqt eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei/ Quicūqꝫ pr̄is mei facit volūtatē/ipſe mihi eſt frater & ſoror et mater Quo reſpōſo/Quid aliud nos docuit ꝙ cōiūctioni Carnis & pietati ſanguinis neceſſitudinē ſp̄us et amoris vnitatē preferendā? Tantū ergo ac tam diuinū bonū cū abolere nitātur ſuſurrones/quo q̄ſo ſulpplitio ſunt plectendi? Ariſtoteles quoqꝫ ī octauo ethicorū fert Amiciciæ grāde teſtimoniū/dicit enī eā vel virtutē eſſe vel cū virtute: qd dictū declarātes pleriqꝫ philoſophi dixerūt inter virtutes collocandā/quo fit vt nō inter externa/ſed inter aī bona ſit ponēda: Et idem philoſophus libro ſupradicto ſic eā cōmendat/& extollit vt preferre Iuſticiæ nō dubitet nil veritus ſubiferre Nō eſſe opus Iuſticia: vbi vera amicicia principetur. Dicitqꝫ Amiciciā a beniuolētia & Cōcordia ſic differre/ꝙ beniuolētia ſit quodā pricipiū amicicie: Cōcordia aūt verſet̄ īter eos q tractāt negotia/et ī gerēdis reb⁹ fœderant̄: et hæc de amicicia. qui p̄ferūt honorē argumēto hoc vtunt̄, ꝙ ea quæ puehūt diſponūtqꝫ hoīes ad certū bonū/videt̄ īferiora tali bono/ſicut virtus & probitas / quibus idonei ſimus ad gloriam & ad vitam æternam tanꝙ ad ſummum bonū/comparandæ non videtur tali fini ſed longe ab eo bonitate p̄celli: Fama aūt ad Amiciciam & ad honorem ſicut Diaconatus a ſacerdotium quodam mō nos iniciat et aptos reddit. Citant etiam Ariſtotelem in libro ethicorum ſic dicētem. Honor eſt premium virtutis & ibidem/ Virtuti omnino perfectæ nunꝙ ſatis dignus honor exhiberi poſſet. Verūtamē

accipiet quoniam meliora exbiberi non poſſunt: hoc profecto dicto viſus eſt honorem cuntis. Fortunæ bonis pretuliſſe/cum dixit virtuti nullum maius premiū dari poſſe: pretulit diuitijs. Famæ anteposuit: dixit inſuper ex omnibus humanis bōis honorem preelectum tanq̄ quid preſtantiſſimum quod Dijs daretur: Semper etiā apud mortales vixit hæc opinio q̄ omnium premiorum honor ſit maximum: Hinc orta ſunt apud græcos ſacra certamina olympicum in Arcadia in honorem Pelopis ab Hercule inſtitutum/quod erat gymnicum & equeſtre: Pythium Apollini. Sacrum ob ſerpentem occiſum. Iſthmium Neptuno a Theſeo dedicatum: Nemeeum ob Herculis memoriam qui Leonem illic interfecit: Hinc triumphandi mos eſt natus/& primum vt aiunt a Baccho incoatus/& poſtmodum a Carthaginenſibus & Romanis obſeruatus: hinc proceſſit Ouatio / qui minor triumphus dici poteſt: hinc Coronarum decus inuentum: triumphalis/muralis/Caſtrenſis/naualis: adde obſidionalem quam Plinius cuntis anteponit: & dabatur ei Duci qui aliquos obſidione liberaſſet: Adde & Ciuicam militum virtutis inſigne clariſſimum/quæ erat ex quercu Ioui conſecrata: his adiunge roſtratas/vallares/gemmatas & ſpiceas: Conſuetudinem autem coronas donandi Ciueſq̧ coronandi primi Athenienſes inuenerunt / Vberrimo hoc honore virtutis alimento periclem decorantes: hinc fluxerunt ſtatuæ & ſimulachra/quæ dicitur Prometheus īueniſſe: Ferunt autem Athenienſes primum ſtatuas poſuiſſe Armodio/& Ariſtogitoni tyrannicidis. Taceo Pyramides/memoriæ regum in Aegypto conſtructas apud Memphim/& in tantam porrectas altitudinem / vt mirarentur homines illuc vſq̧cemēta ſubuehi potuiſſe: Taceo ſepulchrorum mi

randa ornamenta/vt Mauſoli in Caria/& Adriani Romæ: Taceo Coloſſos: pretereo obeliſcos/quæ ſunt trabes marmoreæ In Heliopoli vrbe ægipti primum excogitatæ: poſſem labyrintos/& Aſſylla numerare: quorum vnum erat apud hoſtium Canopicū In ægypto Herculi ſacrum/vnde ſerui confugientes reuocari non poterant: Recenſeri etiam poſſent Arcus triumphales: titulorum inſcriptiones/& infinita monumenta virorum illuſtrium: Altaria delubra/templa/ſacrificia: Hæc nimirum omnia fuerunt a mortalibus adinuenta/ad honorandos eos/qui aliqua ſingulari virtute claruerant: Vel qui eos aliquo grandi beneficio affeciſſent / & vt Vergilius inquit. Quiq; ſui memores alios fecere merendo. Hæc de honore hactenus. Qui vero volunt famæ ſuffragari/eamq; honeſtare/dicūt eam ſi bona eſt magnum mortalibus eſſe preſidium: Qui nanq; honorem perdiderit fama ſeruata reperire poteſt vbiq; refugium/& omnes ad commiſerationem inclinabit/qui retenta opinione innocentiæ/de honoris ſublimitate ſit deiectus: Demetrius Phalereus tot ſtatuis equeſtribus ab Athenienſibus honoratus/poſtq̄ mutata fortuna capitali ſententia fuit condemnatus/inuenit vbiq; vitæ ſubſidium. Sic & Scipio Aphricanus: Sic Camillus/ſic Coriolanus. At Nero & plures alij Romanorum imperatores tantæ maieſtatis honore ſeruato cum male viuēdo famam amiſiſſent cōmune odium incurrerunt. & vitā cum imperio perdiderunt. Plato a Dionyſio Siciliæ tyrāno, Polydi lacedæmonio tradditus vendit̄ in Egina: priuat̄ honore/fit ſeruus ex libero/cōtumelijs afficit̄: fama tn̄ virtutis īcolumis mouit Anicearidē/erat hic Cirenaicus/& vigiti nūmis redēit Platonē redēptūq; Athe

nas ad amicos .miſit a quibus reſtituta mox pecunia ma
ior/vt inqt Hieronim⁹.emente ſe fuit. Concedamus etiã
honorem nobilitate Naturæ preferendũ famæ Quid tũ
poſtea o mi Brunatie? Nonne & paſſerculus eſt auro
nobilior? Dicit.N.Auguſtinus/ Inuiſibilia viſibilib⁹/ in
corporea corporeis/animata inanimatis/viuentia nõ vi-
uẽtib⁹ preferenda. Viuit paſſerculus/Aurũ nõ viuit. Q d'
furtum ergo grauius/paſſeris an auri? & quis dubitabit
auri reſpondere? Aurum nanq̧ maiori eſt vſui / magiſq̧
neceſſarium/& in eius ammiſſione maius infertur nobis
detrimentum. Quanto autẽ proximus plus leditur/tan-
to peccatum grauius ſequitur. Quando ergo de peccati
grauitate diſeritur/non quod eſt nobilius/vel natura me-
lius/Sed quod eſt vtilius aduertendum. Hac igitur per-
motus ratione quicquid alij dixerint/iudico detractionẽ
Contumeliæ in malicia præponendam/ & peiorem con
tumelioſo detractorẽ: Accedit ad hoc/ꝙ contumeliæ ad-
hibetur fides infirmior: Contumelioſus enim feruore ira
cundiæ calefactus (fit.N.ab iracundia Contumelia) non
diſſimulata perturbatione/prorumpi in verba admodũ
atrocia: & quanto ſe inimicum fatetur apertius / tanto
minus infer nocumentum: occludit enim credulitati viã:
Nam credi minus ſinitur ꝙ ex impetu erumpere / &
non ex iudicio procedere iudicatur. At detractor & ſu-
ſurro ſimulata amicicia/ mentito ſupercilio vultu cõ-
poſito/ geſtu accommodato / exſpectata / & interdum
etiã facta occaſione/capta opportunitate/ clam/ & per
inſidias ad nocendum venit: inuitum ſe iurat id mu-
nus aſſumere / ſe detractores exhorrere/ neſcire e ma-
ledicis credere/nec ſe vnq̃ crediturum ea fuiſſe/ niſi vi-
diſſet/temere aſſentiri noluiſſe/bene de eo homine ſem-
per ſenſiſſe/ſæpius delatorem increpaſſe/famam quoad

honeſte potuerit defendiſſe/diu ac multum ſe cogitaſſe ea ne diuulgare/an occultare præſtaret/ cōſuluiſſe ſe religioſos viros quos ſciret conſcientiæ eſſe mundiſſime/ fideiq̄ perſpectæ & demum poſtq̄ compererit id publico & priuato bono conducere / vix adduci potuiſſe vt contra conſuetudinem ac naturam ſuam tam noxium/ tam indignum/tam nefarium ſcelus tanq̄ ſerpentem tortuoſum e ſuis latebris traxiſſe in apertum/adhibet ſuſpiria/lacbrymas adiungit/cœlum Suſpicit / Deum teſtatur/allegat conſcientiam. ſuam accuſat ſimplicitatem/ quod ante non aduerterit/tarditatem ſuam damnat/q̄ monentibus non crediderit/ſe nanq̄ premonitum dicit a multis/interdū īdignabundus in deteſtationem ſceleris inſurgit/deteſtatur & inſpuit, ſcelus ſe odiſſe non perſonam iurat/mirari ſe dicit hominis aſtutiam q̄ culpam ſuam tam diu obtexerit/audatiam q̄ tantum ſcelus auſus ſit: dementiam/q̄ occultandum ſperarit/Cum Chriſtus dicat: Nihil occultum q̄ non reueletur : His verbis hac hypocriſi circunuentus auditor cogitur aſſentiri/& fit quod Bernardus inquit Detractorem.ſ. vno ictu tres confodere: eum videlicet cui detrahit: auditorem : & ſeipſum. Et ſuper his tribus iſta ſic dixerim: tuum eſt modo Brunatiæ partibus auditis ferre ſententiam. Bruna. Eſt iam dudum apud me o Alexander mi ſuauiſſime ſuper hoc negocio lata ſententia & Quid multis opus eſt. dictis a ſtipulor atq̄ ſubſcribo. De vna quaq̄ re diſputatio debet inuenta veritate ceſſare ſicut vt inquit Ariſtoteles acquiſito termino ceſſat motus. Alexander. Vnde hæc oro te mi Brunatie? Vnde hæc vis dicendi detractori? vnde hæc ſuadela ſuſuroni? verbis.n.potentibus videntur auditorem mancipare/immo & faſcinare: adeoq̄ implicare vt ex eius laqueis nequeat ſe exſoluere. Bru. Arte

et affectu id conſequuntur. De alcone ſagittario qui ſeruato filio iactu ſagittæ ſerpentem occidit dixit. M. Manili⁊ Ars erat eſſe patrem: Naturalis enim affectio paternaq́ pietas cum videret ſerpentem Nato incumbentem ſic ſeſe acuit/ſic excitauit vt tota vis animæ illuc cōfluxerit: hic proceſſit illud poete dictum. Pedibus timor addidit alas. Et item illud Facundum faciebat Amor. Qui de dicendi arte precipiunt/docent oratorem propoſitis caſibus ſeipſum accendere. Hinc illud Horatij. Si vis me flere/dolendum eſt/primum ipſi tibi: Et iterum. Format. N. Natura prius nos intus ad omnem. Fortunarum habitum/Iuuat aut impellit ad iram. Nec odij & Inuidiæ minus impetuoſus eſt affectus: fertur enim detractor natura maleuolus/odij furore: & ad gloriam labefactandam veneno atrocis flagrat inuidiæ: totaſq́ animi vires in mucronē linguæ cogit/vt fulminet. Alex. De Detractoris auſcultatore quid dicendum? Bru. Apoſtoli eſt ſententia/non ſolum qui faciunt/ſed & qui conſentiunt dignos eſſe morte: ſi tamen detrahenti non conſentiat/ſi eum vel obiurget/vel pre ſe lata triſticia vultu redarguat/& ſe vitiū illud faſtidire ſignificet/venenum non recipit/& a mortifero anhelitu ſe defendit. Modi autem quibus Calūniator ſuſurro & detractor ſolent vti ſunt. pene infiniti: eos tamen theologi in conpendium hoc adducunt. Aiunt nāq́ dupliciter iſta exerceri/directe/et obliquæ: Directe quadrupliciter Cum falſum alicui Crimen imponitur: Cum verum eſt Crimen/ſed exaggeratur: Cum boni quippiam quia negari non poteſt confirmatur/ſed prauo id animo/ac peruerſa intentione factum dicitur: Cum occultum peccatum/verbo/ſcripto/nutibus/ſignis/cantilenis etiam aſtute compoſitis aperitur: vt de Dato Atele-

narum Iſtrione refert Tranquillus: qui cum fabulæ græ cæ verba cantaret / Vale pater / vale mater / in Heronem verſus more actoris bibentem & natantem repreſentauit: Neronem .S. Notans q patrem Claudium veneno epoto / & matrem Agripinam machinoſo nauigio perdidiſſet: propter quod Iſtrionem ſubmouit Italia. Si ſcriptis vtatur / libelli ſunt famoſi / contra quos leges acriter vt dicemus inuehuntur / Obliquæ vero dupliciter. Vel bonum quod ineſt ineſſe negando / vel ſilentio preterEundo quando ſeſe offert dicendi occaſio. Sunt etiam quidã qui ne inuidere videãtur laudant quidem proximum / ſed exiliter ac frigide: & quæ in laudem dicantur videntur mẽdicare: Laudis hæc tenuitas eo magis nocet quanto ficta amicicia magis perſuadet: Eſt etiam in pleriſq; ſinonis aſtutia: qui ſpargunt voces in vulgum ambiguas / et qui non accuſant ſed ſuſpectos faciunt. Sunt quoq; qui clam vituperent quos pauloante palam laudauerant: hi ſimiles ſunt medicis / qui mederi ſimulant & occidunt. Et hi ſunt vt arbitror quos Iohannes Baptiſta genimina viperarum appellauit / & de quibus Chriſtus dixit Vos ex patre diabolo eſtis: & ad quos Paulus clamabat / Qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt. Venit ad hanc paleſtram etiam Ironia / Venit Antiphraſis. Ironia cum a ſuo ſenſu inſenſum contrarium torquetur oratio vt apud Vergiliũ: Egregiã vero laudẽ et ſpolia ãpla refertis / Tuq; puerq; tuus magnũ et memorabile nomẽ. Antiphraſis vero cũ ꝓ vno verbo ponit̃ i deriſũ eiꝰ oppoſitũ / vt ꝓ gigãte ponitur Pumilio / Cãdidꝰ pro nigro Sa

piens pro ſtulto. Venit & Cauillatio/quam Iureconſulti ſolent pro Calumnia vſurpare. Eſt autē Cauillatio ſubdola ratio, qn̄.ſ.conſcij falſitatis mendacium ad victoriā cōcinnamus. Sed Cicero in libro de officijs Cauillationē videt accipere pro ſpecie quadam faceciarū/ Non multū a Dicacitate diſſidētiū: Venit & ſcōma quod tn̄ eſt Cauillum/& a Macrobio morſus appellatur. Venit et Lœdoria, quæ eſt: cōuicium & non nunꝙ vrbanitas irritante nequicia non conditur ſale/ſed exacerbatur veneno & felle. It enim aliqn̄ ſermo perſonatus/& ſub canina pelle Lupus abſconditur. Addamus bis & fraudem pellacis Vlixi. Bello Troiano cum frumentandi gratia nauigaſſet in Thraciam/vacuuſꝙ redijſſet/Mox Palamedes eodem profectus maximam annonæ copiā aduexit: hoc tanto ſucceſſu cōtriſtatus Vlixes liuore contabuit/& gloriæ Palamedis tetendit inſidias: Sed quid inꝙ gloriæ/tetendit & vitæ: vt conatu vno cunta dirueret: Sub ornato enim Palamedis ſeruo magnum auri pondus ſub eius tabernaculo ſepeliuit: mox litteras finxit quibus ſcribebatur Palamedem cum Priamo de prodēdis græcis fœdus iniſſe: eumꝙ a Priamo iam pecuniam ingētem recepiſſe: Quid plura? Procurante Vliſſe ſcelerū fabricatore: miſſi exploratores aurum inueniunt. & ſic habetur fides delatori: fama in vulgus miſſa ſubito fit concurſus: & innocens Palamedes a tumultuātibus turbis lapidatur. O infelix conditio vitæ mortalis/quando virtus & innocentia talibus figmentis eſt ſuppoſita: Iam pudet hic viuere vbi eſt Calumniandi tanta licentia/vbi tātum detractio exercet imperium, vt nulla ſit probitas tam ſolida/nulla relligio tam ſyncera, quæ poſſit in terris habitare ſecura. Trahunt & proſopopœias in hanc militiam: Trahunt & periphraſes cum videlicet ſuppreſſis perſonarum no-

minibus eas circumſcribunt. Sunt qui nomĩe alicuius quaſi per linguæ lapſum expreſſo, digito os comprimãt: & more pœnitentium pectus tũdant: Adbibent & alias diaſyrticas fraudes/ vt ea fuit Acclamatio contra Neronem a populo facta. Tu facies Auguſte: de qua legimus apud Tranquillum: Nam cum legeretur in ſenatu eius oratio contra Iulium vindicem, peruentum eſt ad particulã illã orationis in qua dicebatur daturos pœnas ſceleratos/ ac breui dignum exitum facturos: Acclamatum eſt ab vniuerſis: tu facies Auguſte: Ipſi quidem acclamantes. videbantur dicere/ Tu facies Auguſte, vt dignum exitum faciant ſcelerati: ſed volebant intelligi: Tu facies Auguſte tuis facinoribus exitum condignum. Non pigeat bis addere/ quod recitatur a Trãquillo de Auguſto: Nam cum in ſacris Deæ Cybelis gallus quidam eius Deæ ſacerdos euiratus apte tympanizaſſet/ verſus ille galiambus ab incerto autbore fuit prolatus: Vides ne vt Cynedus iſte orbem digito temperet? viſus eſt ille qui protulit de ſacerdote loqui orbem ideſt tympanum digito temperante/ qui quod erat euiratus/ & mollis/ Cynedus dici poterat: ſed ĩtelligi volebat de Auguſto/ quem Cynedum vocabat orbem ideſt mundum digito, ideſt arbitrio facile gubernantem. Addam & aliud Cbroma retboricum/ quam occupationem dicunt grammatici. Cum videlicet aiunt ſe tacere quod maxime audiri ſciriq; cupiunt: Vt taceo eius auaritiam/ ambitionem/ ſuperbiam/ de gula & luxuria verba non facio. His & alijs modis prope infinitis quos iampridem excogitauit/ & in dies excogitat iſta peruerſitas/ maxima pars mortalium vulneratur. Alexander. Habet ergo detrabẽdi verſutia ſicut & ars militaris ſtratagemata ſua/ quorum vnum/ quia videtur inſigne nunc exponam. Quidam frugi bomo nebulonis cuiuſdã odiuʒ

incurrerat ea de cauſa ſolum/ ꝙ eius nequitiam ſæpius obiurgabat: Nam obſequium amicos veritas odium pariit/vt Comicus inquit. Indignatus ergo nebulo cum aliter ei nocere non poſſet/techнam adinuenit/calumniā finxit/quæ facile credi ſuaderiq́ꝫ poſſet: et vt ipſe in iudicio teſtis eē poſſet/dedit in manū alteri nebuloni ſibi perſimili/vt accuſaret: Tandem in iudicium deuenitur / & cum ad teſtificandū nebulo perueniſſet/primum finxit ſe mirari cur aſcitus eſſet/& quaſi noſcitabundus quid id negocij eſſet perquirebat: vt explicata eſt cauſa contracto ſupercilio/& iunctis pectinatim manibus diu hæſitauit & ſubſiſtit: mox quaſi inuitus loqueretur/ dicam inquit quæ vt verum fatear/ne in rebus indignis animum occuparem/obliuiſci de induſtria ſtudueram: hac igitur prefatione facta & purulenti cordis vomica iam aperta ſaniem viroſam cœpit euomere. Sed affectu linguam vt fit/ tranſportante dum plus longe reſpondet ꝙ requirebatur et longe ac late culpam exagerat/ſe ſuſpectum fecit: de iudicio eijcitur: ſuaq́ꝫ ipſius arte conuictus eſt: Paucis poſt diebus ab immundo ſpiritu: Nebulo obſidetur/ & exorciſmis adhibitis cum quæreretur a Dæmone cur eū vexaret/Calumniatorem torquere ſe reſpondit. Hoc reſpōſo exorciſta redijt in memoriam fraudis ſupradicte: & arbitratus ſe non ſolum fruſtra niti/ ſed etiam peccare/ſi iuſte vltioni contra iret/confeſtim diceſſit /et diabolo cruciandum dereliquit: Sunt alia quoq́ꝫ apud detractores et pene infinitæ ſchematum ſpecies/tropologicæ locutiōes/ quæ a grammaticis aliquando ad ſignificationē/aliquando ad decorē/modo proprijs/modo trāſlatis verbis vſurpantur. At ſuſurrones naturæ humanæ hoſtes/pacis & quietis inuaſores/gloriæ Sicarij / famæ Carnifices hæc

omnia in perniciem hominum conuerterunt: ex horum numero videntur cenſendi Satyrici noui/non illi antiqui: nam ſatyrarum genus eſt duplex: antiquum parum a Comœdia differebat eo ſcilicet ꝙ erat paulo laſciuius: nouum autem Cynicos imitatur/ qui ab Antiſtene progreſſi vitia hominum palam inſectari taxare ac ſugillare conſueuerant: quod officium ſi gratia correctionis aſſumatur/plane laudauerim: Si autem ꝙ mordere ac ſtigmatizare cupiant, ex hominum collegio tanꝙ rabidi canes abigantur. Brunatie. Teneo Alexander quæ ſcite ſapienterq́ʒ dixiſti: & recolens ea quæ diu viuēdo, multarum me rerum vſus edocuit / Non dubito affirmare Calamitatum omnium quæ homini ab homine domi ac foris vnꝙ ſunt illatæ diram hanc peſtem cauſam preſtitiſſe. de quo qui ambigit ruinæ humanæ ſeriem decurrat. Nonne vt Moſes narrat ſerpentis antiqui verſuta Calliditas cum vellet hominem paradiſo priuare ab ipſa detractione ſumpſit exordium: Simulata enim amicicia dixit mulieri quam habebat pro machina ad expugnandum virum/ Cur precepit vobis deus vt non comederetis de omni ligno? Sternit ſibi nequitia ad fallendum viam: & veneno inſtillando facit introitum: cum reſpondiſſet mulier Deum ſic velle: & cum mortis interminatione precepiſſe /nequaquam moriemini ſerpens ſubintulit: Ecce iā Deum fecit mendacē: & adiecit dicēs/ ſcit enī Deus ꝙ quacūq́ʒ die comederitis aperiētur oculi vrī/ & eritis ſicut Dij bonū atq́ʒ malū cognoſcentes: His verbis inuidū cōſtituit/deum quē pauloante fecerat mēdacē: quo fit vt Calamitates nedū quæ homini ab homine (vt ante dixi) Sed etiam quæ quouis alio modo ha

ctenus euenerunt/& deinceps euenient/ex hoc nequitiæ ſonte prolabantur:tam ferax & fœcunda malorum eſt lingua/tot peruerſis vſibus accõmodata/ vt vix poſſint hæc vitia infinitis appellationibus explicari: Nam irridere/imprecari/carpere/mentiri,blaſphemare,prodere, Simulare/diſſimulare,deuouere,deteſtari, deierare, adulari,peierare,aſſentari,iactare/gloriari,inſultare, cominari/blacterare/cauillari/circũuenire/rixari/contendere/laceſſere/mordere/irritare/vituperare/conuiciari/condemnare/criminari/exprobrare/reprobare/calũniari improperare/contumeliari/imputare/ ſuſurrare/ſubſanare linguæ ſunt fructus.Poteſt etiam addi ſeditiones parere/factiones ſuſcitare/ſuſcitatas conſeruare/ conſeruatas propagare/honeſtatem impugnare/ veritatem conculcare/ ſanctam fidem abnegare/bella & mortes ſuſcitare. Sed quid per ſingula fertur oratio? Dicam ſemel oĩa. Bonum e mundo tollere linguæ ſemper fuit/noſtris quoq; diebus eſt officium.Alexander.Si omnia linguæ vitia vis complecti Cur non addis & Bleſos,qui pronunciando litteras pretermittunt? Adiungas & Balbos/qui verbum aliquod proferre non poſſunt.Addas & Opicos qui verba incultant atq; ſubplantant: Traulos quoq; qui luctari videntur cum ſermone.Bru. Iocaris Alexander/an ineptias meas forte ſugillas? Alexander.Non iocor/non ſubſanno: Sed occaſionẽ magis præbeo maioris doctriæ aliquid explicandi.Bru.Melioris doctrinæ quid habeam neſcio/niſi vt oſtendam non facere ad propoſitum quæ dixiſti:quod/vt armis dialecticorum me tuear/trimembri diſtinctione declarabo: Vitium ergo eſt triplex, in natura,in artibus,& in moribus: vitia in natura nõnunq̃ ad materiam reducuntur vt cum eſt ſuperflua vel diminuta ſi fœtus habuerit membra ſuperflua puta ſex digitos/

materiæ ſuperfluitas eſt in cauſa: ſi vero habuerit ſolito pauciora diminutioni materiæ īputato. Aliquādo vitiū prouenit ex agente vt cum eius debilitas nequit inceptum opus abſoluere ſicut ſol in hyeme nequit ad maturitatem fruges perducere. Solet etiam nonnunꝙ tāta in materia eſſe rebellio vt ab agente etiam preualido vinci nō poſſit ſicut vſu euenit in cancro, in peſtilentia in quartana quorum materia medico nō obedit, & ad hoc reduci poſſunt balbi/bleſi/opici/trauli in quorum formatione natura impedita delirauit. Aliquādo etiam fœtus receptaculum/puta vterus ſiue vulua eſt in cauſa vt ſi ītergerini parietes ſint diuulſi/tunc.n.diffluēte materia geminorum corpuſcula cōnectuntur. In arte vitium eſt cum opifex perperā operatur/& a regulis artis per ignorātiam vel in curiā declinarit. Sunt tamen quædam in artibus vitia quæ laudentur/vt metaphoræ/figuræq; aliæ grāmaticorū quæ ſecundum rationem vitia appellamus: & a regulis vidētur ita differre ſicut quodāmodo æqtas ab iuſticia quia indulgentior: vel Cromaticū muſicæ genus a diaconico/ quia mollius/blandius atq; ſuauius. Vitiū in moribus cōmittitur cum prudentiæ leges nō ſeruantur. Prudentia enim quæ eſt in intellectu/moderat̄ quæ in appetitu ſūt virtutes fortitudinē iuſtitiā/ac temperantiā: & de his vitijs nobis eſt ſermo. Linguæ aūt vitia quæ attuliſti/nō morū vitia ſunt/ſed naturæ Niſi ꝙ opicus interdū accipitur pro eo ꝗ ad libidinem verba frangit/& obſcœna loquit̄/ideoq; oſcus dr̄ ꝙ oſci Cāpaniæ populi ſolebant olim vti verbis infamibus ac īpudicis. Et hoc pacto opicus vitiū erit moris nō naturæ. Ad mores quoq; ꝑtinent linguax bilinguis/loquutuleius: quæ vocabula eos ſignificant qui imprudenter incōſideranterq; loquunt̄/ vt vituperones nr̄i Timoni perſimiles/ qui ſicut ꝓpheta inqt

Acuunt linguas ſuas ſicut ſerpentes. Alexander. Hæc ſunt quæ volebam ne ſupprimeres / nec enim vllo pacto pretermittenda erat hæc diſtinctio: & mentio de Timone / quæ obiter incidit / hic optime quadrat / quando detractores Timones dici poſſunt. Bruna. Timones duos legimus ſi recte memini: Vnum apolloniatem philoſophum / Ptolemeo Philadelpho contemporaneum / qui apud Chalcedoniam docuit philoſophiam & oratoriam: Hic amarulentus & mordax ideo eſt appellatus ꝙ Syllos ſcripſerit / hoc eſt ſales & dicacitates. Alium Athenienſem qui ob Naturæ aſperitatem cum eſſet inhumanus & inhoſpitalis Miſantropos / hoc eſt oſor hominum dicebatur: fugiebat nanq; hominum congreſſus preterq̄ꝙ vnius Alcibiadis. In eius vero ſepulchro hoc erat epithaphium quod ipſe ſibi dicitur feciſſe.

Hic ſum poſt vitam miſeramq; / inopemq; ſepultus.
Nomen non queras: Dij lector te male perdant.

Abeant ergo in malā Crucē maledicentiſſimi ſemperq; garrientes gerrones iſti / & nugigeruli ſycophantæq; detractores / qui nulla probitatis habita ratione conſpuunt omnes / & linguis paſſim excreant purulentis: excrementiſq; fœdiſſimis ſicut harpiyæ domos coinquinant. Alexander. Cur oro te mi Brunatie in delitiarum paradiſo loco tam amœno / tam tuto / tam tranquillo / tot mala dicuntur ſumpſiſſe principium? Forte ne vt oſtenderetur opulentiam & ocium delitias & gaudium eſſe incitamentum viciorum? radicem & fomitem? quæ ſolent oſcitantium eſſe ſolatium. & profecto vt mihi videtur quædam ſunt vitia quæ excuſari q̄ꝙq̄ꝙ non debeant / generoſitatis tamen neſcio quid habeant / & a virilitate ac fortitudine minus abſint: vt

iraſci & inſultare. Sed detractio ſcelus eſt humi i-le abiectum / vile / ſordidum / fugax / timidum / imbel le / fœmineum / ſeruile / olidum deſpectum : Vulpinãtur enim ſemper detractores / & decipulas tendunt / de quibus illud pſal. dici poteſt : Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis vt interficiat innocentem. Brunati. Quam verum Sit illud / Commoditas omnis ſua fert incommoda Secum / Hinc patere poteſt quod Sermonis commoditati tantum detractionis hæſit incommodum / vt non facile ſit diſcernere maiori ne emolumento ꝙ damno ſit ſermo / Diſerendiq; facultas / & inuenta ad explicandos conceptus oratio. Quod ſi in diſceptationem veniat / magna vtrinq; argumenta naſcentur / quæ faciant iudices hæſitare : Sed audiamus ſi placet Iacobi apoſtoli de lingua iudicium. Ecce inquit naues cum magnæ ſint / & a ventis validis minentur / Circunferuntur autem a modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit: Ita & lingua modicum quidem membrum eſt / ſed magna exaltat / Ecce quantus ignis quam magnam ſyluam incendit ? lingua ignis eſt / & vniuerſitas iniquitatis : lingua conſtituitur in membris noſtris / & maculat totum corpus & inflammat rotam natiuitatis noſtræ / inflammata a gehena / Omnis enim natura beſtiarum volucrum & ſerpentum etiam / & cæterorum domantur / & domita ſunt a natura humana : linguam autem nullus hominum domare poteſt : inquietum malum : plena veneno mortifero / i ipſa benedicimus Deum patrẽ & in ipſa maledicimus homines / qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei facti ſunt : Sic Iacobus. Non eſt autem pretereundum gubernaculo & igni linguã cõpari

Prius ergo de gubernaculo/mox de igne pauca ſubinſe- ram/& primo notandum/ꝙ quēadmodum naues clauo/ ſic homines eloquentia gubernantur. Suadella nanq; hoc eſt perſuaſio vel vis ſuadendi quam nonnulli antiquorū Deam crediderunt/Nihil eſt aliud ꝙ linguæ ſtrenuitas acōmodata ad vſum Concionum. Author eſt Cicero Cū initio rerum & gentium eſſent homines indiſciplinati qui palantes & vagi ſine vlla lege ſedibus incertis fereban- tur/fuiſſe quoſdam viros ingenio & eloquentia preditos qui linguæ deteritate perſuaſerint eis ſocietatem/& con- uictum: & ſic Cœtus hominum coactos/celebrata Con/ cilia/vrbes extructas/leges conditas/nec refert an Con- gregationē huiuſmodi perſuaſerit vtilitas/ vt vult Ari- ſtoteles: an vt ciceroni placet/natura cōiunxerit: Vtrūq; enim fuit in cauſa/& neutrum potuiſſet in effectū per- duci/niſi copia dicendi/& cōmoditas orationis: acceſſiſ- ſet: Hoc eſt quod antiqui poete fabulātur Amphionē the banū muros Thebaruz cithara extruxiſſe: Orpheū lyræ modulatione feras ac ſyluas/hoc eſt homines feros ac ſyl ueſtres emoliſſe/& ad humanitatis ſtudiū manſuetudi- niſq; cultum mellifluis perſuaſionibus allexiſſe: Et quo/ niam ſocietas hiſdem artibus ſeruatur qbus ab initio par ta eſt/eloquētia res publicæ cōſtiterūt/bella ſuſceperūt/ hoſtes debellarunt: Demetrius Phalereus dicere ſolitus erat eloquentiā in vrbibus tantū valere/ quantū in bellis ferrū. Extant cōciones Ducū ac Imperatorū qbus mili- tes animati pulchrū & optabile putauerūt mori: & qđ eſt oī animātiū generi natura terribile lingua fecit ſuaue Probāt hoc hiſtoriæ tū græcæ/tū latinæ: Nā apud has duas natiōes claruit ī primis eloquētia: ſed ſatis ſit cauſa breuitatis Leonidæ meminiſcæ: q eo tpe quo Xerxes de- ſcēdit ī græciā cū trecētis lacedemonijs/vigīti milia bar-

barorũ occidit: ſic erãt Ducis oróne pſuaſi/vt dulciꝰ pu tarent mori/ꝙ in patriã reuerti ad amicos ad liberos ad vxores: Pergite dixit Leonidas forti aĩo o Lacedæmonij hodie apud inferos cœnabimꝰ: ſcribit etiã Cato legiones Romanorũ verbis Ducũ ĩflãmatas ſæpe ĩ eum locũ alacriter pfectas Vnde ſe credebãt nunꝙ redituras. Ariſtidẽ legimꝰ apud Atheniẽſes innocẽtiæ raræ ac prudẽtiæ ſingularis extitiſſe: & de tota republica meritũ poptime: tũ ſic eſt Themiſtoclis lĩgua afflictatꝰ vt cõtra ius et fas ſit decẽ annorũ mulctatus exilio: De Cicerone latinorũ eloquẽtiſſimo ſic ſcribit Silꝰ/ Ille ſup Gãgẽ ſupexauditus & Indos: Implebit terras/voce & furialia bella/ Fulmine cõpeſcet lĩguæ eũ vero Pliniꝰ ĩ naturalis hiſtoriæ libro ſeptimo ſic alloqtur. te dicẽte legẽ Agrariã hoc eſt alimẽta ſua abdicarũt tribꝰ: Te ſuadẽte Roſcio theatralis ſeditionis authori leges ignouerũt/notataſq; ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerũt: Te orante pſcriptorũ liberos honores petere puduit: tuũ catilina fuit ingeniũ/tu Marcũ Antoniũ proſcripſiſti: ſic Pliniꝰ ad verbũ. Tãta quoq; dicẽdi vis ĩ Archilocho fuit/vt Lycãbẽ & Neobolem iambicis verſibus ad ſuſpendiuꝫ impulerit: tantæ indignationis cauſa fuit ꝙ Lycambes filiam Neobolem ei in coniugem promiſſam alteri tradiderat Moſes ad Pharaonẽ mittendus a Deo cum ſciret quanti momenti ſic eloquutio legationẽ renuit. Et obſcecro inquit Domine Nõ ſum eloquens ab heri et nudiuſtertiꝰ: ex quo loquutus es ad ſeruuum tuum impeditioris & tardioris linguæ ſum: reſpondit ei Deus / Aaron frater tuus ſcio ꝙ eloquens ſit/ipſe loquetur pro te: ad populum & erit os tuum: Propter eloquentiam ergo Moſis interpres et Dei nuncius Aaron eſt factus. Piſiſtrati oratione capti Athenienſes / ei regium imperiũ cõtranitente

ſolone viro ſapiẽtiſſimo conceſſerunt. Hegeſias Cirenaicus ſic humanæ vite miſerias dicendo explicabat/vt homines ad conſciſcendam ſibi mortẽ induceret: Quapropter fuit a Ptolemæo rege ægypti de hoc amplius diſputare prohibitus. Linguæ regnis fines imponunt/ populos diſtingunt: nationes terminant. Nam dum omnes Vna lingua loquebantur/ & vnum erat omnib9 labium/vnus quoq; erat populus: Deus enim cũ ad videndam Ciuitatem/ & turrim Babel deſcendiſcet / Ecce dixit vnus eſt populus/ & cauſam ſubdidit inquiens: Vnum eſt labiũ omnibus. diuiſis ergo linguis diſperſi ſunt homines ĩ vniuerſas terras/ & facta pro diuerſitate linguarum regna diuerſa/regeſq; diuerſi. Vides ergo q̃ ſapienter linguam gubernaculo cõpararit: ſed clauo iã dimiſſo accedamus ad ignem. Ecce inquit Iacobus q̃tus ignis q̃ magnã ſyluã incendit: Syluæ q̃ linguæ flamma ſuccenduntur/ſunt prouintiæ/regna/nationes: Cum Paris Helenam rapuit lingua exparta nuncium ardentem tulit ad græcos: eos ĩflammauit: & conflagrare fecit: latebat Achilles in Inſula Seiro/ & eius incendij flãmam non ſenſerat: miſſus eſt Vlixes ad animoſum Iuuenem/ & ignitis verbis eũ incendit: Lingua hunc ignem tulit in Aſiam Coguntur principatus/conſpirant nationes: tumultus excitantur: et ex graui duarum orbis partiũ conflictione tanq̃ ex duorum duriſſimorum ſilicum colliſione tantus ignis exilijt vt adhuc eius flamma perduret. Hinc ciuilia: hinc domeſtica/atq; inteſtina bella profluxerũt: lingua enĩ Ciues in Ciues/parentes in liberos/filios in parentes / fratres ĩ fratres accendit & armat. Cæſar Augu. accuſatorũ ſuggeſtionibus irritatus duarum Iuliarum neptis & filiæ ꝓbra & dedecora fecit in ſenatu recitari: Mox pœnitentia ductus & ad ſeſe reuerſus/non egiſſem hoc inquit ſi

Agrippa/ & Mœcenas in vita eſſent/et ſummopere deſiderare ſe dicebat Marci Agrippe patiētiā/ & Mœcenatis taciturnitatē. Sūt nāq; hæ virtutes in agēdis reb9/ et incōſeruanda ſocietate neceſſariæ: ſed nihil eſt qđ eas ſic diſſipet vt lingua fraudulēta detractoris: ſed et aliud priuilegiū habet lingua/ qđ irriſionis eſt nota Cū petulāter ex ore porrigit̃/iuxta illud Perſij: Nec linguæ tātum ſitiat Canis appula quātū: refert Au. geli9. Q. Claudij verba de Gallo illo qui pugnauit cū Torquato: Deide inquit/Gallus irridere cœpit/atq; linguā exertare. Quod aūt dicit Iacob9 linguā ī mēbris nr̄is cōſtitutā cogit me mutuari quædā a medicis: et de ea loq paulo diffuſi9 Liguā ergo aiūt quia eſt mobilis alligari parti firmæ & immobili: id eñ mobiliū naturæ cōmune ē/vt innitāt̃ fixis: alligat̃ ergo oſſi qđ ex figuræ ſimilitudīe đr lauda/ſicut ea pars ægypti vbi Nilus diuidit̃ dicit̃ Delta. Sciēdū itē duas in gutture fiſtulas eſſe Cibalem. ſ. quæ a Lactantio Curculio/ & a Cornelio Celſo q̄ ſtomacho connectatur / ſtomachus dicitur. & Vocalem / quæ græce τραχεῖα. Latine vero aſpera eſt appellata: huius pars ſuperior dicitur Epigloſſis/vel epiglottis nam. t. & s. litteræ ſibi cædūt: Vnde pulto et pulſo teſte Quītiliano dixit antiqtas. Inferior vero pars pulmonē īgreſſa/reſpirādi aerem/ & formandæ vocis ſumit officiū: De ligua ſimul et voce dicit Lactāti9/Līgua int9 ꝓtēſa vocē ī verba diſtēdit/ & eſt interpres aī: nec tamē ſola poteſt per ſe loquēdi munus īplere/niſi acumē ſuū palato illiſerit/ et niſi adiuta/vel offēſione dentiū/vel cōpreſſiōe labiorū Auicena ī ſexta tertij dicit līguā eē mēbrū carnoſū laxū et albū/ī quā cōcurrit ꝓ ſenſu guſt9 neruorū ac venarū certa pluralitas/et eā cōſtare dicit ex carne et pāniculo carnē īnoluēte/ & ex venis et arterijs muſculiſq; nouem

vt poſſit quaq̃ verſum moueri ac flecti. Quadruplicẽ autem eius vſum dicit/primũ vt Cibos liget & voluat & demum conglobatos in ventrem demittat: Vnde teſte Varrone q̄ Cibos liget lingua eſt dicta. Secundus vſus eſt ad incidendam vocem/vnde & nonnunq̃ appellatur plectrum. Tertius vſus eſt litterarum expreſſio quarum quędam craſſo vt aſpiratæ/quędam exbili ſono proferuntur: Quartus eſt circa guſtus voluptatem/ſaporumq̃ differentias/& ea vis vt Lactantio videtur in extremis eius lateribus/vt vero Auicenæ placet: in radice vel prope eſt cõſtituta. Sed valde mirum eſt quod adiungit Iacobus/omnem naturam beſtiarũ ac volucrũ fuiſſe perdomitam: & linguam a nemine domari potuiſſe: & certe quo ad ſerpẽtes/hoc eſt ĩdubitatũ. Ego enim dum eſſem Iunior vidiſſe me memini manſuetos hydros ad hommem quaſi catulos venire: Cibum de manu capere: inter hoĩes verſari innocentiſſime. De pſillis aphricæ & / De Marſis Italiæ populis nihil attinet dicere. Ipſis nãq̃ a natura cum ſerpentibus amiciciam eſſe fama vetuſta eſt: Aiunt & in Helleſpõto eſſe ophigenas/quos Crates pergamenus ſcribit ſerpentum ictus contactu curare: & manu adhibita venena extrahere: Quod de volucribus dicit/Vulgatiſſimum eſt. De feris vero legimus Scaurum in ędilitate ſua centum quinquaginta Panthera/Romæ oſtendiſſe: Deĩde Pompeius magnus Quadringentas decem populo exhibuit: Ceſar Auguſt. Quatringentas viginti. Elephãti vero qui terræ animãtibus Corporis immenſitate ſunt prelati/Succo hordei cito manſueſcunt. Liber pater/qui & Bacchus dicit̃ India deuicta eos ſubiugauit/& ad currum iunxit: Idem & Pompeius fecit: Elephantes Italia Pyrrhi regis bello primum vidit: & eos boues Lucas vocauere q̄ pri

mum in Lucania ſunt conſpecti. Marcus Antonius Leo nes primus iugo ſubmiſit/ & currui ſuppoſitos p Ita liam duxit. Leonem contrectare ac poſita feritate man ſuefactum oſtendere primus auſus eſt Hanno Cartha ginenſis: Apion poliyſtor narrat Dacum quẽdam in cir co maximo Cæſare preſente feris obiectum/ & a leone quodam cui claudicanti olim de veſtigio ſtirpem euulſe rat/ ſic agnitum fuiſſe vt eum repente fera demulſerit/ eiq́ familiariter ſeſe coniunxerit: abſolutũ inſuper a Cæ ſare Dacum narrat/ eiq́ ſuffragijs populi leonem dona tum: Beatiſſimi patris noſtri Hieronymi Leo citari poſ ſet niſi picti parietes tacentibus nobis illum predicarẽt. Perdomitis igitur ferarum generibus Venenum liguæ manſit indomitum. Reges gentium/ & Romanorũ im peratores qui per orbem terrarum barbaras nationes domuerunt cum humana lingua certare noluerunt: Ale xander magnus cum ſe conuicijs affici a quodam didi ciſſet Quãq̃ iræ impatiens ac furibundus eſſet patien ter tulit: ſed ne victus videretur dixit Regium eſſe bene facientem male audire: Auguſtus Cæſar Tiberio mo nenti Helianum quendam Cordubenſem de eo male ſen tire ac male loqui/ reſpondit in hæc verba. Aetati tuæ mi Tiberi noli in hac re indulgere/ & nimium indigna ri quemq̃ eſſe qui de me loquatur male/ ſatis enim eſt ſi habemus/ ne quis nobis malefacere poſſit. Tiberius poſt eum factus Imperator Senatui roganti vt detra ctores ſuos aliqua animaduerſione compeſceret: reſpon dit ſe tantum ocij non habere: & qui tantam feneſtrã aperiret aures delationibus plenas ſemper habiturum. Nero authores Carminum contra ſe æditorum teſte Tranquillo non requiſiuit: & quoſdam per indicem delatos ad Senatum / affici graniore pœna prohibuit/

ꝙ videlicet ingenia ſcribentium aduerſum ſe irritare metueret. Non ab re igitur fingũt poetæ famam poſt gigantes ex terra progenitam. Aiunt enim bello inter deos & gigantes olim exorto terram cum gigantes videret trucidari / dolore correptam: & cum aduerſus Deos arma non haberet & natorum interitum quacunq; via poſſet / vellet vlciſci / famam peperiſſe: quæ Deorum ſcelera in vulgare & paſſim diſſeminare nõ ceſſaret: Poeticum hoc figmentum veritate non caret: Vult enim innuere eos qui ſe aliter nequeunt vendicare ſolitos confugere ad detractionem: hæc nanq; ſunt tela cuntis habilia / quibus mulierculæ quoq; vtuntur. Alexander. Quam optabile foret detractori accidere quod Cicadis locrenſibus aiunt eueniſſe: Aiunt enim eas cum vocaliſſimæ eſſent ad imperium Herculis propter ſtrepitum earum dormire non valentis ſubito obmutuiſſe / & mutas in perpetuum remanſiſſe. Bruna. Quid ſi elingues eſſent vt Crocodilli? vel poſtꝙ iocari libet, more ranarum linguam haberẽt ſuperiore parte faucibus coherentem / intimo vero gutture abſolutam / qua vlulatum ædunt: vnde mares earum Ololygones / hoc eſt vlulatores nuncupantur. Alexander. Si magno Dei munere ſic plecterentur / infinitis incommodis leuaretur hic mundus. Bruna. Dicat mihi qui nouit cui ſanctorum lingua non nocuit: Habraam de Caldea murmur eiecit: arguebatur enim a magis / ſicut Socrates a græcis ꝙ de Dijs eorum male ſentiret: parumq; abfuit quin ſit trucidatus. Iſaac propter Calumnias de Gerris fugit: Dicebãt enĩ ꝙ ꝓpter diuitias eſſet elatus / & inter vicinos ambiret principatum. eaꝺem fortuna laborauit Iacob: nam filij Laban ſoceri

ſui permoleſte ferentes eius profectum ſuſurrare non
ceſſabant, & apud patrem fraudis accuſabant: & cre-
breſcentibus quottidie iniurijs dare locum iræ & reuer-
ti ad Cananeos eſt coactus. Ioſeph filius Iacob poſt fra
trum contumelias / & violentiam apud regem ægypti
falſo accuſatur: & in Carcerem coniectus vix poſt duos
annos liberatur. Quid dicendum de Moſe qui facie ad
faciem cum Deo loquebatur? Quottidie populi ferebat
opprobria/murmura/conuicia/ & niſi diuina ope fuiſ-
ſet adiutus/ & miraculorum euidentia quæ plæbem in-
frenabat/cuſtoditus fuiſſet a turba ſæuiente diſcerptus/
& hæc fuit cauſa ꝙ contra gentem illam duram & cer
uicoſam ſic diuinæ indignationis furor exarſit: Vndeci-
mo enim capite libri Numerorum legitur vt noſti ma-
gnam populi partem miſſa de Cœlo flamma conflagraſ
ſe/& Paulo infra Soror Moſis Maria propter detra-
ctionem lepra percutitur. Decimoquarto Capite recita-
tur Deum rurſus indignatum / & vix a Moſe placari
potuiſſe/ne peſtilentiæ morbo deleret vniuerſos: eodem
Capite legimus Deum ſic locutum/& hanc in eos tuliſſe
ſententiam: Omnes qui murmuraſtis a viginti annis &
ſupra non intrabitis terram ſuper quam leuaui manum
meam vt habitare vos facerem preter Caleb & Ioſue:
paruulos autem noſtros de quibus dixiſtis ꝙ predæ ho-
ſtibus forent/introducam vt videant terram quæ vobis
diſplicuit: veſtra cadauera iacebunt in ſolitudine/filij ve-
ſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta. Item Capi
te ſextodecio Datan & Abirō Moſi obijciētes ꝙ ꝓpria
authoritate ſacerdotiū & pricipatū vſurpaſſet ſinglari
ſupplicio puniunť. abſorbuit eñi eos terra cū tabernaculis

et omni ſubſtātia/ & viui ad inferos deſcenderunt: ſicut trecenteſſimo anno poſt dicitur Amphiarao contigiſſe. Dauid ille vir ſecundum cor Dei/ dum adhuc eſſet adoleſcens cum in Philiſteū veniſſet pugnaturus fratrū cōtumelijs eſt affectus: Dixit enim Eliab frater eius: ego noui ſuperbiam tuam/ & nequitiam cordis tui ſatis perſpexi: Taceo in eum ſaulis inſidias/ Micol conuicia: Abſalū proteruiam: ſufficiat referre ſemei opprobria. Nam cum videret eum fugientem/ egredere clamabat egredere vir ſanguinum/ & vir Belial/ reddidit tibi dominus vniuerſum ſanguinem domus ſaul: et paulo infra Ecce premūt te mala tua: tu es enim vir ſanguinolentus: Propter huiuſmodi probra ac dedecora quæ pie ac religioſe viuendo ſuſtinebat/ in pſalmo centeſimodecimo nono Dicere videtur linguā doloſam ſagittis acutis cōfigendam/ & carbonibus deſolatorijs adurendam. Miror tamē o Alexander cur pro deſolatorijs Hieronym⁹ tranſtulerit Iuniperorū/ cum ἐρημικοῖσ legatur a grecis: quod recte interpretatur deſolatorijs. Tuum eſt o Alexander hoc enodare qui litterarū hebraicarum es ſtudioſus. Alex. Apud hebreos ponitur Retamim/ cuius ſingulare Rotem, eſt in libris regum/ vbi dicitur Heliam ſubter Iuniperum deſediſſe qūocunq; ergo legatur a græcis/ ſic hebrei legunt/ vt dicis Hieronimum tranſtuliſſe. Bru. Nunc hæc miſſa faciamus: erit aliud tempus his colloquijs poſt hanc ergo ecbaſim reuertamur ad ineptias detractorum. Aduerſus omnes Calamitates & contra inſtantia vitæ pericula aliquid remedij tempus inuenit & quæ omnia vicit extrema neceſſitas. Contra terremotum valere aiunt terræ foſſiones/ puteos prealtos: quibus terra conceptus vapor expiret: Cōtra fulmina valere volunt Laurū qua tempeſtuoſo cœlo vt Tranquillus inquit/ Tiberius cæ

ſar ſe coronabat: Item pellis vituli marini: qua pro tentorio ea de cauſa vtebatur Auguſtus. Caput item Aquilæ/ & habitationes ſubterraneæ: Sub terras nanq̃ vt teſtatur Plinius plus quinq̃ pedibus fulmen nõ penetrat: Contra faſcinationes volunt valere baccarem herbam quæ alio nomine dicitur Aſarum/ de qua Maro noſter inquit Et baccare frontem Cingite ne Vati noceat mala lingua futuro: Romæ triumphaturi. contra inuidiæ liuorem et veneficia maleficorum geſtabant ad pectus vaſculum quoddam aureum/ quibuſdam rebus ad id conferẽtibus plenum: Quod græci vocant Alexicacon/ hoc eſt defenſionẽ a malis. Latini prebium dicunt/ & Amuletum Plinius ait ad id valere plurimum vaſculum ex ſuccino/ ſi collo ſuſpendatur: Item grana Vuæ amineæ: ex qua vinum fiebat quod falernum vocabant: In agro ſalertritano naſci aiunt radicem Ciclaminis qui vulgo porcinꝰ panis appellatur: ea dicunt domum in qua fuerit/ ſic fortunari/ vt contra eam ſit omne maleficij genus inualidum: Idem poſſe volunt fel canis nigri: ſcarabeorum nocte volantium Cornua ſerrata: Item Coralia quæ etiã nũc infantibus alligãtur: Quæ omnia ſi virtutẽ habent hanc a natura nõ ſunt aſpernanda. Sunt etiã ſingulis venenis Secundum medicos ſingula remedia/ quæ barbaro vocabulo Bezoar vocant. At contra detractores nullum remedij genus eſt validum. Indicat hoc Chriſtus in Matthæo dicens: Venit Iohannes neq̃ manducans neq̃ bibens/ & dicunt dæmonium habet: Venit filius hominis manducans & bibens/ & dicunt ecce homo vorax/ & potator vini/ publicanorum & peccatorum amicus: Chriſto quoq̃ preter illa quæ ipſe dixit Vitio datum eſt ꝙ turbas ſeduceret/ ꝙ Dei filium falſo ſe faceret/ ꝙ ex iactantia dixiſſet ſe templum

Dei poſſe deſtruere/ & intriduo rebedificare/ ꝙ ſabbatum violaret/ ꝙ diſcipuli eius patrum traditiones preterirent / ꝙ dari tributum Cæſari probiberet / ꝙ inaniter regem ſe diceret : & in properabant ei ꝙ ſamaritanus eſſet/ ꝙ in belzebub demonia eijceret/ immo etiam ꝙ dæmonium baberet / ꝙ miracula quæ negari non poterant non virtute ſanctitatis / ſed per nomen Tetragrāmaton. quod proferre ſciret/ exerceret / ꝙ nimium familiariter Lazari ſororibus vteretur: ꝙ a peccatrice ſe tangi permiſerit: ꝙ ad gentes tranſire voluerit/ & earum fauorem aucupari: ꝙ in adulterio deprebenſam abſoluerit / obiectum eſt etiam ei a paganis ꝙ bonus quidem fuerit ſed incautus. Et quis oro te o Aalexander tot flagitioſorum bominum latratibus non fatigetur/non obtundatur/ non frangatur non extabeſcat? Habuit & noſtra fides quæ mera eſt veritas ſuos detractores: primum Iudeos/ poſtmodum gentiles / deinde bereticos: nunc quoqꝫ patitur pſeudocbriſtianos/ & borum quidam nō linguis ſolum/ ſed voluminibus magnis/ gladijs quoqꝫ in eam ſæuierūt Scripſit autem tranſeunter contra eam Tranquillus in Nerone dicens : Afflicti ſupplicijs Cbriſtiani genus bominum ſuperſtitionis nouæ ac maleficæ . Item Corn. Tacitus abolendo rumori Nero ſubdidit reos/ & exquiſitiſſimis pœnis affecit quos propter flagitia inuiſos vulgus appellat Cbriſtianos . autbor eius nominis Cbriſtus Tiberio imperante per procuratorem Pontium ſupplitio affectus fuerat . repreſſa in preſens exitialis ſuperſtitio rurſum erumpebat non modo per Iudeam vbi origo eius mali / ſed per vrbem etiam / quo cuncta vndiqꝫ atrocia aut pudenda confluunt / celebranturqꝫ . Hoc autem ſupplicio in primis affecti ſunt a Nerone vt ferarum tergis coniecti laniatu canum

interirent: Aut Crucibus affixi, aut flammis in vſum nocturni luminis: vrerentur: ſcripſit & Porphyrius contra eam: ſcripſit & Celſus: quē Origenes longa ac luculentiſſima reſponſione confutauit. ſcripſit & Hierocles Apollonium thianeum Chriſto comparans/Cui peritiſſime reſpondit Euſebius. Scripſerunt & alij ꝙ plurimi/ quorum breuitas meminiſſe non ſinit. Ipſa tamen tanꝙ ingens moles maximorum fluctuum graues aſſultus forti & inconcuſſa firmitate propellit. Alexander. Quid ergo mirum o Brunatie ſi nos detractorum malis diſcerpimur / ſi atroci ſua rabie in noſtram humilitatem aſſidue graſſantur / Cum ſemper impugnata fuerit veritas/calcata Innocentia / violata puritas/& virtus inſidijs circunquaꝗ diſpoſitis profligata? Petrus & Paulus malefici vocantur / apoſtoli omnes ſuperſticioſi / magi Venefici acclamantur: & nos ergo cum proteruientium linguarum flagellis atterimur/habentes patientiæ ſanctorum exempla gaudere magis oportet ꝙ triſtari / & ſperare nos olim ſicut & Calamitatum fuerimus / ſic eorum gloriæ fore participes Quare & Petrus inquit/ Sic eſt voluntas Dei vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Brunatius. Recte mones o Alexander æquanimiter mala ferre oportere. ſed rogo te obnixe ne noſtræ profeſſionis videamur obliti/paulum commemores/ quid de peſte iſta ſentiant leges: Tu enim facillime preſtare id poteſt/ Qui ſumma cum authoritate in foro iudiciali verſaris aſſidue/et frequēter ī iudicijs exerceris q memoria et ingenio plurimū vales: Ego ſenio īgraueſcēte dicere vix poſſum illud Virgilij Nunc oblita mihi tot Carmīa. Alex. Præceptorib⁊ parere decet diſcipulos

Faciam quod precipis quātū mihi ſuppetit facultas: & eo libentius onus id ſuſcipiam ꝙ tu mihi ades qui facilli me potes & errorem corrigere & defectum ſupplere. Iudiciale forum vt ſcis, eſt duplex; Ciuile/& eccleſia-ſticum, quod vocant Canonicum. Canonicum item du-plex, publicum, & ſecretum. In ciuili foro puniuntur in iuriæ/quarum ſpecies in inſtitutione de iniurijs explican tur: Inter quas ſit mentio de libellis famoſis & de Ca-lumnia: ibidem quoq; dicitur pœnam iniuriarum ex lege duodecim tabularum introductam. In digeſtis de Iniu-rijs lex Cornelia ſic habetur: Si quis librum ad infamiā alicuius pertinentem ſcripſerit compoſuerit ædiderit: do loue malo fecerit ꝙ quid eorum fieret/ſi cōdemnatus ſit q id fecit inteſtabilis ex lege eſſe iubeť: Sic ea lex: Quis vero ſit inteſtabilis digeſtis de teſtamentis ſic exprimi-tur: Si quis ob Carmen famoſum damnetur Senatuſcō ſulto expreſſum eſt vt inteſtabilis ſit: ergo nec teſtamen tum facere poterit: nec ad teſtamentum adhiberi teſtis: Addūt huic legi iureconſulti huiuſmodi hominem qui in teſtabilis dicitur/nec pro ſe beneficio teſtium vti/nec ex teſtamento capere vllo modo poſſe. Codice libro nono ti tulo de famoſis libellis Imperator Valētinianus & Va lerius ſic aiunt. Si quis famoſum libellum ſiue domi ſiue in publico/vel quocūq; loco ignarus repererit/aut cor-rumpat priuſꝙ alter inueniat/aut nulli confiteatur īuen tum: Si vero non ſtatim eaſdem chartulas vel corrupe-rit vel igni conſumpſerit/ſed vim earum manifeſtauerit ſciat ſe quaſi authorem huiuſmodi delicti capitali ſenten tiæ ſubiugatum: Sane ſi quis deuotiōis ſuæ ac ſalutis pu blicæ cuſtodiam gerit nomen ſuum profiteatur & quæ per famoſum libellum proſequenda putauit ore proprio edicat: Ita vt abſq; vlla trepidatione accædat ſciens ꝙ

ſi aſſertionibus ſuis veri fides fuerit opitulata/laudē maximam ac premium a noſtra Clementia conſequetur: Sin vero minime hæc vera oſtenderit, Capitali pœna plectetur. Quod vero dicit Capitali pœna plectendum ſic expoſitor moderatur ſi libellus crimē capitale contineat. Poteſt autem ſecundum leges in iniuriantē dupliciter agi/Ciuiliter.ſ.& crimīaliter: Subijciam verba inſtitutionis de iniurijs: in ea ſic legitur: in ſumma ſciendum de omni iniuria eū qui paſſus eſt poſſe crimīaliter agere vel ciuiliter: & ſi quidem ciuiliter agatur eſtimatione facta pœna reo imponitur: ſin autem criminaliter / officio iudicis extraordinaria pœna reo irrogatur: extraordinariam autem pœnam expoſitores dicunt pœnam eſſe Capitis/vel ſtatus/vel pecuniariam fiſco inferendam. Quid etiam ſit actio Ciuilis non nihil exprimitur digeſtis de iniurijs lege Conſtitutionibus principalibus cauetur ea quæ infamandi alterius cauſa in monumenta publica poſita ſunt tolli e medio: Etiam ex lege Cornelia iniuriarum actio Ciuiliter moueri poteſt condemnatione eſtimatione iudicis faciē da: Quid etiam ſit Criminalis actio digeſtis de iniurijs lege de iniuria ſic explicatur: De iniuria nunc extra ordinem ex cauſa/& ex perſona ſtatui ſolet: & ſerui quidem flagellis cæſi Dn̄is reſtituuntur: Liberi vero humilioris quidem loci fuſtibus ſubijciuntur: Cœteri autē vel exilio temporali vel interdictione rei certæ cohercentur In hoc foro autem iudicandi regulæ ſunt, leges curiatæ duodecim tabulæ/plæbiſcita/Ius papyrianum: Ius Helianū: Senatuſcōſulta/Prætorum ædicta: Quod ius Honorarium nuncupatꝰ. Principū placita/reſponſa prudentum: Sed iniuriarū primū duodecim tabulæ/mox pretores arbitrio ſuo/poſtea lex Cornelia / poſtremo placita

principum quæ pro legibus habentur/vim repreſſerunt Anno aũt poſt iniuriam reuoluto/vel reconciliatione ſequuta/Iuriſconſulti dicunt iniuriarum actionẽ extingui: Hæc de Ciuili foro dicta ſint hactenus. In eccleſiaſtico autem foro contra Calumniam non inſeuere ſolet iudicari: Nam in decretis Cauſa quinta queſtione prima ſic inquit Adrianus: Qui in alterius famam publice ſcripturam aut verba contumelioſa cõfinxerit/& repertus ſcripturam non probauerit flagelletur: & qui eam primus inuenerit rumpat/ſi non vult autboris facti cauſam icurrere: Eadem queſtione Gregorius eum qui cõtra Caſtorium nocturno ſilentio in Ciuitatis loco cõteſtationẽ poſuit in eius Crimen loquentem Corporis & ſanguinis Chriſti participatione priuat. Quod ſi non pareat Anathematis vltione percuſſum a myſtico Chriſti corpore/hoc eſt ab eccleſiæ cõmunitate diſpartit. ¶ In foro autem ſecreto quod eſt pœnitẽtia Calũniatores & detractores ſic plectunẽ vt ad famæ reſtitutionem compellãtur/quo abſolutionis beneficium conſequanẽ. Bru. Quid ſi verũ dixerint? Alex. Sũt Theologi nequaq̃ icelebres/q putẽt detractorẽ eo caſu oportere ꝓteſtari ſe male loquutũ/ꝑperã dixiſſe/in lĩgua peccaſſe. Bru, Iſtud mihi vr̃ o Alex. neq̃ bñ/neq̃ belle dictum eſſe. Talis enim famæ reſarcitor vr̃ velle ĩtelligi mẽdaciũ in maledicto cõtineri/& poſſe ex gñe ſpẽm inferri: qđ regulæ Dialecticorum nõ admittũt: Nõ enim ſi aĩal eſt hominem quoq̃ eſſe eſt neceſſe: Cum ergo genus ad mendaciũ ſit maledictum/Mendaciũ ex maledicto non infertur: & hæc intelligi debent affirmando: Vera ergo palynodia eſt falſi maledictiq̃ cõfeſſio. Alex. Hoc loquendi genere cum hoĩbus idiotis/& minime malis olim vtebanẽ: At dieb⁹ noſtris ſunt hoĩes ſagaces/amphibologiarũ coniectores/enigma

tum interpretes/ſolertes/aſtuti/callidi/verſuti/verſipeſles/plani apud hmōi hoīes talis excuſatio eſt conuitium. Et videt recurrere in illud prouerbiū/malū ſed verum. Bru.Eo igitur caſu vel omnino eſt ſilendum/ vel aliqua excuſatione quæ pſit & nō ledat eſt agendū: vt ſi dicatur/temporū malitia redūdāte tantā corruptionē morū īſequutā/vt cui qd credendū ſit neſciat: & vt plurimū eē calūnias ea qb⁹ fama corrūpit.Recordari ēt ſe quoq aliqū pperā loquutū cōtra pximū: Sed hac īprobatione ptermiſſa reuertamur ad leges.Alex.Sicut ergo Impatores dānāt Calūnias: ſic legittimas accuſatiōes nō rephendūt.Bru.Immo tāq bono cōi cōducibiles ſaluberrimaſq cōmēdāt/ſi correctiōis tn̄ ordo ſeruet. Quē euangelica docet hiſtoria: Præcedat ergo prio ſecreta monitio/q ſi nō ſuffecerit/duos treſue teſtes adhibeto: quos ſi Reus nō audierit/demū ad iudicē recurrendū : neqtiaq accuſāda/hoc ē pcudēda: Sicut em̄ a Video fit viſū: & a viſū viſo frequētatiuū/vt ēt a grāmaticis aliqd mutuemur/Sic a Cudo fit cuſū ſupinū: & a cuſū cuſo verbū a quo accuſo pfluit: qd ſignificat peccatorē īpœnitētem/ durū/contumacē cui nō pfuit bina correctio/ & q frāna monitiōe nō pfecit/Cudere tōdere/& vi emolire. Alex. Salubre id Cōſiliū/& ordo Charitati accōmodatus vt vno eodēq remedio cōſulat bonori & aīæ ſaluti. Sic ē īſtitutū medicorū/q ī curatiōe morborū docēt a leuioribus īchoādū/q ſi nō ſufficiūt tētant grauiora vſq ad ferrū vſq ad ignē: iuxta illd Ouid. Cūta pri⁹ tētāda: ſed īmedicabile vuln⁹ Enſe recidēdū ē/ne ps ſyncæra trahat. Aiūt tn̄ authores idonei talē ordinē ī mīmis nō ſeruādū/ nec ēt cū cōi bono mora piudicat ſicut ſi ſcires quēpiam velle priā pdere: & ciuib⁹ pn̄s īmmeī piculū. Sꝫ putaſne o Bru. pximorū errata eē veſtigāda atq pſcrutāda? &

eis accuſandis opam ĩpẽdẽdã/quo eos a vicijs redimam?
Bru. Quærit ſeneca ſcribẽs ad Lucilũ an cõtinuæ obiur gatiõi/correctiõiq; aſſiduæ dãda ſit opa? Demũq; rñdet ſagittarios imitãdos: q nõ ĩ oẽm volucrẽ ſed ĩ eã ſolũ quã putãt ſe conſequuturos ſagittã emittũt: Ergo nec aliorũ niſi ſint curæ tuæ crediti vt filij & ſerui vitã ingres: nec oẽs/nec ſemper obiurgabis: ſed eos quibus profuturũ id putabis/ & tum cũ non quæſita venit occaſio. Pro fraterne Correctionis declaratione placet ſubijcere dictum Auguſtini Q d' cauſa ſcd'a q̃ſtiõe prima citat Gratian? Si peccauerit inquit in te frater tu? corripe eũ inter te et ĩpſum ſolũ Q uare/quia in te peccauit? Quid eſt in te peccauit? Tu ſcis quia peccauit. Et paulo infra: Illa vero corripiẽda ſunt ſecretius quæ peccãtur ſecretius/ diſtribuite tẽpora & cõcordabit ſcriptura: ſic agamus/ & ſic agendum eſt non ſolũ quando in nos peccatur/ ſed etiã quãdo ſic peccatur ab aliquo vt ab altero neſciatur: Neſcio quem homicidam nouit Epus/ & nemo ali? illũ nouit: ego nolo eũ publice corripere/ & tu quæris ĩſcribere/Prorſus nec pdo/nec tñ negligo/corripio ſecreto/pono ante oculos ei? Dei iudiciũ/terreo cruentã eius cõſciẽtiã/pſuadeo pœnitẽtiã. Et paulo infra: Sunt hoĩes adulteri in domib? ſuis ſecreto peccãtes/ aliqñ nobis ab vxorib? plerũq; zelãtib?/aliqñ maritorũ ſalutẽ q̃rentibus pduntur Nos nõ pdimus/ſed ſecreto arguimus/ vt vbi contigerit malũ ibi moriat: ſic Auguſtin?: Et de correctiõe fraterna ſatis hæc hacten?. Deĩceps de accuſatione diſerẽdũ. In decretis Cauſa ſcd'a q̃ſtiõe tertia d'r. accuſatori nõ pbãti pœna ſtatuit. Et rurſus Cauſa ſexta. q. ſeptima Adrian? papa iqt: Oĩs q alijs falſa intulerit puniat: et p falſitate ferat ĩfamiã: et eadẽ q̃ſtiõe Greg. dicit. Qui calũniã illatã nõ pbat pœnã debet ĩcurrere/

quã ſi ꝓbaſſet reꝰ ſuſtineret: et hæc pœna talionis ap-
pellatꝰ. Itẽ ex decreto Adriani pape Delatori aũt ligua
capuletꝰ/aut cõuicto caput ãputetꝰ. In Digeſtis aũt de in-
iurijs lege lex Cornelia circa finẽ ꝓbatꝰ qđ dixiſti veri
dicos. ſ. accuſatores a legibꝰ ĩpatorijs cõmẽdari. dicit eñ
vlpianꝰ Et ei q indicaſſet ſupple delatorẽ vel libelli au-
thorẽ/ſiue liber/ſiue ſeruꝰ ſit ꝓ modo ſubſtãtie accuſatæ
ꝑſone/extimatiõe Iudicis ꝑciũ cõſtituit ſeruo forſitã et
libertatẽ ꝑſtãdã ſoluta. ſ. ꝓ eo ex fiſcho pecunia: & rõ
ſubijcitꝰ cũ đr. Quid eñ ſi publica vtilitas ex hoc emer-
ſerit: & qa in Digeſtis lege Eũ q/ in principio đr. Pctã
eñ nocẽtiũ nota eſſe oportere et expedire: Qui rite accu
ſat/nec inimicꝰ nec maliuolꝰ: ſed potiꝰ cõſciæ rei medicꝰ/
et cõis boni qđ maxime leges ĩſpiciũt tutor ẽ habẽdꝰ Ex
tãt circa hæc ſentẽtiæ patrũ ĩnumerabiles/quarũ multæ
in decretis ãnotantꝰ Cauſa qnta q̃ſtio. qnta: Sed hãc Au
guſtini recitaſſe ſufficiat. Nõ vos iudicetis eẽ maliuolos
qñ Crimẽ alterius ĩdicatis/magis qppe nocẽtes nõ eſtis
indicãdo Crimẽ/ꝙ ſi frẽs vr̃os quos indicãdo corrigere
poteſtis tacẽdo ꝑire ꝑmittatis. ſi frater tuꝰ vulnꝰ hẽat ĩ
corpore qđ vult occultari dũ timet ſecari/ nõne crudeli-
ter a te ſiletꝰ ac miſericorditer indicatꝰ. Quãto ergo potiꝰ
debes manifeſtare Crimẽ ne deteriꝰ putreſcat in corde.
Et de Accuſatore pauca hæc dixerimꝰ. De Iudice quo-
q̃ʒ breuiter trãſigamꝰ. Cauſa ſecũda. q̃ſtio. prima. Gra-
tianꝰ inqt: His oĩbus autoritatibus datꝰ intelligi: ꝙ nullꝰ
cõdẽnandꝰ eſt niſi iudicio ordinate habito/aut cõuincatꝰ
aut reũ ſeipm fateatꝰ. Verũ hæc de his ĩtelligẽda ſũt/quo
rũ Crimia ſũt occultiora: Cæterũ quæ manifeſta ſũt iu
diciariũ ordinẽ nõ reqrũt ſic Gra. cũ aũt mãifeſta dicit
de notorijs ĩtelligit: vbi nõ ignoradũ aliud eẽ famã/aliđ
manifeſtũ: aliud notoriũ. Fama qñq̃ʒ ex ſcia/qñq̃ʒ ex ſu-

ſpitione/quãdoq̨ ex ccerto/quãdoq̨ ex ĩcerto autbore ꝓ cedit. Manifeſtum id eſt quod ſemper ex ſcĩa aut ex fa-ma a certo autbore conflata & notũ eſt & cõprobari poteſt. Notoriũ d'r qđ eſt ꝑ cõfeſſionẽ vel ꝓbationem/ vel ꝑ rei euidẽtiã manifeſtũ. Notoriũ itẽ triplex/Iuris/ facti/ꝑſumptiõis: facti qđ ſic ſe exbibet/et oĩm oculis ſic offert/vt diſſimulari negarime neq̃at: & in boc appella-tio nõ audit. Eſt aũt quoddã factũ cõtinuũ iuge ac ꝑma nẽs/vt in foro turrim eſſe/ĩ boc nullius ordo iuris exigit Quoddã interruptũ vt publicũ vſurariũ fœnerari / in boc ſemiplena ꝓbatio req̃rẽda. Quoddã traſiẽs & non rediẽs/vt bominẽ in cõſpectu populi eſſe necatũ. boc ne/ gari põt/& quæri aliqua via ſubterfugiũ. Notoriũ Iu ris eſt de quo q̄s ꝑ cõdẽnationẽ vel cõfeſſionẽ cõuict⁹ ẽ Notoriũ ꝑ̄ſumptionis vt ſi q̄s publicæ ꝓ filio alicuius bẽatur: Et bæc ſunt quæ ex Iuris conſultorũ gloſſarijs memoriæ occurrerũt/Sed quia cœperas enumerare ſan-ctos viros q̄ ſtigmata linguarũ ꝑtulerũt/ & ad apoſto los vſq̨ perueneras/finẽ dicẽdi facio/quo poſſis et alios ſi placet adiungere: vt tolerãtia mundi ſeneſcentis non minor q̃ recẽtis aſtruatur. Bru. Faciaꝫ ſi bortaris: Alex. Immo bortor & prouoco etiã bac ratione vt eorũ exem pla ſint contra boc venenũ nobis antidotũ. Bru. Maior eſt eorũ multitudo q̃ poſſint ĩ pñtia numerari: Nec pu tandũ eſt tẽpus vnq̃ fuiſſe tam ſanctũ/tam ſyncerũ /in quo male dicẽdi vſus non fuerit/At ne in tãta copia vi-dear eſurire/paucos adducã quos bæc iniq̃tas dũ peſſun dare nititur exaltauit/dũ obſcurare ſtudet illuſtrauit. Narrat Euſebi⁹ Ceſariẽſis eccl'iaſtice biſtoriæ libro ſex to rẽ exq̄ſitã ac memorabilẽ de Narciſo ep̃o bieroſoly-mitano: erat iſte vir tãti apud Deũ meriti vt ĩ die ſolẽ-ni vigiliarũ paſcbatis deficiẽtib⁹ ꝑ̄ inopia ĩ eccl'ia lũĩb⁹

iuſſerit afferri aquã/et alatã bñdicẽs ĩ olei pinguedinẽ cõ
mutarit Is cũ ĩter cœtera virtutum ſuarũ bona eſſet aĩ
valde cõſtãtis & Iuſtitiæ ac rectitudinis ſyncœriſſime
tenax/qdẽ homõculi male ſibi cõſcij metuẽtes ne ſi accu-
ſarent nõ poſſent ſub eo pœnã effugere/ceperũt factio-
nib⁊ ſe tueri/& eũ circũuenire cui⁊ iudiciũ ptineſcebãt:
Cõcinauerũt igit̃ aduerſus eũ ſatis ĩfame Crimẽ et no-
xiũ: & vt paucis expediã/cõueniũt auditores:accuſato
res ex ſemetipſis teſtes pducũt/q vt maiorẽ mẽdacio fa
cerẽt fidẽ ſe diris ĩprecationib⁊ ſi falſa dicerẽt dãnaue-
rũt:Prim⁊.enĩ ſibi cõbuſtionẽ/ſecũd⁊ morbũ regiũ Ter
tius cecitatẽ eſt imprecatus:Et ꝙuis ne iuramẽtis qdem
iſtis quiſꝙ fideliũ & timẽtiũ Deũ crederet/eo ꝙ vita
Narciſi & inſtitutio ac pudicicia ab oĩbus noſceretur:
ipſe tñ eorũ quæ ſibi ĩputabant indignitatẽ non ferens
ſimul & ſecretã ac philoſophicã vitã habere deſiderãs
eccl'iæ mltitudinẽ ſubterfugit/et ĩ deſertis locis atꝗ agel
lis ſecretiorib⁊ delituit ãnis ꝙ plurimis.at ille magn⁊ Di
uinæ pvidẽtiæ ocul⁊ diu nõ qeuit:ſed ĩ ĩpios vltionẽ p ea
ipſa quæ ſibi ĩprecati fuerãt maledicta cõuertit. Prim⁊
Nãꝗ parua ignis ſcitilla noctis tpe domo ſuccẽſa cũ to
to gñe/totaꝗ familia cõflagrauit. Ali⁊ ab imis pedib⁊ vſ
ꝗ ad Capitis verticẽ regio morbo repẽte correct⁊ ẽ:ter
ti⁊ aũt priorũ exitũ vidẽs et diuinũ oculũ ſe nõ latuiſſe
aĩaduertẽs prupit ĩ mediũ:et audiẽtib⁊ cũctis vniuerſuz
ſceleris ordinẽ pãdit:tãtis ãt lachrymis ĩmane facin⁊ de
fleuit/et vſꝗ adeo die noctuꝗ pdurauit i fletib⁊/ donec
lũinib⁊ orbaret̃: delicti ergo tã ĩfamis ac pnicioſi huiuſce
modi pœnas luit ĩprobitas.Alex.o iuſtũ ac tremẽdũ dei
iudicium ꝙ ex amuſſim vertit in maledicos quæ quiſꝗ
ſibi mala popoſcerat:Et quis tandem oro te qs tandem
exit⁊ hũit Narciſũ.Bru.Læt⁊ ac felix:ſicut Ioſeph iob.

& Tobiam. Nam poſtq̃ pro eo ſunt tres ordine ſucceſ ſionis ſuffecti epiſcopi Dius/Germanus / & Ingordius credentibus omnibus eum iam vita functum ecce ſubito velut rediuiuus ac de cœlo redditus repente appuit: rurſuſq́ a fratribus ad preſidendum rogatur: multo.n. ardentius ab omnibus amatus eſt/& quod Criminoſis innocens ceſſiſſet philoſophicamq́ vitã delegiſſet/ & qđ euidentiſſime perſpexiſſent completum in eo dictum propheticum: Mihi vindictam/& ego retribuam. vixit & poſtea vitam longiſſimam/completiſq́ Centum ſexdecim & amplius annis in pace obdormiens requieuit. Addam huic parem virtutem: fortitudinemq́ in fœmĩa preclariſſimam: atq́ ĩmitatione dignam Conſtantiam: Marinæ.ſ.virginis: quæ contẽpto mulieri mũdo fœmineaq́ mollicie conculcata quaſi/vt de Tireſia fabulantur/ ſexum mutaſſet/ſtatuit vitam agere ĩter mõachos: patre igitur conſentiente monaſterium adiens petijt ab Abbate habitum monachorum: Ille adoleſcentulum putãs/& videns eam ingenio miti ac facie liberali/& ſpiritualis profectus ſigna q̃ plurima/facile aſſentitus eſt: facta ergo mõachus cœpit ſingulari ſanctitate nitere/& omni virtutum genere precellere etiã eos, qui longa beneuiuendi perſeuerãtia videbantur in angelos eſſe conuerſi. Tantis ſucceſſibus inuidit diabolus: & quam Deo ſeruante peccatorum iaculis ferire nõ potuit fabrefacta infamia maculauit: Virgo quædam vicina monaſterio cõcepit ex ſtupro/ magnum rei nouitas murmur exciuit: crebreſcit rumor in populo/de authore facti diſputatur coniecturis agitur: tandem diabolo qui erat doli artifex inſtigante fuerunt qui dicerẽt vidiſſe ſe Marinum(hoc enim in monaſterio nomẽ ei fuit)domum virginis noctu ingredientem: Die quoq́ habuiſſe cum ea cõmertiũ. Sũt

quoq; qui dicant miſeram illam mulierculam accuſaſſe Marinum: Quid plura? ſerpit rumor vt Lepra: breui in ora vulgi res deuenit: & qñ erat facie venuſta. & toto corporis filo tam elegans vt facile amari/imo vt difficile poſſet non amari/ſcelus eſt creditum. Alex. o quanto diabolus exultauit gaudio cum nequitiam tam atrocē vidit contextam. o miſellam virginem quanto mœrore debuit ardere cum ſenſit hanc fraudem cum tam īfami maculæ ſe vidit expoſitam/& ſe patere tanto dedecori. Heu q̄ viſæ ſunt duræ teneris auribus illæ Calumniæ: potuit aliquando niſi iactaſſet in Deum cogitatū/de Diuina prouidentia dubitare/conqueri de Angelis/ q̄ bene beateq; viuendo fuiſſet ab eis ita deſtituta: & quaſi debilis nauicula ventorum iniurijs & iracundiæ maris penitus expoſita. & profecto conuicijs tā iniuſte peti/maledictis ſic obrui nec turbari/videtur verū animæ martyrium. Heu q̄ verum eſt illud ſapientis: Fili accedens ad ſeruitutem Dei prepara animam tuam ad tentationem. Bru. Conſolabat̄ eā recordatio Chriſti: & ſicut Apes ex floribus colligunt mella/ſic ipſa ſolatium ex ſanctorū exemplis colligebat: & ſuper firmum imitādi Chriſtū propoſitum patientiæ ædificium cōſtruebat. Inſurrexit vt dignum erat in eam monaſterium: Monachi omnes mero hoc miraculo conſternati hærebant vultu/geſtu/verbis/hoc tam īmane ſcelus exprobrantes: ipſa vero pre anguſtia ſpiritus obiectum crimen excuſare non audens īmo neq; potēs/elegit īmitari Chriſti patientiā magiſq̄ cū monachis litigare. In pœnā ergo tam grauis flagitij ſordiſſimis officijs ſubiugat̄: fit Cocus/fit lixa/fit veſpillo/fit opilio/fit ſubulcus/fic Agaſo/ſi quis aliquo fœdo ac īmundo morbo laborabat ei miniſtrabat. Deniq; omne munus in quo aliquis locus iniuriæ videbat̄ ſubire coge-

batur: Continuis ergo exprobratiōibus expoſita tm̄ aīo vulnus/tantū corpore ſudorē/tantā oculis confuſionem/ tantā auribus vim Calūniarū vſq̃ in finē æquanimiter tulit/De nullo vnq̄ crīe niſi de falſo hoc accuſata. Tandem mortuæ Cadauer dū ex more lauaret̃ veritatē diu occultam declarauit/& nuditas quæ alijs mulieribus parit obprobriū Marinæ virginis aboleuit infamiā: Tum monachi cū abbate mirari fœminæ conſtantiā q̄ infracto aīo tam diu toleraſſet eam nequiciam/q̄ tam audaci proteruitate rem tam falſam delator confinxiſſet/leuitatem ſuam accuſare/q̄ tante impietati facile credidiſſent/ pœnitere cum lachrymis/percutere pectus conuocare viciniam/& breui factū eſt vt odium in amorem/calūnia in laudem/infamia in gloriam cum oīum admiratione ſit conuerſa: Eant nunc ſæculi huius veteratores inexperti precipites/improuidi inſolentes/& prurientes aures detractoribus porrigant: tot Sanctorū Patrū ſententijs admoniti/tot rationib⁊ & argumētis edocti/tot manifeſtis & euidentibus exemplis ita conuicti vt nequeant tergiuerſari nō mutentur/non erubeſcant/non reſipiſcant: & quid de Bricio Turonenſium ep̄o Martini ſucceſſore nobis dicendum? Nonne & ipſe pœnas luit Conuitiorum eorū quib⁊ Martinū olim affecerat/qū eum cœleſtia meditantē & oculis cœlo inhærentē dicebat mētecaptū: & id ei obiectabat/qđ Ariſtophanes ſocrati cū ī Comœdia q̄ nephele dr̄ eū cū nubibus diſerētē inducit? Vncto enim in ep̄m Bricio mulier innupta & habitu religioſa cuius op̄a Cubicularij in abluendis pānis vtebant̃ infantulum peperit: res īnotuit/latiſſim⁊ cāpus detractoribus patuit ampliſſima cōtumeliādi materia emerſit: ſuſpitiōes euigilāt/iudicia ſurgūt/līguæ acuunt̃/aures erigunt̃/fama aliquādiu circūuaga & mō hūc/mō illū vellicās app̄hēdit

tādē epm/nec prius dimiſit ꝙ oēm populū concitauit in eū:facto cives cōuētu frequētiſſimo ſæuiūt aīs in Briciū & obliti reuerētiæ pſnæ q̄ debet pſulib? obprobria & cōtumelias iaculant miratus Brici? talē ꝓteruiā/& qa ſe ſciebat inocētē nō dubitās fidere diuino auxilio afferte inqt ad me īfantulū:ſpero eñi ſatis me hodie vobis factu rum apportato igit trigīta dierū īfantulo/ Adiuro te infans Brici? inqt p Ieſum Crucifixū ſaluatorē nrm/vt ſi ego te genui palā hic facias/& nō ſinas veritatē cōculcari: Fidei & inocētiæ affuit Deus/& ex ore īfantis ſermonē elicuit/quē cū ſumma admiratione turbæ circūſtātes audiuerūt. Non es tu mihi pr dixit īfans. Alex. Purgationē Rethores dicūt cū crimē cōcedit/ſed culpa remouet/q̄ tres ſi recte mēini cōtinet ꝑtes/īprudētiā caſū/ neceſſitatē/at hæc melior lōge purgatio ī q̄ nō clpa ſolū/ſed ēt oē crimē extirpat.Bru.Purgatio vt noſti duplex ē ī legib? vna vulgaris alta Cāonica. Vulgaris fiebat ferro cādēti/aq̄ ferūēti/certamīe ſingulari.vt cū Dauid aduerſus Philiſteū decertauit. Cāonica vt cū qs aliq̄ laborās īfamia q̄ ab æmulis nō hȝ originē ſe nō cōmiſiſſe crimē id iurat/& aliquot p iudicē electi qđ verū iurauerit putare ſe iurāt:pria quōdā licita/nūc aūt vt ſcis ē lege ꝓhibita/vt ex Decretis ptȝ Cā.ij.q.v.& dicēdi finē hic facerē niſi btiſſimi pris nri Hierony.venerāda mēoria cogeret . me vlteri? ſermonē extēdere:Ipſe nāq̧ cū adhuc pene adoleſcēs ſciarū ſtudijs ſic ꝓfeciſſet vt ea ætate q̄ alij diſcer īcipiūt ipſe fuerit a romāis ī libaliū artiū magrȝ elect? tāta cū ad virilitatē ꝑueīt/ſctīmōia niteret vt ſūmo pōtificatu dign? hret tā ſinglarē ē paſſ? calūniā vt mirū ſit quonā pacto De? ops/& illæ ſupnæ virtutes a qb? hūc mūdū regi nō dubiū/ſubito nō aīaduerterit ī tātæ ꝑuerſitatis īuētores:& qs non indigne ferat tantam malis in bonos

eſſe licētiā ſic rerū ordinē eſſe ꝑuerſum vt malicia vicat ꝓbitatē/et paſſim de virtute triūphet iniq̄tas. Igiť Hie ronymo noſtris cōcubiæ meditulio tumultuarieſurgere / et ire ad diuinas laudes ſine lumine ſolito concinnauerūt æmuli talē technam. palio quo vtebať occulte ſubtracto veſtē muliebrē quam corpori eius habilē delegerāt ſubi tulerūt: Hieronim⁹ igiť ſigno audito vix dū bene exper rectus de ſtrato exilijt: & muliebri indumēto qđ i aba co repperit ſe veſtiuit: ſicq; in chorū pſallentiū ſeſe pro ripuit: Tu extimato quale ludibrium. authores fraudis aderāt/ & ſe aliud meditari ſimulantes cordibus geſtie bant/ & ſtuporē vultu pre ſe ferentes execrabātur ge nus muliebre quo diabolus pro laqueo ſemper. ſit vſus/et de tāti viri ruina conquerentes dicebant ab oībus eſſe do lendū. Tandēq; ſe cognoſcere non ab re fuiſſe dictū ab Apoſtolo/q ui ſtat videat ne cadat: Poſt matutinas lau des Hieronimū cōueniūt: bono ac forti aīo ſit hortātur daturos ſe operam pollicētur ne tā īfame Crimē iuulgeť ne radices mittat/neue ꝓpageť: Iurāt ſe famæ ei⁹ affutu ros: & amiciciæ iure maledicorū audaciā repreſſuros/ q̄ id ſolū erāt curaturi vt magis ī hora fama crebreceret. Alex. Hi ſunt de q̄bus Cicero ī primo de officijs libro ſic inq̄t Toti⁹ aūt īiuſticiæ nulla eſt capitalior q̄ eorū q̄ tū cū maximi fallūt id agūt vt viri boni eē videāť. Bru. Ro ma relicta nauigauit ī Aſiā. tēpeſtuoſæq; vrbi ꝓtulit ſo litudinē/et cū feris et ſcorpionib⁹ potiuſq̄ cū huiuſmodi hoīb⁹ hītare cōſenſit. Alex. Q đ đr a Iohāne i apocali pſi ſtellas de Cœlo cadere nō incōgrue meo iudicio pōt ad hos extēdi q̄ cū ī eccl'iæ firmamēto eſſent pri⁹ fixi & rerū ſciētia ac ſctitatis exēplo radiarēt/et ſi Deo q̄ cor da ītueť nō tenebreſcāt/nobis tū mortalib⁹ q̄ ꝑ ſuſpitio nū caliginē āhulam⁹ ꝓpterea occidūt q̄a ꝑ opinionū mu

tatione᷉ de prioris auctoritatis hemiſperio cadu᷉t. Sed vn de fit/o Brunatie id enim prudentiā tuā latere nō puto/ vt ſiue bene hoies ſiue male viuāt nu᷉q̄ deſint q̄ maledicāt/ & ſiue quid agas/ ſiue in ocio marceas nō poſſis euadere detractores: Immo q̄ pclaris negotijs animu᷉ intendu᷉/iſtoru᷉ morſib⁹ pq̄ maxime patēt/vt poete & ſcriptores q̄ ſuos Criticos vbiq̄ reperiu᷉t/ſuos vbiq̄ quoru᷉ iudicijs lancinētur maſtigophoros habēt. Btiſſimus pr̄ Hieronymus cui fatale fuit habere cu᷉ detractoribus bellu᷉ aſſiduu᷉/ſi fiſcellam inq̄t iunco texerem aut palmaru᷉ folia cōplicarē vt in ſudore vult⁹ mei. panē comederē et ventris opus ſolicita mēte pertactarem/nullus morderet nemo reprehēderet: Nunc au᷉t quia iuxta ſentētiā ſaluatoris volo operari cibu᷉ qui nō perit/ & antiquā diuinoru᷉ voluminu᷉ viā ſentibus virgultiſq̄ purgare/ error mihi duplex impinguit/Corrector viciorum falſari⁹ vocor/ et errores nō auferre ſed ſerere. Bru. Vnde hoc fiat breuiter veſtigem⁹: dicā ego ex tēpore quod occurret/quod minus dictum fuerit tu ſupplebis. Aiu᷉t poetæ Tantalu᷉ regē Phrygu᷉ ſic apud inferos cruciari: ſiti ſemper ardet & ten⁹ labris merſus in flumine du᷉ lymphā vitreā leniter fluentē dulce murmurātē ori alludētē/rictu inſeq̄tur nu᷉q̄ cōſequit̄: eſuriē patit̄ & mala pmatura viſu amœniſſima/guſtu ſuauia/odore periocu᷉da pendēt ad tempora quæ cu᷉ morſu petit/Mox dilabu᷉tur/ ſempq̄ fraudatus ſuo deſiderio mœret & luget. Tātalus o Alexander ipi nos ſumus qui ſiti & fame/ hoc eſt ſciendi libidine ſemper afficimur: vnde dicit̄ ab Ariſtotele Omnes homines ſciendi deſiderio naturaliter ferri/ quæ ſciri poſſint circa nos habemus/terrenas cœleſteſq̄ ſubſtantias: Quarum noticiam ſemper aucupantes quo plus laboramus eo indies minus proficimus. Ideo Academicis cogor aſſen-

tiri qui nihil ſciri poſſe voluerũt: Sed quorſum hæc de vano cognoſcendi ſciẽdiq́ꝫ appetitu? nẽpe vt oſtẽdaꝫ ex iſto ſuperfluo cognoſcẽdi ſtudio/ & ex noſtræ cognitionis imbecillitate naſci in intellectu hos errores/ quẽad modũ ex ſaliendi deſiderio/ et ex tibiarũ infirmitate fit caſus: Nos igit̃ Cæcutienti ſimiles qui palpãdo icædẽs quæ occurrũt ſentit/ quid tamẽ ſint neſcit/ ſignis coniecturiſq́ꝫ deluſi raro ad ſciẽtiã frequẽter vſq́ꝫ ad opinionẽ fidẽq́ꝫ perducimur: & falſa pro veris/ dubia pro certis amplexati dum nolumus cum ſocrate conſiteri ignorãtiã dũ cupim⁹ haberi ſolertiſſimi/ et vanitatẽ ac ſtultitiã frenare nõ poſſum⁹/ ꝑ temeraria iudicia ꝑuagamur. Et hæc detrahẽdi cõis eſt cauſa/ venio ad particulares. Sũt ꝗ ad hoc ſcel⁹ natura ſint ꝓni/ vt inuidi: ſicut et inter mala licet omnia ſint rotunda/ ſunt quædam rotundiora: & volubilitati magis accõmoda / & huiuſmodi naturã (loquor de inuidis) ſeq̃tur hoc vitiũ ſicut erugo ferrum. Cõtemplatus hoc malũ dæmoniũ ex habitu ac ĩgenio corporũ nr̃orũ viã ĩueſtigat qua poſſit irretire ſẽſus noſtros opportune ſe ingerit: occaſionẽ quærit/ corda ſolicitat: linguã exacuit: & quo id verũ eſſe non ambigas meminiſſe nos decet quid in ſecundo Paralipomenon libro de Achab rege/ & de Michea prophetha referatur. Cum enim rex Achab non crederet Micheæ de belli euentu vera reſpondenti/ Micheas continuo viſionẽ iſtam vidiſſe ſe dixit. vidi inquit Dominũ in ſolio ſedentẽ & omnẽ exercitũ cœli aſſiſtentem/ dixitq́ꝫ Dñs quis decipiet Achab regem: Iſrael vt aſcendat & corruat in ramot Galaad: Cunq́ꝫ diceret vnus hoc modo/ & alter alio ſpũs quidam ſtetit coram Domino & ait: Ego Decipiã: cui Dñs in quo ĩquit decipies? Ille rñdit. Ero ſpũs mẽdax in ore oĩm ipſi⁹ prophetarũ: dixit Dñs decipies

& ꝑualebis/egredere & fac ita: Quibus verbis datur intelligi peſſimarũ huiuſmodiq̃ʒ temeritatũ diaboli liuorem eſſe architectum/& permiſſione diuina fieri vt peruerſi hoĩes ſicut alios fallere ſtudẽt/ ſic & ipſi fallant & prauis ꝑſuaſionib⁹ potiuſq̃ rectis delectẽtur. Alex. Quid ẽ o Bruna. qđ aiũt qdã platonici/mutata vita dæmonẽ mutari/et quo dæmone regũtur detractores? Bru. Plotinus platonicus origeni noſtro contẽporaneus varias eſſe dixit demonũ naturas: & nobis ſociari modo hunc/modo illũ/ſecundũ vitæ genus & exercitiũ: Qui enim philoſophant vt ĩpe opinat⁹ eſt demonẽ mercurialẽ ſortiunt. Qđ ſi philozoph⁹ ad militiã ſe trãſſerat dæmonẽ mutabit/et geniũ ex natura Martis/ vt aiũt hẽbit Sed neq̃ʒ hæc iudicio meo multũ a nr̃is ſunt diſſidẽtia: ſicut enĩ ex Catholicorũ libris colligim⁹ queẽadmodũ ſpũs ꝗ ſanctus đr ſapiẽtiæ & intellectus eſt ſpũs ꝙ eos qb⁹ ineſt intelligere facit. & ſapere: ſic & alij ſpũs/hic quidẽ fornicationis/ille vero gulæ/alius ſuperbiæ/ali⁹ ĩuidiæ nuncupat ꝙ taliũ merciũ ſint inſtitores. & eis cõiungũtur apud quos aduertũt ſua lenocinia pl⁹ valitura. Aiũt etiam philozophorũ quidam ſtellas eſſe animatas quod in ãbiguo reliqt Auguſtin⁹: & huiuſmodi aĩas ĩter ſpũs tenere principatũ. Nã quæ ineſt ſtellæ Mercurij mercurialiũ ſpirituũ principẽ dicũt: & ſicut ille ĩ cœlo p̃ſunt ſic & iſtos in terris certis viciſſitudinib⁹ prĩcipari. Quo fit vt regnãte Venere fornicationũ ſpũs ſint acriores: et libidinoſis magis ĩfeſti et ſic de alijs dicẽdũ exiſtimãt forte id accidit/nõ ꝙ aliqua ſupiorũ ſiderũ vi cõpellant ſed ꝙ ipſi naturaliũ rerũ nõ ignari tũc hoĩes ad ea pl⁹ ꝓuocẽt ad quæ magis ĩclinãt a Cœlo. qb⁹ vero dæmõib⁹ ſuſurrões regãt: ꝑquirẽdũ ſi vt plotin⁹ ĩqt ꝑ planetarũ varietate diſtingunt ex ſaturni Natura eos crediderim:

ſtella enim quam ſaturnum dicunt ſi Aſtronomis credi-
mus/Acidiam/Liuorem pertinaciam/duriciem/maliuolē
tiam/rancorem/odium/ſuſpitionēq́ȝ producit: Tali ergo
dæmone detractor accenſus/dum venenum continere nō
poteſt nihil fraudum/nihil inſidiarum/nihil demum pra
uitatis omittit. Alex. Cum hominum inclinatiōes varias
multipliceſq́ȝ cōſidero reddor ambiguus: Si enim vt phi
loſophi aiunt cōmunis eſt hominibus vna natura/& in
clinationes huiuſmodi pullulant ab ea/cur ergo in riuu-
lis ex vno & eodem fonte manantibus tanta diuerſitas
reperitur? Bru. Poſtq̄ me cogis philoſophari q̄uis non
ſim ego Plato neq́ȝ Zeno qui erant in ſciētijs (vt verbo
græco vtar) Sophotati/hoc eſt ſapientiſſimi/ exponam
tamen me periculo/& ex mea pingui Minerua reſpon-
debo: cum naturæ vnitate ſtat hæc diuerſitas/& a cor-
porum varietate deriuaṫ. Omnibus enim hominibus nō
eſt vna corporum conditura. Alex. At cum teſte Ariſto
tele non forma puta aīa materiæ/ſed materia puta Cor
pus formæ accommodetur/habiliſq́ȝ reddatur/cur non
ſunt corpora vniformia cum animæ noſtræ ſint vnifor
mes? Bru. Natura varietate delectatur quod in ſuis ope
ribus manifeſtat: Vide herbas/cōtemplare arbores/cer-
ne animalia aquatica/aerea/atq́ȝ terreſtria: & aīaduer-
te quæ in eis varietas. Cum vellet ergo homines reddere
diuerſos reſpexit ad corpus/& quandam temperiē tan-
tæ latitudinis ei conſtituit quæ magnæ varietatis capax
eſſet/fecitq́ȝ corpora ſicut fieri ſolent aluearia: quæ & ſi
non ſunt omnino conformia modo ſint concaua/ſunt ta
men apibus clauſtra idonea/& aptæ ad mellificandum
officinæ: Accidit hoc idem in aliarum naturarum ſingu-
laribus quæ indiuidua vocant: videmus enim inter canes
quoſdam immanes/quoſdam manſuetos/& hoc per na-

turam anteꝗ̄ ꝑ diſciplinā ſint formati: Lata ē ergo hæc diſpoſitio: & terminos eius neſciuere philoſophi/ſed vt paucis abſoluā tot in corporibus ſunt dn̄iæ quot in ea latitudine puncta cōſiſtunt humorū nāq̄ ſyntaxi paulum alterata & hac vel illac a medio diuaricata aliud atq̄ aliud corpus euadit: Quam primum autē intra terminos illius cōis Craſis quā vocant cōplexionē Neoterici/conſtitutionē vero magis idonei/corpus ꝑuenerit/in quouis gradu punctoue cōſiſtat capax eſt aīæ.quo fit vt cōpago Corporū nr̄orū in infinitas differētias poſſit labi: Diſtributionē vero harum diuerſitatum dant cœlo Aſtronomi.nā ſicut Augures aerē in quattuor ꝑtes/ſcilicet Anticā poſticā/dextrā/& ſiniſtrā: ſic cœlum Aſtronomi ī duodecim domos partiunᵗ: & inuēto vniuſcuiuſq̄ naſcētis horoſcopo hoc eſt ſigno aſcēdente qn̄ quis naſcitur Quid aſtrorum ī eis ſit & maxie in angulis contēplati de vita de moribus/& de fortunis hoīm ꝓloquunᵗ/ Exēpli gr̄a locum vnum ex Firmico & vnum ex Manilio q̄ ad ꝓpoſitum faciunt ꝓferemus: in quinto Matheſeos li. Firmicus ſic inq̄t. Si Mars in horoſcopo fuerit conſtitutus/& ī medij cœli ꝑte Mercuriꝰ poſitꝰ quadrata Marti radiatiōe iungaᵗ publicos ac malignos accuſatores efficit. Manlius vero in quarto Aſtronomicon libro de natis ſub piſcibus ita dicit.

Garrulitas odioſa datur/linguæq̄ venenum.
Verba maligna nouas mittentes ſemper ad aures
Crimina per populum populi feret ore bilingui:
Nulla fides inerit natis.

Fit demum in aīs vn̄cunq̄ fluat tāta varietas vt ab initio rerum tot ſæculis hactenꝰ euolutis gn̄a īfinita inimiciciarum pauca veræ Amiciciæ recitenᵗ exēpla: afferunᵗ āt hæc paria/ſ꞉ pudet paucitatis: Oreſtes & Pylades: Damō & Phithias: Theſeꝰ & Pe

ritbous: Niſus & Euríal?: Scipio & Leli?: Tydeus & Polimices: Alex. & Ephestiō: Alex. Hic ē ille Ephestiō quē dr̄ Alex. in Deos retuliſſe/ & cui vita functo diuinos honores voluit exhiberi. Sed audi nouū genus inſaniæ: & vide ꝙ ſit facile credulos prīcipes verbis deludere: Agathocles ſami? Cēturio apd̄ Alexādrū honorat? tūc fuit accuſatus ꝙ ꝑter Ephestiōis trāſiēs ſepulchrum lacbrymaſſet/viſuſq; eēt vultu lugubri ſignificare Epheſtionē potius ſecūdū cōem hoīm cōditionē mortuū eē ꝙ̄ deificatū: hāc obrē ab Alex. Leoni īmaniſſimo iuſſus eſt obijci/Factūq; mox fuiſſet/niſi Perdicæ figmēto fuiſſet ſeruat?: Is enī ꝑ Deos & ꝑ Ephestiōis Numen iurauit ſibi venāti eū appꝛuiſſe/mādaſſeq; Regi diceret Agathocli parcēdū ꝙ nō quia mortuū credidiſſet/ſ; ob veteris cōſuetudīs recordationē lacbrymaſſet. Adulatori credidit Alex. q prius crediderat delatori: Quo fit vt auſim dicere nihil eſſe ꝑiculoſius prīcipe q facile circūferat̄ his nugis/Familiareſq; hēat delatores: ſub tali nanq; Dn̄o nulla eſſe pōt tāta ſyncæritas nulla vitæ ītegritas tā ꝑfecta q̄ ſecurim ad radicē ſꝑ nō hēat: Sed hæc miſſa faciamus. ad honeſtādā amiciciæ paucitatē par aliud amicorū addi pōt/hoc eſt Dauid & Ionatas filius Saulis.

Bru. Hēo ego penes me par aliud nō negligēdū qd̄ iure ſupradictis poſſit adiūgi: Petrū videl; prēm tuū virum ornatiſſimū ac ſplēdidiſſimū ſub hui? nr̄i Principis prē atq; Auo domi foriſq; i ꝑclaris negotijs ſūma cū laude ſꝑ verſatū/cui Ptoleme? filius pientiſſimus ob ſingularem fidem atq; induſtriā in Gonzagarij familiam priuilegio aſſcitus emuſſicatā illā poſuit ſepulturam: & Iohānem Bruna. huius Cathedralis eccleſiæ quondā Canonicum patruū meū doctrina & religione ſingularē: Hi nanq; duo viri cū eſſem adoleſcens tāta erant charitate cōiun

cti vt eſſe videret̃ ſicut græci dicunt Mia pſichi en diſi ſomiſi: hoc eſt vna aĩa in duobus corporibus: oſtendebat hoc familiariſſimus cõuictus/crebri cõgreſſus/ & in oĩbus negotijs ſũmus cõſenſus: Nihil erat inter eos ſimulatum nihil fictum Cõicabantq́ inuicẽ nõ cogitationes ſolum atq́ cõſilia/ſed oẽs fortunas hẽbant cões. Hoc addidiſſe volui q̄ eorum mihi ſit iocunda memoria: & ne in officioſus videretur ſermo noſter ſicut ĩofficioſum dr̃ teſtamentum in quo parẽtes & filij p̃tereuntur. Addi ad cauſas huius ĩprobitatis multa qdẽ poſſent/ſed p̄ſertim Cõſuetudo ĩproborum. trahunt̃ enim vt Seneca inqt a cõuerſantibus mores/& propheta dicit Cum ſancto ſanctus eris/& cum p̄uerſo p̄uerteris/ Quod eſt illi ſimile qđ aiũt Aſtronomi de Mercurio q̄.ſ. cum bonis ſit propitius & cum malis ſideribus ſit aduerſus/totum ſe ſociorum naturis accõmodans. Eſt etiam in cã natura virtutis vt ad cãs vniuerſales reuertamur. Virtꝰ.n. vt inqt Heſiodus in altiſſimo loco conſtituta non niſi cum ſudore poteſt adiri: Volentibus enim ad eam peruenire ſenſus & concupiſcentia ſe opponunt/& omnes fere homines fraudibus & dolis ita prepediunt vt ſuſcepti itineris faciant pœnitere. Talis ergo Naturæ malignitas genita in damnum cõmune mortalium bonos perſequi/virtuti inſidiari/pacem perturbare famam lacerare/ diabolo ſemper inſtigante non ceſſat. Alexan. De his o Brunatiæ dictum iam ſatis: hodie vere viximus/numerari inter felices debet hæc dies/& albo nobis ſignanda lapillo in qua frui meruimus vario dulci ſanctoq́ colloquio. Amẽ.

FINIS.

Reuerēdiſſimo in xp̄o pr̄i ac Illuſtriſſi. Dn̄o Sigiſmūdo Gōʒagæ ep̄o Mātua. S.R. Eccleſiæ: Marchiæ Anconitanæ legato: Protectori piētiſſimo. Fr̄ Baptiſta Mātua. Carmeli, theologus ſalutē/felicitatēq̄ perpetuam Dicit.

EX antiq̄ cōſuetudīe ſicut p̄ronos decet p̄rna cliētes charitate cōplecti. ſic debēt & Cliētes loco parētū h̄re p̄ronos: & p̄ſertiʒ tales: q̄lē ſe nobis exhibet tua Dignatio. ſ. bēignos affabiles/ſtrenuos/fideles/& ad ꝓtectionē ſemp ītētos. Propterea op⁹ ē Clientes aliqđ eis gratitudīs ſignū oñdere/& frequēter ꝓteſtari ſe acceptorū bn̄ficiorū nō oblitos. Hac de cā breuē tractatū ſup rixa q̄drageſimæ p̄teritæ ꝓ q̄ tua Reuerē. Dn̄atio tm̄ laborauit/paulopoſt paſcha æditū tuoq̄ clariſſimo noī dedicatū tibi mitto. Vt gaudeas nos quoq̄ q̄ tui ſum⁹ ꝓ xp̄i fide laborare/cognoſcaſq̄ nos de q̄ōne illa recte ſēſiſſe: q̄n eūdē exitū lis h̄uit Romæ quē ſub te pri⁹ h̄uerat Mātuæ. Mitto ēt breue Apologema ī quo rn̄deo q̄buſdā maledicis/q̄ cōtra ordinē nr̄m nuꝑ īuecti ſunt/vt tua Reuerē. Dn̄atio tāto diligēti⁹ tueri nos ſtudeat: q̄to magis ab īuidis p̄mi nos viderit: & vt ſimul accipiat aliquā deguſtationē rerū nr̄arū: Videatq̄ quāta ordīs nr̄i fuerit ātiq̄tas: quāta ſanctitas: quāta nobilitas: nec aſſumptæ ꝓtectiōis eā pœniteat: Cū ſciat ſe apđ deū ītercesſores h̄re/nō ſolū nos q̄ viuim⁹: ſʒ ēt quotquot ex āñceſſoribus nr̄is ab Helia huc uſq̄ ī cœlū recepti ſūt: ipaʒq̄ mr̄eʒ xp̄i/q̄ peculiari p̄rocinio ſp nos fouit. Subiūxi & ep̄lam de cā varietatis trāſlationū ſacræ ſcripturæ/Ad fr̄eʒ Hiero. Medio. q̄ eā fore iudicaueri tuæ Reuerē. D. nō iīucūdam/cum plura cōtineat q̄ viros eccl'iaſticos ignorare nō deceat. Lege igitur feliciter/& nos ſub Reuerēdiſ. D. T. ꝓtectiōe cōſtitutos/die noctuq̄ cuſtodire digneris. Vale.

¶F. BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI CONTRA NOVAM OPINIONEM DE LOCO CONCEPTIONIS CHRISTI TRACTATVS.

NVper p̄dicante in eccleſia cathedrali Mantuæ Petro Lucenſi canonico regulari/nata eſt q̄ō/Vtrum beata virgo Maria in p̄cordijs/an vtero Chriſtū conceperit. Dicebat ipſe Petrꝰ cuidā mulieri ſanctitatis eximiæ fuiſſe diuinitus reuellatū Chriſtū nō in vtero loco cōi humanæ geniture: ſed iuxta cor in pectore fuiſſe conceptū fotum & alitū: & huic opinioni ſatis aſtipulari honeſtatē rei: vr̄.n. longe honeſtius tm̄ hoſpitem nr̄æ ſalutis gratia ad nos diuertentē quodā peculiari hoſpitio recipi/ q̄ ad cōe Xenodochiū mitti. Afferebāt alij cōtra eū textus ſcripturarū/in q̄bus dr̄ Chriſtū in vtero fuiſſe cōceptū. Nā in Matthei euāgelio legitur Inuēta eſt in vtero habens de ſp̄ūſancto: & ipſe Mattheus allegat Eſaiam dicentē: Ecce Virgo concipiet in vtero. & in Luca dicit Angelus ad Mariā. Ecce cōcipies in vtero. R̄ndebat Petrus: poni nōnunq̄ vterū improprie pro aluo & vētre: & metaphoricos pro loci cōcauitate vt apud Virgilium in ſecundo Eneidos. Vterūq̄ armato milite cōplent: Sup̄ quo loco vterū eſſe mulierum dicit Seruius. & multis tādem verbis vltro citroq̄ hitis in rixā non mediocrē res euaſit: Videt̄ ergo aliq̄d ſup̄ hoc lucubrādum vt veritas eluceſcat: & fidei puritas quā diſcordiæ ſeminator diabolus techbnis hmōi p̄git lacerare integra cōſeruet̄. Volen

iebris

tes autem probare q̄ fuerit in vtero facta conceptio pe‑
temus argumenta a veritate ſcrıpturæ & ab ordinata
operatione naturæ: mox ſubinferemus quid de opinio‑
nis promulgatore ſentiamus: Notandum igitur per vte‑
rum proprie ſignificari id quod medici neoterici vocant
matricem/quod recto vocabulo dicit̄ Vulua. Et ppter‑
ea noſtri putāt vanā eſſe queſtionē vt pote quæ ſine vl‑
la vlteriori veſtigatione exipſis ſcripturæ verbis ſit ſo‑
luta. Si eñ ſupradicti teſtes.s. Mattheus/Eſaias/ Ange
lus/& Lucas dicunt in vtero: iam quodāmodo videtur
lata ſententia: Nam vt aiunt Dialectici & ariſtoteles
ipſe Cum duæ ſyllogiſmi propoſitiones rite ſunt pre‑
miſſæ / ſtatim quid ſequatur videt inducens. Sed iſti
non aduertunt q̄ neq̄ Mattheus neq̄ Eſaias neq̄ An‑
gelus/neq̄ Lucas latinæ loquebatur: & propterea nul‑
lus eorum dixit in vtero: Sed quia res geſta eſt inter
hebreos / fuit neceſſarium loqui hebraicæ. Quod ſi
dicant iſti ſe preſupponere tranſlatores bene fideliterq̄
tranſtuliſſe? Reſpondetur q̄ periti ſcripturarum ſciunt
interpretes ſæpe numero diſcordare/ decipi & errare/
vt in multis & pene infinitis ſcripturarum tam genti‑
lium q̄ noſtrarum locis apparet: & ſi huic certamini ſe
exponerēt hi noſtri amici magnū eis ab aduerſarijs da‑
retur negociū: quod vt exploratū habeas ſubijcio exem‑
plū: In pſalmo.c.x.cōmuniter legimus / & a tota eccl'ia
tam græca q̄ latina mos iſte receptus eſt. Tecū princi‑
piū in die virtutis tuæ inſplendoribus ſanctorū ex vtero
ante luciferū genui te. Tū Hieronym⁹ in trāſlatione ad
Cromatiū/quā ſcd'm hebraicā veritatē dicit factā/ mul
to aliter trāſtulit: dixit nāq̄. Ppl'i tui ſpōtanei erūt ī die
fortitudinis tuæ in mōtibus ſctis de vulua oriet̄ tibi ros
adoloſcētiæ tuæ: Et hinc cognoſci poteſt q̄ ſit piculoſu;

in re tanti momenti fidere tranſlationi: & per locū tam ſalebroſum clauſis luminibus/ & ſine aliquo adminiculo pertrāſire. Iſta aūt tāta varietas ꝑpter quid accidat alias dicemus. Cū ergo ſupradicti conteſtes non fuerint vſi hoc vocabulo vterus/ græce litteraturæ petendū eſt auxilium. Prius enim ſcriptura ſacra deuenit ad græcos per ſeptuaginta interpretes: per Theodotionē/ & Aquilam: per Symachum/ & Originem: & videamus quid apud eos legatur pro vtero. Cum huius rei gratia perquirerem hos locos in libris græcanicis/ cōtinuo mihi occurrit ꝓ vtero Gaſteros: qui eſt tā ablatiuus ꝙ genitiuus a recto Gaſtir/ Gaſtir autem neq̧ vterum/ neq̧ vuluam ſed ventrē ſignificat: qui vterū & aluū cōtinēs a pectore ad pubem terminatur. Oſtēdit hoc Gaſtirmargia qđ interpretatur ventris voracitas ſeu guloſitas. Componitur enim ex gaſtir & margao quod eſt feſtinanter ago vel deuoro. Per hoc ergo nondum inuenimus quod veſtigabamus: niſi quis dicat nos per verba hæc ſaltem hoc lucratos ꝙ fœtus in ventrem deſcendit ex pectore: licet adhuc in vterum non ſit redactus. Iſta ergo conſiderans cogor admirari cur ſupradicti interpretes ab hebraica veritate vt infra patebit recedentes ita tranſtulerint cum haberent vocabula magis idonea/ & quæ ad propoſitum magis faciebant & vtero ac vuluæ examuſim conuenirent/ puta nidis. mitra delphys: hyſtera: quibus ſi vſi fuiſſent per græca exemplaria lis terminaretur: & non eſſet ad hebreos prouocandum. Ergo propter iſtorum negligentiam volentes huius dubij propulſare caliginem/ cogimur ad hebreos tanq̄ ad eos qui facto interfuerunt tranſmigrare: & in rem vt aiunt preſentem venire. Hoc

aiaduertens codicē hebraicū pſalmorum euolui: & in il lo verſiculo pſalmi quem ſupra citaui vbi Hieronymus dixit de vulua repperi ſcriptum mi rehem. רחם Et quia trāſlatio hæc ſecundum hebraicā veritatē titulat̃/ aduerti dictionē illā nō poſſe verti vere ꝓprieq̄ latine/ niſi in vterū trāſeat vel in vuluā.habēt q̄dē hebrei aliaꝫ dictionē.s. בטן beten quæ ventreꝫ ſignificat/ & puer biorū tertiodecimo capite eſt poſita vbi d'r Vēter ĩpiorū inſaturabilis:trāſfert̃ quoq̄ nō nūq̄ in vterū vt Hiere miæ capite primo:Priuſq̄ te formarem invtero noui te. רחם rehē quoq̄ vertit̃ ĩ vētrē ſed ſolū muliebrē cū vē ter ĩproprie ponit̃ ꝑ vtero:vt ſupradicto loco/anteq̄ exi res de vētre.quo ſit vt beten בטן cōmune ſit vocabulū ad vterū et advētrē tā muliebrē q̄ virilē rehē רחם ve ro ꝓpriū eſt vuluæ & vtero:cōuenit etiā vētri mulie bri/qn̄.s.vēter ponit̃ ꝓ vtero ſiue ꝓ vulua Sed hic ē vi gilātiſſime aduertēdū q̄ ĩ Eſaiæ loco præallegato nōpo nit̃ vtero:imo ita legitur ad verbū.Ine halalma ara / ve ioladet ben.ideſt Ecce puella cōcipiet et pariet filiū.Vn̄ pꝫ verbū illud vtero falſo eſſe additū tā in græcis codi cibus q̄ in latinis/falſo inq̄ ſecundū litterā nō ſecunduꝫ ſenſum:Nā ſup illū Eſaiæ locū dicit Hieronym⁹ Mat theū accepiſſe nō verba ſed ſenſū.naꝫm q̄d in hebreo d̃r Ara ideſt concipiet.Mat.dixit invtero hēbit: & hunc eſſe Eſaiæ ſenſum exiſtimauit.Et ſic credendū eſt An gelū loquutū vt dicit Lucas cū Mariæ myſteriū hoc nū ciauit.Cōcludim⁹ ergo ſcripturarū veritate nos cōpel lēte debere hic accipi vterū ꝓprie ꝓ vulua:& ꝓ eo q̄d neoterici dicūt matricē:et q̄d apud hebreos rehē רחם & apud græcos Nidis delphis hyſtera & mitra nūcu patat̃.Ex quo infert̃ q̄ dicere Xp̄m extra vterū fuiſſe cōceptū ſit cōtradicere euāgelio Matthei/ & ꝓphetiæ

Eſaie ſcd'm ſenſum vt ingt Hieronym⁹.Et bæc ſũt quæ ex ſcripturarũ veritate ſunt collecta: vt in diſtinctione xxxvij.decretorũ capite relatũ Clemẽs papa docuit faciendũ Ex ordine Nature vt ad ſcd'm veniam⁹ videtur idẽ poſſe cõcludi.Hic ergo ſũt nobis tria pagẽda.Primũ qũo in Cõceptiõe natura ꝓcedit: & quo ordine ad maturitatẽ fœtus perducatur.Secundum quid ex bis quæ naturalis ordo requirit fuerit bic retentum/quid preter missum. Tertium an Conceptio iſta dicenda ſit naturalis/an miraculoſa.Circa primuʒ vidẽda ſunt decem quæ bæc ſunt videlicet Generationi tempus idoneum. Commixtio ſeminũ maris & feminæ:ex quo ſequitur Tertium quæ eſt violatio clauſtri virginalis. Quartum eſt ſeminum receptaculum. Quintum materia formandi embryonis. Sextum inſtrumentorum animæ cõſtructio ſeu vt neoterici dicunt organiʒatio.Septimum animatio Octauum fœtus immaturi nutrimentum. Nonum parturitio ſeu partus vel partio. Decimum via partus educendi.Generationi tempus idoneum ſecundum omnes eſt pubertas. tunc mulier eſt fœcunda / viro matura: & propagationis officio deleganda. Quod autem dicit Hieronymus in epiſtola ad vitalem preſbyterum de ſalomone & Acbaʒ ꝙ in vndecimo anno filium generarint/non fuit ex cõmuni lege:ſed exſpeciali priuilegio naturæ:ſicut illud quod de Lynceo quodam dicitur/videlicet eum a Lylibeo ſiciliæ promontorio numeraſſe naues e portu Cartbaginenſi exeuntes cum: ĩter ea loca centnm trigintaquinque Millia paſſuum legantur intereſſe. Item quod de.Gen.Papyrio Carbone: & de Marco Curione dentato recitatur/ꝙ. ſ.cum dentibus nati ſint Talia enim ſunt rara & a communi ordine. Nature rœcedentia: Et ideo inter miracula a Valeri.

maximo recitata. hæc hactenus de primo ¶ De ſeminibus autem quod erat ſecundum breuiter tranſigendum. Dicit Ariſtoteles in libris de animalibus in generatione p=lis marem tenere perſonam artificis: fœminam vero ſolū materiā miniſtrare: Et eſſe in virili ſemīe quādā virtutē/ quam vocat diuinam: quæ quaſi ſapiens architectus materiam tractat fingit & perficit: & ad animæ officia variaſq́ functiones corpus accommodat. Hanc dicunt medici vim formatiuam: quæ reſultare creditur ex cōpoſitione trium ſpirituū. s. animalis/ vitalis/ & naturalis/ qui ita remanent in illo quarto/ ſicut elementorum virtus in mixto. Qui vero ex Galeni ſunt diatriba dant etiam mulieri vim actiuam minus tamen principalem/ minuſq́ efficacem: Et aiunt virtutem mulieris actiuam non procedere naturaliter ad agēdum/ niſi a virtute maris prouocatam: & hoc eſt quod aiunt philoſophi cauſam inferiorem cum ſola eſt ceſſare: & habere quodam modo potentiam remotam ab operatione: ſed a ſuperiore fieri propinquam: Vis enim mulieris apta generare tanq̄ ſui oblita videtur dormitare donec vi maſculina fuerit laceſſita. Hæc autem virtutis excitatio non fuit naturalis in Maria: ſed magis diuina: ideo dixit Damaſcenus ſpiritū ſanctum dediſſe Mariæ virtutem receptiuā Diuini verbi/ & generatiuam corporis humani: quia videlicet eā expergefecit: & ab ocio ad negocium ſuſcitauit. ¶ De Tertio. s. Virginitatis violatione nihil fere attinet dicere: ſcitum eſt enim virginalem pelliculam / quæ hymen dicitur/ in primo cohitu frangi: & propter ſeminis im miſſionem oportere pudoris portam aperiri: & Carnis integritate violata fieri ex virgine mulierem. Et hæc eſt molis natura corporeæ/ vt nequeat locum ſubītrare/ niſi corpus aliud quod locū occupabat extrudatur: hoc idem

in ſerendis frugibus obſeruatur: necq̧ enim in tellurem in tegram ſemen proijciunt: ſed prius verſatur et aperitur. ¶ Quartũ eſt ſeminum receptaculum quod aruum genitale appellat Vergilius. Ipſe eſt vterus: & vulua/vel Volua ab inuoluendo fœtu ſic nuncupata. de qua in prima parte plura iam diximus. & plura mox dicem⁹ Locus iſte inter ea quæ ad generationem cõcurrunt ſic eſt neceſſarius/vt eum Deus & Natura q vt philoſophi aiũt nec deficiunt in neceſſarijs/ nec in ſuperuacuis tẽpus ammittunt/mirabili artificio fabricarint. Et propterea de induſtria ventrem mulieri fecerint ampliriorem: vt eſſet capax vteri pregnantis: & creſcente fœtu late intumeſceret & laxaretur. In vtero inſuper tanq̃ in naturæ penore menſtrua conſeruantur: ex quibus vt mox dicetur/ multiplex in fœtum manat vtilitas. Deniq̧ videmus Naturæ prouidentiam generandis omnibus certos locos tanq̃ ſuos vteros aſſignaſſe: ſine quibus concreari nullo modo poſſint. habent oua & nuces ſuas teſtas. habent legumina ſiliquas: frumẽta ariſtas & paleas quibus inuoluantur. Sunt purpuris & margaritis ſuæ conchulæ: habent ſemina pomorum ſubſtantiam illam corpulentam quæ manditur a nobis: ſunt etiam vino vitiſq̧ ſeminib⁹ ſui folliculi. nec metalis deſunt ſuæ vuluæ quas vocant mineras: extra quas quicquid dicant alchimiſtæ/ metallica corpora gigni non poſſunt. ¶ Quintum eſt materia formandi embryonis. vbi ſecundum medicos eſt ſciendum membra Embryonis eſſe duplicia: ſpermatica s. & carniformia: ſpermatica quoq̧ duplicia/magis & minus principalia. prima fiunt ex ſpermate maris: ſcd'a vero ex ſpermate mulieris. dicũt enim & fœminas habere ſemen/quod ſemine virili ſit liquidius minuſq̧ efficax: hẽre tñ vim actiuam: & ex ſimilitudine filiorũ hoc

arguunt. Aiunt nāq; filios nonnunq̄ euadere matri pſimiles/ ꝙ eius ſemen fuerit potentius: Agens nanq; vt ait Ariſtoteles/ nititur aſſimilare ſibi paſſum: & quod fortius agit magis aſſimilat. Sed id argumentum videtur inualidum cum poſſit aliunde ſimilitudo fluere: puta ex imaginatione/ vt recitatur de virgis Iacob / & de illa muliere quæ propter æthiopē in thalamo pictum d'r peperiſſe filium nigrum. Hanc opinionem de ſemine muliebri videtur ſequi beatus Bernardus cum in ſermone de laudibus ſanctiſſime Virginis ita inquit Qua enim cōſequentia eius lacte credatur nutritus/ cuius ſemine negatur cōceptus : cum ex vnius eiuſdemq; fontis origine ſecundum phyſicos vterq; liquor emanare probetur. Mēbra carniformia cōponuntur ex menſtruo. Dicunt nāq; medici ex vna menſtrui parte carnem generari/ qua mēbra veſtiantur/ loca vacua oppleantur : & decentiſſime figuratum corpus reſultet. dant nutriēdo fœtui partem vnam: partem etiam mittunt in mamillas vt illic excoquatur/ & in lac cōuertatur/ ex quo poſt partum viuat infātulus. Quartā vero partē/ nam quadrifariam diuidunt hunc humorē/ dicunt vſq; ad partum reſeruari: vt cum fœtu effluat: & per eum fiat ad faciliorē partum/ via lubricior Sic ē prouida vigilanſq; natura ¶ Sequit̃ ſextum ideſt inſtrumentorum animæ formatio: propoſita enim materia vis illa formatiua de qua ſupradiximus maſſam illam complexa corpus orditur oſſa coagmētat ac tubulat: neruos extendit: Cerebrū/ cor eparq; coagulat: Venas arteriaſq; diſponit. villos/ cordas ligamēta cōtexit: fiſtulas/ ſpiramētaq; expedit/ metatur loca ſenſib9 nutrimēto/ & excremento vias pbet Intrinſec9 vtilitatis extrinſec9 habet rō venuſtatis: reddit mēbra leuia / et ac ſi torno raſa ſint teretia demum ſi corpus eſt maſculi/

quadrageſima: ſi vero eſt fœminæ octuageſima die capax eſt animæ. ¶ Sequit̃ ergo ſeptimũ ideſt animæ infuſio: quæ tanq̃ flatus viuens vitæq́ʒ ſpiraculum mox ꝑ totum corpus illabitur: eiq́ʒ colligatur adeo firma ſolidaq́ʒ compage/ vt non poſſit amplius niſi cum a Deo reuocatur abſolui. Immergitur enim anima corpori ꝑ eas potentias quas q᷑ inſtrumentis vtantur dicunt organicas/ ſicut arbor telluri per radices: & quẽadmodum arbor trunco & ramis extat/ ſic animæ pars rationalis voluntatem intellectumq́ʒ complexa ſupra corpus eminet: eiq́ʒ dominat̃ & præſidet. ¶ De octauo hoc eſt de nutrimento verba non faciam cum ſit dictum ſupra menſtruum fœtus eſſe nutrimentum. Tranſeundum ergo ſine mora ad nonum. ¶ Tempus pariendi nonũs eſt menſis: ſeptimum etiam Natura non reſpuit. octauum vero damnat/ q᷑ eo æditus infãs non viuat. Cauſam eſſe aiũt q᷑ primo menſi Saturnus qui planetarum eſt primus/ dominetur: & ſic viciſſim ſingulis mẽſibus ſinguli planetæ vſq́ʒ ad Lunam: ſub qua qui naſcitur vitam auſpicari feliciter creditur: qui vero tranſierit ad mẽſem octauum/ quia relabitur rurſus ad ſaturnum/ quod eſt ſidus maleficium/ dicunt male affici: nec tute poſſe naſci niſi nono menſe Iouis benignitatem expectarit. ¶ De exitu fœtus decimo eſt agendũ: nec dubiũ quin via naturalis ſit porta pudoris: qua nanq́ʒ cecidit ſemẽ naturale eſt vt exeat germen. At quia ſunt qui dicant natum nullo modo dici debere qui ad luceʒ venerit aliunde/ cogor hæſitare altiuſq́ʒ meditari/ an tali naſcendi modo ſit natiuitatis nomen obnoxium. Audio frequenter in eccleſia cantari ex patre natum ante omnia ſæcula. Ecce nati appellatio / vbi non eſt talis fœtus explicatio. Videmus etiam ſemina arborum & herbarum ſi aliquo im-

pedimento probibita nequeant vbi ſunt ſeminata ger‑
minare/querere nouas vias: alibiqꝫ fruticari. Legimus
etiam filios quomodocunqꝫ ſint æditi appellari natos
& id nomen ēt ad nepotes Modeſtinus extendit. Di‑
cunt ēt ꝙ omnia naſci faciat appellari naturam vim re‑
bus inſitam/quā Seneca Deum eſſe exiſtimauit. Memi
ni ēt in quintodecimo Metamorpbo. li. legiſſe me olim
qd ſit naſci. Ingenioſiſſi. n. poeta Ouidiꝰ dogma pytba
goricum verſibus intexens ita inquit.

Non perit in toto quicq̄ mibi credite mundo.
Sed variat faciemqꝫ nouat. Naſciqꝫ vocatur
Incipere eſſe aliud q̄ quod fuit ante: moriqꝫ
Deſinere illud idē. Ex bis cogor dicere mibi videri tum
demum rem quāpiam naſci/cum debita naturæ perio‑
do iam completa quauiſcūqꝫ via prodit ex vtero: atqꝫ
ita plures modos eſſe naſcendi: & ſi. n. natura vnum in
ſtituit ſciens tamen illum poſſe impediri alios reliquit/
quibus cum opus eſſet vteretur. Quod ſi maturo iam
partu porta pudoris ſic obſtruatur vt nulla naturæ vi
poſſit recludi/negabitur ne fœtui poſſe aliter naſci? Legi
mus vnū Gorgiā epirotā in funere matris de vtero ela
pſum: Scipio Apbricanus & pleriqꝫ alij cæſis matrum
vteris leguntur exempti: & nibilominus dicuntur nati
& geniti. Ad verba Vlpiani quæ ſunt in. ff. de verbo.
ſignifica. gloſſema quoddam vidi appoſitum quod tali‑
ter exc̄ptos velit eſſe natos/licet dici non poſſit matrem
peperiſſe parere enim eſt vi materna fœtum emittere
vnde que peperit dicitur connixa ideſt ſimul cum fœtu
nitendo exonerata: fœtui & enim danda eſt actiuitas
in boc actu/qua ſe etiam ipſe nitatur exoluere/& id pa‑
tet in exemplo ſupradicti Epirotæ qui de matre iam mor
tua legitur elapſus. Videndum iam breuiter quænam ex

iſtis decem in Chriſti generatione concurrerunt: ex quo patebit naturalem vterum fuiſſe nullo pacto pretermiſſum. Primum omnino fuit obſeruatum. Virgo enim erat in pubertate cum ab Angelo ſalutata cõcepit. In ſecũdo cæperunt prodire miracula patris.n.ſemen qđ in generatione naturali maxime eſt neceſſariũ/fuit ꝑtermiſſuꝫ: & ſpũſſanctus ĩmo tota Trinitas ſuppleuit hunc defectum: quod exprimitur cũ dr̃ ſpũſſanctus ſuperueniet in te/& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: Nam vt dicit Hieronymus in expoſitione ſymboli ad Laurentium Papam/per altiſſimum ĩtelligit̃ pater/per eius virtutem filius: & in hoc concordant omnes theologi/ꝙ Dei operationes circa Creaturas ſint cões toti Trinitati penituſq; indiuiſſæ: tribus nãq; pſonis vna eſt eſſentia/vna voluntas/vna potentia. Cur vero ſic factũ ſit/Beatꝰ Bernardus in ſermone de virgine. Cãm hãc aſſignat. Nõ enim inqt alius decebat partus Virginẽ niſi dei filiꝰ. Nec alia mr̃ decebat filiũ Dei niſi Virgo. Tertiũ pariter hoc eſt virginitatis violatio/fuit excluſum: poſtpoſito nãq; maris officio nihil fuit circa hoc attentandum. Nec ſit aliquis adeo ineruditus vt putet p eam viam Diuinitatem Verbi ſubintraſſe Mariam: Deus enim cũ per eſſentiã & ꝑſentiam ſit vbiq;/nõ põt de loco ad locũ accædere Sed vt inqt Boetiꝰ Seuerinꝰ: Stabiliſq; manẽs dat cũta moueri. Vnde dr̃ ab Auguſtino ꝙ deus eſt intra oĩa non incluſus/& extra oĩa nõ excluſus: qđ dictũ qdã poeta hebreus volens vſurpare dixit Deũ mechom acol ve en acol mechomo ideſt Deũ eẽ oĩm locũ/&: oia nõ eẽ locũ eiꝰ. In Virginẽ ergo nõ vẽit: ſed ĩ ea exiſtẽs humanitatẽ ĩduit. Venio ad quartum.ſ.ad vterũ: Vbi ne primæ queſtionis videamur obliti: & vt quod nunc inſtat peragamus/eſt aduertendum ꝙ ſi aliquis fuiſſet locus in mu-

liere qui eſſet idoneus generatiõi/Deus vterum nunq̄ fe-
ciſſet: quia fruſtra feciſſet: Theologi enim & philoſophi
in hoc conueniunt ꝙ Deus & natura nihil fruſtra fa-
ciunt. Item ſi Chriſtus extra vterum fuiſſet conceptus.
Deus videretur condemnare ſeipſum/ꝙ.ſ.fecerit inſtru-
mentum quod non eſſet conueniens ſuo fini: Nec ad ma-
nicheorum dicta quis recurrat: Dicebāt enim Manichei
maieſtati Diuinæ non conuenire in ſordes illas deſcende
re/in fecibus illis volutari/venire in ſentinam humorum
putridorum. & multa his ſimilia/quæ procedunt ex di-
centis imperitia: Si.n. Deus vbiq; locorum eſt/nec poteſt
quod plus eſt vbiq; non eſſe/quæ demētia eſt putare ſor
des ei diſplicere? O curuæ in terras Animæ/ & Cœle-
ſtium manes. Nihil preter peccatum Deo eſt ĩmundum.
In actibus apoſtolorum recitat Lucas Petrum audiuiſſe
vocem hāc de cœlo: Quod Deus creauit immundum ne
dixeris: Omnis ergo Creatura Deo eſt munda. Quod ſi
Deus deteſtatur loca ſordida/non erit in Auerno Cam-
paniæ lacu/quem pre putore non poſſunt volucres ſuper
volare: Non erit in Anſancto: fugiet mephitim: Non po
terit ferre Lazarum mendicum: cuius vlcera purulēta ta
be manantia lingebant canes: Iob in ſterquilinio iacentē/
& teſta lateritia ſaniem abradentem intueri nõ poterit.
ꝙ ſi ſordes non deteſtatur cur ergo exhorrebit Virgi-
nis vterum/ qui non exhorret cloacas/qui non abomina
tur ſtygem & infernum. Scribitur enim de eo/ſi aſcen-
dero in cœlum tu illic es: Si deſcēdero ad infernum ades.
Videmus ſolis radios tranſire ſuper ſordes nec contami-
nari/& credimus Deum poſſe inquinari. q̄ vane ſunt no
ſtræ cogitationes /q̄ falſa iudicia/q̄ ſtulta prudentia.
Dicunt theologi rationalem animā in qualibet parte cor
poris eſſe totam: habitat in pudēdis/verſat̄ in obſcœnis:

Exequitur ſordida officia æque ac ſplendida/ & æqua-
li charitate curat vniuerſa. Ex quo patet īcorporea non
timere ſordes: ſed vbiq; viuere mūda ac nitida: Confir-
mat hoc ꝑ id qđ quottidie cātat eccleſia/ quæ Ambroſij/
& Auguſtini verba fuerūt. Tu ad liberādum ſuſceptu
rus hoīem nō horruiſti virginis vterū. Quod ſi hæc ali
cui forte nō ſufficiāt/ & obſtinate dicat magis cōucīſſe
dignitati xp̄i extra vterū cōcipi: reſpōdemus nō debere
hic dignitatis eius hēri rōnē: Ipſe enim ſic voluit: nā cū
in forma Dei eſſet vt inqt Apoſtolus/ nō rapinā arbitra
tus eſt eſſe æqualē Deo: ſed ꝓ nr̄a redēptione vt Græci
aiunt αυτοματοσ venit: nō coacte ſed ſpōte ſemetipſum
exinaniuit formā ſerui accipiens in ſimilitudinē hominū
factus & hītu inuentus vt hō. Cōfitent̄ ēt Theologi no-
ſtros defectus eū aſſumpſiſſe nō qui ad culpā pertinent
ſed q ad pœnam/ excepta ignorantia: quā licet ad pœnā
pertineret/ nō aſſumpſit: quia legiſlatorē/ & dei atq; ho
minū mediatorē eſſe nō decebat ignorantē. Et quō/ rogo
vos/ potuit credi locū eſſe in pectore mulieris tātæ capa
citatis/ vt capiendo infanti eſſet idoneus? Solet vſu eue-
nire vt nōnūq̄ fœminæ p̄gnantes reſpirādi difficultatē
& neſcio qd aſtmati ſimile patiant̄: Vterus eniꝫ latius
effuſus/ & creſcēte fœtu ſurſum extētus præcordia pul
monēq; coarctat/ & nōnunq̄ cordis ledit officiū/ ſynco-
pimq; inducit. Quō ergo ſi ſupra vterū ꝓles fuiſſet ma
trē nō ſuffocaſſet? Sed nō minus ea quæ de Ioſeph ſcri-
buntur probant Chriſtū in vtero cōceptū. Scribit enim
Euangeliſta q͏ voluit Mariam occulte dimittere/ eo q͏
eſſet inuenta in vtero habere. Nam cum ab Eliſſabet vi
ſitatione poſt tres ab Annuntiatione mēſes rediſſet/ vte
rum eius intumuiſſe deprehendit: ex quo arguebant eam
pregnantem. Si nō fuiſſet in vtero fœtus nō intumuiſſet

vterus/ſed alius locus vbi fuiſſet fœtus: & non fuiſſet pregnans iudicata/Sed aliquod morbi genus incurriſſe. Preterea vt dicit Origenes inter alias cãs propter quas Deus Virginem maritauit hæc quoq; affertur: vt diuinus partus diabolo cælaret. Qũo ergo cælaretur ſi nouo & inuſitato mõ & nunq̃ amplius viſo conceptum cognouiſſet? Qũo non continuo indicaſſet diuinitus fieri qđ vidiſſet contra naturæ legeȝ poteſtatẽq; procedere? Poſſem hæc confirmare per cõciliorũ decreta & p ſanctorũ dicta/& maxime Cyrilli nr̃i patriarchæ Alexandrini qui in laudẽ Virginis multa diſputauit/& preſertim/q̃ Theotocos ideſt Dei Genitrix appellãda ſit duȝ illis concilijs intereſſet quorũ euãgelio par eſt autboritas Duos enim Cyrillos habuit ordo meus iſtum.ſ.de quo nunc eſt ſermo: & aliũ preſbyterũ natione græcum: cui multa diuinitus ſuper ſtatu eccleſiæ fuerunt reuellata. Poſſem inq̃ ad confirmationẽ iſtorũ multa producere: ſed inſtitutũ nr̃m eſt iſta probare ex ordine Naturæ potiuſq̃ ex doctorũ teſtimonio & auctoritate. Quintum quoad Virginẽ fuit ſeruatũ: ipſa enim materiã preſtitit: & omnes theologi volũt ex puriſſimis eius ſanguinibus ſpũſſancti potentia quæ virtutis formatiue gerebat officium Chriſti corpuſculum fuiſſe concretum. Sed ſiue iſti ſanguines in vteri receptaculo congregati fluxerint ex corde vt aiunt voluiſſe Albertum magnum: ſeu ſint aliunde deriuati/quia ſcitu eſt impoſſibile nihil nobis curandum/nec inquirendum. Tranſeo ad ſextum hoc eſt ad inſtrumentorum animæ formationem: Hic ordinem Naturæ volũt pretermiſſum: naȝ quod Natura diebus quadraginta vel circiter conſumaſſet ſubito ſpirituſſanctus creditur abſoluiſſe: & hoc propter infinitam Dei potentiam/quæ in momento/immo ſine momento & ſi-

ne mora temporis operatur: Propterea philoſophi frendã dæ illi rapidiſſimæ virtuti ſecundarum Cauſarum ſine quibus eam nolunt operari/tarditatem annectunt: & aiunt ſucceſſionem inde procedere: Poteſt tamen Deus quia voluntate vt nos dicimus/non neceſſitate vt illi fingebant/operatur/vim ſuam temperare/ pedetentim ire: ſicut patet in mundi creatione/quem abſoluit ſex diebus/ & cooperantis imbecilitatem expectare: quod pleriq; in hac formatione factum putant: & huic opinioni videtur aſtipulari dictum Auguſtinui. Quod per theologorum ſcholas circumfertur. Ait enim Auguſtinus. Sic Deus res quas condidit adminiſtrat vt eas agere proprios motus ſinat. Tres autem motus in tertiũ ſententiarum recitat Scotus/qui cum generatio ſit naturaliter animæ infuſionẽ ſemper preueniunt. primo nãq; ad naturalẽ locũ qui eſt vterus mouetur materia ſecundo accipit figuram quandam rudem ac diminutam. Tertio fit denſior: ſeſeq; cõtrahendo minus loci capit. ad hos igitur tres motus potuit concurrere matris actiuitas/niſi fortaſſe fuit omnino ſpiritusſancti virtute preuenta: de quo quid tenendum nec doctores definiunt/nec humana ſpeculatione poſſumus conſequi. Circa infuſionem animæ quod erat ſeptimum a nobis videndum fuit naturalis ordo poſtergatus. ſtatim eniʒ ſine cõſueta mora ſine temporis intercapediẽ figuratis organis atq; diſpoſitis ſupuenit vita/& infuſa eſt aĩa rõnalis cõtinens virtute duas inferiores/vegetatiuam. s. & ſenſitiuam: quarum operationes prius apparent. s. nutrire Creſcere / ſentire & moueri: propriæ vero rationis functiones defecatione membrorum preſupponunt. Circa octauuʒ & nonũ nullũ accidit naturæ preiudicium: vſa eſt enĩ libere ſuo iure: miniſtrauit mater alimentum: & tẽpore opportu-

no partus eſt editus. At qm̄ vt volunt grammatici partu rire eſt in partu laborare: parere vero fœtum emittere: Sciendum eſt virginem peperiſſe quidem ſed non partu riſſe: Nam ſine doloris anguſtia/ſine omni laboris mole ſtia fœtum emiſit. De decimo autē.s. de exitu dubitatur ſunt nanq̃ qui dicunt Chriſtum naſcendo ſeruaſſe qui dem clauſtra pudoris: ſed tamen per id clauſtrum exi uiſſe: neq̃ eñ vt ſupra meminimus/ aliter concæderetur eſſe natus. Sunt qui id non curent dicentes poſtq̄ exiuit ſalua virginitate non minus potuiſſe prodire aliunde: ſi cut quando ad diſcipulos intrauit ianuis clauſis tam po/ tuit intrare per alium q̄ per ianuæ locum. Illud autem quod dixit Deus ad Ezechielem de porta orientali / q̄ s. clauſa eſſet: & ſolus princeps tranſiret per eam Hie ronymus exponit de intellectu ſcripturarum per ſolum Chriſtum aperto ſed tamē quia quidam volunt de bea tiſſima Virgine hoc fuiſſe dictum q̄.s. Chriſtus intraue rit exiueritq̃ per eam/ reſpondent id verum eſſe ſed viā illam non tamen obſeruaſſe: Sic eñ de Diuina maieſtate putandum eſt/cui nuda & aperta ſunt oīa. Addunt etiā q̄ ab iſtis ſenſibus myſticis expoſitionibuſq̃ allegoricis firma trahi non poſſunt argumenta: nam pro ingeniorū varietate mutantur: vnus enim per portam illam dicit in telligendū ſcripturarum intellectum: Alius beatam Vir ginē: alius introitum vitæ æternæ: quæ aperta eſt per Chriſtū: Vt ipe ī multis fratribꝰ teneret principatum. Sed his iā poſthabitis videamꝰ breuiter an gn̄atio hæc dicēda ſit naturalis an miraculoſa. Non ſum neſciꝰ An ſelmū in libro de conceptu virginali videri dicere miracu loſam potius q̄ naturalē: nos autē putamus ex parte mi raculoſam/ & ex parte naturalem: miraculoſam quo ad ea quæ ſpūſſctūs ſunt operatus: naturalem vero quatenꝰ

Mariæ virtus concurriſſe videtur. Ipſa enĩ vt dictum ē/ corpori formando materiã preſtitit: vteruz ſubminiſtrauit/alimentum prebuit: nouē menſibus fouit. Simili modo theologi dicunt theologiam partim naturalem reſpectu intellectus eam recipientis/q̃ habet naturaliter hanc capacitatē: partim ſupernaturalē reſpectu reuelantis. Et magiſter ſententiarum dicit Chriſtum ſi ad Dei operationem ſpectes/dici factum: Si ad matrē reſpicis/ appellari natum: Dicit enim Apoſtolus Natũ ex muliere factum ſub lege: ſupereſt vt aliquid de opinionis promulgatore ſubiungamus. Prius ergo notanduz ꝙ dogmatis huius inuentrix eſt mulier quæ ſpiritũ prophetiæ dicitur habere: & vitæ ſanctitate creditur precellere: ſed ꝓpter hoc tamē veſtigia non muto: ex propoſito non diſcedo. Scriptum eſt enĩ a Paulo apoſtolo ꝙ ſatanas in angelũ lucis ſe tranſſigurat: & ꝙ probare debemus ſpũs an ex Deo ſint/ & eatenus audiendi quatenus doctrinæ Chriſti ſunt cõformes: dicit item Paulus ſpirituũ diſcretionē donum eſſe Dei/nec omnibns concædi: Ex his profecto dictis reuelationes huiuſmodi reddũtur ſuſpectæ: nec eis leuiter adhibendæ ſunt aures. Vtrum autem Is qui iſta promulgauit ſit habendus hereticus vt volunt eius aduerſarij grauiter atq; atrociter eum inſectantes / dicam quod ſentio. Omnes tholagi concorditer aſſerunt & preſertim Guido ordinis mei qui fuit epiſcopus maiori cēſis & generalis inquiſitor hereticorum/ad veram hereſim plura concurrere/quæ hic ſubnectam. Primum eſt error in ĩtellectu circa aliqua quæ ſunt fidei: Nam ſi circa omnia erraretur/non iam hereticus ſed apoſtata diceretur. Dicitur autem in intellectu /quia quando erratur a ſola voluntate/peccatum quidem committitur/ſed peccans hereticus non conſtituitur. Item obſtinatio/ & in-

corrigibilitas: & hec eſt cōſumatio talis malitiæ: Addūt alij errorem in voluntate/ qui tamen compreheditur ī obſtinatione: poteſt etiā ad illud referri quod dicit Auguſtinus & habetur in decretis/ cauſa.xxiij.queſtione tertia/ vbi dicitur hereticū eſſe qui alicuius temporalis cōmodi & maxime Vanæ gloriæ principatuſq; ſui gratia falſas ac nouas opiniones vel gignit vel ſequitur: Accedo iam ad Petrum Videbat vir iſte modeſtiſſimus ſic ſentire propter tria. Primum erat q̄ mulierem illam celebrem faciebat ſanctitatis opinio: & magnam authoritatem ſibi conſciuerat non apud vulgus ſolum/ ſed etiam apud primarios ciues vrbis Bononiæ: adeo vt cu3 ad eā ibant viderentur ad quandam ſibyllam accedere. Secundum erat q̄ opinio videbatur ex reuerētia Chriſti proficiſci/ & magnam pietatem preſſe ferre Tertium q̄ putabat dictionem hanc Vterus poſſe extendi/ & improprie poni pro thorace. Legerat enim in hymnis eccleſiaſticis qui de hac conceptione faciunt mentionē / venerabilem illum vterum vocari aliquando viſcera/ aliquādo ventrem/ nōnunq̄ etiam aluū/ atq; clauſtrū/ vt eſt videre in hymno qui incipit. Quem terra pōtus æthera: Et his de cauſis permotus pendebat in hanc partem / citra tamen contumatiam: Semper namq; proteſtabat̄ ſi doceretur de errore pariturum ſe vtiq; ſaniori doctrinæ/ dicebatq; hoc modo Chriſti decꝰ ſe ꝓcurare: ſāctiſſimāq; eius Conceptionē honeſtare: magiſq; Deo honorē quærere q̄ humanā gloriam ſibi aucupari. In omnibus etia3 dictis ac reſponſis q̄uis eſſet ab aduerſarijs atrociſſime prouocatus/ mitiſſime/ modeſtiſſimeq; ſemper ſe habuit Audiui eum publice concionari: & videbatur mihi conſumatus orator/ ideſt vir bonus dicendi peritus. His igitur conſideratis iudico cum eo mitius agendum: & pro

heretico nequaq̄ habendum : & de eo poſſe dici illud Chriſti hæc infirmitas nõ eſt ad mortẽ Cito enĩ futurũ eſt Deo cuius honor procurator largiente/ vt ableget a ſe hanc febriculam: & recuperata ſanitate perfruatur. Ad rationes eius quæ re vera ſunt enerues & imbecillæ & a quouis etiã minus litterato ſolui poſſunt / nihil reſpondeo: Videtur enĩ per illas potius tẽtare voluiſſe/ q̄d aduerſarij reſponderent/ q̄ dictam opinionẽ confirmare Dum hæc dictarem ſuperuenerũt litteræ de litis terminatione: & vt mihi relatum eſt non fuit ĩpe petrus condemnatus: ſed tali ordine iudices proceſſerunt : Conuocatis enim ex omnium religioſorum ordinibus viris theologiæ peritis queſtio fuit propoſita/ & ad dubium examinandum tempus aſſignatum . Demum ſecundum reſponſa eorũ lata eſt ſententia: Atq̄ ita Romæ ſicut prius fuerat Mantuæ/ damnata eſt opinio/ Ipſe vero Petrus benigne abſolutus/ atq̄ dimiſſus.

F I N I S.

¶F. BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI. FRATRI HIERONYMO DE MEDIOLANO EIVSDEM ORDINIS. EPISTOLA DE CAVSA DIVERSITATIS INTER INTERPRETES SACRE SCRIPTVRE.

S Cribis Hieronyme frater chariſſime me in tractatu quem contra nouã opinionem de loco generationis Ieſu Chriſti nuper ædidi/promiſiſſe quandoq; declaraturũ cur inter interpretes ſacrarum ſcripturarum ſit/vt apparet/tanta diuerſitas: & dicis te ſummopere id deſiderare: rogaſq; vt huic voto tuo velim ſatiſfacere/& onus hoc aſſumere/ea preſertim de cauſa/vt ſanctiſſimo patri Hieronymo ſuppetias feram/qui quottidie lacerat̃ ab hebreis inuerecunde temerarieq; dicentibus ipſum inconſulte tale onus ſubijſſe: cũ hebraici ſermonis eẽt ignarus: Fateor id verũ eſſe qđ ais de hebreis: & ſæpenumero nõ ſine graui ſtomacho taliter calumniantes audiuiſſe me memini/mecũq; dixiſſe Virgilianum illud: Exoriare aliquis noſtris ex oſſibus vltor. Propterea mi Hieronyme ſi parem me agnoſcerem tali negotio/non eẽt mihi opus hortatore: ſatis enim ſum ad hanc pugnam animatus/& tam indignis latratibus ſatis prouocatus. Sanctiſſimum patrem Hieronymum tam magno tam excellenti ingenio Virum perdiſcendæ linguæ gratia tam diu

inter hebreorum doctiſſimos. verſatum/tam longo trāſ-
ferendi ſtudio exercitatum dicunt ignoraſſe hebraicam
linguam/quam pleriq; noſtræ ætatis homines pauculis
annis/& mediocri cum labore didicere. Quorum vnus
eſt Iohannes Reuelim: qui nuper grammaticam hebrai-
cam fecit latinam/& nobis ſua vigilantia munus hoc cō
tulit/vt poſt pri̅a elemēta p̄ceptorib⁹ hebreis nō egeam⁹.
Septuaginta interpretes quorum hiſtoriam ſcripſit Ari
ſteas/ſub Eleazaro ſūmo ſacerdote/fuere doctiſſimi: con
ſtat tamen eos in pleriſq; defeciſſe: & nullus hebreorũ
in eos inuehitur. Ruunt omnes contra Hieronymum: re-
lictis omnibus alijs totum belli pondus vertunt in eum.
Tamen Hieronyme ne te patiar tādiu eſurire/faciam te
participem micarum paucularum quas ſub doctorū mē
ſis collegi: & ex quibuſdam paucis locis/preſertim ex
vno pſal. verſiculo quem quottidie legimus tibi oſten-
dam/vnde pro maiori parte videt̃ emanaſſe talis diſcor-
dia: & ne multis te morer ſic habeto fere totam hāc di-
uerſitatem ex ſimilitudine quadam valde captioſa pro
fluxiſſe. In canticis Canticorum capite primo damna-
tur ab hebreis noſtra tranſlatio/ī qua ſic legitur: Melio
ra ſunt vbera tua vino: Aiunt enim dod דוד cum vau/
quæ illo loco ponitur ſignificare non vbera ſed dilectio
nem: Sine vau autem ſignificare vbera/ſiue mamillas:
& volūt illic legi debere dilectiones. Ecce quomodo ex
vocum ſimilitudine tanta ſit illic iſta varietas. At dices
fortaſſe debuiſſe interpretes non voces attendere: ſed or
tographiam diligenter inſpicere: reſpondetur ex vocum
ſimilitudine Codices quoq; fuiſſe variatos/& librario
rum vitio talia errata paſſim inoleuiſſe. Venio ad pſal-
mi centeſimi noni verſiculum qui quottidie eſt in ore ca-
nentium. Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplen-

ſplendoribus ſctõrũ ex vtero ante luciferũ genui te: In greco idẽ legit̃ μιτὰ σου ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμίρα τῆσ σου δυνάμιωσ ἐν ταισ λαμπρότησι τῶν ἁγίων σοῦ ἐκγατρὸσ πρὸ ἑωσφόρου ἐγιννησασε. Et hæc exiſtimatur ſeptuaginta interpretum fuiſſe trãſlatio: ideoq́ credenda eſt fuiſſe conformis hebreorum libris qui tunc legebãtur. Et ex hoc ſequitur codices hebraicos vel fuiſſe tũc varios: vel poſt illud tempus fuiſſe mutatos. Lõge enim aliter tempore Hieronimi legebatur/ & nunc quoq́ legitur vt ex eius tranſlatione/ & ex ipſis hebreorum libris oſtenditur. Vbi tunc erat haimecha/ nunc eſt hammeca: primum ſignificat tecum: Secundum populus tuus. Vbi tunc erat nediuot/quod eſt duces vel principes: nunc eſt nedauot quod eſt ſpontanei vel vltronei. Vbi tunc ſcribebatur be adre vel adere: nunc ponitur be arere. primum ſignificat in ſplendoribus vel ornamentis: Secundum vero in montibus. Vbi prius erat Ielidticha quod ẽ genui te: nunc eſt Ialdutecha quod interpretatur Adoleſcentiæ tuæ. Ecce Hieronimæ q̃ta diuerſitas ex ſimilitudine tum dictionum tum litterarum ẽ introducta. Mille tales loci poſſent afferri ex ſcriptura ſacra/ qualis etiam eſt ille in pſalmo. xix. in quo vulgata æditio habet/ foderunt græci codices ωρυξαν quod eſt idem Hieronymus dixit circundederunt: proquo in hebreo fuit olim Caru / quod predicte interpretationes ſatis oſtendunt: Nunc autem eſt Caari quod vertitur ſicut leo. Aſpice quanta ſit ſequuta mutatio ſeu per errorem caſu acciderit /ſeu per fraudem de induſtria fuerit a iudeis excogitata. Ab ipſis iudeis audiuiſſe me memini fuiſſe olim duos hebreos linguæ ſuæ peritiſſimos quorum vnus Ben Neptalim: alter Ben aſer vocabatur & hos cum ſacras ſcripturas huiuſmodi varietati-

bus videre[illegible] reſperſas / ſuſcepiſſe aiunt curam cor-rigendi: & circa eas diu multumq́ꝫ deſudaſſe/vt in vnã omnia formam reuocarent: remanſiſſe tamen tandem ĩ pleriſq́ꝫ locis diſcordes: vt verificetur illud ãtiquũ Adagium / Quod capita / tot ſententiæ Ex hac deligentia duorum iſtorum ſupplantati fuerunt veteres tranſlatores: Nam ſublatis expunctiſq́ꝫ dictionibus primis quas noſtri tranſtulerant/ſimiles ſunt ſuppoſitæ/quæ ſenſuꝫ longe alium pepererunt. His adiunge ꝙ antiquitus Iudei ſcribebant ſine punctis ſicut nunc quoq́ꝫ ſcribunt pentateuchũ quo vtuntur in ſynagogis. Poſtmodum excogitarunt puncta & virgulas/quæ vocalium vicem gerunt: ſcribunt enim hebrei non nunꝙ conſonãtes ſine vocalibus/quo fit vt neſcias/niſi perꝙ familiarem habeas ſcripturam quomodo ſit legendum. Nedanot/ & Nedinot duæ dictiones ex iam ſupradictis ſcribuntur hiſdem litteris: & ſi puncta non addantur / liberum eſt proferre vt lector voluerit: punctis vero addictis libertas aufertur/ & legendi licentia cohibetur: Habent inſuper hebrei quædam elementa ſibi inuicem ita ſimilia lectoremq́ꝫ interdum adeo fallentia vt quid legat neſciat: ſicut caf. bet. iot. vau. res. dalet. Habes exemplum ex duabus dictionum ſupradictarum. s. adere. & arere. Habeo ego librum hebraicum pſalmorum manu exaratum : habeo & impreſſum . In primo arere cum r. in ſecundo / adere cum .d. notatum eſt. arere autem Significat montes : adere ornamenta vel ſplendores : quo factum fuit vt aliqui tranſlatores dixerint in ſplendoribus/vt habet noſtra communis æditio: aliqui vero ĩ mõtibus vt Hieronym⁹. Dũ hæc mecũ meditor ſupuenit ꝗ diceret ĩ pſalmo octuageſimo quarto ꝓ eo qđ nos dicim⁹. Et ĩ eos ꝗ cõuertunť ad Cor/meli⁹ dici a græcis

καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ᾽ αὐτόν.Quod
eſt et inconuertentes cor ad eum mox ad Codicē hebrai
cū me cōuerti reperiq; ſcriptū. וְאַל יָשׁוּבוּ לְכִסְלָה
veal iaſubu lecbiſla Quod interpretatur/& non cōuer
tantur ad ſtultitiam.Aripuiq; mox Hieronymi tranſla
tionē ad Cromatium / quam teſtui hebraico repperi cō
formen.Et ecce dum cogito vnde vecordes hi / cor illud
traxiſſent/quod non ſit in Hieronymo neq; in hebreo:
Verti oculos ad.Caſ.quod ponitur pro.Le. in principio
dictionis.chiſlab.& manifeſte deprehēdi translatores
het.pro.caſ.poſuiſſe/& litterarum affinitate deceptos
ex Le.& caſ.in het.conuerſa feciſſe Leb.quod cor ſigni
ficat:Et ſic ex parte ſtultitie cor illud emanaſſe. Eſt igi
tur ſole ipō clarius/vel interpretes erraſſe/vel textꝰ poſt
modum immutatos fuiſſe. At quia difficille adduci poſ-
ſum vt credam ſeptuaginta quorum trāſlatione græci
vtuntur caſ.a het diſcernere neſciuiſſe.puto magis textꝰ
deprauatos:ſed vt cunq; res ierit/hunc quoq; ſimilitu-
do errorem fecit.Sed hic eſt altera fraudis occaſio/nam
ex aleph & lamed ſine punctis non minus fit. el. quod
eſt/ad prepoſitio/ꝗ al.quod eſt negatio.qui volunt. el
ideſt ad ſupponūt duo puncta:quibus vero placet non/
virgulam ſubſcribunt.Hieronymus al.& caſ.repperit ſi
cut modo ſcribunt hebrei.Alij el/& het/ vel reppererūt
vel ita ſcribendum legendumq; putarunt. ſic vtraq; le-
ctio ſaluari poteſt.Sed vtra ſit verior quia ſciri non po-
teſt ſequimur coniecturas.Poteſt iam tibi innotuiſſe ac
perſuaſum eſſe varietatem ſcripturarum ex ſimilitudine
vt ante dixi profluxiſſe.Perſuadeo hoc idem per noſtra
exemplaria. In vltimo capite Euangelij Iohannis fere
omnes legunt Simon Iohannis diligis me.cum ex codi-
cibus græcis & ex commento Cyrilli patriarchæ alexā-

drini Carmelitæ noſtri manifeſte conſtet/Iona/non Iohannis legi debere. Quod alteri loco conuenit: vbi Chriſtus dixit. Simon bar Iona. i. Simon fili Iona. Capite eodem legitur: Sic eum volo manere donec veniam: Quod ſic occupauit mentes latinorum/vt veritatem audire nullo pacto velint: & hinc deprehenditur vis cõſuetudinis de qua dixit Ariſtoteles ĩ methaphyſicis Quod plerique propter conſuetudinem audiendi fabulas reſiſtunt veritati. græce ſic legitur εαν αυτον τελωμενειν Quod ẽ ſi eum volo manere: εαν. enĩ in ſi & non in ſic trãſferri debet. Sed ſimilitudo fecit hoc vitium/quod ſine græco exemplari non poteſt curari. Euangeliſta. enim Iohannes euangelicam hiſtoriam græce cõſcripſit/ad quã oportet haberi recurſum. In pſalmo quoque quadrageſimo primo vbi legitur/ Sitiuit anima mea ad deum fontem Legi debet fortem: nam in hebreo eſt. Quod fortem ſignificat: & ſeptuaginta interpretes ισχυρον ideſt fortem traduxerunt. Subijciam tranſeunter alium locum in quo frequenter erratur a noſtris In Canticis Canticorum Capite ſexto & ſeptimo ponitur Sulamith nomẽ mulieris/nos corrupto vocabulo. L. in. n. commutantes dicimus Sunamit/vel ſunamitis: Sunamit autem per n. cognomen fuit Aiſag puellæ quæ cum Dauid quondã decrepito dormiebat vt legitur in principio tertij libri regum. Alia quoque cauſa poteſt adduci. Sunt enim apud hebreos quædam dictiones æquiuocæ/ſeu pluriuocæ quæ appellãtur a græcis homonymæ quando. s. correſpõdet vna multis rebus appellatio: propter iſtas etiam non parua tranſlatores ligat perplexitas: adeo vt ſæpius allucinentur: ſicut accidit viatoribus cum in locum multiuium ſunt redacti. Affero huius rei ſolum hoc exẽplum Iad ſignificat prophetiam/Conſilium/virtutem ripam/

latus/locum/manum: nonnũq̄ ēt pro incruſtatura legi- mus poſituʒ: vt Exodi vigeſimoſexto capite reperitur. Iſtis adiungam tanq̄ Corollarium/& hos duos locos: in quibus quottidie/& qdem turpiter erratur a noſtris In pſal. cxli. nos legimus/viduam eius bn̄dicens bn̄dicā/ Vbi nullo modo vidua legi poteſt: error iſte venit a græ cis natus ex ſimilitudine duarum dictionum. ſ. θηρα & χηρα. prima venatio/ſecunda vero vidua interpretatur: qui ergo viduam tranſtulit χηραν in græco ſcriptum in uenit/quæ lectio nullo modo ſtare poteſt/quia Zeda le- gitur ab hebreis: Zeda autem viaticū/vel venatio inter- pretatur/non vidua/quæ hebraice dr̄ Almana. Alius itē error venit a græcis/nam in pſal. lxxxvi. legitur a nobis Nunqd Sion dicet. qui ſic tranſtulit ſcriptum in græco reperit. μητι, quod eſt Nūquid. Alibi legitur mater ſion & qui ſic tranſtulerunt/μητηρ/in græco reppererunt Neutrū aūt pōt defendi: nam in hebreo eſt/vle/vel vl, Zion: qđ eſt ad Sion. Legi ergo debet vt tranſfert Hie- rony. Ad Sion aūt dicetur: vel/& ad Sion dicet̄. Qui- bus fit vt verū ſit qđ dicit Hieronymus. ſ. trāſlationem eſſe opus p̄iculoſum/& obtrectatorū latratib⁹ patens: & varietatē iſtā nō prouenire vt iſti calūniant̄ ex igno rātia/ſed ex ipſa rei natura difficili ītricata atq̄ p̄plexa qualis eſt via p̄ loca ſenticoſa lubrica ac ſalebroſa. Hēs mi Hieronyme & ſi non fortaſſe totum quod optabas/ ſaltē qđ ego in p̄ns aliūde occupatus potui preſtare tuæ charitati. Concludam ergo illo Horatiano.

Viue vale. ſi quid nouiſti rectius iſtis.
Candidus imparti: Si non his vtere mecum.

F I N I S.

APOLOGIA.

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI. CONTRA EOS QVI DETRAHVNT ORDINI CARMELITARVM AD REVEREN. DO. SISMVNDVM GONZA. SAN. RO. ECCLESIE CARDINALEM EIVSDEM ORDI. PROTECTOREM APOLOGIA.

D Oleo Reuerendiſſime. Pater ac Illuſtriſſi. Dn̄e q̄ non tā occaſione inducar/q̄ neceſſita compellar reſpondere maledictis improborum: & q̄ contra morem ac inſtitutum meum compellar rixari/& videri litigioſus: quod vicium a teneris annis ad hanc vſq; etatem neſciebā: Apprehendam ergo ſtilum: & qđ coram loq̄ nō datur/litteris cōmittā: vt ingrediatur ſermo per oculos/cui negatur intrare per aures. Patienter ergo ferto/ſi importune te adorior/ſi intempeſtiue te interpello/ſi nugis te onero: Nolumus litteras tibi eſſe moleſtas Iube eas ſilere/differ arbitratu tuo eas legere/quouſq; earum iucunda ſit lectio: Eſt hæc in epiſtolis maior cōmoditas/q̄ in viua voce/q̄ lectoris arbitrio loquuntur & ſilent. Tecū ergo paulum expoſtulabo/& nō meæ laudis gratia/ſed ꝓ gētis meæ deffenſiōe/quā nō poſſū ſine cl'pa īdeffenſā relinq̄re/pauca ſubinferā: q̄ ſi ī hoc certamīe quicq̄ mali exēpli forte videbit/ī litis authores retorq̄to. Nos eī nō

ad offendendum ſicut ipſi : ſed ad deffendendum arma ſuſcipimus: non mittim⁹ in eos tela/ſed poti⁹ repellimus in nos miſſa. Q đ ſi inter repellendū quēquā eorū feriri cōtigerit/faciet hoc caſus/ nō nocēdi aīus: diſplicet vel mi nimū eorū p me læſū iri: nec minus ægre fero ꝙ nomen Innocentiæ cogar amittere/ꝙ̄ ꝙ nos videā tātis eorum patere calumnijs. In digeſtis de iuſtitia/lege/vt Natu ra Florentius ita inquit: Iure hoc euenit/vt quod quis ob tutelam ſui corporis fecerit/iure feciſſe exiſtimetur : & cum inter nos cognationem quandam Natura conſtitue rit/conſequens eſt hominem homini inſidiari nefas eſſe. Sic lex. Quod ſi hoc licet vnicuiꝗ pro ſui defenſione/ Quid pro ſuorum omnium & pro religionis ſalute lice bit? Audies res nefariam/nauſeoſamꝗ ſubſannatem, ple nam iniuriarum, plenam ſcurrilitatis. Et vtinam mētiar/ euidens facinoroſæ mentis indicium. Hæc eſt īuidorum ſuperborumꝗ hominum Cōſuetudo ſupraꝗ dici poteſt fœda/ſupraꝙ̄ ferri poſſit oneroſa/vt illi quia proximo rum bonis offenduntur/Hi quia certant videri Celſio res/ſemper moliantur ea conuellere ſi poſſunt/vel obſcu rare/ſi non poſſunt/quibus ſuperari videntur ab alijs. Iā totus fere Chriſtianiſmus intelligit & eſt tam noſtris ꝙ̄ alienis notatum annalibus/apoſtolicis etiā litteris ap probatum ſacrum ordinem noſtrū Beatiſſimæ Dei Ge/ nitricis Mariæ titulo inſignitum. Sed quoſdam homines fecit ſua malicia tam linguaces/tam ingenioſos ad cauil landum/tam verſutos ad ſugillandum/vt nōnullos ſim plices/& idiotas garrulitate ſua prouocent ad creden dum Mariam quæ in noſtro ſcribitur titulo fuiſſe illam ægyptiam meretricem/quæ poſt ſpurciſſimam vitæ ob ſcœnitatem ad ſe tandem reuerſa more Magdalenæ ve nit ad Chriſtum & per longam grauemꝗ pœnitentiā

facta eſt de illarum numero meretricum de quibus Chri ſtus dicit Meretrices precedent vos in regno cœlorum. Vide queſo Pater Reuerendiſſime. Si homo iſte iocatur quanta ſit in ioco illeberalitas q̃ta petulantia/quanta ob ſcenitas. Si ſerio loquitur/quanta ſit in eius verbis acer-bitas/in itellectu obſcuritas/q̃ ſit atrox & amarũ iſtud ſcõma/quanto igne flamigeret iſta phalarica: profecto his conuenit illud pſal. Exacuerunt linguas vt ſerpentes: & illud. Non eſt in ore eorum veritas/Cor eorum va-num eſt/ſepulchrum patens eſt guttur eorũ/linguis ſuis doloſe agebant. & quomodo bone Deus nõ extimeſcunt illud pſal. Perdes omnes qui loquuntur mendatium: Sed dubito verificatur illud in eis: Excecauit eniꝫ eos malicia eorum. O nos infelices in quos annos lapſi ſumus in quã temporum calamitatem iam peruenimus? Certe in eã de qua predictum eſt. Refrigeſcet charitas multorum. O lamentabile morum excidium/o virtutum iacturam de plorandam. Qui debent eſſe ſal terræ/Lucerna accenſa ſuper candelabrum/& Ciuitas ſupra montem poſita ad condiendam terrenam inſcitiam ad fugandas ſæculi tenebras/ad piorum innocentiam ꝓtegendam facti ſũt inſulſi & obſcuri/& ammiſſis diuiæ gratiæ muris diſ ſipati/ſolo æquati/funditus euerſi/mutatꝰ eſt color op-timus: defecit ſanctus/diminute ſunt veritates a filijs ho minum. Sed gratias ago Deo meo q̃ vt cunq̃ res eat/ tandem ſapientia vincit maliciam. Nam in ſummorum pontificum priuilegijs/& precipue Sixti qui nos miri-fice ſtuduit decorare/nõ dictum eſt Mariæ ſimpliciter Sed additum eſt dei Genitricis quod græce dicit̃ Theo tocos. Sunt eiuſdem rei plura teſtimonia: Legimus eniꝫ in antiquis hiſtorijs quas viri litteratiſſimi non ſolum noſtræ profeſſionis/ſed etiam extranei ſcripſerint pa-

tres noſtros non Carmelum Nabal/ſed Carmelum Heliæ inhabitaſſe/ qui eſt inter Iudeam/ & phœniciam in diœceſi Cæſarienſi: & in eo cōſtruxiſſe ſacellum matri Chriſti paulopoſtq̄ e vita migrauit: & fuiſſe ſacellum illud a paleſtinis & phœnicibus/galileiſq; gentibus celebratum/& in ſumma ſemper habitum reuerentia/vtpote quod exſtimabatur ædium Mariæ primam eſſe. Quo factum eſt vt populis in eam appellationem cōſentientibus ab eo ſacello cognomen habuerint/& merito quidē/ decuit enim eos tantæ Virginis titulo inſigniri/ qui primum ei templum dedicarunt. Ioſephus antiochenus in ſpeculo perfectæ militiæ eccleſiæ primitiuæ ſic de nobis inquit. Perfectorum militum Chriſti Coadiutores ſurrexerunt ſtrenuiſſimi Viri ſolitarij/contemplationiq; deditiſanctorum prophetarum Heliæ & Heliſei imitatores/qui de monte Carmelo deſcendentes per Galileam/ Samariam/& Paleſtinam fidem Chriſti conſtantiſſime ſparſerūt: Quiq; in virginis Mariæ honorē in Carmeli mōtis decliuio fabricātes oratoriū ſaluatoris matri ſpecialiſſime ſeruierunt. Legimus ēt/& Barptolomeus. Platina meminit in vitis Pontificū Honoriū quartū voluiſſe patres noſtros pro palijs variatis atq; virgatis/q̄bus more Paleſtinorum vtebātur/veſtiri candidis in ſignum puritatis Beatiſſime Virginis/cuius titulo erant inſigniti. Quod futurū aliq̄n multo ante Deus oſtenderat. Nā vt recitat Petrus Comeſtor ſcholaſticæ hiſtoriæ ſcriptor/ſabacha pater Heliæ nondum nati vidit in ſomnis viros candidatos ſe inuicem ſalutātes. Sed de his iam ſatis: Sublata eſt iā verbi æquocatio/obſtruſus eſt aditus his offucijs. Qua via deinceps inſidiaberis nobis/ o noſter Zoile quicunq; es/qui non prohibes linguā tuā a malo/nec cohibes labia ne loquantur dolum? Sed quid

non audet diruere ſuperbia? Quid coinquinare non pergit Inuidia? Aiunt rurſum nos gentem obſcuram regulam non habere ab eccleſia approbatam: Piiſſime Deus Quod genus hoc hominum? Quæue hunc tam barbara morem obſeruat patria? Hoſpitio prohibemur harenæ Gens heri aut nudiuſtertius nata non veretur fratres noſtros antiquorum patrum reliquias taxare tam irreligioſe tam inhumane/vt nihil religionis pre ſe ferant/nihil humanitatis videantur habere. Regulam dicunt nos non habere: Ante Chriſti aduentũ regulam habebamus quã diſcipuli Heliæ filii prophetarum obſeruabãt. Poſt Chriſti aduentum pro vitæ regula ſemper habuimus Chriſti euangelium/acta/ & epiſtolas apoſtolorum. Hanc eandem regulam habuit Baſilius/habuit Auguſtinus: habuit Bñdictus: Vñ didicit Franciſcus quæ obſeruãda dedit diſcipulis? forte ne excogitauit a ſeipſo? Nõne accepit ex euangelio? Nõne Euangeliũ eſt approbatum? Quam regulam hẽbant Paulus & Antonius in ægypto: Hilarion in Aſſyria: Benedictus in Italia/eandem nos habebamus in Carmelo/in montanis Iudeæ/in tota Aſſyria/in ægypto/in Arabia/in Phœnicia/in Cypro. Accidit ſub Chriſto qđ & añ legit accidiſſe: quãdiu ei vixit memoria diſciplinæ Adæ/nõ erat opus hominibus alia lege. At vbi ſubrepere cœpit obliuio: & lux primitiua veritatis extingui / pro face iam finita prolata eſt altera lex. ſ. Moſaica / quæ vſq; ad Chriſtum nobis luxit. At vbi venit plenitudo temporis / & ſol Iuſticiæ Chriſtus apparuit / iam non facibus non lucernis non luce mendicata nobis opus fuit: ſol enim emicuit & omni tenebrarum expulſa calligine cuntis gentibꝰ dies illuxit. Tunc fides / tum charitas/ tum religio/tum pietas/non per vrbes tantum & caſtella ſed per nemo

ra ipſa per loca deſerta arida & inaquoſa longe la-
tæq; floruerunt. Tum erat paſſim vnus vitæ modus/
vna morum regula/vna forma ſanctitatis vbiq;. Tūc
martyres venerunt: Virgines prodierunt / monachi/
heremitæ/& anacoritæ pullularunt. At vbi paulum
feruor intepuit / nubes quædam Suborta eſt.i.obliuio
primæ ſanctitatis: quæ ſolem aliquantiſper obſcurauit
Prodierunt mox doctores: qui varijs doctrinis ſoli. i.
Chriſto ſuccurrerunt. Tum plerią; Laici religionis ſtu-
dioſi lucem a doctoribus acceperunt / quam ab ipſo ſo-
le primi capiebant. Hinc ſunt egreſſæ regulæ iſtæ quas
iſti dicunt nos non habere. Sed de hoc rurſum paulo in-
fra dicemus redeo ad propoſitum: Nos vocant genus
ignobile/quorum fuit vt antedictum eſt/ tam antiquum
tam illuſtre principium/ vt ex ea ſaltem parte cunctis
religionum ordinibus (quod ſine inuidia dictum ſit)
non ſolum poſſimus/ſed etiam debeamus anteferri. Nos
reſpiciebat Hieronymus. cum dicebat: Princeps noſter
Helias/ dux noſter Heliſeus/ duces noſtri filij prophe-
tarum. Quid ſi dicerem, ipſum Hieronymum / ipſum
quoq; Baſilium qui monachis orientalibus regulam ſcri
pſit/ fuiſſe de noſtris? Riderent forte iſti / qui ꝙ cœci
ſunt/& hiſtoriarum penitus ignari/nos appellant gen
tem obſcuram / Cœcis omnia videntur obſcura: Ta-
men hæc vera eſſe Authores idonei prodiderunt. Quin
& Iohannem baptiſtam noſtris aſcribunt: quod &
videtur Chriſtus innuere cum de ipſo dixit Et ſi vultis
ſcire ipſe eſt Helias: huius quoq; ſignum eſt ꝙ inter du-
os Helijæ diſcipulos Heliſeum.s & Abdiam fuit ſepul
tus. ſed nolo in preſens plura congerere: nec plures mer
ces in nundinas ferre. Reperimus & in promptu omni-
bus eſt / & oculo ad oculum poteſt videri / Leonem

quartum pontificem maximum largas indulgentias no‑
ſtris benefactoribus elargitum/quem conſtat pontifica
tum geſſiſſe anno ſalutis noſtræ octingenteſſimo quiqua
geſimoquarto: Franciſcum vero et Dominicū viros qui
dem ſanctiſſimos conſtat circa milleſimum ducenteſimū
annū floruiſſe. Quo fit vt artiſſimo iudicij articulo cō‑
cludi poſſit nos Carmelitas ſaltem ꝑ trecentos & quin
quaginta annos anteceſſiſſe Minores/ & Predicatores
hoc inquꝫ cōuinci poteſt ſcriptis & litteris apoſtolicis cō
tra quas nulla exceptio fieri poſſit. Ex hiſtorijs vero no
ſtris & alienis /quibus ſaltem tāta eſt fides/ quāta iſti
volunt dari ſuis: altiꝰ noſtra tēdit antiquitas. Vnde &
in ſexto decretaliū libro cum de religioſis domibus agit͛
poſt quorumdā nouorum ordinum mentionem ita legi‑
tur. Heremitarum autem ſancti Auguſtini & Carme‑
litarum ordines qui dictum hoc eſt lateranenſe Cōciliū
preceſſerunt/in ſolido ſtatu volumus permanere: Qui‑
bus verbis & noſtra antiquitas/ & approbatio ip̄a ſa
tis conſtat. Nam cū illic dicatur nos Concilium latera‑
nenſe preceſſiſſe/& nos debere in ſtatu ſolido permane
re/ compendio luculento & efficaci noſtræ vetuſtati te
ſtimonium fertur Sed ſunt nonnulli qui ſolito nō ſoldio
putent legendum. Verum gloſſema id parui putamus
Cū habeamus firmiorē apoſtolicū ſermonē/cui magis ī‑
hercere nos oportet. Nam Iohannes. xxij. in ſolenni priui
legio nobis conceſſo locum illum Decretalis exponit di‑
cens hoc pacto. Sacer ordo veſter in agro Domini diui‑
na diſpoſitione plantatus/& titulo Beatiſſimæ Dei ge‑
nitricis Mariæ ſpecialiter inſignitus/quem in ſtatu ſoli‑
do ſtabili et firmo volumꝰ ꝑmanere/ et reliqua. Ecce ꝙ
ſapiēter iſte ſūmus ecclīe pater duobꝰ adiectis noībꝰ id
eſt ſtabili & firmo/fecit clarū qđ ſimilitudo dictionū

obſcurarat. Quod ſi ſubinferat aliquis quem admodum ſolent pleriq́ nugari/ Cur ergo vetuſtatis locum nō tenemus? Reſpondemus futurū forte vt olim teneam⁹: poſſumus id ſperare/ qm̄ iure nobis eſt debitus: interea ſicut Chriſtus conſulit/ in loco nouiſſimo humiliter recūbem⁹ donec veniat qui nobis dicat/ aſcēde ſuperi⁹. Nec ad hāc preſidentiā multum anhellamus. Nā cū vt Paul⁹ inqt nō habeam⁹ hic Ciuitatē permanentē ſed futurā inquiramus ſtultum putam⁹ peregrinos in via de honore contēdere, qui ſolum conari debent in patriam cum ſalute peruenire. Aiunt nos gentem obſcuram/ quorū maiores vtſupra dixim⁹/ fuerunt Apoſtolorū Coadiutores/ ſamaritanorum/ galileorum/ & paleſtinorum Euāgeliſte. Quorū multos Lodouicus rex Francorum e Syriaco bello rediens ſecū adduxit ī Gallias/ vt eos haberet domi interceſſores/ quos foris habuerat coadiutores. Nos gentem ignobilem vocant Quorū multi ſunt ſancti Cōfeſſores Quorū multi fuerūt doctores eximij/ diſputatores acerrimi/ vt eorū ſcripta indicāt/ quæ adhuc extant/ et vbiq́ legunt̃. Alios breuitatis cauſa p̄tereo/ quattuor tres iſtos p̄terire non poſſum/ Cyrillum Alexandrinum antiquiſſimum/ qui in Concilio ephesino legem ferri obtinuit qua cautum eſt vt mater Chriſti Maria Theotocos ideſt Dei genitrix appelletur Et Cyrillum preſbyterum natione græcum/ qui per longum tempus in monte Carmelo legitur habitaſſe/ & ſpiritu prophetico claruiſſe. Accidit enim ſanctitati eius res dictu mirabilis/ & quæ nullo pacto ſit reticenda. Illo ergo miſſam celebrāte/ tabulæ duæ argenteæ litteris græcis exaratæ repente ſuper altare deſcenderunt/ quas completo ſacrificio ſumma cum religione/ quippe quas indicabat cœlitus ſibi miſſas/ accepit ac perlegit. Cum autem vidiſſet

eas multis obſcuritatibus inuolutas (fecit eas latinas) & miſit in ſiciliam ad Ioacbim abbatem Floriacenſcem: q ſcripſit in eas Commentum / multa inde eliciens ſupra futuris religionum ordinibus/ & ſuper venturo eccleſie ſtatu / & precipue ſuper ordine Minorum / & Prædicatorum/qui paulo poſt pullularunt. Et ne videamur iſta ſomniaſſe/quod Tabulæ iſti forte dicturi ſunt/lege librum Barptolemei Piſſani/ quem ſcripſit de laudibus Beati Franciſci: Ibi videbis fieri mentionem de omnibus quæ dixi/de Cyrillo/ de Ioacbim/ de tabulis/ & de omnibus vaticinijs antedictis. Venio ad tertium Angelum martyrio coronatum / qui preter ſanctimoniæ Splendorem claruit etiam ſpiritu propbetiæ: & multa de futuris vera predixit / preſertim de regno Turcorum ampliando: de re. p. Cbriſtianorum affligenda vſq; ad ea tempora quibus turci in Italiam peruenerunt: quæ omnia fuerunt bac tenus adimpleta Hunc virum ſanctiſſimum Romæ quondam repertum beatus Franciſcus ita eſt veneratus / vt proſtratus in terram pedes eius ſit deoſculatus/eumq; prædixerit martyrem futurum. Angelus autẽ mox vt ſurrexit eum intuitus in bæc verba prorupit. Beatus tu Franciſce qui Cbriſti ſtigmatibus es decorandus: Nec babent Minores pro Franſcici ſtigmatibus teſtimonium aliud magis idoneum: & buiuſmodi colloquijs fuit preſens Beatus Dominicus. Placet boc loco interſerere teſtimonium Cartuſienſis illius qui ſcripſit libellum de temporibus Faſſiculum temporum vulgo appellatum: bic recitãs geſta anni milleſſimi ducenteſimi nonageſimi primi ſic inquit ad verbũ: Nobiliſſima Ciuitas Aconenſis a ſaracenis deſtruitur: ac demũ deiferæ Mariæ in Carmelo monaſteriũ ad quattuor milliaria

Ciuitati vicinum ab eis igne crematur/fratribus i eo de gentibus perfidorum gladijs trucidatis.& tunc/proh-dolor/Ordo Carmelitarum meliſluum locum ex toto ꝑdidit/In quo a tempore Heliæ/& Heliſei prophetarū duobus millibus ducentis viginti & vno annis perſtiterant:Sic ille.Habes igitur Reuerendiſſime.Pater ex li-bello illo perq̄ vigilantiſſime lucubrato/& loci & originis/& antiquitatis noſtræ validū teſtimonium / quo duriſſimæ frontes conterantur:Subijciam hic tranſeunter quod idoneo loco legiſſe me memini/animas.ſ.fratrū illorum qui ſunt a ſaracenis tunc trucidati viſas in cœlū ab angelis deferri/& ad Chriſtum ire cum palma martyrij.Nos vocant gentem ignobilem Quorum pleriq; fuere patriarchæ/ vt de quo ſupradictum eſt Cyrillus Alexandrinus:vt Albertus patriarcha Hieroſolymita-nus:qui Carmeli montis monaſterium in melius erexit: & vetuſtate iam collapſum inſtaurauit:Regulā quoq; ſeu viuendi formam de Baſilij regula excerptam ante lateranenſe Concilium quando nouas religiões inſtitui non erat prohibitum/authoritate qua legittime funge-bantur fratribus dedit:Quam poſtmodum Innocētius Alexander/Nicolaus/Clemens/Iohannes/Vrbanus/Bonifatius/Eugenius/Sixtus/ Innocentius / & plures alij ſummi pontifices confirmauerunt.& dicunt hi tam im-pudenter nos regulam non habere. O genus hominum preceps & incircūſpectum/adeo improuidi ſunt/ & inconſulti vt ineptijs ſuis nos impellant ad ſuam ignomi-niam detegendam:& ſimiles vento qui dicitur Cœcias ad ſe ſtolide nubes alliciunt.Scimus qui regulam habeāt propriam.ſcimus qui Communem.Minores propriam habent/quam Franciſcus . tulit/& Innocentius decla-rauit.Monachi nigri propriam:Heremitæ/& Canoni

ci ſancti Auguſtini.propriam Nos propriam. Prædica
tores vero propriam non habēt.Sed aliorum caſtris in
ſerti militant ſub communi duce Auguſtino.Abeāt ergo
hinc in malam Crucem quicunq; ſunt maledici iſti/ Sa-
tanæ Lictores/alienæ famæ Sicarij/Clauſtralis vitæ p
turbatores/& piarum mentium Sæui carnifices. Re-
deo ad patriarchas.Iohannes patriarcha Hieroſolymi-
tanus ad hanc dignitatem ex Carmelo venit: ipſe anti-
quorum Carmelitarum vitas ſcripſit:incipiens ab He-
lija vſq; ad ſua tempora:& extat ad hunc vſq; diem li
ber ille/quem ego vidi/tenui ac legi. Adde ſupradictis
Petrum Thomæ patriarcham Conſtantinopolitanum:
qui poſt multas clades ſaracenis illatas/ipſe nanq; Ale-
xandriam ægypti vrbem nobiliſſimam cum Petro Cy-
pri rege Chriſto reſtituit.poſt multos libros catholice
& ingenioſe conſcriptos iacet in Cypro Famauguſtæ
ſanctitatis opinione diffamatus. Nos vocant ignobiles
qui olim dum Aſia/& Aphrica Chriſtum ſapiebant in
regionibus illis/vt in noſtris annalibus continetur habui
mus ſeptuaginta & amplius mōaſteria ampla pulcher
rima. atq; magnifica: inter quæ erant fere omnia loca
quæ Chriſtus & mater eius ſua conuerſatione celebra-
runt. Quod ſi vicio dant q ea perdidimus: vicio dent
reipublicæ Chriſtianæ/q ea regna iamdiu ammiſſerit/
& ammiſſa recuperare nondum curet.Habeo apud me
Decretum Gotfredi/qui capta Hieroſolyma de Syris
triumphauit,ſuper quadam pietate quam omni ſabbato
iubebat exhiberi fratribus noſtris qui tūc incolebāt mō-
tana Iudee/per quæ trāſiuit Maria cū ad ſalutandum
Eliſabet ſe conferret.Floruit autem Godfredus circa an
num Chriſti milleſimum centeſimum ante Franciſcum
& Dominicum ſaltem annis centum.Attulit autem de-

cretum hoc ex Cypro cum quattuor bullis romanorum pontificũ in fratrum noſtrorum fauorẽ ad patriarchas hieroſolymitanos olim miſſis/frater Iordanis mãtuanꝰ ordinis nr̃i qui loca terre ſanctæ viſitauit: & ad videdas pyramides regum ægyptiorum Mẽphim quondã vrbẽ clariſſimam/modo Chairum appellatam vſq; peruenit. Accidit nobis quod & Baſilij monachis: Baſilij mq̃ mo nachis/propoſito viuẽdi/& habitus affinitate nobis iun ctis. Nam ipſi quoq; eiſdem de cauſis/hoc eſt ob frequen tes barbarorũ icurſus/& ob deſolationem fidei noſtræ plurima & opulentiſſima monaſteria in Cappadocia/ in Thracia/in Græcia/in Phrygia/& i Cycladibꝰ iam pridem ammiſere. Noſtri ergo patres vel ſola antiquita te venerabiles ex eorum numero ſunt qui in vineã patris familias euangelici pr̃ia hora venerũt Iuniores iſti, Mi nores/& Prædicatores vndecia hora cõducti ſunt/vna hora laborarunt/& cũ pares nobis a vineæ Dño facti eſſent/ipſi ſeſe nobis pretulerunt/qui portauimus põdus diei & æſtus. Quod ſi forte viſi ſumus hactenꝰ/aut nu mero pauciores/aut facultatibꝰ tenuiores/nil mirũ eſt: Sumus.n.extorres/ex proprijs ſedibus pulſi/palantes ac vagi rabiei barbarorum expoſiti: cæpimuſq; a paucis an nis hoc eſt a tempore predicti Lodouici regis Francorũ in Italia/in Gallia/in Germania in Hiſpania/& demũ in tota Europa frutificari: Et iam Deo pientiſſimo/& beatiſſima Dei Genitrice Maria curã nr̃i gerẽtibꝰ adeo coaluimus/inſtauratiq; ſumꝰ vt nos Caudices carioſi & iã ſenio & bello ac lõga peregrinatione cõſumpti cõuul ſiq; cum nouellis iſtis plantationibus poſſimus aliquãdo de paritate cõtẽdere/aliqñ de p̃ſidẽtia gaudere. & niſi miſericors Deꝰ reliqſſet nobis ſemẽ q̃ſi ſodoma fuiſſemꝰ extĩcti hoc ẽ ad vnũ oẽs extirpati. Noluit autem fidelis

de9 antiquã in nobis mutare ſẽtẽtiã: ſumus em̃ de filijs Recab/de qb9 ĩ Hieremiæ capite.xxxv.ita dr̃ Pro eo ꝙ obediſtis p̃cepto Ionadab p̃ris vr̃i/et cuſtodiſtis oĩa eius mãdata & feciſtis vniuerſa quæ p̃cepit vobis/ꝓpterea hæc dr̃ Dñs De9 exercituũ de9 Iſrl̃/ Nõ deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Recab ĩ æternũ ſtãs ĩ cõſpectu meo et hi diſciplĩs Heliæ poſtmodũ adhæſerũt. Accidit hoc ĩ nobis admiratiõe dignũ/et ꝓtectiõis Diuinæ manifeſtũ indiciũ ꝙ.s.more naſcẽtis ecclĩe ex ꝑſequutionib9 incremẽtũ ſũpſim9/et dũ extirpamur ꝓpagati ſum9 nulla nã ꝙ aliarũ/religionũ/quæcũꝙ illa ſit/p9 ſimilẽ ſuorũ calamitatẽ/poſt tale naufragiũ potuit tm̃ ſe ſe attollere: Sed multæ etiã ſpõte ſua quaſi d'ĩ gubernatiõe deſtitutæ corruerũt: Nos aũt poſt violẽtã depdationẽ/poſt tumultuoſam nr̃orũ non expulſionẽ ſolũ/ verũ etiã occiſionẽ poſt tantam barbarici furoris inundationem & bellorum incendia tam crudelia reuiximus: & quaſi ex tranſplãtatione magis aucti ſumus Factumꝙ videt̃ in nobis qđ in pſalmo dicitur. Et pertranſierunt de gente in gentem & de regno in populum alterum. Non reliquit hominẽ nocere eis/ et corripuit ꝓ eis reges. Nolite tãgere Chriſtos meos/et ĩ ꝓphetis meis nollite malignari: Qđ dctm̃ eo maxime cõgruit nobis/ꝙ Heliæ diſciplĩ ſicut teſtatur Regũ hiſtoria/filij ꝓphetarũ appellabãt̃. Nos ergo quõdã oriẽtales/nũc vero ꝓpter fidẽ catholicã ꝑ occidẽtẽ et ſeptẽtrionẽ ſparſi/ꝓpter euãgeliũ eiecti ꝓpter xp̃i nomẽ exules/tã ĩhũane tractamur ab iſtis / vt nos neꝙ recto dignẽt̃ ĩtuitu: Vua eorũ/vua fellis/et botr9 amariſſim9 Eſt aliđ mẽoratu digniſſimũ qđ ad vniuerſalẽ pietatis ꝑfectũ cupio cũctis eſſe notiſſimũ / idꝙ pꝙ̃ pauſis explicare conabor Nazaret opidũ magis illuſtre ꝙ̃ opulẽtũ vñ virgo maria gen9 traxit/nõ lõge diſtat a mõte car

melo: Quo factum eſt ſicut accepimus ab antiquis / vt patres noſtri filij prophetarum/Heliæ ſucceſſores cum Ioachim & cum anna Mariæ parentibus ſicut vicini ſolent/conuerſarentur: Et quia ſummopere ſtudebant mundi contenptui/& ante omnia more Heliæ & Heliſei cœlibatui ac Virginitati/Mariam infantulam/ quæ tam quoq; neſcio quid Diuinitatis pretendebat / ad nuptiarum abdicationem/& ad perpetuam continentiam ſic animarunt/vt virginitatis perpetuæ ſuſceperit votũ propterea Angelo Gabrieli legitur reſpondiſſe. Quomodo fiet iſtud/quia virum non cognoſco. Et quoniam mons Carmelus erat ſanctitatis nomine diſamatiſſimus accedebant illuc frequenter cum vacabat/ex vicinis locis religionis amatores viri ac mulieres/& preſertim cũ matre Virgo paruula/& iam adulta: & cum viris illis ſanctiſſimis quos authores habuerat ſancti propoſiti tantam familiaritatem contraxit / vt quotiens poterat vel ad eos accederet /vel eos ad ſe accerſiret ſub miniſtans etiam eis ſecundum facultates multa neceſſaria erant enim pauperes/ac mendici/contemplationi diuinorum penitus addicti. Poſt Chriſti paſſionem cum iam apoſtoli et p̄ſertiꝫ Iohãnes euãgeliſta cui fuerat a Chriſto cõmendata/pulſi a iudeis ad gentes tranſmigraſſent domuꝫ ſe retraxit: Naꝫaret peruenit / & frequenter veniebat in Carmelum quærens medicinam ſuo Cordolio familiariter alloquebatur viros illos/ curas eis ſuas explicabat/cum fiducia lamentabatur: & ipſi cum ea pariter affecti triſtabantur mutuo / & collachrymabant. reſtabat ei ſolum hoc ſolatium/non habebat alios cum quibus poſſet libere loqui/aperte lamentari: & mitigare ſuſpirijs mentis ardorem: Tandem moritura eos aduocauit: & in medio eorum tradidit ſpiritum/eos dep̄-

cans & ad iurans/vt haberent æternā ſui memoriā: Sepulturæ interfuerunt æternū vale dixerunt. Demum cū ſumma animi amaritudine reuerſi/mox ſacelli fūdamēta iecerunt/et Mariæ titulū imponentes / vt illuc quotidie tanꝗ̄ in Mariæ domum conuenirent. Et hoc vno ſolatio fruebantur/vt amantes ſolent ꝙ eius quam videre amplius non poterant/ domum videbant. Hinc ſicut antedixi factum eſt vt a loco illo cognominati ſint Fratres beate Marie in monte Carmeli Tu vide tu exiſtima/tu perpende/tu iudica Pater reuerendiſſime quāti debeamus facere titulum quem quidam obſcuri nituntur auferre. Sub hoc titulo militauimus Chriſto iā mille quingentos circiter annos/a morte.s. Mariæ ad hæc vſꝗ tempora: Sic vbiꝗ terrarum nuncupamur. Chriſti Vicarij/pontifices Romani ſic nos appellant. Et hoc illuſtriſſimum tituli decus vt patet intuenti noſtra priuilegia nobis confirmarunt. Videtur hinc ordinē noſtrū Iohā. Euangeliſtæ ſucceſſiſſe/qui poſt eū Mariæ dum viueret curam habuerit / & poſt mortem titulum eius hereditarit. Sint modo qui nos calumniantur / ſint qui conturbent. Dum modo Tu ſis qui nos diligas ac tuearis. Viue. Vale.

F I N I S.

.S.

.G.

·FATORVM·IMPERIO·
·S·
·B·
·GORGONIVS·HEROS·

BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI

AGELARIORVM LIBRI SEX. AD CONSAIVVM FERDINANDVM/AGELARIVM DVCEM INVICTISSIMVM.

O Mnia quæ volucri fugiẽs vertigine mũdus
C ircuit(op̄s ita res diſcriminat Auctor)
A ccipiũt mortalẽ bitũ/ſenſimq́ fatiſcunt.
H æc ea quæ a primo Cœli labentia motu
T p̄a mẽſurãt: & quæ ſua terminat ætas.
S i tamen inſpicias rerum incrementa nouarum
T am validum dum creſcit opus/genus omne futurum
I mmortale putes: & nil debere ſepulcbro.
H inc fœtura recens ignara volatilis æui
E t ſpe elata cauas Plutonem extendere fauces
N on videt: ac vitam ad manes iter eſſe ſepultos.
A ſt vbi iam fortes ſobolem prouexit ad annos/
E x templo mutata grauem Natura nouercam
I nduit: atq́ odijs prolem inſectatur adultam.
D eperit ex vultu roſeus decor. aſpera ſulcat
R uga cutem. fuluo quondam coma concolor auro
A ccipit inualidæ canos inſignæ ſenectæ.
N ec tamen eſt cunctis eadem mortalibus ætas.
N am deus in lucem cum res produceret/æuum
P rotulit & tempus. dedit immortalibus æuum

Ambroſia innectens illi caput: atq; Amarantho.
Occiduis tempus: diuiſum in ſæcula & annos/
In menſes fuſum atq; dies: quod imagine nunq̃
Cernitur integra: ſed pars abſcondita ſemper
Quæ ſequitur: quæ vero abijt/veſtigia tanq̃
Somnia quarũdam rerum peritura relinquit.
Et ſubiecta tribus fecit mortalia parcis.
Sunt quæ ſtare diu neget Atropos. iſta ſeuero
Mors atrox premit ingenio: raptimq; ſub vmbras
Corripiens elementa diu cohęuntia ſoluit.
Id flores herbæq; docent/quas parturit æſtas/
Quas abradit hyems glacialibus aſpera ventis.
Sunt medium ſortita modum quæ mitia fata
Eſſe diu/pluresq; ſinunt ſe extendere in annos:
Quale genus fruticum: quale eſt pecudumq; boũmq;.
Et quæcunq; natant vada cœco abſcondita ponto.
Sunt quibus ætatis dederint longiſſima Parcæ
Tempora concordes: Qualis vita illa parentum
Ante maris primam illuuiem/cum ſeram propago
Mirabatur auos/& anus tot ſæcula natas:
Ceu veteris regna illa Nini/quæ protulit vxor
Longe vſq; ad fines armata ſemiramis Indos.
Vt Romæ imperium/quod adhuc licet imbecillum
Atq; exangue/manet: bis denaq; ſæcula vincit.
Diui immortales: Deus immortalis: & ipſum
Immortale Dei Cœlum domus/axe citatum
Perpetuo/æterniſq; polis ſine tempore fertur.
Progenies nonnullæ etiam tranſmittere ſemen
In longos potuere dies. rerumq; videre
Occaſus ortuſq; alios alioſq;: ruinas
Regnorum/antiquas vrbes concedere fatis;
Ebullire alias. terrarum motibus amnes

H os ceſſare/illos naſci/mutata profundi
L ittora. Tanta ferunt æterno ſidera curſu.
V ſq; ſub infelix Maxenti Cæſaris æuum
S e tulit annorum locuples/ditiſſima vitæ
G ens antiqua Lagi/pharias dominata per vrbes.
L aomedonteæ ſoboles priameia gentis
V ſq; ad regna Titi longam extendiſſe ſenectam
D icitur/& molem immenſam cumulaſſe Dierum.
G ens vetus Aeneadum finem ſortita Nerone
A d ſtygios amnes & ad infima tartara pulſo
F ertur/vt excuſſa Lauri nemus aruit vmbra.
V na ingens domus heroum Lacedæmone nata
P aſſa/iram fortunæ omnem/paſſa omnia cœli
Q uæ ſunt cruda viris atq; inuida fortibus aſtra
Q ualia quæ magnum Alcidem/quæ Bellerophontem
A eſonidemq; Ithacæq; ducem tot caſibus actos
A ttriuere diu/ſupereſt: & clara potenſq;
F loret adhuc miſſa Europam propagine in omnem.
F undamenta illi ſic inconcuſſa/pedemq;
T am ſolidum magni ſtatuit Dominator olympi.
M e longæua virum recolentem ſæcula/& annos
A c generis pene æterni longa inclyta fama
T ot decora/& titulos paucis memorare volentem
T u rege/qui ſancto facis ac regis omnia nutu.
S umme Pater. Nec enim fas eſt ſine Numine talẽ
I re viam/& ſulcare breui vaſta æquora cymba.
E t q̃q̃ valeant a te hæc aliena videri/
V t pote quæ infami ſub relligione Deorum
F acta ſub inceſti Iouis infelicibus annis/
T u tñ Auctor eras/moderans terrã/æquora/& aſtra.
M ore tuo/terriſq; ſinens illudere manes.
N ec labor oblitus laudum nouus iſte tuarum eſt.

N anq; vbi tempus erit rebus miſcere profanis
S acra/tuum nunq̃ decus immortale ſilebo
N on ego Phœbeus Vates/nec delphica noui
L imina/nec tripodas/nec pulueruلenta recepi
E x nigris reſponſa adytis.ſequor ipſe triformē
P ane litans vinoq; Deum/cœloq; Tonantem
Ad Chriſtum ſtygio muſas ab appolline duco.

Parta vet᷑/terræ Pelopis pars magna,Laconū
S Regia/quo quōdam famæ ſplēdore per orbem
Claruerit/neſcire nequit qui legerit acta
I nclyta græcorum/magnæq; incendia Troiæ
A c res Thebanas: & clara Agamemnonis arma.
F ama refert Ageſilaum de ſanguine magni
H erculis in toto qui monſtra cobercuit orbe
D eriuatum/illic circunſtanteſq; per oras
I mperium tenuiſſe olim.primoſq; tumultus
S uſtinuiſſe ducum perſarum in græca ruentum
L ittora per Lelegas/halicarnaſſenſiaq; arua.
I pſe etenim graios animo prudentia & ore
P ræcellebat/vti volucrum Regina Columbas:
V t Leo marmaricus reliquarum armenta ferarum
H uius regna armis opibuſq; potentia longo
T empore/fortunæ tandē ſubuertere viſum eſt.
E t q̃q̃ alternis duplex regnaret in vrbe
F actio/ab Alcida tamen vtraq; venerat vno:
Atq; eodem geminæ exierant de ſanguine partes.
S ic cœptis inuenta via eſt.Rex inclytus armis
A ntigonus poſt magni obitum macedonica adeptus
S eptra graues iras contra lacedæmona claram
E t galatas ſumptis bellando exercuit armis.
S partanis infenſus erat ¶ Quia gloria ſemper.
I nuidioſa malas mentes & liuida acerbat

C orda hominum/quibus eſt virtus aliena flagellum.
A t galatis/quia precipiti temeraria nixu
Auſa erat Emathios ea gens incurrere fines.
C ontriuitq́ utrumq́ genus. Qui cladibus illis
F uncti euaſerunt/ ſedes mutare coacti
E patrio fugere ſolo freta lata ſecantes
P er Libicæ fines per regna aſiatica fuſi
V t fortuna tulit/ventoq́ obnoxia Tethys.
T unc ageſilai duplex de gente propago
S partanas curabat opes/& regna/Cleomnes
E t Leonicus: ab his & pax & bella duobus
P endebat. maior natu capta vrbe Cleomnes
F ugit in ægyptum mortēq́ incurrit acerbam:
S icut & oppreſſus fato pompeius iniquo.
A lter vt auſoniam peteret ſua garbaſa ad eurum
S oluit agens profugos peregrina in littora Ciues.
N am pleriq́ viri captæ ex primoribus vrbis
E llegere pati potius cum principe iuſto
E xilium/q̄ turpe iugum tolerare ſub hoſte.
V ixq́ Coryntbiaco claſſis depulſa Lecbæo
C œperat ire viam/cum lapſa per æquora Cymba
L ittore ab ætolo magnis clamoribus orat
R eliquias macedum gallos qui rura tenebant
P roxima littoribus recipi/latumq́ per æquor
T ransferri quocunq́ velint ſors numina & aſtra.
M ox igitur caſus moti paritate Lacones
F renarunt claſſem/miſſaq́ ad littora pupe
A ccipiunt miſeros: iterūq́ prioribus euris
G arbaſa dant. & iam claſſis curſu acta ſecundo
T ranſierat patras vicinaq́ rura Triunti:
T unc acies vertens ad Chaonis arua Nicanor
V t nitidos montes & ſumma Ceraunia vidit

N ullas ferre iugis nubes/gaudete Lacones
P rotinus exclamat ſine tempeſtate ſilebunt
A equora/feliciq́; diu gaudebimus aura.
H ic puer ad Perſas Sparta tranſlatus & Indos
V t ſua fata ferunt homines/arcana magorum
E didicit: factus mantes non aera ſolum
N ouerat: aſt linguas etiam Diuum/atq; volantum:
Q ualis Tireſias/qualis fuit Amphiaraus:
C ecropijs autem Polemon verſatus Athenis
I nter Socraticos & rura academica cernens
A equoreos fluctus placido geſtire ſub Euro
E t quodam veluti claudo proſerpere greſſu:
E cce ait o Comites Salis inconſtantia ſortem
H umanam fert ante oculos.: vt pellitur vnda
S uccedente prior: nec habent freta lubrica pacem:
S ic labor extemplo ſequitur ſine fine laborem,
N ullaq́; luctificis tranſit ſine caſibus ætas.
S ic ait: Inuitati iſtis Galluſq́;, Laconq́;
P ræloquijs ora in varias ſoluere loquellas.
P roſperitas maris/& cœli/rerumq́; nouarum
Q uas volucri via curſu aperit/ſpectacula mœſtos
E xhilarant animos: memorant genus Aeacidarum
H is ſolitum regnare agris: Heleniq́; receptos
H ic Comites olim poſt victæ incendia Troiæ:
A ndromaches narrant populis feciſſe moloſſis
N omina progeniem: dodoneaſq́; columbas/
Q uæ hoſpitibus reſponſa ferant: quercuſq́; loquentes.
T um ſic herculeus fari Leonicus/& omnes
I ncipit hortari ſocios: ac talibus infit.
O comites cum vos animum ſubit eſſe Lacones
A c ſpartæ genitos: vbi fert ingentia Virtus
C orda ipſis etiam Nuribus/contemnere Caſus

Vos reor aduerſos: atq; infortunia ferre
Fortiter: inuictiſq; animis/ ac more parentum:
Dulce tamen quid ſors alijs quoq; gentibus olim
Attulerit meminiſſe: nouum ne forte putemus
Quod fortuna viros peregrinum inuiſere mundum
Magnanimos adigat: vetus atq; ab origine rerum
Quando recens hominum tellus animata recepit
Effigiem primum/ ſors hæc peruenit in orbem.
Nanq; aliæ ex alijs gentes regionibus ibant
Quo ſua fata dabant. Nati ſub montibus altis
Armeniæ: Nam rura homines habitaſſe feruntur
Illa prius/ Nili ad ripas/ ad Cyniphis amnem
Ad vada Meandri/ prope Thermodonta locabant
In nuda tellure larem/ circũq; ferebant
Pignora cõnixæ ſitienti in puluere matres.
Nulli certa domus. patria in tellure ſepulchrum
Nataliue ſolo nullis erat: vltima ſemper
Cura ſepulturæ/ cum mors incumberet ori.
Maxima terrarum pars deſolata/ nec vlla
Manſuefacta manu/ ſola atq; ignota fuiſſet/
Ni ſoboles hic orta alias migraſſet in oras.
Præſertim poſtq̃ montes abſorbuit altos
Antiquo pelagus ſub Deucalione profuſum:
Siue ſub Ogigo/ qua tempeſtate marinos
Latius extendit fluctus neptunia doris.
Tum ſobolis partem mox vt veniſſet ad annos
Pubis/ vt implerent terras & inania rura/
Mittebant noua quæſitum ſibi regna parentes.
Tum ratibus tentare fretum/ perdiſcere ventos
Obſeruare polum/ ſtellis imponere nomen/
Exiliumq; pati genus eſt mortale coactum.
Conditio cõis ea eſt; non naſcimur vni

A ut ſparte/aut Aſinæ.terrarum naſcimur orbi.
T errigenæq; ſumus:tellus patria omnibus vna eſt.
T hebani venere Tyro.Sidone profecta eſt
I n Libyam Dido.Solymos Babylonia miſit.
M aſſilij phocenſe genus:Quibus aſpera Piſæ
E llideue:eſt alijs melior fortuna ſub aſtris.
A t quia vicini ſaltus/vbi fama volucres
E ſſe Ioui ſacras/ſcitari oracula ſanctum:
E t nobis fatale ſolum patriamq; futuram
D iſcere:flectendos Epiri ad littora curſus
C enſeo/& a magnis ſumenda exordia diuis.
H is dictis animati omnes.clauumq; magiſtro
I nflectente latus leni ratis obijcit Euro:
E t qua tuta vadis via/terræ allabitur altis.
P one legunt aliæ puppes:proriſq; teguntur
L ittora.Continuo Galatæ & ſpartana Iuuentus
P ræerapido in ſteriles ſaltu effunduntur harenas.
P rotogenes/cui longa quidem ſi videris annos/
F irma tamen nec adhuc vires oblita ſenectus/
V nus erat Comitum/miles bonus ore manuq;.
I pſe locos omnis quondam luſtrauerat:ipſe
V iderat & Tomaron:Tomaron cui viſcera lymphis
H umida perpetuis/& fontibus inclyta centum:
S æpius acceptum bella inter perſica ſortes
V enerat huc patria Orator Lacedæmone miſſus.
H oc duce cum paucis rupem Leonicus in altam
S candit:vt in ſummos æquata cacumina cœlo
E uaſere apices/oculis legit æquora longe
V erſus ad auroram patrias qua liquerat oras.
E t q̃q̃ Exilium Virtus heroica grandi
M ente ferat/pietas tamen intima pectora pulſat.
T erram animo voluunt bimares quæ tendit in vndas

Perſimilem folio Platani caua littora propter
Et ſæpe in ſe ſe ſinibus redeuntia crebris.
Quo nequeunt oculorum acies attingere/pergunt
Vota virum/ſpectantq́; animis ardentibus omnem
Spartam/vrbeſq́; alias.recolunt caput Acrocoryntbi
Cyllenen/& Partbenium/longeq́; Maleam
In freta currentem/Scyllæ de nomine dictum
Scyllæum/qua fama refert ad limina Ditis
Eſſe per antra viam nigros adeuntia manes.
Hirminæ meminere iugum/meminere propinquum
Taygetum ſpartæ/cuius pendentia in vrbem
Saxa ferunt olim grandem traxiſſe ruinam.
Omnia luminibus quaſi ſint ſubiecta/tuentur
Mente loca:& notæ cœlum regionis adorant.
Sic ergo affectis patriæ dulcedine terræ
Ora madent fletu:ſurgunt ſuſpiria ab altis
Pectoribus/patriāq́; iterumq́; iterumq́; ſalutant.
Mox iter vmbroſam in vallem declinat opacum
Per nemus ilicibus denſum/perq́; inuia luſtra.
Iam ſubeunt Quercus ſyluam Iouis: Vnde volucres
Reſpondere ſolent:Hæc ſunt quæ quærimus inquit
Protogenes nemora/& magno loca ſacra Tonanti.
Omnes extemplo ſacris proni oſcula figunt
Quercubus:& voce bac Numen Leonicus adorat.
Iupiter omnipotens quo Cœli ſidera nullum
Numen babent melius:tanta infortunia poſtq́;
Ferre iubes:& vis aliena in regna Lacones
Ire tuos:æqua exilium mente omne feremus:
Sed tamen extorrum miſerere precamur/& oras
Quo nos fata vocant profugis oſtende:viamq́;
Da facilem:da ſancte Pater:tua ſola ſequemur
Auguria/& qua nos dederis conſiſtere terra

Templa æterna tibi/ & ſolennia ſacra dicabo/
Sæcula quæ noſtri ſeruent in longa nepotes.
Huc ades: inq̨ auium ſanctas illabere mentes.
Sic ait: Ecce fragor volucrum per inane volantum
Ingruit/alarum plauſu ſtrepit aura: ſubintrant
Iam nemus: & vox hæc per lucum audita ſilentem.
Magnanimi Ciues Pelopis ſaluete Lacones/
Tuq̨ nepos noſtri Alcidæ Leonice Deorum
Progenies: patrio q̄p q̄p de littore pulſi/
Non tamen inuiſi ſuperis. tibi fata ſecundum
Dant iter ad gallos: Galatas ibi ſiſtere mando
Et patrio reſidere ſolo: tranſire Pyrenem
Heſperiam cum gente tua te ſidera cogunt:
Vade alacris: ſtatues illis regionibus vrbem
Haud minimam: tua poſteritas fœcunda virorum
Viſura Oceani fluctus/viſura Britannos/
Viſura Italiam: magnæq̨ ſimillima viti
Radices miſſura procul ramoſq̨ comantes
Nomen aui referet: vulgoq̨ vocabitur olim
Semen Agellarium/cognomina clara per omnem
Heſperiam/qua fuluo vndam Tagus inficit auro/
Clara per Italiam: Gallos domitura/Calabros
Defenſura lares/ & regna Neapolis olim.
Ite/ & fatales dextro Ioue quærite terras.
Hæc vbi dicta/refert grates Leonicus: & ore
Ad volucrum voces & opacæ culmina ſyluæ
Verſo ait: O magnum ſacra quod in alite Numen
Audio: iam nullum nobis ammiſſa dolorem
Sparta feret/quando tua ſumma potentia certam
Spondet opem. Quicquid dederis/Lacedæmone nobis
Maius erit/melior nobis mille vrbibus vnus
Iupiter. o profugam Genitor ne deſere gentem.

H æc ait: atq; viam carpunt ad littora læti
A tq; alacres: ſocioſq; docent oracula Diuum.
M ox ſumptis de more epulis ducentia noctem
S idera languenti preſſerunt lumina ſomno.
L ucifero ſurgente dies albeſcere ab ortu
C œperat/ & clauſo Boreas ſucceſſerat Euro.
S e accingunt operi Nautæ/ & concorditer omnes
V ela trahunt/ faciuntq; pedem. Nauarchus Ariſto
N eptunum & ventos & ſidera doctus in alta
P uppe ſedens inter Lilybæum & punica regna
V ertit iter: fluctuſq; equitant Aquilone ſereno.
E cce procul quantum ſe acies extendere poſſunt
I gneus apparet per prima crepuſcula candor
F lāmicomūq; iubar. Proceres ad lumina verſi
P lurima coniectant: ſunt qui lunam eſſe cadentem
C ornua quæ nondum duodeno impleuerat ortu/
S unt qui fatidico dirum fulgore Cometam
A ffirment: ignes alij magis eſſe putabant
Q uos ſolet ad caulas vigilans accendere paſtor.
T alibus attentas adhibens ſermonibus aures
V t tandem inualido vidit contendere nixu/
I lli ignes Nauarchus ait Dux magne Laconum
Q ui procul ad dextram rutilant in nubibus/ Aetna eſt.
A etna dies nocteſq; ardens. Spectacula pontus
N ulla magis miranda offert: in finibus ingens
M ons ſiculis apicem leuat vſq; ad ſidera: & intus
A eternum ex imis voluit fornacibus ignem.
I llinc ad ſtygios amnes ad tartara fama eſt.
I re vias: illic manes audire fatentur
I ndigenæ/ rapta eſt illinc Proſerpina ad orcum.
H ic Erycem veſter Genitor Tirinthius olim
S trauit. Eryx erat immani graue corpore monſtrum

S trauit: & Herculeam/ſamæ ſi credimus/vrbem
C ondidit: vt regnum hic domus heraclœa teneret.
N ec ſolum hæc ſiculis inſunt miracula terris:
I llic Cyclopas quoſdam genus ore tremendum
V noculo/Cædis ſitibunda animalia noſtræ/
I nueniſſe olim profugus narratur olyſſes.
H i niſi membra ferant atra & procera/ gigantum
M ore/ſati inter griphes erant ſcythicos arimaſpi.
S unt quoqꝫ qui memorent vſtos Iouis igne gigantes
I llic viuere adhuc/& ſub tellure ſepultos
C um tentant mutare latus/iuga & arua mouere:
C um ſpirare volunt/ignes accendere in Etna.
E ſt breue quod ſiculos Rhegynaqꝫ littora partit
A equor in anguſtas fuſum magno agmine fauces/
S ed graue naufragijs/monſtriſqꝫ infame duobus.
I llinc ſcylla canum latratu infeſta carinas
C orripit in cautes/merſaſqꝫ ſub æquore rurſum
E uomit: at procul eiectas aduerſa Charybdis
S i maris expirat fluctus/longe eijcit inter
L uctantum fremitum vndarum: ſi glutit aperto
O re fretum/ſorbet: vaſtæqꝫ voraginis antro
C laudit: & integras rapit vſqꝫ in tartara puppes.
T erritus audito terræqꝫ mariſqꝫ periclo
H eu fugito Chærippus ait/tam horrenda magiſter
M onſtra precor: procul a ſiculo preme littore clauum.
D ij læui/maneſqꝫ mali regna impia perdant.
A ltior in ſextam iam ſol peruenerat horam/
P rorupit cum verba iocans in talia Ductor.
O Comites fama eſt ſuperos accumbere menſis/
E t curare dapes: & nunc Ganimede miniſtro
P ocula quæ quondam iunonia miſcuit hebæ
E xhaurire Iouem/& cœtu gaudere frequenti.

Nos quoq; mortales fas eſt exempla Deorum.
Magna ſequi & poſitis ire in conuiuia menſis.
Sic ait. Extemplo famuli penus omne per altas
Expediunt puppes: fuſiq; in murice & auro
Se exhilarant fuſo nautas nidore per omnes.
Nec tamen interea ſiſtunt iter: æquora prora
Scindit: & aura ſinus onerans facit ocia Nautis.
Leucadiæ ex oculis rupes abit: actia ſaxa
Diffugiunt: templa in nebulis ſua condit Apollo.
Trans Adriæ vaſta ora volant: fugiuntq; vadoſis
Infamē ſaſona locis vicina Pachyno
Aequora velificant. monti cognomina cœlum
Pingue dedit/denſaq; grauis calligine nubes.
Apparent Libyæ montes ceu nubila quædam
Plumbea. Nauarchus famoſa pericula ſyrtes
Signat/& archadica dictos a Virgine campos.
Hanc graio genitore fatam narratur Apollo
Compreſſiſſe prius/mox alta in nubila raptam
Trans mare vectaſſe: & ſtatuiſſe in montibus illis:
Monſtrat & antiquas aras/quas fama philenos
Conſtruxiſſe refert inter confinia fratres.
Gallorum dux Celtus erat procerus. eburna
Cæſarie latos humeros vmbrabat/& ora
Candida/quem blandis affari vocibus orſus
Eudamidum princeps grais aſtantibus inquit:
Maxime Gallorum ductor/quem fata peracto
Exilio ad patrios cogunt remeare penates/
Scire velim/niſi lugubres euoluere caſus
Mens refugit/quæ ſors/etenim ſors omnia verſat,
Vos tulit ad graios/& tam longinqua coegit
Arma pati/ac latum profugos errare per orbem:
Num victi bellorum aliquo fortaſſe tumultu

V t quoq; nos/tam multiplices migraſtis ad oras?
S ic Laco. Tum Cœtu preſtante ſilentia toto
G allus ait: Cauſamq; fugæ tali incobat orſu.
H erculeæ gentis decus & ſpes alta Laconum
D ulce mihi quæcunq; iubes/non dicere tantum
V erum etiam facere atq; pati. Nam ſic tua virtus
M axima de nobis merita: & de ſtirpe nepotum eſt.
H i noſtri err ores noſtra hæc tam longa per orbem
E xilia a nullo ducunt exordia bello.
P ax magis in cauſa eſt adeo fœcunda malorum
V ita hominum/vt fiant non ſolum triſtia & atra
V erum etiam quæ ſunt bona preſtantiſſima nobis
N oxia/& euentu ſint pernicioſa maligno.
N am dum pace omnis fruitur late vndiq; tellus
G allica/tanta hominum ſoboles increuit/vt arua
C onſita & aſſiduis cultorum exercita aratris
P aſcere vix poſſent teneros cum matribus annos.
P roptereà populis ſimul in commune vocatis
C oncilium miſſæ ſortes: diuiſq; litatum
O mnibus/& terga iſta notis humana cruentis:
C onſultæ volucres/exta explorata per aras.
E t demum ex laribus patrijs emiſſa trecenta
M illia trans alpes/italoſq; infuſa per agros:
A rua ꝙ illius magis eſſe feracia gentis
A udierant Brumæq; minus ſubiecta rigenti.
C ongeries ea tanta virum/quia nulla per vnam
C opia ſat poterat magnis dare ſumptibus oram/
I n partes diuiſa duas/pars vna per Vmbros.
A tq; per Etruſcos Thyberim gentemq; latinam
V erſus iens circum ſedit magno agmine Romam.
R egibus exactis ſolas pro principe leges
E t Conſulta patrum liber Romanus habebat.

F ortibus hic bellatum armis/neu ſingula narrem/
S ola domus ſeruata Iouis. Capitolia molem.
I mmenſam appellant Tarpea in rupe ſedentem.
I ncendere vrbem Galli/ſpolioq́ꝫ potitos
(S ic alterna homines ludit fortuna) Camillus
A ggrediens prædam/captiuaq́ꝫ ſigna recepit.
I lli autem victi atq́ꝫ inopes petiere Sicanum
L ittus/& iſtorum pollens Dionyſius armis
A nte fugam multa eſt terris molitus & alto.
A ltera ad Illyricos iter oſtendente volucrum.
A ugurio (nanq́ꝫ augurijs gens dedita Galli)
P eruenieus grandi armorum certamine victis
P annonijs Iſtri gelidum conſedit ad amnem.
A ſt ocij impatiens pubes durata ſub armis
I n duo caſtra iterum/tanq̃ duo concita ventis
N ubila tempeſtatem atram voluentia cœlo
M ox abiens petijt Rhodopen/per thracia rura
D ebacchata diu nil non molita malorum eſt.
B rennus ad Aegeum ducens mare littora longe
A ttica/& arua graui exitio vaſtauit & vrbes.
B elgius Aemathiam penetrans/cui ſolis ad ortum eſt
T hracia/ad occaſum Veneto contermina ponto
I llyris/ad Boream Neſtus/pangæaq́ꝫ rura
P eoniumq́ꝫ ſolum. Peneus olympus ad Auſtrum:
S æuijt omne ſolum ferro populatus & igni.
Q uæ domuit terras/Aſiam quæ vicit ad Indos
V ſq́ꝫ/iacet tellus Gallorum afflicta furenti
T urbine. ❡ Sic hominum ſpes lubrica/& irrita vota:
F ortunæ inſtabili ſic eſt rota mobilis axe.
S ors Brenno blandita prius mutata repente.
A udierat Delphis Phœbi illa imania templa
I mmenſis fœta eſſe opibus: qua Græcia & omnes

E uropæq́ Aſiæq́ vrbes ad Apollinis antrum
C ontulerant. Nam maieſtas Phæbi illius ingens.
A uro igitur captus ſacræq́ libidine predæ
C aſtra mouet. Dumq́ infauſto nimis impius auſu
N ititur in montem/rupes parnaſia grandi
(H eu demens cui vile poteſt genus eſſe Deorum)
M ugitu inſonuit late. & conuulſa ruinam
C aſtra ſuper dedit ingentem/qua multa Virorum
M illia/& ipſe ferox Brennus ſub molibus altis
S axorum contrita animas egere nocentes.
R elliquiæ Gallorum omnes in caſtra coactæ
V na iterum facta fugere per æquora claſſæ
A d Phrygias/ac demum concordi fœdere iunctæ
M ygdoniæ Regi metam inuenere viarum:
E rroriq́ modum poſuere in finibus illis:
H i ſunt quos vulgus Galatas vocat: aſpera bello.
P rogenies/ſtricto genus implacabile ferro.
P ars cui Pannoniæ ceſſit cuſtodia/regno
N eſcio cur niſi ꝙ fatis impellimur/vltro
N eglecto in turmas cobit/atq́ ambagibus acta
M ultiuijs duce me vicit Triballica regna.
P ortio parua tamen renuens veſtigia ferre
L ongius/ad ripas Iſtri tentoria fixit:
C onſtituenſq́ lares inter duo flumina ſeſe
C ordiſcam æterno dixit cognomine gentem.
V enimus Aemathiam tandem: bellumq́ inituri
C onſulimus Diuos. Cædem maleſauſta cruentam
E xta canunt. Diuorum iras ita poſſe putantes
P lacari/extemplo noſtrorum in vulnera verſi
C ædimus infantes, primos vlciſcimur annos.
S ic noſtri aduerſo deluſi a Dæmone ſenſus
P oſt immane ſcelus pugnam exordimur atrocem.

Antigonus Victor. Pauci quos Iupiter illo
Traxit ab excidio/ferimur circum omnia dudum
Arua vagi vim graiorum inſidiaſq; timentes/
Omnibus inuiſi mortalibus. omnium egeni
Dardanios montes Aepyriq; inuia luſtra/
Theſſalicos ſaltus habitauimus: antra ferarum
Pro lare: pro baccho fontes: Syluestria poma
Pro dape: nudi hyemes extremaq; frigora paſſi.
Vt vos auditum eſt claſſem vſurpaſſe Lechæam:
Neſcio quis noſtras mentes Deus impulit/omnes
Littus ad Aetolum confluximus agmine facto:
Vt tua conſpecta eſt claſſis/tuaq; agnita ſigna
Miſimus oratum veniam. prima iſta reluxit
Spes miſeris. Tua nos longis Clementia tandem
Liberat ærumnis & ab imo educit auerno.
Has animas tibi debemus: vitalibus auris
Quod fruimur: tanti nobis tu muneris Autor.
In patriam duce te ferimur: quam ſi (bona faxint
Numina) fas fuerit curſu contigere/grates
Soluendæ tibi pro patriæ/pro munere vitæ.
Hæc vbi ſpūmantis pelagi recitata per vndas
Democrates Spartæ teneris nutritus ab annis
Mox ad Cecropias cum iam pubeſceret/arces
Miſſus/& Aſtriloqui ſtellas edoctus Arati
Incipit effari. Siculæ preſentia terræ.
O Comites annos veteres priſcoſq; reducit
Ad mentem annales eius de nomine gentis:
Deq; loci fortuna huius: quam euoluere paucis
Expedit/vt ſegnes abeant cum tempore Curæ.
Nautica poſtremis hæc ſint bellaria menſis.
Vltima pars orbis terrarum Hiſpania noſtro
Cincta mari verſum mauros/verſumq; Britannos

Oceano immenſo/vicina cadentibus aſtris
Vt fama eſt/odijs quondam ciuilibus arſit:
Atq́ꝫ diu rixis capitalibus(omnia nanq́ꝫ
Sæcula/& ætates quædam mala ſidera paſſæ)
Afflicta indigenas Sicoris qui rura colebant
Turbidus admixto ſicoris qui labitur auro/
Egit in exilium:patrios mutare penates
Compulſos longoq́ꝫ maris vada verere curſu
In latium tandem Zephyris venere ſecundis.
Inde ab originibus pulſis tenuere latinos
Campanoſq́ꝫ lares.longe lateq́ꝫ vagati/
Vt generi humano dominandi innata libido
Ac ſors læta tulit.Verum mutata repente
More ſuo res in melius fortuna latinas
Rettulit:& Tyberis contra hoſtem armatus Iberum
Vendicat ammiſſas pulſis raptoribus vrbes.
Heſperij rurſum tanq́ꝫ ſua regna carinas
Ingreſſi legere diu freta/nunc Aquilone/
Nunc Auſtro illuſi/tandem tenuere ſicanum
Littus.& audentes animis bella altera contra
Trinacriam Cœlo/ac diuis geſſere ſecundis.
Nanq́ꝫ breui rebus ſiculis regnoq́ꝫ potiti
A patrio ſicori nomen fecere ſicanum.
Trinacriæ:quam nos graio de more vocamus
Siceliam:manſitq́ꝫ datum per ſæcula nomen.
Talia de ſiculis/ſiculis ſpartanus in vndis.
Iam quater occaſum Titan quater egerat ortum/
Cum freta ſicaniæ ſinuoſaq́ꝫ littora tandem
Aegreſſis mare Tyrrhenum vaſta æquora pandit.
Detegitur latus Italiæ,quod reſpicit Auſtros/
Siue quod a prima ſextam decurrit in horam.
Et pars illa prius/quæ quondam Græcia maior

D icta: peregrinis gaudent ſua nomina terris
I nueniſſe: optantq́ illud luſtrare Lacones
L ittus: & hinc latices cereremq́ & cætera longe
O pportuna viæ petere atq́ agnoſcere mores
G entis/& antiquas græci cognominis vrbes.
E rgo aliud radunt ſiculum latus/alta ferente
V ela Notho: Sed poſt paulo redeuntibus Euris
M utauere viam vento parere coacti:
V entus enim pelagi dominator, & imperat vndis.
A eoliam ſubeunt: & qua ſtatione reſedit
T roius Aeneas quærens Lauinia regna,
V ela legunt, proramq́ adigunt, vbi concaua vernant
L ittora myrtetis, Lauroq́ vmbroſa virenti.
H ic magno armari rurſum molimine Romam
A uditum aduerſus Ligu res, gentemq́ liburnam,
A duerſum Inſubres genus intrectabile gallos.
S ic cecidit cura Italiam ſtudiumq́ videndi.
S ed gelidum nemus ingreſſi videre per herbam
P aſcere ſylueſtres Capreas, & magna ferarum
A gmina turmatim per opaca ſilentia ſaltus
T endere neſcio quo ſeruant: tacitiq́ ſequuntur.
F ons erat introrſum ſyluis abſconditus altis
F ons gelidæ fœcundus aquæ, quo tendere potum
O mnibus ex ſyluis ſitibunda armenta ſolebant.
D orcades ex altis demiſſæ montibus, Vrſi
O re truces, cilioſus Aper, Dãmæq́ fugaces,
F identes pedibus lepores: & tergore Lynces
V erſicolore, leuis ſurgenſq́ in cornua Ceruus.
Q uotq́ ſub vmbroſo ſtabulant pecuaria ſaltu.
M ittitur ad naues, ſocijs qui nunciet amplam
O fferri (mox arma ferant venatica) prædam.
E xtemplo accinctus pharetra Leonicus & arcu

E micat/& Comites ſumptis iuueniliter armis
S altu agiles/auſi plantis preuertere/Quando
R aptorem inſequitur redimenda ad pignora Tigrim:
P arua loquor:mens eſt hor eam peruertere & Auſtrū
L æti alacres/venandi/auidi pernicibus omnes
A ſſimiles Pardis: longam perteſa quietem
V iuida vis cupit ex membris arcere Veternum.
C ontinuo ſocios quaſi longa indagine tendat
R etia/partitur geminas Leonicus in alas
D extrum Celtus agit Cornu:tenet ipſe ſiniſtrum:
S ignaq; decernens quando duo Cornua in vnum
S e reuocent clauſura feras/per frigida greſſum
F ert condenſa leuem:cunctiſq; ſilentibus intrat.
N il canibus/nil caſſe opus eſt.¶ Animoſa Iuuentus
C onſcia virtutis fidit ſibi/& acriter audet:
A t pecus herboſo paſcens in margine fontis
A udito a longe ſtrepitu:ceruice leuata
S tat pauidis ſuſpenſum animis/& lumina figit
S uſpicio/ac rectas in frontem porrigit aures.
D ux Eurotæus cum iam pecus autumat alis
C oncluſum/lituo clangi iubet. Ocyus agmen
F unditur in circum rediens.armenta repente
H uc illuc trepidanter eunt: virgulta fragorem
V i ſubita comploſa cient.Caua ſpiritus implet
C ornua:ſylua graui late intonat vndiq; bombo.
Q uo fugiat pecus hac tam atroci indagine clauſum
N eſcit/it in gyrum preceps/latebraſq; ſubintrat
I nſequitur iaculorum imber:cretenſia nerui
T ela fugant/& luſtra rubis defenſa ſagittam.
E xhaurit pharetras lætus furor: omnia verſis
I n varias cædes volitant mucronibus arma,
Q uo nequeunt acies/penetrant haſtilia/& arcus.

S pe elati ſatagunt omnes/imbellia nulli
B rachia/certatim ſaliunt in vulnera cœcum
P er nemus/in dumeta ruunt/ ac ſentibus ora
O buia dant/ſequitur ſtrages ignota ferarum
F it minor in campis ſtrepitus/cum fulminat agros
G randine Ripheus boreas & turbidus Auſter.
L audis amor vires acuit/furit æmula virtus/
E t loca quiſq; ſubit magis inuia:plurima ſaltus
F ortia facta operit:nam quis magis acriter auſit
I nuida ſylua oculos inhibens ſciri atq; notari
N on patitur/ſperatus honos iraſcitur vmbris.
S citur ab euentu virtus:vt iam ſatis actum
E x feruore operis ratus eſt Leonicus in vnum
C aſtra vocans poſitis pacem denunciat armis.
T um predam cenſere iubet:per cornua denſis
E xpediunt dumis immani corpore ceruos
Q uattuor:hærebant perfoſſo haſtilia tergo
H irſutas iaculis Dāmas pendentibus octo
S emineces:& adhuc ſpiranti gutture ſeptem
D orcadas/ac totidem lepores.cum pignore bino
F œtam Vrſam rabido mādentem ſpicula morſu:
E t trahere annixam manibus de vulnere ferrum.
T ris quoq; producunt verſuta animalia vulpes:
A c Lyncem maculis inſignem pluribus.Aprum
T erribilem/quem congreſſu Leonicus aperto
F ixerat:haſtilis manſit quæ in pectore partem
A gnouere omnes:ſic facti proditus autor.
S ic data palma Duci.Iuuenes Agis/Archidamuſq;
E udamidas/Aliiq; ſimul Galli atq; lacones
P erfuſi ſudore artus ignem ore ferentes
P er dumos ammiſſa legunt venabula/& arcus
E xonerant neruis/& cædem in grāmine tergunt.

Mox humeris predam inuoluunt/ claſſemq́ petentes
Syluanum & Dryades venatricemq́ Dianam
Archemorumq́ canunt celebrem nemeæa per arua.
Interea Oceano Titan vicinus Ibero
Cœperat inclinare diem: locupletibus ergo
Cum ſpolijs & onuſti omnes ad littora tendunt.
Partem epulis cœnæq́ parant: & tergora in vtres
Diripiunt: partem predæ ſale condit Aceſtes
Præfectus penori: ſtratiſq́ in littore menſis
Exhilarati omnes pinguem abſumpſere ferinam.
Altera lux terræ humentem conuerterat vmbram
Subter aquas pelagi: placidum mare vela recuſat.
Aeolus æoliam ventos aſciuerat omnes
Et freta tranquillo ſtabant æquiſſima tergo.
Inſurgunt igitur remis: tyrrhenaq́ frangunt
Aequora/ protractis ad pectora nuda lacertis
Mille vident arces in collibus/ oppida mille
In freta proijciunt turres/ & imaginis vmbram
Illudentem oculis. citroſa videtur Amalphis/
Palladis/ & bacchi domus inclyta. mille colores
Arua ferunt: ibi ceruleum ver purpureũq́
Semper: & hybernis ignota rigoribus ora
Semper olet: Venus & Nymphæ per roſida ludunt
Prata/ Ceres grauibus Culmos inclinat hariſtis/
Et centena animat pingues in fœnora ſulcos.
Turba ſalax Satyri Dryades per opaca ſequuntur
Laurorum nemora/ & myrteta ſilentia furtis
Apta volant acti circum curſu atq́ recurſu
Per virgulta ſonant volucres. Philomena perenni
Carmine: nec canis Icarij mala ſidera ſentit/
Nec timet hybernæ glacialia frigora brummæ.
Scindit iter claſſis: ventoq́ impulſa retortos

Ad Capreas abigit fluctus, ſpummamq; natantem.
Iam procul Eneæ Nutrix/procul albicat Anxur.
Et Cyrcæus apex/ſinuoſa Neapolis vndis
Vapulat æquorea: fumos attollit Auernus
Sulfureaſq; vomit nubes, Confuſa Veſeuus
Vitifer eructat nebulis incendia nigris.
Euboicas fauces, Baiani littoris oram
Prætereunt Cupidi patrias cognoſcere Amyclas.
Quas fama eſt dum forte nefas animantia cædi
More putant ſamio/nocuas ſeruaſſe paludes/
Et perijſſe/vrbem diro inuadente veneno.
Thybridis ora vident/radunt loca proxima romæ:
Miranturq; nouas arces ſuper Hoſtia nuper
Extructas/& littoream cum mœnibus vrbem
Turrigeris/Autor fuerat cui belliger Ancus.
Iam dudum ingenijs/& maieſtate locorum
Democrates motus Diuum ſate ſanguine dixit
Spartanæq; ſalus ac ſpes ampliſſima gentis
His quoq; noſtrorum ſuperant monumenta parentum
Magna locis. ¶ Et enim (verſant ſic omnia ſeu ſors
Seu Diui/ſiue æternis Cœlum ignibus ardens)
Littore ab arcadico ſoluens Euander ad oras
Appulit has quondam: poſuitq; in collibus arcem
Quos modo fama refert intra ſua mœnia Romam
Claudere & amplecti. mater Carmenta Sacerdos
Et Vates Phœbea fuit: ferturq; latinis
Ingenuas artes ac prima elementa dediſſe.
Rex fuit Arcadiæ Pallas Nicoſtrata coniunx/
Filius Euander/qui ſeditione coactus
Hos annare locos/genuit Pallanta ſecundum
More hominum tali renouans in pignore patrem
Nomine/& exemplum perbibens imitabile nato.

Quæ carmenta fuit/fuit & Nicoſtrata duplex
Vni nomen erat. Turnus Pallanta ſecundum
Acriſioneæ Danaes a ſanguine Turnus
Suſtulit: & Turnum Enæas. Lauinia virgo
Cauſa mali. Nam dum Enæas & Turnus ad vnum
Connubium aſpirant/poſt longa atq; aſpera bella
(Sic amor eludit mentes) iniere duellum.
Prætulit Enæam mater Venus atq; Deorum
Concilium: fuit Eneæ tamen addita Iuno.
Vna ſed in Cœtu poterat quid fœmina tanto
Cœlituum? Cauſari omnes ſic voluere fota.
Ac ſi fata Deos vincant/& Numina (ſi ſunt
Numina) non præſint Erebo/cœlo atq; elementis.
Talia Democrates/cum protinus ore diſerto
Antiqua veniens Periandri a gente Lycophron
Doctus Ariſtippum/mediiſq; imbutus Athenis.
Adde q Alcides dixit de ſemine Cadmi
Dum redit extremo ſpoliis ditatus ab orbe
Venit ad Euandrum: furemq; in collibus illis
Furem īmanem/oculis flāmas atq; ore vomentem
Illiſit manibus/quibus omnia monſtra ſubegit.
Sunt quoq; qui referant iſtis regionibus Argum
Dum parat inſidias Euandro & fata/necatum.
Adde Themiſtocles dum ſtrenua ferueret ætas
Iinter olympiacos pugiles clariſſimus inquit
Quod Iouis arma pater fugiens Saturnus ad arua
Auſoniæ euaſit: tellus regio ſaturnia. ab illo
Dicta eſt Auſoniæ. regio: & ſaturnia dicta
Sæcula/ab antiquis quæ fortunata vocātur.
Sidera qui explorāt/diuumq; oracula/iurāt
Deberi Romæ imperium terræq; mariſq;.
Et fore romulidas dominos Aquilonis & Auſtri.

Gloria tanta manet genus hoc/vrbemq́ʒ latinam
Vt leges latura alijs ſit gentibus/atq́ʒ
Se mundi viſura caput/rerumq́ʒ potentem.
Martigenæ fratres facturi nomina Romæ
Conſuluiſſe Deos gentis de more feruntur.
Templaq́ʒ metati ter ſex vidiſſe volucres
Carniuoras/oculis ſolitas occurrere raro/
Mole graui tardas/prolem ſine patre ferentes:
Longaq́ʒ tradentes in ſeram ſæcula mortem.
Nomen aui Vultur:nidi cui tertia ſemper
Pars perit/& natis fœtat contenta duobus.
Rupibus in ſummis parit/& preſaga futuræ
Cædis adit tepido ſpargendas ſanguine terras.
Ille ſacer numerus portendere creditur annos
Vrbis.At imperium certis capitolia ſignis
Oſtendiſſe volunt.Nam dum primordia priſcus
(Priſcus enim vouiſſe Ioui Capitolia fertur)
Poneret.humanum fama eſt tellure ſubacta
Inueniſſe caput/quod nomina fecerit Arci.
Omine dixerunt illo gens dedita ſacris
Tyrrheni veteres Diuos oſtendere Romæ
Imperium:& terrarum illic caput eſſe futurum.
Forſitan Eurydamas cui fata arcana reuelat
Iupiter/his aliquid potis eſt adiungere fando.
Iſta Themiſtocles vbi dicta/ſilentia fecit.
Continuo Eurydamas iamdudum in verba paratus
Vt pote qui veteres ſæclorum euoluerat annos
Mente valens memori toto admirante Laconum
Concilio/& Galatis ſuſpenſo hærentibus ore.
Dux ſpartane licet ſi credere ſortibus inquit
Fatidicis/Diuum niſi vana oracula,Romæ
Dijs aliquid ſurget(veniam date Numina)maius.

M agna loquor/maiora fide/tamen omnia poſſunt
Q ue latitant magno mundi hoc in corpore cauſæ.
R omæ aliquis Ioue maior erit: qui ſæcula ducat
V ltima/qui ritus alios/quiq; altera templa
A ltera ſacra ferat/terrenoq; imperet orbi:
F orſitan & cœlo: ſed cur ego forſitan addo?
I mmo etiam Cœlo/Venietq; incognitus ore
S ub noſtrate latens/& habens mortalia membra:
Q ualia terrigenæ/felix ea/ſed neq; felix
Q uæ delere Virum/ſi fas hunc dicere ſi fas
E ſſe virum/vi/fraude/odijs/conabitur ætas.
T alia iam dudum mirans preſagia/grandem
R em Eurydama/miram/inſolitam/cui credere forſan
I mpietas, Leonicus ait. De principe Diuum
F atus es/heu. Quid nam noſtro Ioue maior in orbe
E ſt aut eſſe poteſt? Si Iupiter omnia complet?
S i Iouis omnipotens complectitur omnia Virtus?
V t perhibent omnes/etiam Garamantes & Indi?
A n tua Socraticæ mens eſt ſibi conſcia culpæ?
E t male de ſuperis ſentis? Num forte gigantes
B ellaturi iterum? pellendaq; Numina olympo?
A n ſua quæſitum veniet genitalia forſan
S aturni pater Antiquus/cui nomina Cœlo?
S ic ait indignans/vultuq; vmbroſus acerbo.
T um Vafer & doctus tumidas compeſcere mentes
P arce animis ait Eurydamas: ſermone vagari
F as vario Nautas/& fallere tempora fando.
A t quoniam vulgata tibi/reliqua omnia noram
V t pote qui Martem fueris ſimul atq; Mineruam
A/teneris foris atq; domi ſectatus: habebam
N il aliud/quo te poſſem oblectare loquendo:
E t greſſum/qua trita minus via viſa/ferebam.

S c bonus Eurydamas/Animo ſedatus & ore.
Continuo Eudamidum princeps iniuria Diuum
E urydama mihi viſa grauis:ſed cætera dixit
E xequere/& Diuum in primis decus aſpice fando:
S ic igitur rediens ad prima exorſa loquutus:

F I N I S.

Quæ ſolymos vates ſatrapas Babylōis/ & Indos
Inter prima ferunt habuiſſe arcana ſophiſtas/
Proſequar: audite æquaīmes: quæ credere dignū
Credite: quæ indignum/ ridendo explodite: veſtrum
Eſt cenſere: meum Cenſuræ accedere veſtræ.
Dij noſtri maiorum animæ: quos dicere manes
Seu Genios fas eſt. Iſtæ mortalia quondam
Membra pares/ nobis habuere/ & funera paſſæ
Depoſuere. Solum quod adhuc habet oſſa/ videri
Teſtariq́ poteſt: ſuperant monumenta Deorum.
At quoniam magnis olim dum vita ſuperſtes
Verſatæ in rebus viſæ precellere/ & vltra
Mortales alios longe ſe attollere/ vulgus
Credidit orbe alio in numerum tranſiſſe Deorum/
Cœlitium/ qui corporea ſine mole vagantur
Cuncta peragrantes terram/ maria/ aera/ & aſtra.
Credimus id: nec enim diuos explodere mens eſt.
Nec graue credulitas ea ꝙ rediuiua perennet
Semper & excelſis ea ſpes nos eleuet auſis.
Eſt etenim nobis ad magna negocia calcar
Iſta fides/ poſſe in ſortem nos ire deorum.
Sed numen quoddam eſſe aliud contendimus aſtris
Altius/ amplectens magnis cœlum omne lacertis.
Quod mundi æthereos quondam incuruauerit orbes
Cunta immortali claudens mortalia cœlo.
Nam neq́ rectorem magna hac in mole putandum
Defore/ qui cœlos verſet/ qui tempora certis
Digerat ordinibus: Qui accōmodet omnibus annum
Frugibus/ & totum hoc opus admirabile curet.
Sic quoq́ ſi quando excelſam per cerula puppim
Artifici greſſu videas incedere/ ꝙ̄ꝙ
Te lateant qui vela regunt/ clauumq́ gubernant/

V im tamẽ aduertes/motum quæ temperet vllam.
H oc ego pretulerim diuis digniſſima riſu
R es audere hominem rerum componere patri
O mnipotens cui ſit ſine fine & origine virtus.
F are Themiſtocles/ille inter Numina memphis
A rpocrates(ſcio dum ſtudio noua regna videndi
Et iuges in menſa epulas/& Memnona primo
M ane ſalutantem/cum ſurgit ab æquore Phœbum/
L atus es aduerſo quondam Nilo vſq; Syenem/
V idiſti Arpocratem) Q uid vult ſibi cum premit ora?
Q uæ digitis mento admotis arcana notantur?
N empe alios ritus/alias occultius aras
Q uæ veniat furtim nullo aduertente, ſilendo
I nnuit. & ſigno illo aliud prenunciat æuum,
Q uo deus excluſis nouus euocet orgia Diuis.
H æc igitur vis illa ingens, quæ ſidera nutu
Q uæ cauſas, quæ fata regit ſine fine ſine ortu.
A tq; ideo noſtro maior Ioue. Iupiter ipſe
N on (reor) inficias ierit, ſi Iupiter adſit.
H uic regnum diuorum etiam mutare poteſtas.
E t noua pro antiquis erebo tellure & olympo
I mperia, & totum leges excire per orbem,
A tq; magiſtratus exautorare vetuſtos.
I pſum igitur cui tota ſubeſt natura, putamus
V enturum auxilio terris, nec tempus in omne
P aſſurum in tantis conuolui erroribus orbem,
V t domino rerum nulli referantur honores.
S ubijciendum oculis hominum ſub imagine quadam
I nculta, atq; rudi fas credere, quod genus atrox
T emporis illius putet execrabile monſtrum:
I ndignum cui tura ferant, cui ſacra litentur:
E t quod poſthabitis habeant pro Numine Diuis.

V t ſi quando greges domini quibus agnita nondum
O ra ſui, raptorem illum furemue putantes
A ufugiant, aut oppreſſum facto agmine mactent.
H is etiam grandi oſtento Capitolia quondam
A tteſtata ferunt Rex auguſtiſſime, voſq́;
M agnanimi Proceres animos adbibete Canenti
G randia, & ætatis reſeranti arcana futuræ.
C um iam ſtructa forent immania templa Tonanti
C onſecranda adytis iuſſi diſcedere Diui
Q uotquot erant omnes (mora nulla) videntibus ipſis
P ontificum turmis omnes Diui agmine facto
D iſceſſere locis, & conceſſere Tonanti.
T erminus inter eos aderat ſub imagine ſaxi
G randis & inculti ſine maieſtate iacentis.
I lle Iouem noſtrum viſus contemnere nunq̃
D eclinauit. adhuc manet hoc immobile ſaxum:
E t Ioue contempto, nunq̃ veſtigia mouit.
P ontifices moti caſus nouitate, nec auſi
P ellere vi templo: verum admirabile quiddam
E ſſe in mole rati toto aſtipulante ſenatu
D ecreuere aditum fieri: & teſtudine in alta
D elubri ingentem ſpeculam iuſſere relinqui,
V t ſi quãdo animus fuerit, diſcedat in auras
S ponte ſua, nocte ipſa etiam, cum nullus eunti
S it rubor in tenebris: ita relligioſa vetuſtas
I lla fuit, ſic eſt ſoboles male cognita Diuum.
H ic lapis: hic aliquis maior Ioue: Sed rude quiddam
A nte oculos, ante ora hominum, quod cœdere Diuis
A tq́; Ioui forte illa velint temeraria ſæcla.
I lle ſcit, ille feret: Cœlo cum fluxerit ætas
D ebita tam miris venturi legibus æui.
T erminus hic nimirum ille eſt, quem dicitur olim

C ommendaſſe ſuis: & præcepiſſe colendum
M aximus Alcides a poſteritate nepotum.
S ic fore progeniem longam/ſic regna canebat
T uta/nec hoſtiles formidatura tumultus
Q uot varij rerum euentus/quot bella per orbem
A nte illos arſura dies? Q uibus illa tueri
T empora fata dabunt? Et enim longiſſima rerum
H æc ſeries: & nos cum poſteritate ſub orcum
T ota aget: illa nouæ ſpectabunt ſæcula. gentes.
S pero equidem Leonicus ait/ſi ſidera quicq̃
T ale ferent/aliquem noſtra de ſtirpe futurum
Q ui videat: qui pars rerum ſit magna nouarum.
N os neq̃ enim fruſtra geniti/moribundaue turba/
D ijs inviſa. Iouis volucres (vocem hauſimus iſtis
A uribus) eſſe monent rebus ſuper æthera diuos
Q ui inuigilent noſtris: & nos quoq̃ Iupiter audit.
A udiat: & ſi quis Ioue forte potentior/oro/
E t ſi quid proauo credi Ioue grandius eſt fas:
T erminus ille quidem (fateor (celebratus ab alte
D icitur alcida. Sic nos docuere parentes
P roteſtati illo miranda arcana latere
N omine ſub: ſed quæ incertum. ventura docebunt
S æcula: ab his longe ſemota hæc cura diebus:
S ic Leonicus. Agis longo iam grandior æuo
E t q̃ꝗ̃ ſermone Lacon/tamen ore diſerto/
C ontinuo fatus: poſtq̃ꝗ de gente latina
M entio iam dudum volat ora per omnia/quædam
S ubijciam/& veſtris aliquid ſermonibus addam.
L egimus/& fama eſt/noſtrum genus eſſe ſabinos
Q ui vicina colunt Romæ loca. Nam lacedæmon
C um fremeret quondam bellis ciuilibus ardens/
P ars populi compulſa nouas ſibi quærere ſedes.

In freta ſe miſit: diuis & fluctibus auſa
Credere ſe/ primo explicuit ſua garbaſa vento:
Atq; ignara viæ caſu ſaturnia regna
Contigit/ & tractis aduerſo nauibus amne
Conſtitit ad Tyberim: Tuſcum qui partit ab vmbro.
Hac igitur Spartæ Ciues regione potiti
A/ ductore Sabo ſeſe dixere ſabinos.
Inde/ vbi Romanæ iaceret noua Romulus vrbis
Fundamenta Nurus rapuit. quæ tempore matres
Euaſere breui. fluxit genus inde latinum.
Quo fit vt affinis nobis romana propago
Facta ſit. hæc ratio q ſediciosa tumultus
Gens tantos romana feret. Nam ſemine conſtat
Argolico & Phrygio. gens ex diſcordibus orta.
Gentibus inſtinctas iras odiumq; duorum
Seruabit populorum: & aget non extera ſolum
Et foris: Aſt interna domi/ & ciuilia bella/
Vim lacedæmoniam troiano in pectore voluens.
Sic Agis. Oranti ſimul applauſere Lacones.
Iſta recenſentes italis in fluctibus ibant
Cum procul incipiunt cœlo apparere ſereno
A dextra Tyrrhenæ vrbes: Pyrgi/ atq; Grauiſcæ:
Mœniaq; a priſcis Alſij fundata pelaſgis.
Ecce vetus Cæræ veſtalibus hoſpita ſacris
Cum Iouis obſedit victor Capitolia gallus.
En Telamon: fluit en pelago iam proximus Vmbro:
Montanoſq; ferens iam proſpicit æquora fontes.
Ilua metallificis ſemper fumoſa caminis
Raditur. oſtentatq; nouos Populonia muros.
Quarta dies contra Piſas in fluctibus orta
Humenti nimboſa auſtro ſubducere naues
Suaſit/ & aduerſis Tyrrheni in faucibus Arni

Siſtere iter: cereremq; & dulces quærere lymphas.
Dux/ & Ericbthonius/ Crates/ Menelaus/ & Alcon
Conſcendere leuem modico cum remige lembum
Argolicam petituri vrbem placidumq; per amnem
Alphei memores tuſcos adiere penates.
Mœniaq; intrantes excelſo in limine portæ
Græca vident elementa cauis inciſa figuris
Quæ memorent pelopem tyrrbena ad littora vectum
Illic prima nouæ poſuiſſe exordia Piſæ:
Fit mora/ & in viuo ſpectant certamina ſaxo:
Totaq; per poſtes legitur pelopeia ſuperbos.
Concubitus primos fraudis pro munere pactus
Virgineos Auriga ſalax plumbo impedit axes.
Hippodamia rotis vebitur pernicibus. aura
Obuia fert crines/ agitatq; per aera amictus.
Tantalides irritat equos: & verbere crebro
Sollicitans prono fugientibus ingruit ore.
Ardor ineſt oculis: animumq; oſtendit imago
Anxia feruentem. volucres deſiderat alas.
Iam Iuuenis tergo incũbens quadriga parentis
Hippodames ſequitur Pelopem/ iaculumq; lacerto
Ellenat in vulnus ſenior. Iuga ſegnius vrget
Myrtilus/ & curſum neptunia terminat ara
Littus ad Iſtbmiacum celſæ ſubiecta Corintbo.
Pellitur in fluctus clamans Auriga: puellam
Tantalides curru rapit in ſua regna citato.
Demum vrbem ingreſſi vicos/ fora/ templa peragrant:
Graiorum inueniunt paſſim veſtigia morum:
Inceſſumq; babitumq; grauem vultuſq; ſeueros.
Menta intonſa virum/ demiſſam in pectora barbam.
Sermo erat Arcadicus linguæ confuſus etruſcæ.
Feſta dies tum forte fuit ſacrata Lycæo:

N am deus Arcbadiæ deus hic.turbæq́ꝫ frequentes
I bant ad ſolenne ſacrum. Lux omnibus illa
R elligioſa fuit. Grai quoq́ꝫ numen adorant
P oſcentes mare tranquillum/curſuſq́ꝫ ſecundos.
M ox dape libata redituri ad littora/Limen
V rbanum exierant: Illic Piſana Iuuentus
P ræmia tum caſu tria ſuſpendebat ab alta
A rbore lucentem galeam/leuibuſq́ꝫ pharetram
H orrentem iaculis.ductamq́ꝫ in cornua taxum.
S ignaq́ꝫ certantum leuibus ferienda ſagittis
F ixerat excelſæ rugoſo in cortice Phagi.
C uncta notant Grai: generoſaq́ꝫ pectora pulſat
L audis amor.certare arcu ſi copia detur
I ngenio Iuuenili ardent Menelaus & Alcon.
O Alcon Menelaus ait certamine in iſto
S i fortuna locum dederit, ſunt premia nobis
D ebita/ni virtus tua te/mea meq́ꝫ reliquit:
S ic Iuuenes. Caſus fecit felicia vota.
T alia dum ſecum fantur/vir gnoſius aurem
A rguto ſermoni adhibens compellat amico
V ultu ambos/cauſamq́ꝫ viæ patriamq́ꝫ requirit.
M iles erat cinctus longo latus enſe/ſenectæ
P roximus/armorum ferrugine tinctus & æſtu/
Q uem pilata cohors circũ ſtipabat euntem.
A d patrias voces Alcon conuerſus aueto
M iles ait preclare: Sumus lacedæmone nati
E udamidum de ſtirpe ſati. Tum vertice aperto
G noſius, & prono fatur reuerentius ore.
H eu quænam Iuuenes tantis genitoribus ortos
A d nos cauſa tulit? Tyrrhenæq́ꝫ appulit oræ?
T um Iuuenis fato patrijs de finibus acti
V enimus/& ſorte extremas annamus ad vrbes

H eſperiæ: ſic ſancta monent oracula Diuum
N os etenim longis poſtq̄ vexauimus vrbes
F initimas bellis aſſueti vincere/tandem
R egna/potentatus/& martia vidimus arma
C aſu/non virtute regi. & fato omnia vinci
S i magnis me bercle animis/ſi viribus atq̄
C onſilio niti ſatis/ & victoria in ipſa
S ola eſſet virtute/Lacon ſua regna teneret.
N ec foret errandum/nec tot freta voluere remis
E ſſet opus. Regem atq̄ Epboros ſpartanus baberet
S ed fortuna bominum vani aduerſante labores.
C um prolapſa foret Lacedæmone ſancta Lycurgi
R elligio/& tetricas iam longa incuria leges
A blegaſſet: erat probitas infamia/boneſtas
S ordida viuebāt vt erat ſua cuiq̄ libido.
V iſum igitur nobis noſtros accēdere rurſum
A d decus antiquū Ciues/Sybarimq̄ ſubortam
E noſtris turbare adytis/ac more parentum
D egere/& exlegem primorum extinguere luxum.
P rincipio res viſa qdem factu aſperat. Verum
V enit vt in morem/facilis fuit: orta repente
D iſciplinas vetus. gymnaſmata aperta paleſtræ
I n populum miſſæ. priſcis pulſa ocia ludis.
C aſtigata venus/diuiſa æqualiter arua.
H oc Agis. boc Agidis fecit poſt fata Cleomnes
R ex armis/Rex pace ingens. confeſſa Deorum
P rogenies/vſq̄ a magno genus Hercule ductum
T antum igitur facinus ſanctum atq̄ imitabile traxit
V icinas ad ſpartam vrbes/& legibus biſdem
S ubmiſere Caput: regnūq̄ auxere laconum.
P roſperitas tāta bæc fuit inuidioſa/ſuperbum
H oc decus immiſit quorūdā in corda venenum

A crius: ac ſtimulis liuorem incendit amaris
P eſtis ea in primis crudelem inuaſit Aratum
Q ui ſenio grauis/ & princeps erat inter Achæos.
H unc malus obiecit Dæmon ſapientibus orſis.
N ec potis ipſe tamen ſpartanam extinguere laudem.
V t pote cui virtus aderat generoſa Cleomnis/
E t Leonicenæ vigilans prudentia curæ
A emathios igitur Reges quos egerat ipſe
I ampridem ex Pelopis regno perteſus auaram
A tq́ ſuperbam hominum rabiem/ ſibi fœdere iungit
A ntigonumq́ ciet qui nũc pellæa per arua
I mperat/ & veteri macedum dominatur in aula:
I pſe prius Galatas quorum pars maxima noſtris
N auigat auſpicijs/ patrios aditura penates
F uderat infeſtos illis regionibus/ auſos
M ygdonios fines crudeli inuadere bello
H ic igitur gallis magno certamine fractis
I n nos vertit iter/ bimariſq́ ingreſſa Corinthi
O ra anguſta ingens peditumq́ equitũq́ caterua
O ccupat omne ſolũ/ totiſq́ infundit agris.
R ex macedum numero maior/ virtute Cleomnes
C ertavere diu bellis vtrinq́ cruentis
C onuictæ titubare vrbes/ magnaſq́ vereri
R egis opes Macedum cœpere/ & ſegnibus armis
R em gerere/ ac ſumptu impenſas reſtringere auaro
A t quid opus multis? tãdem malefida Cleomnẽ
I n præceps fortuna tulit Lacedæmone pulſus
C um ſocijs quos non potuit fortuna tenere
A equore trãſmiſſo Lagidarum in regna receſſit.
N os vero qui tum procul a lacedæmone noſtro
C um duce Genebreum verſus mare & ellada verſus
C aſtra tenebamus quibus expugnare Phliuntem

Mens erat/audita Regis patriæq́ ruina
Dilapſi extemplo ad littus/naueſq́ repertas
Quotquot erant clauſæ portus in fauce Lecbæi
Cœpimus & captis iniecimus arma viroſq́:
Et procul in latum claſſem ſubduximus æquor.
Nec mora/ſuſpenſas dum ſuſtinet ancbora puppes
Cymba volans paribus remis de littore graium
Soluit: & oratum venit/vt tellure vagantes
Gallos relliquias macedum regiſq́ ſuperbi
Per freta nobiſcum diuerſa in regna feramus.
Annuimus miſeris. & tempeſtatibus biſdem
Iactatos vebimus pelago/ventiſq́ ſecundis
Aequora ſulcantes bis tandem allabimur oris.
Stant ſale vicino claſſes in faucibus Arni
Nos Lembo arcadicam viſuri aſcendimus vrbem:
Talia Spartanus. Contra ſic Gnoſius orſus.
O Iuuenes genere inſignes regum atq́ Deorum
Conditio vetus beroum eſt contendere contra
Fortunæ inſidias: & vincere cunta ferendo.
Progenies id tota Iouis teſtata/ſed ipſe
Ante alios veſtri generis Tirintbius Autor.
Nam fama eſt illum ſemper ſudore madentem
Puluere conſperſum domuiſſe imania monſtra
Omnibus in terris: & tum finiſſe labores
Cum ſubijt cœlum/& mortales exuit artus.
Quid Laertiadem memorem? Quid tbeſea? Quid te
Diuorum Saturne pater? per multa vagari
Nil opus/ad ſuperos iter boc beroibus vnum eſt.
Sic Diui/ſic fata ferunt. Qui ignaua ſequuntur
Ocia/degeneres: & nil cœleſte nec altum
Mente volutantes curas & tempora perdunt.
Et tandem obſcuri quaſi bruta in fata ferũtur.

Fortunam bene ferte igitur. Cum viderit alto
Vos animo duros caſus contemnere/fiet
Proſpera/& euentus faciet mutata ſecundos
Antigoni pugnas & ſpartæ immania fata
Scimus/& inuiti dura illa audiuimus arma.
O Iuuenes ego iam ſenio veniente fatiſco:
Sed cum ſanguis erat melior/ſpartana ſequutus
Olim caſtra fui: veſter Xantippus habebat
Me Comitem iunctus patriaq́ʒ & ſanguine vobis
Xantippus: cum pro obſeſſa Carthagine/miſſus
In Libyam veſtra vicit Lacedæmone Romam:
Ille nihil ſine me bello attentare ſolebat.
Noctes atq́ʒ dies aderam. Cum Regulus aſtu
Captus in hoſtiles laqueos ruit/ipſe tetendi
Inſidias/vinctumq́ʒ ducem ſub mœnia duxi.
Heu quantos illis gemitus/quot funera campis
Vidimus: hæc tantos poſſunt meminiſſe tumultus
Littora: & hoc illis infectum cædibus æquor.
Romanos etenim melior fortuna ſequuta eſt
Poſt ducis interitum: bellis naualibus orta eſt
Horrida tempeſtas. victrix romana Iuuentus
Impoſuit iuga Ceruici Carthaginis altæ.
Confractis ſtratum tabulis mare. Gaza per vndas
Punica ad extremas Gades ad noſtra natauit
Littora: & eois furor iſte auditus ab indis:
Dii pelagi tantum armorum expauere fragorem:
Et procul a ſtrepitu cæco latuere profundo:
Finibus a ſiculis vſq́ʒ ad ſardoa cruentum
Saxa/mare in ſpumas ibat fluctuſq́ʒ rubentes.
Nunc quoq́ʒ peruenit nouus a Carthagine rumor
Moliri Hannibalem bellum graue/& aſpera contra
Cogere Romanos odiis flagrantibus arma.

P ropterea recto fatalia tramite regna
Q uærite/ne tanto deprehenſi turbine rerum
I mploretis opem fruſtra diuumq; hominumq;.
V idi illum pene infantem: memini illius ora.
F rons/oculi/labra/ingenium verſatile/ & atrox
A crem animum gaudentem armis/ac bellipotentem
S ignificant: corpus ſolidum/patienſq; laborum.
S ed tandem orbatæ paſſurum incōmoda frontis
A tq; procul patrijs moriturum a finibus olim.
V idi alium Romæ Iuuenem/cui vincere Byrſam
F as fuerit/tantam aſtrorum/tantam ore Deorum
V im gerit: hic Romæ mucro eſt/Carthaginis ille.
S ic Diui inter ſe certant/ſic ſidera contra
S idera: terrigeniſq; gerunt hæc bella miniſtris.
S i rurſum hæ gentes ineant certamina/mauors
A ſper ad interitum alterius deſæuiet vrbis.
Q uæ victrix bello euadet/ceruicibus altis
I bit: & omnem animis terræ amplexabitur orbem.
R omanos ego prætulerim: quia publica Romæ
Q uæritur vtilitas atq; obſeruantia legum
M axima. Relligio & Diuum reuerentia nuſq;
M aior/in aduerſis animus ſublimis & audax
N on præceps tamen/aut vano temerarius auſu.
A phris nulla fides/nulla eſt Clementia/nulla
R elligio. immanes mactant ſua pignora ad aras:
I nfandum/rituq; fero gens barbara cenſet
O blectare deos: quem morem ſuſtulit olim
E udamidum pater Alcides a gente latina:
I uſſit enim pro corporibus ſub Thybridis vndam
D emergi humanis ſimulachra carentia vita.
V tq; feris tergus varium/ſic gentibus Aphris
S ubdola mens/vafrum ingenium/& mutabile ī horas.

P ropterea quocūq; feret vos aura latinum
O bſeruate genus/quod Dij quoq; & omnia ſeruant
S idera: quod genti probitas alte inſita poſcit.
H is (fateor) cum bella olim me in punica miſi
H is infenſus eram. Sed poſtq̃ cognita virtus
R omulidum/viſa eſt terra mihi gnoſide Roma
D ulcior: & vino addictus latialibus armis
N on ſecus ac natus Gabijs mediaue Sabura.
H actenus hæc. Verum quia mens certare ſagittis
I dq; opus ingenuum/Ludis accedite noſtris.
S ic ait. Ac Iuuenes ore alto atq; indole magna
C onſpicuos trahit in medios: accōmodat arcum
L æuæ habilem/& roſtris dat tela/Cydonia ahenis.
I lli arcus tracto pertentat robora neruo:
E t paribus criſtata legunt haſtilia pinnis.
I n loca decretis pugiles diſtantia iuſſi
I re ſimul ſpacijs: & ſors ſuper ordine miſſa.
T um Pelopis fortuna videns audere nepotes
F auit/& in venerem fecit decurrere talos/
I n quibus eſt felix ſignum Venus. Ergo Lacones
M acti animis/Alcon primus quia grandior æuo/
P rima petunt loca: ſtant circum Piſana Iuuentus
S eq; premunt digitis innixi/& lumina contra
S igna intenta tenent. flexis iam cornibus Alcon
P reſſa acie/fronte admota/leuat & premit arcum/
N unc telum/nunc ſigna notans/atq; omnia caute
M etitus mente atq; oculis/dat lora ſagittæ.
F allit iens oculos/volat aura: abſcondita arundo
N ec dum viſa ſtetit: ſcopuloq; affixa pependit
V ndiq; ab extremo fugiens æqualiter orbe.
C ontinuo in populis ortus clamorq;/fauorq;:
E t Iuuenem vulgi voces ad ſidera tollunt.

S ubridens Menelao Alcon dū porrigit arcum
T e Menelae inquit ſimilis fortuna ſequatur.
I lle ſui compos totū ſe colligit:ictum
L ibrat/& o dixit fueris mihi dexter Apollo
A rcitenens/Tuq̄ alma ſoror/cui Cynthia curæ
L ittora/cui Dryades & Oreades arma miniſtrant:
T ela regas. Vix finierat cū viſa repente
A ltera ſic primæ ſe coniunxiſſe ſagittæ/
V t neq̄ ſi plures ſit fas/aut vna videri.
C erta ratæ talem euentum miracula turbæ
C ertatim danda Argolicis ea premia iurant.
Tum miles. Quid opus longo certamine clamat
G noſius: hi diui duo ſunt. duo pignora Lædæ
C redite/qui ſub noſtra hodie ſe lumina mittunt.
I te ſagittandi melius cum nulla ſuperſit
S pes cuiquā/date amyclæis/date premia Diuis.
V oce fauent turbæ:pugiles quoq̄ cædere ſeſe
C onfeſſi Argolicis. galeam Menelaus/ & alcon
C um iaculis arcum & pharetram quernaſq̄ coronas
A ccipiunt/plauſu turbam reſonante per omnem.
C ontinuo allata in medium ſpūmantia baccho
C ymbia/& adducti veniunt ad pocula Grai
I nde iter ad tuſcum populis comitantibus amnem
V ertitur/inſiliunt proram:fluuioq̄ ſecundo
A d ſocios inter vernantes gramine ripas
C ymba volat rapido radens vada cærula curſu.
D um redeunt/rediere Euri/mare lenibus vndis
L udit & in lygures iter expedit. Ocius omnes
A nnixi erecto tendunt caua carbaſa malo
A equor arant læti ſocijs victoribus omnes
A rrident:ſuper hoc illi certamine iactant
P lurima ſignantes vrbem / popopuliq̄ docentes

I ngenia & mores/graiæq́ ſimillima Piſæ
M œnia: iucũdũq́ canunt pæana volantes.
C onſita myrtetis redolent lunenſia dextra
L ittora: vernantes oleis ac palmite multo
M irantur colles/mirãtur & æmula olimpo/
A emula rypheis iuga molibus Apennini
E t per ſaxoſas errantia nubila rupes.
V t venit a gallis italas vt diuidit oras
H ic tam vaſtus apex/vt ſeſe porrigit vſq́
A d Calabros ſiculis tandem finitus in vndis
C ommemorãs rector docet & candentia lunæ
S axa Cariſt æos lapides æquantia/ regũ
O rnatura domos/decus allatura theatris:
I nſigneſq́ deum templis factura columnas.
V rbem in receſſu genuam ſpeculant ab alto
E gregiam portu/populis ac mœnibus vrbem.
A/Zephyro vada Porciferæ/quæ ex alpibus altis
N eptunũ ingreditur reſonans. Feritoris ab Euro
A lueus alterius fluxu torrentis adauctus
Q ui fert vere niues/æſtu in freta proxima nubes
I dcirco indigenæ vallem dixere biſamnem
Q uod gremio accipiat binos ex montibus amnes.
T unc aduerſa graui proſpectãs littora vultu
D emocrates ſic ora iterum facunda reſoluit.
H anc in littoribus Comites quam cernitis vrbem
M onte ſub aereo poſitam non vbere glebæ
C redite non pecorum fœtu pinguem atq́ opulentam.
A rret enim ſaxoſus ager/neq́ ſentit aratrum.
T erra inculta feras paſcit: ſub vallibus altis
S yluicolæ degunt homines venabula docti
A cre genus/belloq́ bonum/durata iuuentus
F ert longas ſub diuo hyemes. fert vertice nudo

A eſtatis flagrantem æſtum/pluuiaſq; niueſq;:
B racbia ſettoſi/ſettoſi pectora/& omne
C orpus:eunt venatum omnes:per ſumma ſequuntur
S axa feras/gelidaſq; cubant in marmore noſtres.
A nte caſas ſibi quiſq; ſuas ſuſpendit ab alta
A rbore relliquias predæ.truculenta luporum
O ra vides/capita Aprorum cum dentibus vncis:
V rſorum obſcuros vultus/ramoſaq; multis
C ornua Ceruorum mucronibus.atria tali
N obilitant cultu:montanæ bæc gloria genti.
S ed neq; littoreis deſunt vineta Colonis
Q uæ noſtris certare queant/quæ leſbia vina
G noſia quæ ſuperent,fruticans in cotibus aſpris
V inea palmitibus modicis breuibuſq; lacertis
N ectareas fruges parit,ambroſioſq; racemos.
A t Capiti Lygurum Genuæ ſolertia tantas
F ecit opes,parcæq; ſagax induſtria vitæ.
N am mare ſollicitant remis:atq; æquora tranant
G randibus inuecti proris ac pupibus altis.
M ultaq; per libycos & circum littora ponti
V ndiq; non tenui tractant cõmertia lucro.
H uc veniunt libycæ merces/Europica gaza
H ic babet emporium. Tantæ quis conditor vrbis
A mbigitur,longum abſcondit primordia tempus.
R ectius a Genuo poſitam ſentire videntur
Q ui priſcos legere dies.Fuit ille gigantum
P rogenies,ſatus antiquo de ſanguine Noe:
C ui Iano cognomen erat:Nam repperit vſum
V itis.ab inuento traxit cognomina vino.
N anq; quod Hebrei Iain dixere,Latini.
A ppellare ſolent vinum:de nomine Iain
F ormauere Syri Iainum,viciata parumper

V ox ea ab Auſonijs eſt facta biſyllaba/ſicq̃
P ro Iaino manſit Romana per oppida Ianus.
H ic fuit humani generis pater ille refuſo
A equore diluuium paſſus/qui fugit in altos
A rmeniæ montes/& in ipſa cacumina Tauri.
I pſe homines defunctus aquis tranſmiſit ad vrbes
Q uas mare & immodico cœlum deleuerat imbre.
M allotages Tuſcos/alemanica regna Tuiſcon/
A tq̃ alij ſedes alias tenuere per orbem
T unc vacuum/leges Noe imperiumq̃ ſequuti.
A t quia dum bellum terris inferret olympus
A c maris illuuies/cunctis animantibus arcam
P ræbuit hoſpitium/foribuſq̃ recepit apertis
V na hominum pecudumq̃ genus/cum bella gerebat
R oma foris/Iani valuas aperire ſolebat:
S icq̃ Dei poſcebat opem/memorabile tantæ
S ignificans pietatis opus:ſed tempora cauſam
A bſcondere ſacri ritus.ignota remanſit
G entibus Auſonijs priſci obſeruantia facti.
F orma biceps ideo quoniam duo ſæcula vidit.
A nte maris fluctus vnum/dum conderet arcam:
P oſt pelagi fluctus aliud:mare littora poſtq̃
I n ſua ſe cohibens altam remeauit in aluum.
I anua ſacra Deo:fuerit q̃ Ianua ſæcli
A lterius:dederitq̃ nouæ primordia genti.
S aturno pater ipſe fuit:deſcendit ab illo
E t Phaeton noſtris factus vaga fabula grais.
H ic regnum penes Inſubres Venetoſq̃ tenebat:
E t quædam Italiæ loca conflagraſſe ſub illo
F ama antiqua refert.Ideo finxere volantes
N actum Solis equos terram incendiſſe poetæ.
D iſcedens(diſceſſit enim/quia naue per amnem

E ridanum vectus nunꝙ̃ in ſua regna rediuit/
I ndigenæ dixere hominem ſub flumine merſum.
E t quia quicquid ineſt iſtis annalibus ortum
T raxit ab Armenijs/qui poſt veterem Catacly ſmum
P rimi hominum ſeſe vacuum effudere per orbem/
P auca ſuper prima fruticantis origine mundi
A dijciens quos nam primos Europa Colonos
N acta ſit/& quæ ſint regnorum exordia pandam.
A rcadus Emathio Comes in noſtratia primum
L ittora deſcendens pelopenſia rura/ſolumq́;
O mne quod a grais colitur(genitura duobus
T am bona)natorum impleuit fruge atq́; nepotum.
T hracia regna Tyras Tyriam qui condidit vrbem
P annonas. Illyriam/Mœſos/& pontica circum
L ittora diſperſas gentes babylonius Iſter
P rotulit/& Mœſe/Iapeti generoſa propago.
H ic eſt ille Tyras rapido qui vortice raptus
I carus vt quondam necnon Tiberinus/ & Helle/
T raddidit æternum nomen fatalibus vndis
A c fluuio/qui Dacorum confinia Lambit.
P rimus in Italiam ventis auibuſq́; ſecundis
V enit & auſonijs Comarus conſedit in oris.
S armaticos primus campos habuiſſe Tuiſcon
F ertur/& a Tanai longe vſq́; ad flumina Rheni
B elgarumq́; domos gelidas regnaſſe per oras,
T ranſijt ad Celtas & gallica regna Samotes
S crutator naturæ ingens diuumq́; Samotes.
V nde volunt Dryidas ortos/& ſacra Deorum.
H eſperiam vero magnus Iubal armiger omnem
E ſt ſortitus iens ꝗtum veſtigia tellus
F erre poteſt/ipſo duce ad vltima littora Phœbo,
S aturnum veteres Nemrod dixere gigantem

E xtruſtorem vrbis primæ. Babylona vocarunt
A rmenij/Medi/Aſſyrij/Perſæ/atq; Sabæi/
Q uem Dia nos/Italiq; Iouem/Babylonia bellum.
D ixit/ab Aſſyrijs omnes venere Colonis.
T um Genuus cum prole ſua peregrinus ad iſtos
N aue locos veniens poſuit ſub montibus vrbem.
E t q̃q̃ cõmenti aliter grai atq; Latini
O mnia mutantes primæua vocabula rerum/
H i veri tamen annales/quos Perſia & omnes
A ſſyrij/Mediq; tenent ab origine prima.
P lurima verſato iam ſæcula neuerat orbe
S ol noctes vigil atq; dies ac cætera mundi
S idera. Cum phrygios poſt diruta mœnia Troiæ
H uc annaſſe viros fama eſt/gentemq; Phrygoſam
H ic feciſſe/genus belli molimine & armis
A c pietate/procul noſtra vſq; ad littora notum.
H as igitur petiere oras ductore Bagæo.
H ic Troiæ auxilio miſſus cum Mennone duxit
V xorem. at phrygijs poſt q̃ de regibus actum eſt
Q uicquid nocturno potuit ſubducere ab igne
T ranſtulit in naues proprias rediturus ad oras:
S ed mutata Viri mens eſt a Coniuge Procri:
Q uæ magis Auſonias/poſt q̃ diſcedere in orbem
S ors dabat externum/migrare optabat ad oras.
C um ſoceris igitur teneriſq; infantibus illum huc
C oniugis egit amor: tanti eſt mortalibus ardor
F œmineus: ſobolis pietas ita pectora cogit.
O mne ſuum genus & patrios oriente penates
L inquit in extremo/profuguſq; per æquora tranſit
S olis ad occaſum/Sic Dij/ſic ſidera volunt.
H ic tandem excelſo paruam ſibi condidit vrbem
H is in colle locis. & ab ipſo Autore Bagæam

P oſteritas dixit.claris genus inde phrygoſis
Q ui ſe primates Lygurum fecere merendo.
D umq; ea Democrates recitans tenet ora virorum
P lurima prætereunt fama loca cognita: Cyrnum
C oralio inſignem Cyrnum/ſardoaq; ſaxa/
I chnuſæq; domos/& ſandaliotica rura:
Q uæ quondam incoluit magno ſatus Hercule ſardus/
T eſpiadumq; genus: quod progenuere ſorores
Q uinquaginta vno factæ de ſemine matres
L uce vna: Luce vna omnes ſua pignora nixæ.
A lbicat ad dextram muris Albinga ſuperbis:
H erculeuſq; ſinus: portum dixere monæci.
I am Nicæa patent.procul arua ſub alpibus vltra.
N ubila porrectis: quæ gallica regna domoſq;
T heutonicas amplexæ abeunt in Thracia longe
L ittora viſuræ Euxini vada frigida Ponti
I am ſua regna vident Galatæ.Nicæa ſalutant
M œnia.mox fractum pelagus fluuialibus vndis
V t videre/rati Rhodanum/conuertite Clamant
(S ic amor eſt preceps)proras conuertite ab alto
O cyus ad terras/& littora prendite noſtra.
T um gnarus terræ atq; maris/quiſnam furor inquit
R ector agit mentes? Non ſunt Rhodanenſia non ſunt
H oſtia: Sed Varri fauces.confinia iungit
I pſe Itali/galliq; ſoli: duriſſima paſſus
S axa venit Pelagi ventos paſſurus in vndis.
V enerat in ſummum cœlorum altiſſimus orbem
S ol Caua littorei currens per brachia Cancri
C um phocenſe ſolum poſitamq; in littore prendunt
M aſſiliam: vela Antemnæ poſuere cadentes.
O ptatiſq; diu portu potiuntur & vrbe.
T um Galatæ in patrios certi remeare penates

Tectoſagumq́ꝫ lares terreſtri inquirere greſſu
Cum grais ſuprema parant conuiuia ritu
Solenni celebrare. Alij mantilia longis
Expediunt menſis/pateras/aurumq́ꝫ repoſtum
Quod Diuum ex adytis varias rapuere per oras/
Oſtentare parant. abacis argentea in altis
Vaſa nitent: & tota patet precioſa ſupellex.
Fulcra leuant alij/cœſiſq́ꝫ vmbracula texunt
Frondibus/important alacres ſpūmantia baccbo
Cymbia. Lœticiamq́ꝫ cient crateribus bauſtis,
Fumantes vocat bora epulas. pincerna cubandi
Tempus ait: iam ſtricto meunt conuiuia ferro.
Proſilit in medium penori prefectus Aceſtes
Neſcio quid portans patinis regaliter altis.
Atq́ꝫ ait: ecce tuæ partem Dux maxime predæ
Quam ſale condieram Campanæ in littore ſyluæ.
Sic memorans infert Apri femur/atq́ꝫ morantem
Iſta ſitim dixit reuocare abſonia poſſunt.
His mibi nil opus eſt/cui fumo arrentia ſemper
Guttura: & bæc referens magnum cratera rubenti
Spūmantem bromio leuat/& ſe ingurgitat auro.
Laudauere bominem/meritumq́ꝫ ea premia menſæ
Dux quoq́ꝫ teſtatæ. rediens veſtigia viſus
Ferre incerta: pedes & crura labantia caſum
Significare: ruit præceps in puluere figens
Lumina/& extenta tellurem verberat aluo:
Ac iacet exanimo ſimilis. ciet iſta repente
Nubem bumus/abſconditq́ꝫ volatilis vmbra iacentem.
Caſu obliti epulas/dulci exultantia paſcunt
Corda ioco: atq́ꝫ alacri reſonant conuiuia plauſu.
Accurrunt famuli, & tentantem ſurgere tollunt
Ad tormenta grauem ſomno/vinoq́ꝫ Calentem.

Vt ſedata fames, Galatæ Argoliciq́ per ampla
Littora ſe exercent ludis.hi brachia lato
Diſco onerant:illi nudæ dant membra paleſtræ.
Pars leuibus plantis curſuq́ fatigat harenam:
Pars operam impartit iaculis/pars littore factis
Carceribus longo ſe tollit in aera ſaltu.
Pars natat in pectus/pars palpitat ore ſupino.
Sunt qui præcipites ſummi de vertice mali
In freta ſe mittant/cedit mare/& vnda reclamans
Spũmat:eunt imo quæſitum Nerea fundo.
Mox procul egreſſi ductis vada ſumma lacertis
Nando equitant/madidoſq́ abigunt in terga capillos:
Et ſale membra lauant tepido.Iam pulſa tenebris
Læta dies/reſident clauſis maria omnia ventis.
Inducuntq́ graues nocturna ſilentia ſomnos.
Lucifer exoriens tremulis radiabat in vndis
Totaq́ iam pleno lucebat Cynthia vultu
Heſperio vicina freto:dare vela Lacones/
Ire parant Galatæ:faciunt lachrymabile gentes
Diſſidium geminæ.felix concordia/longæ
Pax tranquilla viæ/ſimilis fortuna virorum
Vnierant animos:& erant præcordia nexu
Iuncta pari/& morem iam conſentanea in vnum.
Oſcula dant igitur flentes:dant mutua dona.
Accipe dicebant noſtrum teſtantia amorem
Qualiacunq́ ſinit tempus/teſtantia caſus
Dona pares/longamq́ viæ teſtantia pacem
Aeternamq́ fidem.monumenta exilia certe/
Verum quanta ſinit preſens fortuna/locuſq́.
Hæc noſtri agnoſcant poſt funera noſtra nepotes
Quæ loca cunq́ dabunt illis ſors numina & aſtra
Conſpirentq́ animis/& amore ferantur eodem.

T alia magnanimæ celebrant diuortia gentes.
A rua ſecant Galatæ: Grai æquora: Gallia noſtris
L ittoribus prætenta (fides ſi annalibus vlla eſt)
D icta olim braccata fuit: noua nomina Narbo
M artius induxit genti/quam longa Gebennæ
A/reliquis dirimunt iuga/& alta cacumina gallis.
V t patrios tandem Galatæ tetigere penates
H eu grauis ærumnam morbi tabemq́ veneno
P eſtiferam graſſante virum per corpora paſſi.
S anguifluas febris venas carnem oſſa medullas
I gnibus inflãmans ſtygiis torquebat atroci
S upplicio miſeros. Liparea incendia/& Aetnæ
A rdorem leuius/leuius phlegethonta tuliſſent.
P ectora pulmonem vix eluctata meatus
A ura per anguſtos tuſſi laniabat anhella:
S ternebatur humi ægrotans membra omnia & ipſam
M ordicus inuadens linguam/crudelia clamans
N umina præ rabie atq́ doloribus inteſtinis.
R elligio caſu funebri excita per vrbem
C ontinuo: pauidæ matres altaria circum
S eſe in vota ferunt: prece ſollicitata frequenti
N umina reſpondent cauſam ſcelus eſſe malorum.
P lacari nec poſſe Iouem/niſi noxia turba
S acrilegum/raptas templis in gurgite vaſto
M ergat opes/baratroq́ nefas abſcondat opaco.
N on procul obſcuris lymphas ſtagnare Lacuſtres
A equoribus memores/atq́ inſcrutabilis vndæ
S acrum erebo Ditiq́ lacum facto agmine Ciues
Q uicquid erat prædæ externæ/vaſa aurea/gemmas/
S igna/ebur/argentum/tripodes/opobalſama/veſtes
E xpediunt/& ſubter aquas ſimul omnia mittunt
M anibus/& Diti/ſacrum ſolenne ferentes.

H as tantas Romanus opes (Nam fama per orbem
V ndiq; peruolitans omnes impleuerat oras)
N on ſecus ac Boreas quotiens emiſſus ab arcto
T urbine precipiti terras atq; æquora perflat/
C epio cum patriæ ingenti diſcrimine iuſſit
E xpiſcari omnes: fundoq; retraxit ab imo
I ndignata ferunt hac improbitate Deorum
N umina romanis diro incubuiſſe flagello.
N am veluti Vates facti atq; oracula paſſim
A tteſtata/huius noxæ execrabilis ergo
M otus ab extremo terrarum cardine Cimber
C eu turbo agrorum demoliturus honorem,
P rotinus Italiæ in foribus tentoria fixit.
C ontinuo vt ſubiti peruaſit fama tumultus
T rans alpes/trans Euganeos/trans Eridanumq;/
T innuere aures Italis/Ligur/Vmbria, Etruſci
P icenteſq; fremunt, & gens mauortia Samnis,
A c Campanus ager titubant: volat vſq; Tarentum
R umor: & audito queſta eſt Trinacria bello.
Q uod niſi tam vaſtis vndarum molibus ingens
O bijceret vallum Arpinas, capitolia forſan
S eruaſſet, neq; tempeſtas nimboſa, nec Anſer.
I nterea Argolici caua vela ferentibus euris
A lta ſecant maria, atq; oculis ad littora verſis
P roſpiciunt magni claros bello Herculis agros.
H æc etenim penetrans olim Tyrinthius arua
I ncidit in geminos neptunia ſemina fratres
I ngenio immani ſolitos armenta, gregeſq;
P rædari, iugulare homines, ac viuere rapto.
H os contra Alcides veniens conſumpſerat arma
O mnia, nec telum quod mittere poſſet in hoſtem
C onſpiciens, dextra in pugnam tendebat inermi:

Vis ea diuino demiſſæ a ſanguine Proli.
Iupiter extemplo Natum miſeratus ab aura
Saxa pluit quibus armatus fera monſtra peremit.
Herculeæ in campis ſignum memorabile pugnæ
Reſtat adhuc. ſaxis late loca grandibus horrent.
Sexta rubeſcentes radios aurora per vndas
Sparſerat & vento mare vela vocabat eoo
Cum procul a dextra/quædam contermina Cœlo
A longe iuga proſpiciunt/& in æquore terras
Fluctibus ambitas verſus mauruſia regna.
—Ecce Pyrenæi clamat Nauarchus ab alta
Puppe apices. hic extremos hiſpania campos
Inchoat/& longe in fines fugit vſq; Britannos.
Terra armis/opibuſq; potens/terra inclyta toto
Orbe. duæ (frontem contra lyba vertitæ) terræ
Ecce velut maculæ duplices/balearica regna
Argolici dicunt/populis habitantur iberis.
Finierat. Cum Democrates ſermonibus ora
Sic iterum ſoluit. Genus hoc Leonice vagatum eſt:
Et varios caſus ipſum quoq; & aſpera ſenſit
Sidera. mortales eadem complectitur omnis
Conditio. aduerſis fiunt regna inclyta rebus.
Gens hiſpana igitur caſus longe ante Sicanos
Et prius Hippotades q̄ ſceptra teneret in vndis
Aeolus æolijs, nondum Cyclopibus ætna
Nota erat, Antiphate nondum mala venerat ætas,
Seditione graui rixiſq; agitata Colonos
Finibus eiecit patrijs, & in æquora miſit
Illi autem longis inuecti nauibus omne
Ionium ægæumq; fretum ſulcare coacti
Trans phrygas & Thraces per mille pericula tandem
Littora venerunt ad pontica: regnaq; Colchos

Inter & Armenios pulſis cepere Colonis.
Et fecere ſuo terris cognomen ab amne.
Subdidit Endymion Rhodius Cleobulica proles.
Herculeam qui ſe ſobolem iactare ſolebat.
Sunt & qui memorent poſt diruta mœnia Troiæ
Laomedontiadem Teucrum genitoris ob iram
E patria pulſum veniſſe ad littora tandem
Heſperiæ/dictamq́ʒ ſuo de nomine Teucram
Hoc vrbem ſtatuiſſe ſolo: gentiſq́ʒ relicta
Parte ſuæ procul ad Cyprios annaſſe penates.
Ac poſuiſſe nouam Salamina in finibus illis.
Continuo Eudoxus magni ſcrutator olympi
Qualis auus quondam/cauſas qui ſcripſit & annum.
Legimus heſperio poſitas in littore gades
Phœnicum genus eſſe/ſuis quod ſedibus olim
Fugit/& extremo poſuit ſibi mœnia mundo.
Verum a finitimis cum vexarentur Iberis
Conduxiſſe ferunt miſſos ab origine eadem
Ac ſibi congeneres vſq́ʒ a Carthagine pœnos:
Quorum ope rixoſos agerent definibus hoſtes.
Hæc via prima fuit pœnis in iberica regna:
Quæ illecti meliore ſolo dum ſubdere tentant
Exciuere Italos romanaq́ʒ protinus arma
Iam ſemel/ac rurſum/ſi veri nuncia fama eſt/
Nunc excire parant arſuræ incendia Byrſæ:

F I N I S.

E t varios caſus ſic alternantibus ibant
P C olloquijs : cum mox aliū videre ſuperbo
Vertice porrectū pene vſq; ad ſidera mōtē:
Tū maria, et terras, ſcopulos, et littora do-
R ector ait tantā hāc molemque nubila trāſit (ctus
I ndigenæ Iouis appellant/quia ſacra Tonanti
T empla gerit/montem/quo relligioſa quotannis
D ona ferunt vrbes/& qui maris æquora verrunt.
R ex pius audito raptim Ioue ſurgit/& ora
V erſus ad aereas rupes Bone Iupiter inquit
A uſpicijs cuius legimus freta/quærimus arua/
A c fatale ſolum/Scis quid promiſeris ante
Chaonio in ſaltu/tua Numina ſancta precamur
H ic quoq; ſumme Deum profugam ne deſere gentem.
T alia Dux. ſubito Celſi de vertice montis
N aſci ignem videre omnes/ſiduſq; coruſcum
C reſcere in ingentem flāmam: cœloq; volare
I nſtar auis/ferriq; procul per nubila: demum
S tare Valentine ſuper arua virentia terræ.
O mnibus hoc ſigno ſupplex immiſſa repente
R elligio/ſe ſubmittunt/ac Numen adorant.
I ſta terapnæus mirans oſtenta leuatis
E uridamas oculis nam ſomnia doctus & omnes
D iuinandi artes erat a Iuuenilibus annis/
T aliter horrendæ narrat miracula flammæ.
O Comites nobis bona Iupiter omina monſtrat/
I upiter omnipotens qui æqualiter omnibus oris
R egnat/& eſt miſeris Numen mortalibus æquum:
F lamma ſitu terras vbi ſurgant mœnia ſignat.
Q uod vero minor orta ignem ſe effudit in amplum/
A ugendam late gentem q; ſplendida lucem
C reuit in immenſam/noſtra de ſtirpe Nepotes

S ignificat fore præclaros/in nomen ituros
P erpetuum. Dum ſic fatur/res mira/ tetendit
I gnis ad Oceani fines duo brachia contra
L ittora Cimbrorum: caudam mox tendere viſus
Q ua via per gallos venit altæ ad mœnia Romæ
T rans iuga/& excelſam radijs tranſire Pyrenem:
V iderunt hucuſq́ iubar/ ſi forſitan iuit
L ongius/infirmo mortalia lumina viſu
N on valuere ſequi/tandemq́ euanuit ardor.
T um rurſum Eurydamas. o fortunate Laconum
D ux Leonice nepos magni Herculis aſpice ſacræ
Q uod tibi in Epiro dudum cecinere Columbæ/
I upiter hic rurſum cœleſti enunciat ignæ
I bit ad extremas noſtrum pars maxima terras/
I bit & ad gallos/italas migrabit ad oras.
T alibus Eurydamas in ſpem certam erigit omnes.
L ætior augurijs Diuum leonicus & omnes
Q uotquot erant in claſſe viri deſcendere in agros
H eſperiæ/explorare locos/& diſcere gentem
C onſtituũt. Duo Democrates ſeniorq́ Lycophron
A rgolicus miſſi vicina per oppida pacem
Q uærere & hoſpitium. Tum regem hiſpania nullũ
F orte habuit: gentes in libertate trahebant
T ranquillos ſine marte dies/res gentibus illis
R ara/ quibus ſemper ferrum & certamina in vſu
L ecti oratores multa cum pube ſuorum
R e ſuſcepta abeunt: circumpoſitaſq́ per vrbes
H æc mandata ferunt: ſeſe genus eſſe Laconum
V i armorum patrijs depulſum ſedibus / iſta
A uſpicijs Diuum veniſſe ad littora tandem.
P acificos ſe ſe non vi/non fraude penates
Q uærere/telluris tantum ſe poſcere/ q̃tũ

V rbs velit/vrbs leges obſeruatura/deoſq́
P ræterea eſſe ſibi regem quo iuſtior alter
N on fuerit/poſtq̃ fratres Rhadamantus & ingens
I uſticiæ cultor Minos iuere ſub vmbras.
A ntiquo regem demiſſum a ſanguine magni
H erculis in toto qui monſtra peremerit orbe:
N ec ſibi ſed populis ſolitum regnare/Deorum
C ultorem/belli inſignem/paciſq́ magiſtrum:
V t pote qui ſpartæ genitus/qui ſancta Lycurgi
I ura puer tulerit: cui ſit placabile & æquum
I ngenium/patribus ſocium/plæbiq́ parentem.
T alia narrantes caſu venere Saguntum.
C ontinuo Ciues poſtq̃ didicere Laconum
E ſſe genus/regemq́ ſatum de ſemine Diui
H erculis/aſſurgunt omnes/& in oſcula tendunt:
E t fletum elicuit pietas/mox talia fantur.
S i fortuna fuit vobis aduerſa Lacones
G ens Auguſta/ſolo dum vos eiecit auito
P roſpera in aduentu tali (deponite curas)
E ſſe parat: vobis factum ſatis. omnia nanq́
Q uæ tunc ſurripuit vobis bona/reddidit vrbis
H uius in ingreſſu. vobis hæc mœnia/vobis
A ccipite has animas: & nos a ſedibus illis
V enimus Alcides nobis hanc condidit vrbem.
N oſtri Ataui Comites eius/quos legerat ipſe
S parte Argis/fidens tales excellere bello.
V iuimus auſpicijs eius. Sub Numine tanto
C reuimus his agris. rerumq́ opulentia nobis
M axima. per noſtros fruges vberrima campos
V os etiam ditare poteſt. Communia iure
A rua/quibus cõmune genus: ſuccedite veſtris
M œnibus audenter. veſtris ſuccedite rebus.

S unt & in his pleræq; aliæ regionibus vrbes
Q uas poſuere olim grai: cum rumor ad illas
Venerit aduentaſſe nouam Lacedæmone gentem
O ccurrent læti hoſpitibus dona ampla ferentes.
X antippi auſpicijs veſtri ſpartaria quondam
C ondita in his agris. At mox ab Amilcare Pœno
Q ui vobis infenſus erat deleta receſſit
I n nihilum: & noua Carthago ſurrexit eodem
Q uo ſtetit illa loco: ſed mox deletus Amilcar
V indice Xantippo ſoluit pro crimine pœnam.
H ic a gente Numæ veniſſe Nummantia fertur:
V nde deum memorant ſortes poſt plurima quendam
S æcula venturum/Romam qui vendicet vrbem.
E t premat imperio terras/ac iudicet orbem.
S unt Abdera labor thracum: cernetis Iacchum
B acchi opus antiquum. veſtras veniſtis in oras.
S ic fati inuoluunt plauſtris ampliſſima Regi
D ona cados Bromij grandes/cercremq; quadrigis
I mpoſitam/tauroſq; decem/pernaſq; Suillas
G rande onus/ac modo deductos a matribus agnos,
M iſſi etiam qui certa ferant mandata ſenatus.
D umq; ea tractantur, profert de claſſe Iuuentus
C um Duce & annoſis patribus veſtigia longa
T arda mora: & plantis vadunt titubantibus omnes:
V iſaq; ſub pedibus tellus nutare. ſubintrant
I ugera: pretentoſq; marinis fluctibus agros.
N aturam Geniumq; loci, florentia rura
C ollibus ex altis riuos potare cadentes,
E t iuga proſpectant baccho vernantia, oliuis
C onſita paulatim molli ſe attolere cliuo.
C uncta probant, mirantur/amant: ſua regna videntur
S ortiti, & poſitas alio ſub ſidere Amyclas.

Montibus arcetur Boreas: exponitur Auſtro
Tota vligneis tellus vberrima glebis.
Et iam cum Xenijs aderant ex vrbe ſaguнто
Ordine legati longo pompaq́ꝫ frequenti,
Dux redit ad naues reptans, veſtigia longo
Lenta mouet paſſu, meditans. Et vt agmina ſenſit
Continet extemplo greſſus: ac munera & ipſos
Ore ſaguntinos alacri, & regaliter alto
Suſcipit affatu laudans, pauciſq́ꝫ ſubinfert.
Veſtra Saguntini pietas nos omnium egenos
Errantes, toto orbe vagos ad littora veſtra
Augurijs Diuum appulſos, tam comiter, atq́ꝫ
Magnifice accipiens caſus ita frangit acerbos,
Vt videar ſpartam, non aduentaſſe ſaguntum:
Vt fatear nulli æque hominum debere Lacones.
Quod ſi promiſſa dederit conſiſtere terra
Iupiter/ & noſtri generis Tirintbius Autor/
Omnes officij memores in ſæcula tanti
Longa erimus/ quantum noſtros durare nepotes.
Fata ſinent/ factoq́ꝫ magis perſoluere grates
Quam ſermone animus. Sic Dux. Tum protinus illi
Dimiſſi patriam vertunt veſtigia ad vrbem.
Grata reportantes adſunt reſponſa Lycopbron
Democrateſq́ꝫ ſimul. populis miſerantibus orbam
Hoſpitio gentem tellus concorditer Vrbi
Eſt data condendæ: populum qui paſcere poſſit
Eſt conceſſus ager. rebus feliciter actis
Illa dies merito patrijs eſt addita faſtis.
Mœnia iam ſacris ſolenni more peractis
Et Ioue placato ſulcis metantur/ & vrbant.
Rex operi incumbens capit Eurydamante magiſtro
Auguria. & munita magis loca deſtinat Arci.

C uria/templa/viæ fixis ſignata per agrum
E t fora ſtipitibus/curuo loca facta Theatro
P orticibus ſcriptis: ſignant & in æquore portum.
O mnia quæ veterem norant docuiſſe Lycurgum
O bſeruare parant/ſacros ante omnia ritus/
A tq; deos immortales/componere mores
O cia ſegnitiemq; procul depellere/legi
V t ſuperis (etenim leges a Numine Diuum
P roueniunt) parere. nefas reſtringere duris
S upplicijs. partiri omnes æqualiter agros
L imitibus poſitis/& opes augere colendo
N on furto non inſidijs/non viuere rapto:
E t ſi viſus erat concædere furta Lycurgus.
N il ſomni cauſa Iuuenes ſubſternere. cultus
O mnibus æqualis. toto ſatis omnibus anno
V na chlamys. cœnare palam. pulmenta iuuentæ
I nterdicta: nefas aurum ſignare/nomiſma
C udere. Connubium fieri ſine dotibus vllis.
C aſtigare nouam ætatem: ſeniumq; docere
N on fulgentem auro colere: obſeruare parentes
I eiunare: ſitim ad gelidos reſtringere fontes:
F ronte pati brūmam nuda/pede frigora nudo:
E t ſub ſole dies ſudando abſcondere longos:
R uri inter ſulcos pubeſcere: magna natatu
F lumina/precipites aditus tranſmittere ſaltu:
F ulgentes capiti galeas/haſtilia dextre
I nſerere, & thoraca humeris: celeremq; ſagittam
M ittere/declinare ictus/hoſtemq; ferire
C autius: hiſpanæ certamina diſcere fundæ:
E t loro dare vim ſaxis: frenare ſuperbum
Q uadrupedem/venari apros/haſtilibus vrſos
F igere: veloci Dammam preuertere curſu:

Mortem ignominiæ preponere/vulnera tergo
Nulla pati/hoſtilem non formidare tumultum.
Non bellis inflare tubas/neq; cornua,tanq̃
Præcipites factura animos/tibicine martem
Incipere,ac leni & modulato prelia ſenſu:
Et per bella ſagis velare rubentibus armos:
Non legere Ephoros:patrijs de legibus vnum
Hoc eſt poſthabitum:Quoniam lacedæmone rixas
Sæpius excierat:bellumq; accenderat intra
Mœnia:& ingreſſum dederat ciuilibus armis.
Indigenæ ſanctos mores generoſaq; corda
Intuiti graios adeunt,& fœdera iungunt.
Mutuaq; allatis ineunt cõmertia rebus.
Euadunt gens vna breui:connubia tractant:
Vna omnes celebrant ludos:conuiuia ponunt
Aedificantq; ſimul,gaudetq; exurgere muros
Tectaq; non minus hiſpanus q̃ doricus hoſpes.
Igne coquunt lapides:voluunt ad mœnia ſaxa,
Importantq; trabes:fodiunt ſola,marmora quadrant,
Vt membris formica animal breue,viribus amplum
Præualidumq; animis ſubter caua tecta vehendæ
Dant operam annonæ,duriſq; laboribus omne
Dum varias fruges terit area,dum fauet æſtas
Tempus in hyberno pergunt conſumere victu.
Sic noua concordes ſudant ad mœnia turbæ.
Talibus auſpicijs vrbs eſt fundata:breuiq;
Creuit,& a populis cœpit Leonica vocari.
Mox vbi creſcenti data ſunt primordia regno
Rex memori voluens animo quæ templa Tonanti
Vouerat in ſacro ſaltu,trans æquora claſſem
In Libyam properare iubet,Latomoſq; repertum
Marmora per Numidum rupes,& per iuga Maurũ.

E x Atlante vebunt Citros/regalia quondam
L igna/Cypreſſorum præſe ferme ora ferentes.
P alma venit/montana abies deſcendit in æquor
E t Tiliæ nemora/& ſyluas populantur aceruas:
M ateriam templo clariſq; penatibus omnem
A ccumulant:magnaſq; rates ad littora vectant.
S culptores quos fama probat/quos gloria maior
P rædicat/ex libia/ex gallis/ex vrbe ſagunto
R ex vocat ac preclaro operi prefecit Amyntam
O ebalium/qui templa Ephesi/qui Mauſolæum
Q ui Pharon & turres monſtrantem Cyzicon altas
V iderat:ac ſtructuræ oīs perceperat artem.
H ic ergo inuigilans operi procera columnas
F ulcra parat/quaſdam æquali cute dedala tornat
C ælatura/cauat quaſdam:ducitq; canales
A pede productos ad ſumma cacumina recto
L imite/diffundunt ederæ veſtigia circum
I ma Corymbiferas ſpargentia brachia frondes.
S ubiectæq; baſes latum elabuntur in orbem.
S unt quibus inſculptæ vites pendentibus vuis
M ille ferant volucres/prono hæc petit ore racemos:
E lleuat illa caput protento ad pabula collo.
A ltera ſe roſtro ſcalpens ſoli obijcit alam:
N ec Picus/nec pica deeſt/non Pſitacus ore
G arrulus incuruo/non crure Ciconia longo.
H ic auis eſt quæ ſi totos inſpexeris artus.
I cterus eſt/croceo ſolum fraudatur amictu.
S culptor enim rerum formas de marmore ducit
S ed nequit innatum rebus prebere colorem.
H ic ſedet & modulos ſecum meditatur Achantis.
Cui comes eſt prognæ necnon celeberrima dulci
V oce ſoror:guttur plumis ſurgentibus inflat

Oſq; aperit. dicas ſtudio geſtire canendi.
I nnumeræq; aliæ volucres/quæ ſtagna frequentant:
Quæ per rura volant: Sed cur ego tempora perdo?
S ingula connumerans? doctus facit emula veris
E uentu felici opifex/per marmora ludit
O mnia quæ fertur Phradmon finxiſſe Myronq;
Mentor/& Alcamenes/aliiq; illuſtria quorum
N omina non audet veniens abſcondere tempus.
S ub pedibus faciunt Abacos/Pantheres/Hyene/
I ndica bos/Elephas prono ſola pectore calcans:
Lynces/Apri/Taurusq; iacens in pectus & aluum/
E t proſtratus humi Primos Leo porrigit vngues
O ſq; leuans oneri latos accomomdat armos.
S pe laudis faber accenſus molimine magno
I am leuat & ſolido grandes iugat ære colūnas
A c ſuper immani (fallunt ſublimia viſum
Culmina) cōuexa incuruat teſtudine cœlum/
Sideribus! cœlum inſculptis/& imagine multa
P icturatum. Illic Aries & cætera mundi
A ſtra vagi/quæ ſol vertenti circuit anno.
P ræſertimq; Iouis genus inter ſidera miſſum.
B acchus & Alcides/& amatæ pignora Lædæ.
T otaq; progenies Cœlum ſortita Tonantis
C ircūfuſa thronum. ſolio ſtat iupiter alto
F ulmen habens dextra/maieſtateq; tremēdam
T errigenum populis totiq; oſtentat olympo.
I llic aſtra poli contraria. Circulus illic
L acteus/& quicquid Memphis/Babilonia quicquid
N octe ſerenato potuit deprehendere Cœlo.
S acra quoq; in templi Cilio exteriore locauit
V eſtibulum ſupra/procul apparentia/rerum
S igna futurarum/quæ in Relligione minari

M ultiplices caſus memorant cœleſtia docti.
F inxit enim cum Saturno, cum ſidere Martis
C um Titane Iouem, cum Lucifero Cytbereo/
C um puero Maiæ, noctis cum principe Luna,
Q uæ modo plena meat, mõ cornibus ambulat bauſtis
E t ſuper aerei ſtatuit pinnacula templi
P ana Deum Naturæ olim per acbæa vocatum
R egna figurantem diſſormibus omnia formis:
S ignaq; ſubuafro taxantem myſtica nutu.
E t ſaxum prope Pana expers ſculptoris & artis
C ollocat ad dextram: noſtro cui terminus ore
N omen ineſt: magnum venturi temporis omen.
S acra, ſacerdotes, aras de more Laconum
I nſtituit: bobuſq; dicat noua templa litatis.
V t tellure ſeges pingui ſata ceſpite multo
L uxuriat votis bene reſponſura Coloni
S emen Ageſilei paucis ita frondiut annis.
E t iam Spartanis non ſunt ſatis omnibus vna
M œnia propterea Regis duo pignora miſſis
S ortibus (antiquo mos bic inoleuit ab æuo)
T ranſmigrare, nouaſq; alio ſub ſole coacta
V eſtigare domos. Sic miſſa Colonia duplex.
V na per Herculeas Euro aſpirante columnas
Q ua leuat in cœlum Caput binc tarteſſia calpe,
I nde Abilæ vertex, libycis vbi terminus oris.
D ux primæ bellator atrox Eluacus, ad annos
I am veniens fortes, & pro lanugine barbam
N igrantem incipiens mento proferre. Secundæ
N omen babens a gente Lacon: & ſi minor æuo,
N on tamen ingenio, nec ſtrenuitate, nec armis.
Q ui conuertit iter verſus Cantabrica regna:
H os de quinq; duos iuſſit diſcedere natos

Vt mandaſſe deos ſuperos & fata videbat/
Iam ſenio pater incuruus/Iam ſegnior annis.
Cum gemmos igitur fratres iam ſciret ituros
Hunc pelago.hunc terris/ſic eſt affatus vtrũꝙ
Innitens ſolio aurato:Mea dulcia fratres
Pignora/non ego vos genui terreſtribus agris
Sed Dijs atꝙ Ioui.fruges vt arata Colono
Debet terra ſuo/Sic nos quaſi viua Deorum
Prædia nos ipſos debemus & omnia Diuis.
Vos igitur Nati ſuperis deuota propago
Eſte deum memores.ipſi dominantur olympo/
Ipſi Erebo:nobis etiam cum gignimur/adſunt.
Quicquid ineſt homini certum eſt opus eſſe Deorum.
Saturni lachrymæ:Iouis eſt genitiua facultas.
Mars animum.Phœbus viſum facit.Illa libido
Quæ trahit incohitum, Veneris.facundia linguæ
Mercurij.Somnus Lunæ.Et quæcũꝙ putantur
Sorte dari/diuorum opus eſt.Dat Iupiter aurum
Regna/magiſtratus.Sed quid per ſingula Curro?
Omnia diſpenſant.Igitur ſuper omnia Diuum
Conciliandus amor.Nitendum inſontibus actis.
Placat enim ſuperos(melior nulla hoſtia)virtus.
Aſt odere virum ſine relligione cruentum
Elatum/delatorem/vafrum/atꝙ rapacem
Liuidum/& Aſphalti redolentem infame bitumen.
Diui etiam pelagus/ventos/elementa gubernant
Omnia/nec ſine dijs locus eſt.hic Iupiter æque
Ac Pylij Orchomeni/Thebis/Lacedæmone/& Argis.
Propterea ſeruare hominem tutela Deorum
Siue colat terras/liquidum ſeu nauiget æquor/
Sola potis/nec per noctem gradientibus aſtris
Fidite nec ſorti.ſolis ſed fidite Diuis.

V os tamen eſt neſcire nefas/quæ ſeminis Author
T raddiderit noſtri nobis Tirinthius olim.
S cilicet in primis a poſteritate colendum
E ſſe ſua ſuperum quendam/qui terminus ore
D icitur auſonio.Deus hic in ſæcula fertur
V ltima venturus/renouaturuſq; Deorum
O rgia/& inſolitum iubar eliciturus olympo.
N eu taceam quæ nos ſancti docuere parentes/
P ars homini duplex.Vna ex tellure caducam
C orporis in molem veniens/diffuſa per artus
M ortales.hæc ingenium ſortita ferarum
N il ambit niſi terrenum/turpe/atq; nefandum.
H inc ſcelus/hinc ſcelerum mater famoſa voluptas:
C ui neq; de Diuis/neq; de virtutibus vlla
M entio:more ſuum ſemper cœno humida ſordet.
A ltera cœleſtis ſublimi in vertice ſedem/
E t ſacram ſortita domum.ſubiecta gubernat
C orpora/terreſtremq; animam/quaſi rector in alta
P uppe ratem/quaſi ſeſſor equum:Cum venit olympo
I upiter hanc docuit quo ſint cœleſtia cultu
N umina digna/quibus celebranda altaria ſacris
M ortales quæ iura pati/quas pendere pœnas
S acrilegos opus eſt/quæ ducere debeat inſons
P ræmia:& hæc diuis ſimilis contraria lentos
A d ſtudia inflectit ſenſus/vt inutile quoddam
V ulgus agens/primum violenter:at aſpera poſtq̃
P aulatim abraſa eſt feritas/mandata ſequuntur
S ponte ſua.tantum valet ars:& iniuſta colendo
C onſuetudo animis hominum/natura miniſtrat
P rincipia.ac media ac fines oriuntur ab arte.
H anc moneo Nati(ſic veſtra monebitis olim
C um Deus & grauior patres vos fecerit ætas

P ignora vos etiam) Venerari addiſcite patrem
A tq; ſalutares monitus audite Deorum.
N anq; deos habet authores: Dijs omnia ab ipſis
T raxit: & vtuntur magni hac interprete Diui.
R egia progenies eſtis de ſanguine Diuum
P rouenienſ: quem Dij cupiant regem eſſe docebo.
I nter aues præſunt Aquilæ: inter bruta Leones
Q uod membris valeant/animiſq; ferocibus auſint.
I nter mortales autem Prudentia regnat
E t pietas, & quæ partit rite omnia Virtus
C uiq; ſuum tribuens/& quæ ſcit dura ferendo
V incere/& hoſtilem bello infrenare tumultum.
N ec ſatis hæ/niſi quæ ventrem/Veneremq; ſubacto
T emperat affectu/ſimul & quæ temperat iram/
Q uæ contemnit opes/& quæ inter verbera dextram
C ontrahit humanos miſerans Clementia caſus/
A ſſideat: Diuiſq; hominem cœleſtibus æquet,
A dde fidem, quæ dicta facit, quæ fœdera ſeruat
A dde ilares vultus, animiq; affabilis ora
R em populis gratam/& momenti in principe magni.
R ex eſt/iudicium cuius cōmuniter omnes
F erre velint/q́ ſit cunctis mortalibus æquum.
F ucus apum non Rex/qui non ante omnia fertur
I n cōmune bonum. Cordi quibus eſt ſua tantum
V tilitas/inuiſi Erebo cœloq; Tyranni.
R ex opibus/Rex vitæ hominum, Rex parcit honori.
I pſe in fata feror curis confectus & annis.
V os quibus eſt ætas melior, curate nepotes
E t ſeruate genus. ¶ Grandi eſt ſine crimine nomen
P ræſidio inter mortales innoxia, nulli
T am crudum os, quod non faciat placabile fama:
M ens hominum meritis emitur. benefacta ferarum

E mollire valent animos: ſic ducite vitam
N e cum fata volent/pudeat ferre ora. Deorum.
Q uando erimus ſimul ante Iouem: Nā vos quoq; nati
S tare opus eſt olim ante Iouem/morū improba ſi vos
A rguet impietas/ego vos genuiſſe negabo/
S ed fore ſuppoſitos/alioq; ex ſemine partus/
N on de ſtirpe Deum/magno nec ab Hercule ductos
C auſabor/generi virtus innata Laconum eſt.
I te bonis igitur quos vos reſponſa Tonantis
I re iubent Nati ite auibus/fortuna/Deuſq;
F auerit inceptis: & qua conſiſtere terra
D ij dederint/Dij nāq; dabūt/nec Iupiter ipſe
V ſq; abœrit/quo ſint etiam communia nobis
G audia de rerum euentu mihi nuncius adſit.
A nxius interea digitis labentia mecum
T empora dinumerans nocteſq; dieſq; manebo.
T alia cum natis Senior mandata dediſſet
N omine quemq; vocans proprio procedite Nati
D ixit: & extendens vlnas complectitur ore
C ernuus incano: lacbrymiſq; dat vltima obortis
O ſcula. diſcedunt Iuuenes: ſua quæq; ſequuta
A gmina: per campos iter his. Illi æquora ſulcant
R ex pius & teneris ſemper Leonicus ab annis
O bſeruare deos ſolitus/iam grandior æuo
E t poſitus longæ ſupremo in margine vitæ
C um nocturna quies aliquando aggreſſa iacentem
I ſſet in auroram/viſus ſublimia templa
C ernere (quæ vaſto æquarent curuamine cœlū
I ngreſſuſq; fores magnū ſpectabat inane
V ndiq; parietibus multo fulgentibus auro
C æruleaq; ſuper clauſum teſtudine/ & alto
C ulmine/quod varijs luſtrent ſplendoribus aſtra.

Pendentemq́ virum vacua miratur in aura
Cui niue candidior mento/cui vertice pendet
Concolor argento latos coma fuſa per armos/
Cui toga gemmarum radijs ſcintillet ad imos
Fuſa pedes. os quale iubar Titanis ab vnda
Oceani cum mane leuat vultum igne rubentem.
Os procul apparens vnum/quia lumina grandi
Luce repercutiens viſum impedit: vt prope fixis
Cernere fas oculis/triplex ſe oſtendit imago
Indiuiſa: volant tenues per inania formæ:
Et Capita ac genua ante ſenis veſtigia curuant
Audet: & accædens animis conſiderat altis
Singula. ſpirituum videt agmina magna volatu
Aereo ferri ante ſenem/fieriq́ theatrum
Grande ſinu immenſo: cui mille ſedilia circum
Aurea/& in medio ſpacium vitrei maris inſtar.
Talia miranti ſpecies occurrere viſa
Stareq́/& aſpectu ſic regem affata benigno.
Rex ſpartane tuis forſan regionibus vnq̃
Tale aliquid vidiſti oculis mortalibus? Ille
Nec vidi/nec poſſe inquit toto orbe videri
Crediderint. ſed fare precor. Num Iupiter hic eſt
Quem video tanta cum maieſtate leuatum
Nec ſolio inniti/ſed inani incumbere vento?
Hic Deus hic rerum eſt opifex/hæc intima magno
Mens operi/reſpondit. Vti mortalia membra
Viuificant animæ/ſic & Deus omnia quæ ſunt
Suſtinet ac ſeruat. tolle hunc/quæcunq́ videntur
Suſtuleris. ſicut cum mens e corpore fugit
Corpus it in cineres. hic eſt quem Pana vocari
Forſitan audiſti graias aliquando per vrbes.
Terminus hic idem: ſigno quem Roma triformi

Fingit & .ω.magnum quondam dicetur & Alpha.
Mira tibi eſabor:tuus eſt cum manibus orci
Iupiter:& veſtri quot habent altaria Diui
Tum viſus meminiſſe horum quæ dixerat olim
Prouidus Eurydamas Latiæ prope littora Romæ
Heu grauis ex alto ducens ſuſpiria corde
Rex ait:impietas nobis mortalibus ergo
Ingruit/& turpis tam longi temporis error.
Quo nam igitur pacto ſcelus hoc inoleſcere tantum
Fert Deus?eſſe rati diuos ſimulachra litamus
Sacra illis libanda Deo.ſi fallimur ipſi
Vos ſuperi illuſo cur non ſuccurritis orbi?
Spiritus/hanc vobis cauſam mortalibus inquit
Scire nefas:vt enim tellus habitacula vobis
Impartitur/ita ſatis eſt cognoſcere terras.
Verum tempus erit/quo cum Ioue tota Deorum
Progenies aras/& templa/& nomina perdet.
Hanc deus etatem Cœlo dimittere dudum
Cogitat:hos ordiri annos feſtinat olympus.
Huc ideo ex toto diuos pater euocat orbe:
Conciliumq́ hominum pro libertate frequentant.
Veni ego pro Heſperijs:teq́ & tua pignora noui.
Nos omnis regimus terras/& iuſſa Tonantis
Exequimur:diuis etiam quoq́ plurima veſtris
Aſſentimur/vti nobis deus annuit.Ille
Ille vides?magno ſedes cui proxima Patri?
Rex ſolyme/ſub quo legem Philadelphus hebream
Tranſtulit/indicium nequaq́ exile futuri
Temporis:atq́ noui ſignum memorabile ſæcli.
Nam deus ingenijs hominum innoteſcere ſenſim
Incipit:& ſinit in gentes ſua dogmata ferri.
Qui ſequitur/Syrie princeps.Memphiticus ac ir

A lter Arabs, Quintus qui perſica regna gubernat:
Sextus habet Medos. Tiriæ Carthaginis arua
S eptimus Aeoliam/Cares/Aſiamq́ minorem
P roximus: Actæos & achaica littora nonus:
R oma ſubeſt decimo/numeri ſub limite primo
R oma ſedet. Viden vt vigor eſt in principe romæ
V iuidus. Aſt alijs triſti confecta veterno
O ra cadant? Itali ſurgent: regnoq́ ſub illo
D ij veteres ibunt peſſum: noua ſæcula ſurgent:
I upiter imperium perdet: neq́ iupiter ipſe
S ed vulgata hominum mentiti nomina manes
P roximus heſperiam gentem regit/atq́ britannos.
A ethiopes. alius Pontum armenioſq́ Colonos
V ltimus. Expectant & qui germanica regna
E t qui ſarmaticas procul vſq́ ad littora gentes
T emperat: atq́ alios quibus inſulæ & æquora ſubſunt
O rdo alius regnis imponitur. omnia in vnum
S unt redigenda. cadent Reges orientis & Auſtri.
S e deus ad Tyberim tranſfert. Romæq́ triumphos
D eſtinat/inſtituit rerum caput eſſe latinos.
T uq́ faueto Italis. faueat genus omne tuorum.
E merſura breui flagrantia bella per orbem.
C oncurrent italis Libici/& delebitur ingens
S idoniæ Didonis opus. delebitur omne
S emen Alexandri: nec erit niſi Roma per orbem.
I pſa quoq́ in ſenium vergens patietur ab hoſte
M ultiplici varias clades/ſed maxima ſurget
A tellure Lues Arabum. Cum vana ſuperbum
R elligio caput attollens dominabitur Aphris
A tq́ Aſiæ populis/quot ſunt Euphratis ab amne
V ſq́ ad phaſiaci glacialia littora ponti.
I ſta quoq́ heſperiæ clades populabitur oras

S ed tamen Aſturiam ſeruare licebit/& omnem
C antabriam/pelagi quam verberat vnda Britāni/
P rogeniemq́; tuam/quæ tempeſtatibus illis
H aud minimam preſtabit opem: Nam magna nepotes
B ella gerent veſtri pro relligione Tonantis,
E t pro relliquijs regum patriæq́;: nec vlli
I n genus illud atrox ibunt melioribus armis.
S ors tamen illorum multis erit inuida, magnum
A blatura decus terris: Nam ſæcula ſurgent
B ruta, oblita bonas artis, & neſcia laudem
R eddere virtuti, & famam celebrare virorum
N am bene de patria de relligione merendo
N omina nulla ferent. generans obliuia tempus
I nijciet claris illorum laudibus vmbram.
N ec tamen idcirco minus ad preclara laborum
G eſta ferant: ſtudeantue minus ſublimibus auſis:
N am licet in terris & apud mortalia regna
L angueat interdum: tamen hic ſua premia virtus
S emper habet nulli fato nulli obuia ſorti.
V ltima ſæcla dabunt veſtro de ſanguine quēdam,
Q ui velit ex longa maiorum nomina nocte
A ſſerere, æternamq́; atauis inducere lucem.
F elix, ſi poterit votorum euadere compos.
T alia ſopito cernebat ſomnia ſenſu,
C um ſubito euigilans quaſi quædam oracula Diuum
V iſa recenſebat ſecū: nec tempore ab illo
A d ſimulacbra Deum voluit libare: Nepotes
C uncta docens. Senio tandem conceſſit & annis.
E t iam tranſierat fauces Eluacus apertas
A equoris Herculei, qua ſe via ſolis in altum
C um cadit Oceanum, ſublimi inclinat ab axe.
T unc Athamas patria Argiuus, regumq́; ducumq́;

G eſta tenens animo memori/ſic protinus orſus/
D ux Eluace nepos magni Herculis ab Ioue Diuum
P rincipe demiſſi nomen tenet Herculis iſtud
A equor adhuc/quo in has fauces victricia ſigna
T ranſtulerit quondam ſubigens duro omnia marte.
A t ſunt qui noſtro cognomen ab Hercule ductum
E ſſe negent: aliumq́ velint hoc nomine dictum
A/Pharaoniacis veniſſe per æquora terris
L ittora ad hæc: ſimiliq́ errorem a nomine natum.
V tq́ fidem faciant/templum eſſe in gadibus aiunt
H erculis in quo ſint ſimulachra ægyptia/Oſiris,
I ſis/& Arpocrates/ac cætera Numina gentis
E ius: vt interpres Diuum latrator/& Apis.
O Athamas Eluacus ait Tirinthia proles
P oſſidet hoc dudum decus: hæc in ſanguine noſtro
G loria conſenuit: ſine re celeberrima fama hæc
N ec potuit naſci/nec tanta in ſæcula duci.
Q uod ſi forte huius fuit vnq̃ nominis heros
A lter ad has vetus terras/cui templa dicarit
A ngulus hic/alijs certe nondum agnitus oris
E xulat ex toto tanq̃ procul orbe fugatus.
A t noſtrum ſonat omne hominum genus: Ipſe gigantes
I pſe domat Lapithas/atq́ agmina Centaurorum.
I pſi tura cremant aræ Libycas per harenas/
A tq́ per Europam/per littora Gangis/& Indi.
N ilus & Egyptus placeant ſibi. Græcia certe
C larior ingenijs/opibus/facundia/& armis.
Q uod ſi quem decus hoc noſtrum qui polluat vſq́
R epperero/dextra hac faciam me intelligat ortum
D ucere ab Alcidæ/non ſordido ab Hercule quodam.
T alia Dux. Cuncti Comites Athamaſq́ fatentur
H erculis Argiui miſſam vltra ſidera famam.

E t quæcũq; alio memorentur ab Hercule facta
E ſſe leues nugas: quas vaniloquentia turbæ
N iliacæ noſtræ confinxerit æmula laudi.
D umq; ea ſermonum multa vice fantur: Ab Auſtro
A ura recens leni veniens ad garbaſa flatu
P roram agit in Chaurum. ducto pede nauita flectit
C ornua, & Antemnas: alioq; arat æquora ſulco,
A/Libe doctus iter. tria promontoria longe
P roſpiciunt dextra, Cuneum ſic nomine dicunt
H eſperij, ſacrum, & magnum, qua ſurgit Olyſpon.
Q ua Tagus immenſi diſiungit littora ponti:
E t qua Nereidum viridis chorus æquore lato
R egnat & includit grauis arua feracia plumbi.
M ox vt conuerſis procul ora britannica proris
E ſt conſpecta, nigris ſubtexi nubibus æther
I ncipit, & flare obſcuro grauis Eurus ab ortu.
N ant magno grege Delphines: dorſoq; repando
A equor arant ſimo captantes aera rictu.
C rudeſcit ſenſim Nereus, & proijcit iram
C um fremitu in maria: & cœlum nigreſcit in vndis.
H eu quidnam Nauarchus ait, parat Aeolus ore
F luctifico? Subita quid tempeſtate minantur
D ij maris & Cœli? Nunq̃ ne iter ire quietum
S ors ſinet? & ſic ſemper erit cito mobile cœlum?
S ancta precor Tethys, Nymphæ oceanitides omnes
T uq; pater cui dant veteres primordia rerum
O ceane, ab profugos terra pelagoq; Lacones
A b ſeruate, mariſq; minas auertite, & auræ.
S ic ait: atq; animi compos totam excitat artem.
S æuit hyems magis atq; magis, neq; prehendere terras
F as aliquas rapiente ſalo, qua littora pontum
N ulla tenent, ſed abit ſaliens ſine fine ſub ima

F undamenta orbis/rurſumq́ recurrit ad ortum.
S æpius annixi deponere vela:rudentes
A ura onerat:pugnatq́ manus & fortia contra
B racbia:pendenteſq́ agitat tunicaſq́ comaſq́/
O btunditq́ aures:& verba retorquet in ora.
P ontus & aura ſonant altum:nec Nauta magiſtrum
A udit:& in vultus ſaliens mare lumina vexat.
F luctibus icta gemunt latera inſultantibus:inſtat
P ontus:& aſſurgens puppim leuat,atq́ debiſcens
P ræcipitat.ferri dicas in tartara proram.
T ranſilit vnda rates,& diſſipat æquora ventus
I n pluuiam/quæ aſperſa cadit per tranſtra/foroſq́.
S olliciti ſatagunt omnes:nibil omnia agendo
P roficiunt:vix ſtant pedibus,vix cruribus bærent.
I am nimbi grauis æſtus adeſt.tonat vndiq́ mundus
T errifico mugitu:ardens ſecat aera fulgur
I gniferum:ſtridentq́ illiſi fulmine fluctus.
A ttoniti incipiunt vitæ diffidere:& ægra
M ente bærent/Nimbus,venti,mare/fulmina mortem
S ubijciunt oculis:lucemq́ exterminat vmbra
N ubis/& effundens omnem cœli impetus iram.
N ec ſatis bæc,nebulis erumpere ſaxea grando
I ncipit.& magnos imber duratus in orbes
V erberat exanimos.madidas ad tempora veſtes
C orripiunt miſeri:Clauo proreta relicto
P ellitur in preceps/& agit frons icta cruorem.
I n ventos nimbumq́ putes ruere aſtra/polumq́:
N eptunumq́ deos ſuperos ſe attollere contra.
T unc inſtare videns extrema pericula Ductor
E lleuat os/piceumq́ tuens Eluacus olympum.
I upiter altitonans ſemper mortalibus æquum
N umen ait/tua quæ neſcit clementia finem

E ruat ex tanto Cœliq́ mariſq́ periclo
H as animas: neq́ nos iratum abſorbeat æquor.
N os neq́ Neptuno nati certare/nec ipſis
D ijs ſuperis. ſi fata vocant mittamur in enſes:
P ugnemuſq́ viris/vbi fas & robore & armis
N iti aliquid. ſub marte viros occūbere pulchrum.
S anguine non lymphis madidum decet ire ſub vmbras
B ellatorem hominem/rigidoq́ occūbere ferro
N on pelago nihil audentem/lentum/atq́ iacentem.
O duo Amyclæi Lædæ & Iouis inclyta fratres
P ignora/dij patrij indigetes/ſanctiq́ Penates
E t tu Bacche pater qui fers Minoida ab alto
A d ſuperos. Tuq́ o domitor telluris & vndæ
V nde genus noſtrum Alcide: date fluctibus iſtis
D efungi, atq́ aliquo ſortiri in littore portum.
S ic ait. Extemplo Antennis inſiſtere viſæ
(C aſtores appellant) flammæ felicia Nautis
O mina iactatis pelago: & rareſcere Cœlum
A tq́ ſerenari/pontus miteſcere/venti
C oncidere/& Zephyrus fieri contrarius Euro.
L æti omnes imbrem excutiunt: frontemq́ cruentam
T um demum aduertunt Rectoris & ora tuentur
S aucia: ſtant circum/tepidoq́ medentur oliuo
Q uod bonus Eurytion medicis infecerat herbis
P æonia Eurytion Lydus nulli arte ſecundus.
A ffuit & Bitias/magico qui vulnera cantu
P ellere doctus erat maneſq́ excire ſepulchris.
G eſtit ouans pubes/diſcrimine functa Lyæo
A c Cerere & dulci ſolantur pectora riſu:
V elaq́ ſoluentes conuulſa atq́ humida nimbis
S edulo in antennas Nautæ noua lintea tendunt:
A tq́ leuant tractim nauale celeuſma canentes.

Incuruata ſinu mox vela Fauonius amplo
Porrigit/& celeres adiungit nauibus alas.
Iamq́ Calidonios ſaltus fineſq́ Britannos
Tranſgreſſis/aperit pineta virentia magno
Inſula in oceano gallos & celtica contra
Littora/fatidicis olim ſacrata puellis
Quæ nautis ventura canant.huc Eurymedontis
Conſilio appulſi demittunt vela/parantes
Prandia,& ignotæ menſas in margine terræ.
Murmur vt auditum/viſæq́ ad littora puppes
Inſolitæ/vultuſq́ noui numeroſaq́ turba/
Virginei Cœtus cuſtos Phœbiq́ ſacerdos
Affuit extemplo Dryidum comitante caterua:
Et quo annare velint tranquillo interrogat ore.
Altius intuitus ſenis os venerabile Cani
Eurymedon/genus hiſpanum Sumus inquit/ad oras
Labimur incertas profugi/nihil inſidiarum
Molituri vſq̃.fatalia quærimus arua
Sortibus admoniti nobis hæc littora circum
Deberi patriam/& condendis mœnibus agrum.
Tum ſenior barbam mulcens in pectora lapſam
Heſperij genus armipotens,Dij veſtra ſecundent
Cœpta inquit:delubra colunt ea Phœbades alta.
Quæ procul apparent:illis ſe infundit Apollo:
Et ventura docet.ſcitari oracula fas eſt.
Vos ideo ad noſtras aliquis Deus appulit oras.
Hæc ait/vt templum maieſtatemq́ Deorum
Gens verita abſtineat furto/violentia/& armis.
Tum Eurymedon paucis altam comitantibus ædem
Mox adit/& Numen Phœbi inclinatus adorat.
Nec mora Nympharum Antiſtes quæ preſcia caſus
Illabente Deo linguamq́ in verba mouente

P hœbas adeſt,adytiſq; hominem compellat Achæum
S ic memorans.Lacedœmoniæ non gentis Iberæ
E urymedon ſoboles,tecum eſt Eluacus ab alto
H ercule deſcendens,Ioue quæritis auſpice terras.
C haonio in ſaltu vobis reſponſa dedere
F atidicæ volucres:celſa vidiſtis ab arce
I gnem,& multifidis preſaga incendia flammis.
I bitis ad Cimbros:ſed non ea debita vobis
R egna:reuertentes amnis vada lata ſicābri
I nuadetis.apud Belgas loca debita vobis:
D ixit/& in tecti rediјt penetralia Virgo.
T um Senior mirari homines oracula cernens
V eraq; prodentem vultu Eurymedonta loquutam,
S ubiecit.Viden Eurymedon q̃ certa puellæ
D ent reſponſa?priuſq̃ quid quæſiueris,vltro
F ata genus,cauſamq; viæ.manifeſtus in iſta
V oce deus,nec adhuc deſunt qui credere nolint
E ſſe deos:dicantq; regi mortalia caſu.
T um Eurymedon,Venerande ſenex nil ſortibus iſtis
C ertius,audiui Lycias:ad delphica veni
L imina.Conſului Delon,nil certius iſtis
S ortibus:ipſa vias,ipſa eſt ſemel omnia fata.
O decus,o cœli lux immortalis Apollo.
D exter ades nobis,& noſtra incœpta ſecunda.
S ed tu ſancte Senex mecum dignabere fari
P luribus.Auditum nobis & fama per orbem
M iſſa diu,dryidas quoſdam regionibus iſtis
D egere,qui Diuos,qui ſint cœleſtia docti
O mnia.de Dryidis ſi quæ tibi cognita,fare.
I pſe inter graios quorum prudentia magnum
N omen habet,genitus Dryidas audiſſe recordor
V iuere apud gallos,& ſcire arcana Deorum.

Eurymedon Senior dixit, cognoſcere poſtq̃
Tantus amor Dryidæ quid ſint, abſoluere paucis
Rem aggrediar. Dryidæ quoddam mortale Deorum
Sunt genus in terris cœleſtia numina agentes,
Semoti a turbis hominum, nemora alta colentes
Vnde & nomen habent, æterna ſilentia ſeruant:
Et meditabundi reptant: incuria victus
Summa viris. poma eſuries abſumit, & herbas.
Abſtemi ſemper, fontes & flumina potant.
Delicias & opes, venerem & conuiuia damnant.
Mirifice, vt laqueos animi, & fomenta malorum
Maxima. Iuſticiæ memores, mortalia parui
Omnia pendentes, in relligione ſeneſcunt.
In pietate obeunt: humiles minimumq́ moleſti:
Inculti, impexi cum dijs cõmertia habentes.
Noticiæ rerum incumbunt, & ruſticitatem
Ingenio exturbant vigili: Quid numina, quid ſint
Sidera/quid Cœlum, qua lege feratur olympus
Quidue elementa ſciunt: q̃tum aere rarior ignis
Quam leuior tellure liquor: Quis fluctibus ordo,
Quæ natura ſoli, Quantuſue ſit ambitus orbis
Terrarum: quanta ad manes via, quantus ad aſtra
Curſus/aquis quæ forma. fretum ſi tartara ſubter
Ambulet, & ſi ſit tellus habitata ſub orco,
Vnde niues, & qua veniant ab origine venti
Nubila, fulgetræ, pluuiæ, quæ, fulmina cauſæ
Sic acuant, nihil ignorant, prudentia rerum
Summa gerendarum, & venturi preſcia ſæcli.
Hos populi, regeſq́ adeunt, ceu numina quædam
Conſilium dubijs preſtare ſcientia rebus.
His ego me addicens vixi ab iuuenilibus annis
Inter eos: poſtq̃ ſenui, templa iſta guberno

V irginibus ſacrata nouem/quibus altus Apollo
P ræſidet: vt totidem muſis. huc munera mittunt
Q ui preſunt opibus Reges: in fluctibus iſtis
C laudimur/vt quodam orbe alio conſortia vulgi
N ulla admittentes noſtros hic viuimus annos
P oſt obitus loca cum diuis meliora habituri:
N anq; animas/ſecum quæ nulla piacula vectant
M orte obita/cum Dijs ſuperis regnare putamus.
S ic Senior: tandem ad naues ſocioſq; reuerſus
E urymedon regem & Comites affatur/& inter
P randia Phœbeæ recitat reſponſa Sibyllæ.
L ittore ſoluentes igitur dant garbaſa ventis.
E t ſcopulos vitans fugit in maria alta magiſter
O ebalus: ipſe etenim cœli ſcrutator & vndæ
M aximus/atq; vias doctus quot in æquore toto.
L ittoraq; & portus omnes deſcripſerat ipſe
I n talibus/& quæ loca ſunt imperuia nautis
P rincipium ſumens ab Ioppe & flumine Nilo
A d Tanaim/a Tanai ad Gades/a gadibus vſq;
A d Cimbros: rurſum a Cimbris ad Gorgonas vſq;/
H eſperioſq; hortos magno ſub Atlante iacentes
P erueniens: nondum noſtris erat agnita Tethys
A ethiopum/non Indorum/nec Hyperboreorum/
V t modo/Gallaici poſtq̄ maria omnia reges
S crutati inuenere nouum/ſi credere fas eſt
R umori/& Nautis famam facientibus/ orbem/
Q ua Libys aura inter Zephyros aperitur & Auſtrū.
O rcades egreſſis recto contendere curſu
M ens erat ad Cimbros. Verum veſtigia puppes
N unc libe/nunc Zephyro/nunc Euro/nunc Aquilone
P erturbante viam/varias traxere per vndas.
M onna procul viſa eſt nigro ſubſidere tergo

Aequoris in campis: pertranſiuere Siambim:
Videre Axantim/gyroq; per æquora tracto
Scandia ſe oſtendit. Venere ad littora vectis.
Ex Nerigo lati in Bergon/gelidamq; ſounnon/
Frigida ſulcarunt Cronij confinia ponti.
Hæ ſunt ſub geminæ radijs algentibus Vrſæ
Inſulæ in oceano, quas clauſa ſub æquore tellus
Porrigit ad Cœli aſpectum ſenſura per illas
Solis & aſtrorum vires/almũq; teporem.
Meta fuit Thulæ: nihil hanc habet amplius vltra
Terrarum oceanus: Sed poſſidet omnia Tethys/
Concretumq; gelu. glacies/imperuia ventis
Non ſinit in tumidos Neptunum exurgere fluctus.
Donec ab Arcturo fugiens ſubſternitur aſtris
Mitibus æſtiuum Phœbi reuocatus ad ortum.

F I N I S.

LIBER QVARTVS.

Vlius ardebat: ſubiecta trionibus ora
Frigidior tñ hybernos poſcebat amictus.
I Dũ ſp̄ſas pelago terras, dũq; ĩuia luſtrant
Aequora/mobilibus facti ludibria ventis
Plurima mirati/ſed nil magis æquore in oĩ
Quam totos durare diem ſine nocte per æſtus.
Sex menſes habet vna dies (mirabile dictu)
Sex menſes nox vna: cadunt ſemel atq; reſurgunt
Luciferi toto currus Hyperionis anno.
Has quoq; mortales quoſdam videre per oras
Deformes: pote quis corpus totum auribus amplis
Tectum erat/vt quodam longæ velamine pallæ.

Viſa etiam memorant crudi miracula monſtri
Per maris huius aquas/quo tota exterrita cœpit
Continuo vires animumq́ʒ ammittere claſſis.
Piſcis enim pelago emergens ſe corpore tanto
Extulit/vt cauda ſubiens freta ſurgeret alto
Vertice in antemnas/malis procerior ipſis.
Physetrem Grai appellant/& ſpargeret ore
Nimbifero in naues tantum ſalis atq́ʒ procellæ
Quantum nulla poteſt nubes/cum faucibus amplis
Subuertit maria & terras garamanticus Auſter.
Viſa quoq́ʒ extemplo turris ſe rorida in auras
Tollere:& elatum caput vſq́ʒ ad ſidera ferre.
Contremuere omnes/verſiq́ʒ in vota/Deorum
Aequoris & cœli precibus dum numina pulſant
Bellua ſubducto diſceſſit in æquora collo.
Ergo maris poſtq̄ longis ambagibus acti
Aduenere locos/vbi fracto cortice flauas
Sylua parit gemmas. Gleſſum dixere Coloni.
Dorica gens electra vocant. hinc lenibus auris
Cimbrorum in patriam glacialia regna/geluq́ʒ
Aſpera perpetuo/gentiq́ʒ inimica Laconum
Itur. & exhauſtæ tandem dant littora claſſi.
Cimbrorum genus acre/ferox/immane/remotum
A reliquis longe mortalibus/vltima mundi
Littora ſub ſtellis habitans Erymanthidos Viſæ.
Incubuit quondam Italiæ/magno agmine Romam
Depopulaturum: ſumptis ſed protinus armis
Impiger hoſtilem Marius compeſcuit iram.
Piſce/feris/gregibus viuunt. pars maxima victus
Lanicium. ſpoliis ouium varioq́ʒ ferarum
Tergore vix hyemem cohibent/Boreæq́ʒ reſiſtunt.
It Pelopis terræ ſimilis peninſula longos

Oceani in fluctus/tellus abſcondita nigris
Nubibus: incompos lucis/ſubiecta tenebris
Aſſiduis/quando æmonium ſol languidus arcum
Circuit/& reduci torquet veſtigia curru.
Cimber vt appulſam videt ad ſua littora claſſem
Infremuit/quaſi multiſono cum ſylua latratu
Intonat/irritatus aper/qui lumina toruo
Igne rubet/ſpumamq́ ruens in vulnera mandit.
Hiſpida per rupes tinnitu impulſa citato
Tympana cerbereis frangunt latratibus auras.
Et mugire procul ferali ruſtica bombo
Cornua ſunt audita. Iugis decurrit ab altis
Plæbs armata/velut riui per ſaxa cadentes
Cum grauis æſtiuos aer deſcendit in imbres.
Ille Lycaonio defendit pectora tergo/
Hic caput obnubit corio bouis/altaq́ tollit
Cornua. ſunt quibus eſt Vituli cute cincta marini
Tibia: Sunt tecti viuacibus ilia ceruis:
Fert Macblis/fert arma Biſon/fert pluribus Alce/
Vrus: & Albentes Vrſi: Nam frigidus aer
Parturit albentes iſtis in ſaltibus Vrſos.
Eſt qui fronte gerat vulpes/& ſubrigat aures.
Sunt quibus amphibium pecus eſt pro caſſide Fiber.
Piſcoſoq́ vorax habitans in gurgite Lucra.
His ſettoſus Apri vertex cum dentibus albis
Caſſis erat miſſo ſuper ora minatia rictu.
Aſt alijs Grypbes late bipatentibus alis.
Et iugulo ſeſe in roſtrum tollente recuruum.
Nam Gryps eſt animal duplex: aquilamq́ figurat
Pars prior: in libycum tranſit poſtrema leonem.
Propterea a tergo pellis demiſſa trabebat
Prænia verrentem domini veſtigia caudam:

B racbiaq́; in nodum pectus complexa coibant.
V iuere venatu ſoliti dant viſcera menſis/
E xuuias in bella ferunt/& frigora contra.
T urmatim baſtati cobeunt/& lata repente
B arbaricum frendens vulgus rude littora complet.
A rma Lacon Dux/arma vocat. Spartana Iuuentus
V ultibus inſuetis, & agreſti territa forma
P rincipio/in ſe mox rediens bruta agmina riſit.
L æti omnes veniſſe aliquem poſt ocia tanti
T emporis vſum armis tandem de more volucrum
E xultant/cum poſt byemem noua panditur æſtas.
I ſte ſubit thoracem bumeris/ac porrigit vlnas
I n manicas/& ſe tunicis loricat abenis.
E xpediunt alij fundas:alij latus armant
E nſibus:incuruant arcus/cinctiq́; pharetris
D ant capiti galeas/& longa baſtilia vibrant.
M ox vallum factura ſuis pro puppibus altis
S tat ſcutata phalanx/ac primos excipit ictus.
P oſt clypeos veniunt longis mucronibus baſtæ/
A gmine in extremo fundæ ſtatuuntur/& arcus.
P ugna fit/bos virtus/illos agit impetus ardens.
D e tellure volant baſtæ:de claſſe ſagittæ
S axaq́;. Spartani capiunt volitantia in auris
S picula Cimbrorum:tanta eſt induſtria genti/
T anta eſt dexteritas/correptaq́; tela remittunt
I n dominos. Cimberq́; ſuis configitur armis.
B arbarus vt vires pugna ſe effundere inani
C onſpicit in furias agitur/frenditq́;/fremitq́;
D entibus:accingunt ſummas conſcendere puppes.
N ec mora/nec penſi quicq̃/toto impete tendunt:
I llatiſq́; ruunt ſcalis/& in alta feroci
R oſtra animo ſe proripiunt:neq́; vulnera curat

Irritata odio rabies. Spartana Iuuentus
Ingruit/& contis turbam atq; ſecuribus vrget
Ictibus aſſiduis pulſans/& vulnere fœdans
Tempora/terga/humeros/ſetoſaq; pectora & ora.
Hic aliquid ſaltem vires induſtria & arma
Profuerint nobis: hic ſaltem agnoſcitur hoſtis
Rex Eluacus ait: iam non contra æquora bellum eſt.
Hic eſt dulce mori/cum vinci & vincere fas eſt.
Dixit. & elata Cimbri petit ora bipenni
Euertitq; gradus retrorſum: in terga ruentes
Per freta ſemineces magnis cumulantur aceruis.
Nec minus inſtantem telis pro littore turbam
Sollicitant. cotes tortis iaculantur habenis.
Mille fugant tractis calamos vno impete neruis:
Mille rotant ſilices: torquent haſtilia mille:
Telorũq; graui fodiunt caua tergora nimbo.
Vt furor intepuit Cimbris/& laſſa parumper
Membra videt ceſſare Lacon/nam barbara norat
Corpora poſt primos ſolita elangueſcere nixus:
Emicat & toto aggreditur lentum agmine vulgus.
Conſternati animis Cimbri dant terga: Lacones
Terga premunt iaculis. Pauci quibus ira pepercit
Martia/per ſyluas fuſi euaſere ſilentes.
Dux erat Alciden referens & imagine patrum
Grandanimis/vix dum prima lanugine maior
Sed virtute annos ſuperans/dijs omnia magnis
Perſimilis/vegetos ſenſus/faciemq; animumq;.
Ipſe igitur quot erant captiui ex hoſtibus/vltro
Liberat accumulans donis ac laudibus amplis
Magnifice de gente loquens. doctuſq; locorum
Ingenium atq; vias eius regionis & vrbes
Eurymedonta virum inſignem/qui Neſtora totum

A equiperet/mittens populos in fœdera traxit:
A tq; locum pactus deſcendit ab æquore in agros:
N ec dum multa dies ierat/cum nata repente
I ndigenis bella aduerſus contermina regna/
B ella cruenta/animis vtrinq; in fata paratis
C oncilium de more vocant: iam facta Laconum
I nclita per populos Virtus & gloria paſſim
I am vulgata: ducem tanti certaminis ergo
G entis Agellariæ Dominum legere/ Iuuentam
N il veriti/ſed mirantes ſublimia corda
A tq; ſagacem animum/moderariq; arma ſcientem.
A t neq; lectores ſpes aut fortuna feſellit:
D ux et enim (ſic fama volans perterruit hoſtem)
Q uam primum in campos poſitis certo ordine caſtris
E xiit aduerſas acies diffidere torpor
C ompulit & trepidare animis labentibus hoſtes.
N on aliter q̄ cum viſa Iouis alite languet
P læbs auium/volucreſq; fugæ dare cogitat alas.
A dde q̄ Alcides cupiens ſine cæde nepotem
N e quē forte abiens comitum deſideret olim/
R eddere victorem/ſatyros nymphaſq; locorum
A c genios omnis iuſſit priſca ora gigantum
I llaq; Titanum fœda atq; immania membra
S umere/& ante aciem informes oſtendere vultus
H oſtibus/ac centum manibus pretendere pbagos
A ut piceas/ſolidaſue ſuis cum frondibus ornos.
E xtemplo audiuere Deum/ miracula docti
F ingere/& bumanos conſueti eludere ſenſus.
P alladios init bic babitus: deſcendit ad imos
P ala pedes/teretēq; manu complectitur baſtam:
P ectora gorgoneis extant armata colubris.
E t tellure iacens ſcutum veſtigia tangunt.

Hic Libycum gerit Atlantem. ſubit ille Mimantem
Ionium/quem vix iaculantem ſaxa Gradiuus
Reppullit. hic Zanclum: ſiculis quem mœnia terris
Extruxiſſe ferunt alto vicina peloro.
Iſte manu tantam porgebat in aera falcem
Quanta foret ſatis Atlanti in duo fruſta ſecando.
Iapetus Coeuſq; humeros attollit in altum.
Et caput in nubes mittens procerus Ophion.
Apparet grauis Enceladus/ferus Alcyoneuſq;.
Porphyrionq; trahens plantis maculoſa draconum
Tergora: & ora ferens cœlo ſettoſa Damaſtor:
Et truculentus Athos/a quo data noīa monti
Thricio: ꝙ eas rupes inuoluit olympo
Cum violare Deos attentauere gigantes.
Cinnus adeſt/prodit Geladum/Siculuſq; Pelorus.
Et cui Pallene fecit cognomina: & Almops
Qui coluit macetum campos: mouet arma Typheus:
Tortaq; in anguinos ducit veſtigia greſſus.
Et quem Plutonis cōiunx Proſerpina lœto
Vix potuit dare beſbicos/Antæus/ & Aſcus
Et quem Neptunus ſaxo alliſit Polybutes.
Saxo inq̄/quod adhuc medijs apparet in vndis:
Titanum & genus omne deos phlegræa per arua
Annixum patrio quondam detrudere Cælo.
Leſtrigo & Cyclops fratres: Polyphemus & ingens
Antiphates nati/ſyluis quoq; dura ferentes
Ora/feras toruis ſolita abſterrere figuris.
Iſta cohors ſtetit ante alias fulgentibus armis
Splēdida/cum trabibus pene ipſa adeuntibus aſtra.
Hanc vbi barbaries aciem mirata/ reliquit
Corda calor: pleriq; animas fudere tuendo
Dij quoq; contractis horrorem frōtibus augent

Terrificum:toruoq; intentant lumine mortem.
Tali ope dilectis ſuperi mortalibus adſunt:
Et taciti inter ſe rident commenta dolumq;.
Sic turbati hoſtes ſubito(mora nulla)tumultu
Proiectis dilabi armis/ac caſtra reſolui
Non ſecus incipiunt/q̄ cum libycas per harenas
Venantem pauidi Lepores videre leenam.
His meritis populorum animos Eluacus adeptum
Se recolens/cum ſedem illis regionibus aptam
Conſpiceret nuſq̄/ſterilesq; aduerteret agros/
Atq; hominum genus infrenum/diſcedere certus
Poſcit opem/qua poſſit iter conuertere ad oras
Longinquas a ſole minus/ pelagoq; reuerti.
Ipſe etiam memorans habitas ab Apolline ſortes
Eurymedon populos ſic voluere fata monebat:
Sic mandare deos:& hyems vicina minari
Cœperat vrentem brūmæ intolerabilis æſtum.
Et glacie horrentem ponti irremeabilis vndam.
Barbara gens omni poſita feritate dolorem
(Mortales benefacta ligant)concepit acerbum
Conatiq; animos blandis inflectere verbis
Orauere diu.Quin et pulcherrima quædam
Principis illius gentis ſata ſemine Virgo
Compulſura Iouem Cygni veſtire figuram
Eſt promiſſa Duci coniunx.ſpes reddere mentem
Cœperat hæc dubiam/ teneroſq; illudere ſenſus.
Nam iuuenili animo vis nulla cupidine maior
Sed iuueni in ſomnis vultum turbatus Apollo
Aſtitit/agnouit Cytharam/Laurūq; virentem
Ad Crines/apicēq; arcus/ſummamq; pharetram.
Et grauæ ſupplicium minitans diſcedere iuſſit
Protinus.Ille animū magnis conatibus ægre

Traxit ab his curis: ſic eſt violenta libido:
Inſidioſus amor primis ita peſtifer annis.
Virus ægens tabem occultam precordia torquens
Vſq; ad ſingultus abigens ſomnū́q; dapeſq;
Alte erat immerſum/toruo iam ſquallidus ore
Palluerat. totos macies affecerat artus.
Verum fata deos ſancti documenta Parentis
Mente putans memori curam impugnabat inanē
Ac veluti quotiens ſe miſſum in retia Ceruus
Perſpicit/eluctans certat ſe abſoluere vinclis/
Et nodoſa premit toto retinacula nixu/
Sic Iuuenis voto ipſe ſuo contrarius obſtat
Inſano ardori. genio crudelis & aſper
Vſq; ſuo denum eliſum ſepeliuit amorem.
Vt videre Ducem nulla prece poſſe teneri
Exuuias omnes predamq; ex hoſte petitam
Largiti hoſpitibus Cimbri ſtuduere benignam
In lacedæmonios magnis oſtendere mentem
Muneribus: dignaſq; viris perſoluere grates
Claſſe inſtaurata ſpolijs opulentus opimis
Rex abit/& velis dat Nauta patentibus Euros.
Sæpe tamen ſecum fugiens defleuit amatam
Fleuit &/ipſa diu Iuuenem ſine ſanguine Virgo
Pallida: nec potuit niſi ſero extinguere curam
Læti opibus/mactiq; animis in aperta feruntur
Aequora. Quinta dies Rheni monſtrauit ab alto
Hoſtia: viſæ etiam magno grege nare volucres
Aera per vacuum: pelagoq; intrare relicto
Tellurem/ac prætenta vadis rhenenſibus arua.
Auſpicium Nicander ait (Conuertite proras)
Dant ſuperi fauſtum. fœlix dat Iupiter omen
O Comites/podijs in læuam adducite tractis

G arbaſa/nanq́ viam volucres docuere marinæ.
A cta igitur gelidi ſpacioſa per æquora Rheni
C laſſis iter ſiſtit/qua ſe Cameratia rura
O bijciunt. illic fluuium deſcendere ab oris
A udiuere italis/naſciq́ in montibus hiſdem
D anubij fontes/Rhodaniq́ fluentis in æquor
M aſſilienſe/ſuos viſi inueniſſe penates.
C ontinuo gauiſſi omnes ſermone vocari
A rgolico flumen. tellus hæc debita nobis
V ociferant. patriæ ſic blanda vocabula linguæ
D epulſis lare natali/& peragrantibus orbem.
A dde ꝙ appoſitos ripæ audiuere Sicambros/
E t ſibi per ſortes amnem meminere Sicambrum
P romitti. Quid Nicander/quid quærimus inquit
E urymedon tellurem aliam? Quod Numina vbiq́
P romiſere datum: fatalem agnoſcite terram.
H is igitur melius cœlum/melioraq́ nacti
C orda hominum campis finem fecere vagandi.
C ōmiſerans vero profugos tum Iupiter vrbes
F initimas tacito illapſu vatumq́ per ora
C oncilians grais/ſimul & Ioue natus Apollo
A c generis pater Alcides fecere benignos
H oſpitibus Belgas/& coniunxere pelaſgis.
R ura colunt: noua tecta locant: vrbemq́ ſuperbam
A edificant: Eluaca Ducis de nomine dicta
M œnia: vulgatum hoc & longa in ſæcula nomen
M anſit apud Belgas/nam gens his belgica in agris.
S ed rude Belgarum genus illa in tempora nullis
A rtibus excultum bellis erat vtile tantum.
E rudiere homines grai: docuere Deorum
O rgia: telluris cultum/ſerere ordea/vitem
P angere: nauigijs fluuios trannare/fretumq́:

Obſeruare graues annos: pubemq; colendo
Fingere: & vtilibus ſtudijs formare Iuuentam:
Diſcere cœleſtes curſus/auiumq; volatum.
Extaq;: Dijs illis fuit hæc induſtria/gentes
Vt male perſuaſas/ſimulataq; numina doctas
Exilijs agerent longe/quo falſa per orbem
Sacra/malos ritus/documentaq; noxia ferrent.
Hic igitur longos manſit fortuna Lacònum
Firma dies/donec Cæſar per gallica regna
Iulius irrumpens/Belgas iuga ferre coegit.
Ipſe bonas artes/graiæq; idiomata linguæ
Atteneris doctus claram Lacedæmona/& Argos
Nouerat/& genus Eudamidum/fortemq; Cleomnem:
Magnanimoſq; Agidas totamq; ex ordine gentem.
Propterea veneratus auos in ſtirpe nepotum
Regem/vrbem/Ciues eluacenſeſq; Colonos
Relliquias magni Alcidæ ſeruauit ab omni
Excidio: quin & Latio donauit & vrbe
Cæretis ad tabulas referens eluacida gentem.
Tanta poteſt fama antiquæ probitatis/Auorum
Nobilitas tanti: Virtus heroica tanti/
Vt valeat ſeris placare nepotibus hoſtes.
Pars tamen illorum migrans ad iberica regna
Et grauios quos Tydeis Aetolia ab agris
Miſit ad occiduo pontum ſub ſole rubentem
Auſpicibus diuis aliam melioribus vrbem
Conſtituit terris/Eluacæ nomine primæ
Appellatam olim. Caucam dixere minores.
Altera quæ terris breuiore Colonia greſſu
Functa ſuis fatis/per iberica littora venit
Ad loca quæ Bethys fuſo late vndiq; inundat
Amne lacum faciens: & delectata virentis

V bere agri voluit veſtigia ſiſtere advndam.
S ed bonus augurio Poltys bizantius auram
S uſpiciens vidit volucres ex gurgite magno
A gmine ſublatas nare ad vicina cadenti
A rua magis phœbo: & monuit iam fixa refigi
E ſſe opus/inq́ alios ferri tentoria campos.
T ranſmiſere amnē latum: volucreſq́ ſecundum
I nuaſere viam. Decimum reuocarat ad indos
V ix aurora diem/cum mane rapacibus vndis
S eſe obiecit. Anas. multis conſiſtere rurſum
M ens fuit bis campis. Verum conſultus Apollo
Cui ſacra pro fluuij ripis erat ardua moles
M agnanimo fertur ſic reſpondiſſe Laconi/
E meritæ locus hic. hic claram Vetones Vrbem.
C onſtituent. Tranſite vadum. fatalia regna
P roxima iam/ veſtris quæ ſunt cōtermina grais.
S orte igitur profugos tali dignatus Apollo.
F lumine tranſmiſſo ſpartana Colonia tandem
I n loca peruenit/quæ cum tenuiſſet Olyſſes
F ecit olyſponicas arces/monumenta laborum
D ux erat ore Lacon nitido/longe inclytus armis
T um quoq́. Martis amor puero inſpiratus ab aſtris
A rſit & imberbi placuit bellona inuictæ
N ec morum integritas cuiq́/nec copia linguæ
N ec ſuperum cultus/nec munificentia maior.
I pſe igitur ſortes diuorum/& fata ſequutus
V idit vt agrorum ingenium/vimq́ vberis arui
A c Cereris fruges/bromijq́ in ſumma vagantes
V lmorum tabulata comas ſiluamq́ mineruæ
B accatam radijs/& oliuiferum nemus omnes
S urgere per campos/colleſq́ vmbrare ſupinos
H ic locus eſt vrbis: dabit hæc ait oppida tellus

Mirabatur aquis humecta ſalubribus arua:
Vtꝗ ſerenati facies blandiſſima cœli
Afflaret Zephyris omnem clementibus oram.
Non morboſa palus illic/non nubibus ægræ
Mortiferis auræ/ſed aperti ſolibus agri
Semper & expulſa ridens calligine cœlum.
Mirabatur equos/Aſturconesꝗ voluto
Ire gradu celeres.& quos antiqua ferebat
Fama ſatos Zephyro/plantis pernicibus euros
Vincere/& ocypeten volucri ſuperare volatu.
Quales nunc Franciſcus alit gonzaga/ferentes
Præmia/& ex omni curſus certamtne palmam
Ex quibus inuectus/potuit qui a principe vendi
Argenti totidem pondo/quot reddere poſſet
Ad lancem libratus equus:ſed vendere longe
Turpe putans dedit Anglorum pro munere regi
Nec fuit hic multis opus oratoribus.vltro
Nomen vt auditum Lacedæmonis/Eudamidumꝗ/
Euigilauit amor/pietas antiqua reuixit/
Leniuitꝗ animos.ita conciliata Colonis
Hoſpitibus clementer agros conceſſit olyſpo.
Nec conceſſit agros tantum/ſed contulit ingens
Pluribus auxilium donis/ferro/arbore/plumbo/
Marmore/Cæmentis /operis fabrilibus /auro.
Fundamenta locant/vrbiꝗ exordia ſurgunt
Tam facili euentu.Qui condidit omnia/fecit
Fata Deus/fatiſꝗ viam.noua mœnia clarum
Gentis & Authoris tenuere.Lacobryca nomen.
Huius amor traxit profugos a flumine Rheno:
Quando Eluacææ ſub Cæſare mœnia Caucæ
Linquere perſuaſi patrios fugere penates:
Sunt & in heſperiæ campis/quos alluit vnda

B etbyca(teſtantur veteres quibus omnia mundi
C ura fuit loca rimandi tabuliſq; notandi
L uſtratum terrarum orbem)monumenta laconum
P lura:ſed hæc raptim ſatis eſt memoraſſe volentem
C urrere ad ætatis grauia infortunia noſtræ:
I amq; nouos inter libyam gentemq; latinam
C œperat ambitio liuorq; excire tumultus.
I nde Numantini ſtrepitus/longiq; labores:
H inc fragor Herculeæ flammæ excidiumq; ſaguntí.
Q uippe duo ingentes populi duo grandia regna
V t quondam Phriges & grai dum viribus æquis
D e imperio certare parant/hiſpania campum
P ræbuit ad pugnam longum viſura duellum.
S ic gentis diuiſi animi/dum punica malunt
H i/romana illi/mos vt mortalibus/arma.
S tirpis Agellariæ/dum res hiſpana ſub iſta
M ole labat/fortuna fuit pro tempore acerbo
F irma ſatis. Nam ſigna magis romana ſequuta eſt/
S trenuus hiſpanis poſtq̃ Viriatus ab armis
D eſtitit:illi etenim quoad eſt fortuna fauorem
I mpartita/magis viſum eſt hærere/volenti
A ſſerere heſperias leges patriamq; tueri.
G erionæ populos illo Sertorius æuo
D um regnare cupit/demenſq; aſiatica quærit
A uxilia/& nimium infidis ſe credit amicis
E git in errorem: Quos Roma coegerat vnum
I n conſenſum animos/aliјs a Ciuibus ipſe
D iſſidium faciens plura in diuortia traxit.
E rgo per errorem tunc illius arma lacones
D um pergunt augere/ſenem domuere Metellum
S æpius: & Romæ recitata Laconica virtus
F ecit vt in magnum tanti molimina belli

Prouida tranſtulerint ſacri conſulta Senatus.
Et q̃q̃ toto iam formidabilis orbe
Ille foret/totiens victor/totienſqꝫ triumphis
Vectus ad alta Iouis ſacro capitolia curru.
Sæpe tamen viſa eſt illi victoria longe
Difficilis: timuit fabri de more ſecantem
Frangere tam duro bellorum in robore ſerram.
Interea creſcens romana potentia totum
Perdomuit terrarum orbem. ventura Tonantis
Proxima iam terris proles noua ſæcula fecit:
Atqꝫ ſuæ ſtatuens genti caput eſſe latinum
Imperium/Romæ Europam Libyemqꝫ Aſiamqꝫ
Subiecit. Regina ſuper regna omnia Roma
Sola dabat leges/atqꝫ omnia ſola tenebat.
Vtqꝫ ſolet ſtellarum ignes abſcondere Titan
Exoriens/ſoluſqꝫ ſuo ſplendore per auras
Apparere/fugans hyades/& cætera mundi
Sidera/ſic gentes alias monumentaqꝫ laudum
Extera deleuit dominæ excellentia Romæ.
Iſtud Agellarios fatum cõmune redegit
Ad minus illuſtris vitæ genus: omnia nanqꝫ
Martia Roma ſuis Ducibus romana gerebat
Bella viris pollens/reliqui nihil indiga mundi.
Tum longos in pace dies egere ferendo
Aegre annos ſegnes/& deſidioſa peroſi
Tempora. Non aliter q̃ ſi dum fulmina portat
Ignibus arrentes lædat Iouis armiger alas/
Et cogatur humi plūmam expectare/quietis
Impatiens lentæ vix fert faſtidia vitæ.
Vtqꝫ ſub ardenti latitantia ſidera Phœbo
Lucida ſunt/noſtro q̃uis incognita viſu/
Sic generoſa virum Virtus ſub rege potenti

E t ſi lenta cubat/nec ſeſe illuſtrat agendo/
S tat tmen/vt ſonipes præſepia ad alta capiſtro
V inctus/& expectãs accenſo claſſica corde.
S trenuus ad ſtrepitus omnes leuat ora/ſolumq́
V ngue cauat/micat aure/hinnit/tremit igneus artus.
R egnauere tamen poſitis ciuiliter armis/
S acra/Lycurgæas leges/moremq́ ſequuti/
Q uem tenuit primis antiqua Laconia ab annis.
V t noua ſurrexit pietas/& ſæcula terris
A ltera luxerunt/ſanctum duxere Iacobum
I n ſua tecta/ſuis voluere accũbere menſis:
M iratiq́ virum tanto verba enthea corde
S pargere per populos/& nil mortale ſonantem
A biecere Iouem/ſaturnigenumq́ Deorum
S acra & templa: pio caput immerſere lauacro.
C ognitus hic genti poſt plurima ſæcula tandem
T erminus ille Deum princeps/qui tartara vicit:
Q uiq́ triumphato remeauit ad æthera limbo.
A t veluti natura potens flagrante Iuuenta
E xuperat morbos/vitæq́ adiuta recentis
R obore/langorum potis eſt excludere cauſas/
S ed cum iam ſenio labat/ac laxata fatiſcit
O mnibus obruitur iam decoctura procellis/
S ic Iuuenis Romæ imperium florentibus annis
C reuit/& hoſtiles toto orbe cohercuit iras.
T unc gallos,tunc Hannibalem,Numidamq́ Iugurthã
T um domuit Perſas,& pontica regna, Scythaſq́:
S ub iuga tunc Rhenus:tunc ſub iuga barbarus Iſter
M iſſus:& irrumpens extremo a littore Cimber.
T um romana ferox audiuit claſſica Dacus,
S armataq́,& nomen Sartæ tremuere latinum.
T unc infame malum ciuilia ſuſtulit arma

Seruileſq; minas/quaſi quædam tormina duro
Inteſtina ægræ matris torquentia morſu.
Tum potuit parthos/& Araxem/altumq; Niphatem
Infrenare. Gothos æuo luxata caduco
Non valuit. genus hoc atrox ab origine miſit
Scandia in extremo latitans peninſula ponto.
Hinc velut in libycos Auſtro ſpirante locuſtæ
Infunduntur agros longe/lateq; per orbem
Effuſi deuaſtarunt europica regna.
Tranſiuere alpes/Rhodani vada/& arua Garũnæ.
Iſta per Italiæ campos diffuſa cucurrit
Peſtis in hiſpanos/vbi terra eſt vltima/fines.
Herculeæ infelix caſus imitata Sagunti
Dum vult Cauca fidem romanaq; iura tueri
Paſſa eſt excidium radicibus eruta ab imis.
Incolumes aliæ manſere Laconibus vrbes.
Relliquiæ gentis quas poſt incendia Caucæ
Eruit ex grauibus Diuum cuſtodia bellis
Mutauere locos/& tradduxere penates
Ad ſenecæ campos: de tempeſtatibus illis
Heroum domus illa ferax tibi bethyca grandes
Corduba de Mauris venit latura triumphos.
Scilicet hæc domus eſt/quæ poſt tot ſæcula noſtro
Tempore Conſaluum genuit/qui tantus in armis
Quantus in æthereis ſplendor Titanius aſtris.
Latius hunc alibi memorabimus: ante per annos
Curſus erit veteres/& per præconia patrum.
Hæc ea tempeſtas tam dira/hæc tempora tantis
Perturbata malis/cum gens ignota repente
Ebulliuit agens totum phlegethonta per orbem.
Inſula ſarmaticis recubans in fluctibus Hunnos
Oona produxit quæ ꝙ ſit meſſibus orba

Cogit vt ad victum legat oua paluſtria vulgus
Barbaricum fœtas ſpolians per ſtagna volucres.
Sunt quoq; qui a Scythicis veniſſe penatibus Hunnos
Commemorant/vbi trans Tanaim borealibus auris
Expoſiti nullis vernant prouentibus agri.
Aedidit immanes quondam Franconibus ora
Proxima tunc ſitiens atq; infœcunda Suenos.
Barbarus eſuriem patiens exire coactus
Sedibus e patrijs/alias migrauit ad vrbes.
Et conuertit iter/frūgum qua copia maior
Perniciem fatumq; ferens acherontica turba.
Vandalus extremis Scythiæ de finibus vltra
Quos habitant Gryphes/pecus attingentibus aurum
Infeſtum indigenis/fugiens glacialia regna
Et Gothus eſuriens ſecum duxere Arimaſpos/
Sauromatas/& Hamaxobios/pictos Agathirſos/
Eſſedones/& qui mæotica rura Satarchas
Dura colunt:necnon gentem ſine Numine Taphram
Tauriciumq; genus minus a Titane remotum
Sed crudele tamen. Dianæ humana litantur
Membra.neci deuoti homines ad ſacra trahuntur
More boum:veniens illuc vix fertur Oreſtes
Effugiſſe iſtos ritus/araſq; cruentas.
Necnon Maſſagetæ genus implacabile Alani
Vnde habet hiſpanæ nomen Gothalonia terræ.
Agmine in Europam magno erupere trahentes
Curribus inualidas paruo cum pignore matres.
Colluuies hæc tanta hominum ſaturanda per omnem
Irruit Europam:longis graſſata diebus
Pannonas/Auſonios/Celtas populata/& Iberos.
Elmeones gelidis miſit germania ab oris
Vltima/Sarmaticos vbi Viſtula terminat agros.

E t quia ſettoſo pendebat plurima mento
C æſaries/Macropogones cognomine graio
L ongobardi italo dicti. mutata parumper
A vulgo Auſoniam fraudauit littera vocem.
S unt tamen a longis etiam qui nomina barbis
H æc exorta negent: ſed cum promiſcua plæbes
L ingones & Bardi colerent ea regna/putantur
T alia nominibus feciſſe vocabula mixtis.
S ed genus id ſeſe Italiam non protulit vltra/
E xtinctum a magno Francorum principe tandem
A d vada Ticini/ſedes vbi regia quondam.
P rætereo ſcythici miſſos a littore ponti
T orcos progeniem ſtygiam & Cocytida gentem:
N anq per Europam non eſt effuſa diebus
H æc primis tam dira lues: ſed caſpia linquens
L ittora caucaſeas rupes conſcendit: & auſtrum
V erſus iens ſeſe effudit per perſica regna/
P er Chaldæa/Syros/Arabes ſubuertit & oram
V nde per æquoreas Europam Iupiter vndas
T ranſtulit in Cretam/totoq oriente vagata eſt.
S ed tandem Plutone viam faciente pelaſgos
I ntrauere lares: & nunc confinia mittunt
L ittus ad hadriacum: ſpeculiſq tuuntur ab altis
I taliam: noſtræ tantum diſcordia gentis
F auit eis: tanto affecta eſt eccleſia damno.
I llud Agellarios fatum graue rumpere fecit
O cia: & armatis prodire in bella cateruis
E t certare diu varijs euentibus/Vt ſors
N unq fida tulit. Verum tam ſæua fuerunt
T empora tunc/tam dira ægris mortalibus aſtra
V t fugiſſe necem poſſet victoria dici.
N on ſecus ac quando crudelibus æſtuat vndis

P ontus/& intẽtant nautis maria ardua mortem,
M ercibus ammiſſis lucrum euaſiſſe putandum eſt
S at locuplex/vitamq́ꝫ tuliſſe ad littora Solam
I rritati iſtis/& ad aſpera bella redacti
C ladibus ad priſcum decus emerſere Lacones.
¶ Q uo rapitis feſſum Libetbrides? iſte iuuentæ
E ſt labor. iſtud onus quod erat melioribus annis
C um cecini Alfonſum/mantoaq́ꝫ bella/ferendum
A nte ſenectutem/labenti imponitis æuo.
N il tamen inceptum minus exequar. adijce vires
C briſte bominum Diuumq́ꝫ pater. pelagoq́ꝫ volantem
R emige iam feſſo duc ad tua littora cymbam.
C onſtantinus apud gallos dum caſtra teneret
V idit Agellario geminos de ſanguine fratres
R omanos anteire duces/& ſurgere in boras
A ltius. Ardiburem/celeri qui vincere planta
P oſſet aues/ſolitum curſu tranſmittere latos
(T anta pedum leuitas) intacto puluere campos.
I nſignemq́ꝫ armis belliq́ꝫ labore ſiſulſum.
H os voluit Comites. aderant cum nomen adeptus
C æſaris aſcendit magnæ capitolia Romæ.
C um Crucis explicuit diuinum inſigne per auras.
E t ſubijt moriens tuſcum Maxentius amnem.
E t cum atteſtatus toti ſolenniter orbi
A equoris ac terræ Cbriſtum dominumq́ꝫ Deumq́ꝫ
A lta ſacerdoti ceſſit Capitolia magno.
H os quoq́ꝫ cum peteret graios & tbracia regna
R ettulit antiquam in patriam: donauit & vrbem
V t genus agnouit Iuuenum/Lacedæmona priſcam.
S ic poſt multa ſuos iterum tenuere penates
S æcla. pias mater lacbrymas ſuper ora Nepotum
D ulcibus irrorans votis ſibi viſa videre

S e iuuenem: regumq́ genus mirata reuixit.
S unt tamen hæc antiqua minus qui geſta putarit:
E t tua Conſtanti reuocēt in ſæcula: ſed nos
C ædimus hanc alijs/modo quæ recitauimus acta
D igna fide annuerint/numerandi tempora curam.
A editus hinc magni domitor Beliſarius orbis:
Q ui nouus Alcides immania monſtra tyrannos
E terris pontoq́ tulit: genus ipſe Gothorum
I taliæ longo incumbens ceruicibus æuo
C ontudit/vt quondam volucres ſtymphalidas ingens
A mphitrioniades: harpyiarumq́ voracem
I ngluuiem Zetus rapta ſatus Orithyia.
V andalus hoc Libycis duce profligatus in oris
Q uo quaſi diluuio maris vltra littora miſſo
O bruta ſorduerat longo tota Aphrica luctu.
P oſteritas horum longos poſſedit in annos
Q uicquid ad ætatem venit Lacedæmonis iſtam.
N ec ſpartam noſtro ſed nec lacedæmona ſæclo
A ppellant grai: fortuna vocabula cum re
P riſca tulit: fecitq́ nouum Miſiſtrata nomen.
T aigeti vt perhibent ſedet alto in culmine montis
A rx noua/ſubiecto vicus protenditur agro:
V icus inops/modo turcorum ditione ſuperba
S quallidus: & vulgi immanis feritate ſepultus.
H ic paucos Virgo ante dies q̄ regna ſupremis
C orruerent fatis (dixerunt Phyllida grai)
S e confeſſa genus magno magni Herculis auſu
C laruit: & Venetis patriam ſeruauit ab armis:
N am veneti longis aduecti nauibus arcem
A ſſidue magno bellandi ardore premebant
H æc dum feruet opus martis/pro mœnibus altis
A rmigeros inter pugnans duo tela pharetra

P rompſit: & attracto curuatis cornibus arcu
B is iaculans telis Veneti ducis ora duobus
P erculit: ille gemens ammiſſo robore in auras
S pirauit languentẽ animã/ & prona hæſit humi frons.
S ic vrbem aſſeruit/ſic eſt genus vlta Virago
O rithya tibi ſimilis/tibi Panteſilea
C ompar: & Harpalicen referens volſcamq́ Camillã.
H uic atauus Bernardus erat Caprarius olim
A ppellatus: ab hoc fluxit Ramirus: ab ipſo
R amiro Baptiſta pater tibi bellica virgo
N aſceris Eridani propter vada: nubis Achiuo
P arua viro: qui ſpartanis regnabat in oris.
I mperium poſtq̃ Cæſar tradduxit ad oras
T hraicias Parthi infrenes cepere latinum
D etrectare iugum: magnoſq́ excire tumultus.
B arbariem Cæſar cupiens frenare Siſulfum
M iſit & Ardiburem fratres/ qui parthica magnis
A rma repreſſerunt animis: poſt bella triumphi
P articipes fecit: Crines innexuit auro/
M urice donauit/curruq́ inuexit eburno.
D icitur Ardiburi poſuiſſe Lacobrica ſeptem.
V ictori totiens ſtatuas/totienſq́ per illum
E ruta Vandalicis bello incumbente procelis:
V nde fit vt fratres iſtos de gente Laconis
C rediderim/duce quo poſitam memorauimus vrbem
P ropter olyſponicas arces/qua tortus in anguem
A d mare proripitur Tagus auricoloribus vndis:
A t defenſa ſemel cum vexaretur ab Hunnis
B arcino ad æternum decus alta in mole locauit
I nſignes illi titulos & Ahenea ſigna.
N imirum Alcidæ ſimilis/cum fama ferebat
M onſtrum aliquod graue/peſtiferũ mortalibus/vltro

Suppetias populis non expoſcentibus ibat.
Et mercedis inops (erat illi gloria merces
Maxima) nunc aciem ducens/nunc ſolus in hoſtem
Martius herculeis certabat viribus heros.
Vt vero nunq̃ occumbunt duo pignora Ledæ
Emerguntq́ ſimul/ſed cum cadit iſte/Reſurgit
Alter/& alternis redimunt ſe mortibus ambo/
Sic genus hoc tam longa manens in ſecula nunq̃
Totum obijt: plures vno moriente renati
Semper: & æternum durat rediuiua propago
Iam ſenior firma ſed adhuc virtute Siſulfus
Heſperios fines auſos vaſtare Sueuos
Præcipites egit: prædamq́ recepit/& omnes
Exuuias/onus argenti memorabile & auri.
Hic aderat pugnæq́ fuit pars maxima/quando
Aetius auſonias acies romanaq́ ſigna
Duxit ad Aluernos contra cõmune flagellum
Tartareas Attilam flammas toruo ore vomentem.
Tectoſagum meminiſſe poteſt/Toloſa/Nemauſus.
Hi certe elatis animis & viribus vltra
Mortales alios freti ſuppoſta fuerunt
Fulcra orbi: mundumq́ humeris tenuere cadentem.
Et quia fortunæ leuitas offendere nunq̃
Ceſſat in his bellis animoſa Lacobryca duris
Caſibus attrita eſt/nam vi concuſſa Gothorum
Vix potuit tam longa pati tormenta/tyrannis
Vna tribus ter præda fuit: dum ſancta Lycurgi
Iura cupit/regumq́ decus ſeruare Laconum.
Fractus in his tandem rex Termodonius armis
Pro regno pro gente ſua/pro ciuibus inter
Millia telorum fato conceſſit acerbo.
Hunc poſtq̃ Cædis grandes Gothus inter aceruos.

Repperit/eductum ſolenni funere in vrbem
Tranſtulit/& lugens tumulo ſepeliuit auito.
Hæc probitas audita procul per iberica regna
Illexit populorum animos:nec barbara tanto
Gens fuit horrori poſthac:truculenta Gothorum
Frons prius humanum viſa eſt pretendere morem
Talibus officijs/& ſignificare quietem
Gente ſub hac olim populis poſt bella futuram.
Nec fuit indicium mendax.Hiſpania nanq;
Gente ſub hac vixit longos regnata per annos:
Et regnatur adhuc pulſo iam libera Mauro.
At nec Agellario cum regnatore ſepultum eſt
Omne genus:ſupereſt Calitro/ſupereſt Aginolſon/
Qui ſimul e patrijs elapſi cladibus omnes
Aſturiæ populos totidem quaſi fulmina contra
Oſtrogothos rurſum in pugnam duxere furentem.
Sicq; ſuos iterum fines/iterumq; penates
Ingreſſi patrios tenuere laconica regna.
Poſt tot bella pie genti ſudata/quietos
Fas erat euentus populis ſperare laconum.
Sed poſtq̃ Scythici poſuerunt arma tumultus
Noluit heſperias fortuna quieſcere gentes.
Alter Agellarios ingenti turbine nimbus
Percuſſurus adeſt:noua fert ardentia grando
Fulmina:& iraſcens alijs tonat aura procellis:
Ite/canes adſunt erebi/crinita colubris
Tiſiphone/ſpiranſq; venenum ignemq; Megæra
Et ſoror/atq; mali manes/& Cerberus ipſe
Totaq; tartarei gens coniurata profundi
Mille trahens ſecum magno volat agmine monſtra.
Ite Animæ inſignes.domino ſquallentis Auerni
Et furijs veſtra hæc graſſandi in regna poteſtas

A/ſuperis iam facta. Cano de Carcere Pluto
Exit: & infidis genus omne coegit ab oris.
Aſſur adeſt: auditur Arabs/naſamonia clamant
Tympana/qui Nili ſtagnata paludibus arua
Qui Cirenem habitant. Pſilli/Garamantes/ & omnis
Aphrica/Getullos/Nomadeſq; in caſtra redactos
Vna vehit. grande excidium reſeratur ab Auſtro:
Tempeſtaſq; dies longos ac plurima ſæcla
Duratura: venit crucianda doloribus ætas.
Cauſa mali ſtuprum/quod dum per flumina Lethes
Ducimus Alfonſi manes/memorauimus olim.
Tanta hæc illuuies igitur peſſundedit omnem
Heſperiam: vix Cantabriam/vix aſturis oram
Seruauere duces profugi/ſanctæq; Laconum
Relliquiæ: fera barbaries tenet vſq; pyrenem
Vſq; mare herculeum late omnia & omnia longe.
Sacra ſilent/ſquallere ſitu ſacraria paſſim
Incipiunt/ſtabulantur equi per templa per aras.
Heu ſcelus infandum. velut ægrum Hiſpania corpus
Tota iacet. vita in ſolo vix pectore pulſu
Palpitat exiguo. reliquos mors occupat artus.
Cantaber immunis ſupereſt/immunis & Aſtur.
Huc velut in ſummos nebuloſa cacumina montes
Pelion aut Othrym fugiens neptunia bella
Deucalion/venere omnes/quibus illa pepercit
Prima lues: ipſi reges a ſtirpe Gothorum
Progeniti ſceptro ammiſſo quaſi naufraga turba
Aſturiæ poſitis latuere in ſaltibus armis.
Huc & Agellarij tota cum gente Laconum
Conuenere duces cõmunia fata ſequuti.
Omnibus hoſpitium ſancti tutela ſepulchri
Præbuit/ & recubans illis Iacobus in oris.

H eu quantas hominum ſtrages/quot funera paſſim
D iri illi videre dies.fortuna reliquit
P ræſidium:totoſq; aditus patefecit Erinny.
H is noua moliri rurſum ſibi tecta Lacones
M œnibus ambitam poſuere in collibus vrbem/
A ſtures effecti:Deus hæc plantaria genti
F ecit Agellariæ/nolens abolere piorum
P rogeniem.genus hinc alias vt barbara ſenſim
C ompreſſa eſt maurum impietas/deſcendit in vrbes.
I gnis vt in ſtipulis crepitans Aquilone vel Auſtro
F lante volat fumum agglomerans atq; aera lambens.
N ec ſatis eſt agros abſumere:ſi nemus adſit
P orrigit audaces flammas.rapidoq; fragore
C orripiens frondes ſumma in tabulata volatu
I t volucri:totaſq; ſonans complectitur ornos.
S ic maurum Ingluuies(mauros ſaracena vocabant
C aſtra/q; a mauris venere per æquora campis)
A mplius excurrens/nec dum ſaturata cruore
H eſperio/ſitit & gallos:& hiantia pandens
G uttura pernici volat ad noua pabula curſu:
C arolus id metuens/nam gallica regna tenebat
C arolus armatur:regnis ex omnibus vna
C oncurrunt in caſtra equitum peditumq; manipli:
Q uos duce Tancredo raptim conuertit ad oras
V aſconiæ/qua rumor erat deſcendere mauros.
H ic autem Tancredus erat genus Herculis olim
O ſtrogothos contra longis exercitus armis.
M aurum ductor erat niger Abbidiramus/opaca
F ronte gigas/ſatus Antei de ſemine/longo
E nſe bouem ſolitus ſemel in duo fruſta ſecare/
A tq; vna ſolus ſemiaſſium abſumere cœna:
S ic ſatur & membris fidens imanibus ibat

Solus in aduerſas acies/ferriq́ vetabat
Auxilium monſtri ſibi mens elata ſuperbi.
Sæpius ergo ſuis hoſtilia caſtra relictis
Ingrediens vires vultu oſtentabat acerbo.
Non ſecus ac cum dente Elephas armatus eburno
Per nemora Indorum/vel per getullica vectus
Magna mole feras fugat/inſequiturq́ minores.
Tancredo gemini fratres Agelarius æuo
Grandior/& Syluanus erant/paucoſq́ ſepulto
Ante dies ex fratre nepos pulcherrima Thomas
Progenies: iſtis nullos horrentia caſus,
Pectora nil preter veram affectantia laudem.
Quattuor hi ſtructas acies educere contra
Millia tot maurum/quot aues vix aera trãnant
Quot freta peruolitant piſces, ingentibus auſis
Nil veriti vallem inuadunt cognomine Corbam:
Difficili poſitos grauis in diſcrimine pugnæ
Spes incerta diu tenuit. Victoria nutans
Hos modo ſuſpecto vultu modo reſpicit illos.
Cæde manus/cæde arma rubent/cæde arua luteſcunt:
Et ſola ſternuntur peditumq́/equitumq́ ruinis.
Horrendum. volitat fragor vſq́ ad ſidera mixtus
Mille ſonis: & confuſo mars murmure mugit.
Arma impulſa/virum voces/tuba/tympana/equorum
Hinnitus/litui obtundunt & cornua olympum:
Et meditans neſcit quid ad hæc reſpondeat Echo.
Agmina retrorſum ferus Abbidiramus agebat
Nunc trabe ferrata incurrens/& millia ſolus
Multa fugans: nunc enſe/nouem qui ductus in vlnas
A/Capulo pugnans/& ab alto vertice ad vngues
Corpora concidens caſtris toto altior ibat
Inguine. & excelſum radiabat gorgone pectus.

N on errat immani poſſet qui obſiſtere monſtro
V t pote quod dextra armatos potuiſſet inermi
F undere: quadrupedeſq; feros auertere fronte
T errifica/ & vultus flammantis imagine dira:

F I N I S.

H Oc aīaduertens fratres Tācredus in vnum
C ōtrabit o mēorās fidiſſima pectora nūꝙ
T errita bellorū ſtrepitu/dependet ab vno
Hoc tā grādi ac terrifico victoria mōſtro.
H oc mihi ſi mecum vobis in bella venire
E ſt animus Cyclopem orco dimittere mens eſt.
S ic ait. Illi operam ſpondent: & fœdere facto
T ela manu ſtringunt/oculiſq́ʒ ferocibus hoſtem
M irantes vlciſci optant tot fata ſuorum.
I rrumpens igitur medios Tancredus in hoſtes
F ulminat: inſequitur fratrem Syluanus/& haſtam
V ibrat iens/nutantq́ʒ agitatæ in caſſide pennæ.
I pſe etiam toruo bellax Agelarius ore
S ignificans iram ſe tollit in aera ſaltu
A rmiſono/leuior Pardo. poteratq́ʒ videri
N on pede ſed pennis/ceu cum mandata ferebat
P atris Atlantiades niti: tres Hectoras vno
I mpete dixiſſes Agarena per agmina ferri.
V i fecere viam: ſtratis tandem vndiq́ʒ mauris
D uctorem inceſſunt iaculis. Ille arduus enſem
E lleuat: aſt illi viſo elabuntur ab ictu
O cyus: ipſe velut moles immobilis hæret:
E t quaſi cum pueris ſibi ſint certamina ridet.
I lli inſtant: dicas totidem certare Leones
I n libyco ſaltu: pulſis fragor intonat armis:
E rgo videns iam non ſibi rem cum imbellibus/ira
C oncitus ardeſcit: cilijs abſcondita longis
L umina ſcintillant: grandiq́ʒ ſimillimus apro
G runit: & in gyrum gladians diuerberat auras:
I n fratreſq́ʒ ruens ſublato effulgurat enſe.
I lli in terga volant/repetuntq́ʒ animoſius hoſtem:
E t prius adductum ꝙ rurſum aſſurgat in enſem

(Nanq; cadens in ſtirpem ierat tellure ſepultum)
V erberat haſtili iugulum Tancredus/ & ictum
C rebrius inculcat repetens. Agelarius haſta
O s petit: ipſe haſtas ducto diuerberat enſe:
A ſſiliunt. rurſum/ & protectum gorgone pectus
I mpete Syluanus magno ferit/ ille retrorſum
P ulſus it. impulſo incumbunt/ crebriſq; fatigant
I ctibus. ille gradu cædens in terga labanti
C aſuro aſſimilis/ ſumpto mox robore ſeſe
E rigit/ ac longo redit in certamina ferro
N ec mora/ contorquens iaculum Tancredus in alta
O ra viri/ toruam felici vulnere frontem
S trinxit: & haſta alte infixo mucrone pependit:
I nclinatq; caput telum graue ſtipite longo.
I lle indignatus fœtæ de more Leenæ
Q uando inuaſorem contra pro pignore certat
R ugit/ & admotis manibus dum educere contum
N ititur inſultu ſubito/ nam tempora caſus
O pportuna dabat/ rabidum Tancredus in hoſtem
F ertur & apprehenſo quod adhuc in fronte cruēta
F ixum erat haſtili premit/ atq; in terga gigantem
I nclinat ſubeunt fratres/ hoſtemq; labantem/
A ttonitum/ nec longo vti mucrone ſcientem/
N am dolor vmbrabat ſenſus/ & lumina ſanguis/
S ternere conantur/ miſſis in pectora contis.
N ec mora Ceu duris exciſſa ſecuribus ilex
C orruit: arma ſonant: membris immanibus icta
T erra tremit/ puluiſq; leuem glomeratur in vmbram
C ontinuo dextram aggrediēs Agelarius enſem
V iribus extorquet magnis: at barbarus hoſtem
M ordicus apprehenſum retinens/ duroq; reluctans
R obore/ vix tandem euicto dedit arma lacerto.

Interea iugulo incumbens Tancredus acerbum
Os ferit/& ſtrato inſultans Saracene ſub orcum
Ad macbometigenas alios triſti omine dixit
Mergere: & bæc memorans caput a ceruice reuulſum
Terribiles dum ducit adbuc oculoſq; genaſq;
Labraq; configit conto: ac ſuſtollit in altum.
Truncum autē iacuit per ſanguinolenta cadauer
Saxa/tegens grandem membris immanibus agrum
Terrifica par mole tibi Neptunie orion.
Par tibi cui ſtigius paſcit precordia Vultur.
Quotquot ad iſtius tanti ſpectacula monſtri
Conuenere/omnes autem venere Lacones
Hiſpani & Celtæ/vix auſi accædere ad vlnas
Quattuor/berebant primum/mox lumine fixo
Quæ precor aiebant quæ vis proſternere molē
Dijs metuendam ipſis potuit? Pbytona fatemur
Rem minus borrendam: fuit boc vel Appollinis arcu
Vel Iouis ardenti tollendum fulmine monſtrum.
Quis facinus neget boc maius mortalibus armis.
Signabant alij porrecta baſtilia ad vlnas
Ad femora ad plantas metiri immenſa volentes
Membra modum noſtræ longe excedentia formeæ:
Continuo volitans agarena per agmina rumor
Spargitur: Aſt vbi mox proceræ apparuit baſtæ
In mucrone caput/monſtriq; immanis imago eſt
Viſa procul/tanq̄ volucres cum vulture viſo
Diffugiunt/magno mauri dant terga tumultu
Præcipites. noſtri ſpolijs onerantur opimis.
Dum luſtrare locos omnis/dum ſingula certo
Eruere ex tenebris/& in aera mittere apertum/
Rerum mole labant vires: numeroq; virorum
Obruta non meminit tot facta ingentia Clyo.

R ex erat Aſturibus veterum de ſanguine Regum
A ldefonſus/opum quia bella aſperrima paſſus,
I ndigus: Aſt ætate virens & robore præſtans.
H uic erat Alcidæ ſimilis Bocaredus in armis
C larus. & ipſe Lacon demiſſus ab Hercule/Ductor.
E ius apud regem/poſtq̨ tot millia maurum
S unt euerſa/fides licet inuiolata/nec vlla
L abe madens/ſuſpecta fuit. Regalia corda
S uſpicio ſtimulis ſolet infeſtare malignis:
V tq̨ ingreſſa ſemel/nulla eſt reuocabilis arte.
P oſt igitur tanto partos ex hoſte triumphos
H æc data Victori decora/& redimita coronis
T alibus eſt perpeſſa omnes patientia caſus/
Q uos vehit indomiti furioſa licentia martis.
S cilicet his techuis paci aduerſantia fata
A diuuere Arabes/& concuſſere iacentem
H eſperiam: necnon fatis hoc obijce concors
I n longum fortuna grauis rem traxit Iberam
P roptereа ad Gallos fugiens a principe gentis
C ui magno cognomen erat/regalia dona
A/profugis olim poſitam phocenſibus vrbem
A ccipit Emporias/ad Iberi littora ponti
A d iuga Pyrenes/propter vada fluminis Albæ.
S æpius in patria minus obſeruata/ſuiſq̨
V illis ab externis recipit ſua præmia virtus.
V rbem a patre habitam puer Hermengarius auxit.
A tq̨ ſuæ genti fecit caput. Hic ſua magnis
S umptibus arma locans poſuit monumenta parentum
G randia. ſculpſit auos: Leonicenoſq̨ nepotes:
E t loca graiorum celeberrima/pinxit Athenas:
C allirhoemq̨ vagis ructantem fontibus vndam:
E t muſis helicona ſacrum: Bœotia Thebas

M œnia & Orcomenum:Delphos adiungit/Eleuſin.
R hamnuntéq; ſacra Nemeſi/Lacedæmona/& Argos:
I ungit Amyclæas arces:Rhodiumq; Coloſſum,
E lidaq;,& Piſam/Hermionen/vetereſq; Mycænas.
L euctra/& Thermopylas/ſpartanorumq; trophæa
A eriis impoſta iugis.medicamq; Epidaurum:
E t pellam/& tumulis claram regalibus Eglen.
A dditur & Calydon:necnon & Clade Philippi
I nclyta Methone:Pſophis:Pylos:& tua Troezen
M œnia/cui Pelopis tribuit ſua nomina proles.
A c Marathon tot perſarum memoranda ſepulchris.
C æteraq; antiquæ titulis inſignia famæ/
Q uæ Iuuenis patriæ veteris compulſus amore
N ec dum oblitus auos/vt ſingula mente gerebat
A edidit:atq; oculis voluit ſubiecta videri.
N unc opus æternos iam tum memorabile m annos
D um pubeſcit adhuc,referunt more Herculis auſum.
N anq; animis vt erat magnis ex tempore pontum
I nſiliens ſardos adiit:Numidaſq; per illa
L ittora bacchantes ſubito dare terga coegit.
A d mare turmatim pulſos claſſemq; volentes
S candere/& æquoreis ſaluari in fluctibus igne
I nſequitur/flammiſq; dedit claſſemq;/Viroſq;
Q uos igni ſupereſſe videt/demergit in vndam/
E nſe necat/prohibetq; genus ſupereſſe nefandum:
E t veluti euerſa fecit Carthagine nomen
A phrica victori/paribuſq; Numantia fatis/
I nſula ſic aſſerta Duci.Cœpitq; vocari
S ardinius.ſic fama frequens cum laude per omnes
D um volitat terras facta eſt manſura diebus
G loria perpetuis/fortunæ obnoxia nulli.
A ltera progenies nam tris Bocaredus ab aruis

D uxerat heſperijs natos ad gallica regna/
M ittitur a Magno gelidas Siſmundus ad oras
S axoniæ/imperio gentem preſſurus acerbam
E t populos ſola notos feritate ſeueris
(S ic ſua ſors egit Iuuenem)recturus habenis.
H ic fuit ille potens animis Siſmundus & armis
Q ui holioneum fertur iugulaſſe Leontem
E t traxiſſe nouum victo cognomen ab hoſte/
Q uod dedit & natis:nam gens Holionica ab illo
V enit:& vbertim fruticans genus iuit in amplum.
H ac celebri de ſtirpe tuis cum fratribus ortum
T e Gotfrede ferunt:in quem deſcendit olympo
S piritus ille ingens/qui te ad phœnicia miſit
L ittora:qui victa fecit regnare Damaſco.
T ertia progenies profugum comitata parentem
I nclytus Archeleos dux ingenioſus & acer
P ipino ſub rege diu regnauit in armis:
H unc velut ante patrem/caput omnia caſtra vocabant.
A tq; erat in bellis illi hoc quaſi teſſera/ſignum.
H inc noua mutatis ſubiere vocabula primis:
N am quod Agellarium dici genus ante ſolebat
N unc apud Auſonios(ſic res & nomina rerum
M utat longa dies)vulgo Capacia proles.
D icitur.Iſta virum ſoboles fœcunda feraxq;
I n varias it ſecta domos/porrectaq; longe.
I nſuber iſtud habet genus.iſtud aquatica Manto:
V daq; per vicos currentibus vndiq; riuis
B rixia/& in noſtris aliæ regionibus vrbes.
H eroum genus & fortes qui grandia voluunt
F acta viros/ita ſors gaudet iactare per orbem/
V t pelago & ventis auſos ſe credere Nautas
R hyphæus Boreas/aut libs/aut indicus Eurus.

I taliam rerum dominam dum regna manebant
R omulidum quondam/Sed mox cum proxima rugis
I am foret/exanguem ac gelidam pace inclyta & armis
F ranconis magni ſoboles Pippinus habebat.
H ic recolens quanto Archeleos pugnauerat aſtu
R elliquias contra Hunnorum/machometica contra
C aſtra/virum latias ſecum perduxit ad vrbes
P ræſidium pacis validum bellic̨ꝫ futurum.
N omine Rex Pippinus erat.regna omnia Ductor
I pſe gubernabat:rerumc̨ꝫ tenebat habenas.
H uic erat illuſtris geminoc̨ꝫ inſignis honore
P rogenies/qualis Chiron medicamine & armis
C onſtantinus opem magnam mortalibus arte
F erre potens duplici.Non tot bona gramina Pæon
N on tot phillirides/non tot vidiſſe Machaon
D ixerit.hic animas quibus Atropos vltima filum
R uperat/inuito ſuccis retinebat auerno.
S æpe etiam diuos/ſæpe & fata ipſa fefellit.
I ſtius auſpicio regis palatia proles
C hinnea ſub rupe habitans peruenit ad oras
I taliæ:Venit ſoboles generoſa latronum
Q ui iuga Germanis habitant contermina/& axem
V erſus hyperboreum regnant in montibus altis.
N ec minus Heſperiæ pro libertate laborum
P ertulit Henricus/qui bella mouentibus Hunnis
O bſtitit:& Vallum ſeſe tibi fecit Arago.
H ic patrui Bocarede tui de ſanguine cretus
T arraco quicquid habet/quæcunc̨ꝫ valentia rura
P oſſidet & maria/& terras vbi diuitis agri
D elitias inter recubat pulcherrima rerum
B arcino/florentemc̨ꝫ nouæ Carthaginis oram
S ic protexit/vti moles obiecta marinis

F luctibus appulſas irata per æquora puppes.
D enicꝙ quot geſſit pugnas cum Vandalus/& cum
H unnus/& oſtrogothi/vulguſꝙ immane ſueui.
A c Numidæ indomiti bella inteſtina mouebant
H is veluti neruis pollens hiſpania geſſit.
Q uid memorem te bella mari Bernarde gerentem
C um Venetis Genuam contra? Lygureſꝙ fugatos?
Q ua ſedet in medio tellus ſardonia ponto?
T u Tyrrhena legis victor freta/tu mare ſulcas
I onium/protæa adigens ad littora claſſem
C ypron adis poſitam contra Pamphilyca regna:
A uxilioꝙ venis regi quem barbara Memphis
Q uem ſyrus/& feritas armis nabatæa premebat
R egius Auſonias rediens orator ad vrbes
I n ſubres mauorte leuas/ forteꝙ Carillum
C oncilias: bello auctum grauiore frementem
A tꝙ Caledonias acies a principe miſſas
A nguigero extremũ cogis diſcedere ad orbem.
M acte Deo preſente Lacon/macte auſibus altis
L aus tua vi noſtra maior/tua gloria cantu
N il eget Aonio. volitans terraſꝙ/ fretumꝙ
C ircuit/& nubes/ac ſidera vertice tranſit.
S unt quoꝙ qui memorent iſto te ſanguine Cretum
I talicæ Traiane decus/decus orbis/olympi
I ncola/nanꝙ lacu non ſunt te paſſa teneri
N umina tartareo: ꝗ relligioſa parentum
D iſciplina nouo fidei te aſperſerat imbræ.
Q uid Theodoſiacum referam genus? Vna duorum
G ens fuit/vna fides/pietas fuit vna duorum
Cerne quid ad laudes generis ſuperaddere tanti
I am liceat/quando imperij peruenit ad altum
R omulidarum apicem/& terrarum eſt orbe potitum.

P one lyram precor heroum quæ grandia Clio
G eſta canis: pelago non eſt opus addere lymphas.
P one lyram: fruſtra ſolem qui cætera luſtrat
S idera/qui mare/qui terras/luſtrare quid optas?
N ulla erit/æternis q̃ꝑ ſine fine ferantur
A ſtra polis/tam ſera vnꝗ tam longa nepotum
P oſteritas/quæ tantarum miracula rerum
N eſciat? hæc diuis cura eſt. heroica virtus
T angit eos: heroes enim gens proxima Diuis.
N ymphe quas memorant Ioue genitore creatas
M nemoſineꝗ ſatas/quæ mente reconditis alta
F ortia facta ducum/decora immortalia regum
S emideum titulos/ſcriptaſꝗ in marmore laudes
D icite Agelariæ ſi quem meminiſtis auorum
F orte domus dignum tantis quem heroibus addam.
T alia dum memoro mihi vir radiãtibus armis
L ucidus & longo ſuccintus ad ilia ferro
C onfeſtim ſiue a ſuperis/ſeu miſſus ab orco
A ſtitit: humana qui viſus imagine maior
O raꝗ flaminijs ſoluit: reſonantia verbis.
Q uis furor o Vates tãto mentem impulit igne
G entis vt auderes noſtræ memorare triũphos?
A tꝗ breui tãtum pelagus trãſmitere cymba?
F as potius numerare greges quot in æquore Protheus
P aſcit: & aereum quod eunt per inane volucres
Q uam fortes cenſere Agidas Lacedæmone miſſos
P er terrarum orbem primo Titanis ab ortu
A d patris Alcidæ poſitas ſuper alta columnas
S axa/ſubinfuſis Nereus quæ ſeparat vndis.
N ec tamen inceptis ideo deſiſte. ſepultos
D electat nos iſte labor: delectat & ipſos
Q ui ſuperant/grateſꝗ ferent tibi forſitam vllas

H os tibi apud ciues ſuperos quod poſſumus vnum
C onſulimus: dominumꝗ tibi placamus olympi:
I ſto ego quem celebras qui venit ab Hercule magno
S anguine deſcendi/ſic me monuere parentes
S ic pater armipotens/& auus memorare ſolebat.
A/veteri noſtre gentis longæua propago
O rtum habet Archeleo/gallis qui primus ab oris
V enit in Italiam pipinia ſigna ſequutus.
H inc quoꝗ ſi qua fides noſtris annalibus/orta eſt
Q uæ tenet Inſubres campos Somalia proles.
A lbricio mihi nomen erat. Cuniijꝗ tenebam
I mperium tenue atꝗ meis longe auſibus impar.
E rgo minus patrijs opibus contentus ad arma
C onuerti auſpicijs teneros felicibus annos.
D eſidia & torpor grauis exarmauerat omnes
T unc Italos/nec erat quiſꝗ̃ de gente latina
Q ui martis curaret opus/diſcordia ſi quos
P ublica vexabat/ſi lis mortalibus vlla
F orte erat arbitrio bellorum & iudice ferro
D iſſoluenda/Italæ gentes externa vocabant
A uxilia. externis miles veniebat ab oris.
D edecus hoc indignatus tantamꝗ peroſus
S egniciem gentis noſtræ gymnaſmata martis
I nſtitui/& reſidem, cœpi exercere Iuuentam
E nſe/haſta/iaculis/arcu/leuibuſꝗ ſagittis:
E t munire nouis hominum thoracibus armos.
N am rudis illa ætas(ita degenerauerat)arctus
P ellibus hirſutis corioꝗ armare ſolebat.
N on longos poſt caſtra dies ex gente latina
C ompoſui/Carolum fudi qui miſſus ab oris
P annoniæ in venetos multis cum millibus ibat:
I nſubrium tutela fui. Florentia ſenſit,

Senſit & effuſis Minti quæ cingitur vndis
Mantua Bellantem/mea magna Bononia ſenſit
Claſſica: deprehenſuſq; meis Antonius armis
Bentiuolus/vir marte potens/vir grandibus auſis.
Adde Fauentinam quæ contra geſſimus vrbem
Prælia. Campanios longum eſt narrare tumultus
Cum Carolo primis victo congreſſibus olim
Sappetias iui. Tunc omnis Daunia & omnis
Proxima Trinacrio ſeſe Meſapia ponto
Subdidit imperijs/& noſtra in fœdera venit.
Conſtitui noſtræ, ne quis dare nomina poſſet
Militiæ/niſi qui natus genitoribus eſſet
Auſonijs. ſtudium decoris mihi tale latini.
Deniq; quiſquis erat vitam qui vellet in armis
Ducere/& illuſtrem bellando extendere famam
Ad mea/gymnaſium velut ad cõmune ferebat
Caſtra pedem: ſeſeq; mihi credebat alendum.
Sfortia militiæ me prima elementa magiſtro
Perdidicit: teneris me mirabatur ab annis
Bracius. bis poſt me pubes romana duobus
Eſt innixa, polis velut innituntur olympi
Sidera duplicibus: peregrinaq; reppulit arma:
Non mihi ſignabant picti vexilla Dracones/
Non Aquilæ: noſtris erat ipſe Gæorgius auſpex
Teſſeraq; & ſignum caſtris. cognomina miles
Iſta meus tenuit. Bellona/Gæorgius/& Mars
Tunc euaſit/& hunc ſeruabunt ſæcula morem
Vt ſit in Auſonijs pro marte Gæorgius armis.
Plura ſuperſedeo: tecum data copia fandi
Tranſit. habent functi terris & corpore manes
Aedicta/& leges, quarum inuiolabile nomen/
His ſubito dictis liquidas diſceſſit in auras.

P rogenies tot clara viris inſignibus, alto
P ar domui ſuperum Cœlo: quod nocte ſerena.
T ot micat aſtrorum flammis. & vt omnibus aſtris
S plendorem ac radios dat luminis Author Apollo,
S ic opifex rerum pater atq; habitator olympi
H is dedit elatos animos & idonea bello
C orpora quæ martem, quæ pallada, Centimanoſq;
T errigenas domitent. immanem Agæona, Cottum
A tq; Gygem, ſuperis auſos indicere bellum.
E t velut Aegyptus Cœli ſtudioſa, Deorum
P rodigioſa parens, Babylonq; ardentia mundi
S idera non valuit labentibus omnia ſæclis
D iſcere, cum longe ac late diſperſa per orbes
S telliferos habeant proprias tot millia vires,
S ic neq; ſcire viros omnis ab origine prima
G entis Agellariæ noſtra vſq; ad tempora fas eſt.
T ot claræ periere domus. Gens portia/proles
A enobarba iacet. Iacet illa potentia gentis
A eneadum, quæ cum ſuperis diuiſerat orbem.
F abricij, ac Fabij/qui ſeruauere latinum
I mperium, Gracci/Aemilij/belloq; potentes
S cipiadæ velut in tenues abeunte fauillas
T andem flamma rogo longis obiere diebus.
N ec minus Arſacidæ Parthorum antiqua poteſtas/
C ecropidæ & veniens a Laomedonte propago
E t genus a Belo ductum/genus Aeacidarum
A c Pharaoniadum/ſoboleſq; argiua receſſit.
A dijce Amazonidum populos quæ punica regna
Q uæ ſcythicas tenuere domos: Nec Agenoris vſq;
R elliquiæ ſuperant. Lagidas abſorbuit omnes
T empus: & antiqui proles abſcondita Pici eſt.
N ec ſolum antiquis fuit hæc fortuna. recentes

V icinaſq; domos noſtro complectitur æuo.
N ormanum ſtirps tota ruit. ruit Hunnus. Alani
A c Vinuli ſolo ſuperant cognomine. Victa
V andalus Europa libycis ſepelitur in oris.
Q uid Francos referam reges? tria ſæcula nondum
F inierant/regale decus defecit ad auſtros.
H os vbi ſublimes fecit fortuna/repente
T ranſtulit ad Belgas regnum. caput extulit Hugo
G allus. & illius noſtris genus imperat annis.
R egna ruunt: faciem mutat labentibus aſtris
I nferior mundus. naſcuntur in æquore terræ
L ittora conſumunt fluctus. mare corripit vrbes.
C onuulſos magno montes deglutit hiatu
T erra tremens. genitrix domus iſta Laconica regum
R egnorum domitrix ſe in tempora tanta propagat.
N eu ſenuiſſe putes animos poſt plurima gentis
S æcula/& in natis vim degeneraſſe parentum:
V iuit adhuc vetus ille vigor: mauortia viuunt
C orda ſeneſcenti non conſentanea mundo:
E t tota Alcides in poſteritate remanſit.
Q uid memorem decus eximium/laudemq; ſuperbam
S anguinoli? cui ſfortiadum ſub principe quondam
F rancifco indultum primas ductare cohortes?
I pſe ſequens auſu proauos quæcunq; per agrum
I nſubrem/ac Lygurem quondam ammiſere parentes
C aſibus eluxi varijs/vt fata tulerunt
A c fortuna viris vix vnq̃ fortibus æqua
P lurima Franciſco ſuper adiciente recepit.
A t neq; pace virum celebrem belloq; Facinum
Q uem vulgo dixere Canem/teſtata ſagacem
A nte alios/vigilemq; ducem cognomina in armis
P rætereo intactum. Rutilant inſignia tanti

G eſta Ducis/ſpargitq́ꝫ immenſam gloria lucem
A c vitale iubar/quali inter ſidera flagrant
I upiter Atq́ꝫ Venus/maioraq́ꝫ lumina olympi
A bſcondiq́ꝫ nequit/quod fama per omnia longe/
O ra volans Boreæ facit illuceſcere & auſtro.
H ic vt fama refert natus genitore Ramiro
P oſtq̃ Vercellis fuit & Dertone potitus
F initimos bello & longis exercuit armis.
P rogenies huius regno Benedictus auito
F raudatus/fatis hominem cogentibus oras
I uit in externas verſus benacida terram:
E t conſedit vbi diffuſa ſub alpibus arua
I rrigat eliciens montanos brixia fontes.
N ec tamē iſtius ꝙꝙ̃ fortuna negarit
I mperium meritis/iacuit ſine nomine virtus.
D ant homini facinus dignum Lacedæmone dignum
H ercule.pro Venetis pugnans magno impete primus
M œnia tranſilijt:magno impete primus in alto
V ertice Chinnæi montis vexilla locauit:
D umq́ꝫ ſubit portas/ſummā dum ſcandit in arcem
S trenuus/illius cadit ad veſtigia frater
C olliſus grauis ingenti ſub pondere ſaxi.
C umq́ꝫ foret cœptis potior via nulla/cadauer
F raternum pede calcauit/ne vinceret hoſtis:
N on fuit inferius tantum viciſſe dolorem
Q uā viciſſe hoſtem:virtus certauit amori:
C eſſit amor:vicit virtus confeſſa Laconem.
N am fuit antiquis mos iſte Laconibus olim.
T um non aſurrexit domus inſignita parentum
T ot titulis animo nuſq̃ maioribus impar.
T u quoq́ꝫ progenies atauis digniſſima tantis
C arole Ticinum propter cui predia & arces.

N am tua & in terris & in æquore cognita virtus
T e Alcide teſtata genus. piratica tollis
A rma latrocinijs totum infeſtantia pontum:
E t facis vt quondam magnus/neptunia regna
P eruia nauigijs: merceſq; per omnia tutas
D as ferri maria: & magno benecõſulis orbi.
E cce nouum magnis aliud ſplendoribus aſtrum
S urgit ab occaſu: pendet tua mœnia ſupra
C orduba. tu genitrix. Betby imminet ardor in vnda
F ulgurat/& face flagranti phœbi aſpicit ortum.
A pparet Gallorum oris: ſpectatur ab alta
A rce Iouis/ſub qua latos Padus irrigat agros
I taliæ. videt Illyricum/germania/& vrbes
S icaniæ videt atq; tremit getulia/& Atlas/
E t Pſilli & garamas/& punica littora quondam
S ub iuga Sidoniæ colum incuruantia Byiſæ.
S ed tamẽ ante ducem quẽ noſtra in Carmina tantum
A ccipiam patriæ quoſdam percurrere caſus
P aucaq; precipua de relligione parentum
D e pietate loqui/facinuſq; oſtendere diuum
P ar/meritis dignum cuius reſplendeat author
I nter honoratos cœli/vltra ſidera Ciues/
F as ſit: & heroi breuibus preludere ſancto.
C orduba muſarum domus hoſpiciumq; virorum
N obile preſtantum poſtq̃ ſaracenus inundans
O bruit heſperiam/mauros eſt paſſa Tyrannos:
S eruiuitq; diu indignans iuga barbara/morem
I ſmaelitæum/ſine manſuetudine vulgus
M eccbigenum: ſine lege feram/ſine Numine gentem
D euotam æternis alti fornacibus orci.
C briſtum igitur ſtatuens rurſum in ſua tẽpla vocare
A tq; iterum dignis aras accendere flammis/

I n ſecreta pios traxit conclauia Ciues.
P rima domus preclaræ vrbis de gente laconum
F luxerat aſturicis ducta propagine ab oris.
H orum ergo auſpicijs operi primordia tanto
T raddita/ & in finem curſu perducta ſecundo.
I pſi etenim regem qui tunc antiqua Gothorum
R egna per Aſturiam legionæoſq; penates
C antabricoſq; lares Carpetenoſq; tenebat/
F errantem eliciunt Regem bello omnipotentem.
F erranti dux Ciddus erat. Mendocia Ciddus
V nde genus traxit fortes domus inter Iberos
I nclyta maiorum titulis. hic nocte per vmbram
C aſtra mouens magnam confeſtim accedit ad vrbem.
S ub duce Agellario populi pars maxima in armis
S tabat: & aduentus ſignum expectabat ab arce.
E cce velut pacti fuerant/ micat ignis in alto
C ulmine vicini montis/ nec plura morati
V ociferant: & portarum clauſtra omnia pandunt.
M ox tuba: mox litui/ mox ærea tympana Cœlo
I ncrepitant piceo: noctiſq; ſilentia rumpunt
C oniuratæ acies: ipſi intra mœnia Ciues
A ſtures ad muros: ſubit alta palatia miles
C antaber: & mauris cædem atq; incendia portant
S ingula nil opus eſt tanti memorare tumultus
N unc opera: expulſo Ciddus tenet omnia mauro:
E t data Agellarijs patriæ tutela receptæ.
S ic iuga contritis excuſſit Corduba loris.
S cilicet hæc ratio ꝙ gens ea dedita regum
O bſequio/ patriæ ſemper meditata ſalutem
C onſilijs armiſq; potens euaſit in altum
A ucta opibus numeroq; virum ferre arma valentum.
Q uippe velut magnæ ſi quis tentauerit omnes

H ercyniæ ſaltus vno ſuccidere ferro/
F allitur/& vano demens eluditur auſu/
S ic preclara huius gentis numerare volentem
F acta labor vincet/nec erit conatibus ætas
V na ſatis: fuerit ſatius faſtigia quædam
P auca ſequi/ꝙ fruſtra humeris inuoluere totum
H oc onus/& tantæ victum ſuccūbere moli:
B ethyca terrarum noſtri prope littora ponti
O ptima preruptas tetricis in montibus arces
T ollit/& hanc mauri longos tenuere per annos/
V t pote quis natura fuit munita locorum
P ræſidio/ſed continuo in diſcrimine ſemper
S olliciti.populis etenim capitale duobus
A ſſiduas odium rixas exciuit: & arma
V irus iniuſtum animis nunꝗ ſopita reliquit.
G entis Agellariæ munus fuit auſpice Chriſto
P erpetuis maurum bellis contundere/gentes
H eſperiæ hortari/reges accendere/totis
V iribus anniti/pro relligione periclum
O mne pati/contēnere opes/nil pendere mortem.
H ic fortuna diu varijs euentibus anceps
L uſit: & vt viſum ſuperis/victoria/nunc his
N unc illis alterna dedit felicia bella.
A t pater omnipotens tandem mauruſia fata
M aturare volens ad idonea tempora vertit
I ntuitum æternis famulantia legibus aſtra
C uncta putans magno cauſas molimine iunxit.
F errantem in primis regno præfecit ibero:
F errantem noſtra qui tempeſtate per omnes
I mperat heſperias/& qui ſardoa gubernat
A equora/cui ſiculi parent/cui parthenopæa
T erra ſubeſt/vſꝗ ad ſacræ confinia Romæ.

H eroaſq̀ nouos/quales pagaſæus Iaſon
A ttulit ad Colcbos/quales Menelaus ad altum
I lion/ad Tbebas proles Talaonis Adraſtus/
E x alijs alios domibus de gente Laconum
E t magni Eudamidæ priſco de ſanguine fortem
P rotulit Alfonſum/proaui mentemq̀ animumq̀
H erculis/& totum ſpirans in pectora martem.
H unc experta diu poſtq̀ ſua Corduba in omni
M unere mortales vidit præcellere cunctos
E ſt confeſſa patrem patriæ/dominumq̀ ducemq̀.
R ex quoq̀ ab boc vno regni pendere ſalutem
V t pote militiam docto ſtratagemata maurum
O mnia callenti/dum Corde ſagaciter alto
C ogitat/& magno dare vult exordia bello/
I n conclaue vocat ſolum/& quid mente volutet
F ando aperit/rebuſq̀ ſuper conſultat agendis:
V t reſponſa viri ceu diuum oracula pondus
V idit babere/tuam dixit ſpartane ſuperbum
H eſperiæ Eudamidumq̀ decus preſentia poſcunt
T empora opem/tu bella reges/tu lora tenebis/
T u dictator eris/tu martis in agmine Cenſor.
S ic ait: atq̀ Ducem ſtatuens præfecit agendo
P ræſidio. mox explicitis caſtra omnia ſignis
D ucit in antiquum magnis clangoribus boſtem.
C ontinuo Alfonſus veluti cum murmure longo
I n nebulis concreta prius circūq̀ per auras
A cta diu tandem iaculante tonitrua nimbo
S oluitur ingenti ſternens ſata turbine grando
H oſtibus incubuit/tempeſtatemq̀ fragoſam
I nuebit inuoluens montes mare flumina campos.
H unc vnum trepidant boſtes/bunc omnia maurum
O ra ſonant. Cum nocte ſopor labentibus aſtris

Cuncta premit/vagus explorat iuga/ſaxa viaſq́
Difficiles/vada rimatur/circūuenit hoſtem/
Inſidiatur/agit predas. Cum creditur abſens
Fulminat ad portas/& circum mœnia clangit.
Deniq́ quicquid erat dictu mirabile/factu
Difficile ac durum/labor, & ſolertia/& ingens
Vis animi/& laudum poterat generoſa Cupido.
Tum furor ille Arabum violentus & illa ſuperbi
Tanta animi feritas/rabieſq́ innata domari
Cœpit: erant vrbes trepidæ: regniq́ labantis
Iam pars magna graui armorum ſub pondere anhellās
Colla iugo dederat/legeſq́ ferebat iberas.
Tantus opum mauris octo per ſæcula aceruus
Accumulatarum defluxerat: omnia regum
Munimenta ierant peſſum/& ſpes funditus hauſta.
Cum iam omnis quas bella dabant romana coronas
Promeritus/ſtaret ſupremo in culmine honorum
Inuida victori totiens fortuna tetendit
Inſidias certa Alfonſum detrudere vita:
Et fatis ellecta dies infauſta ſiniſtris:
Luna erat in coitu/ſolemq́ amplexa vetabat
Ferre orbi vitale iubar. dea perfida curſu
Trans ſtyga præcipiti fugiens Acherontis in vndam
Labitur/ac furias omnis ſecum euocat orco.
Venerat in campos radiens/vbi fulminis ictum
Cum ſubit/abſtruſum fracta cute detegit aurum
Mons ſacer/heſperij decus atq́ opulentia regni.
Hic ordita dolos. & montem in prœmia tanti
Pacta operis: veniunt in fœdus Erinnyes omnes:
Infrenumq́ odio mauris ardente furorem
Incutiunt/ſtimuliſq́ iras acuentibus armant.
Ergo animo maiore fremunt/ſolitoq́ feruntur

A crius in bellum.contra ſoluuntur iberis
C orda gelu.ſenſus moles oneroſa retundit:
D iffidenſq; armis langor.Nam dira Megæra
S parſerat in caſtris hauſtos Acheronte liquores.
P ectoraq; obſcura Cocyti aſperſerat vnda.
N eu quicq̄ quod poſſit eos offendere deſit/
O minis infauſti volucres de ſaltibus actas
T iſiphone in campos ſtrepitu ciet importuno.
V iſus ad ipſa Ducis veniens tentoria Bubo
S ole altam ducente diem/& conſiſtere in alto
C ulmine triſte canens.Stigijs quoq; nubibus atrum
N eſcio quid graue ferre oculis ſpirabile cœlum.
A ugurijs offenſi omnes.& credere q̄q̄
A ugurijs vanum agnoſcant,preſaga malorum
M ens tamen oſtentis offenſa minacibus horret.
N ec minus vt triſti maurorum cornua bombo
I mpleuere auras/& murmure tympana toruo/
I mpiger Alfonſus vocat ocyus arma/viroſq;
Q uadrupedemq; ferum.campoq; infertur aperto/
N on velut ante ſui compos tamen.arma monebat
I nfauſta ſuſpecta die ſine lumine ſolem
M onſtrat/& ecclipſim memorat Feremundus.at illi
F ert ignominiæ timor alta & fortia corda:
E t decori intentus neſcit parere monenti
V tiliter:ſegneſq; animos/in ſe arguit heros.
E t ſecum luctatur iens.longe anxia ſentit
S ollicitum(nec ſcit cauſas)precordia pectus.
I t tamen in pugnam furias & ſidera contra.
E t iam conſertis manibus glomerantur in vnum
H eſperij mauriq; ſimul.gens vtraq; vitæ
P rodiga.certa mori.poſt ſe contenta ſuperbum
N omen/& egregiam poſt fata relinquere laudem.

Et quid turpe pati conuerſo vulnera tergo
Pectora dant telis atq; ora minatia iungunt
Cominus in gladios proni/baccbatur Erinnys
Circuit Alecto: volitanſq; per agmina Mauors
Tempus adeſſe monet/quo vlciſci fata ſuorum
Fas ſit/inardeſcunt animis/& more Leonum
Cum laniant armenta furunt/nactiq; fauorem
Ditis eunt ſupra humanas in vulnera vires.
Tum pater Alfonſus/cum iam cecidiſſe ſuorum
Milia multa videt/fixo ſe colligit ore
Omnia mente putans volucri. deliberat inter
Confertos/cum terga fugæ dare neſciat/hoſtes
Oppetere/& pulchram facere inter vulnera mortem.
Proxima cura ſubit Petrus chariſſima patri
Progenies/quem pugnandi procul egerat ardor.
Nam mauro incumbens pondus belli omne ferebat.
Illum ergo e triſti ſaltem ſubducere caſu
Cogitat/& ſeruare genus: circum omnia luſtrat
Obſeruans acies/Criſtas vt nouit in alto
Vertice nutantes/magno impete dirigit haſtam:
Quadrupedemq; premens medios incurrit in hoſtes:
Et raptum ex acie vix tandem educit in agrum:
Vnde queat fatis deuotam euadere lucem.
Dumq; ea poſtrema patris pietate geruntur
Ecce leuis Nomadum legio de colle volantum
Vrget equos. ex inſidijs egreſſa repente
Imminet hiſpanis cladem latura ſupremam.
Hanc pater Alfonſus tumulo ſpeculatus ab alto
Actum ait. I. mi Nate viam/tua pluribus annis
Digna recens ætas/quam cum ſplendore memento
Degere preponens vitæ decus/Hercule ab alto
Te veniſſe memor/veteriq; a gente Laconum

P er tot anos factis celebres & nomine claros.
V ade moram mi Nate omnem tolle/omnia nobis
T empora longæuis iam ſunt decurſa:periclis
O buia nil trepidat mortis ſecura ſenectus.
I ſta dies(ſi vita Comes mihi forte ſuperſit)
A uferet omne decus.ſi forte occumbere læto
F as fuerit/nobis decus immortale relinquet.
S ic extrema dabat verbis mandata ſupremis
M agnanimus Genitor/ducens ſuſpiria ab alto
P ectore/Tum dulci lacbrymans nato oſcula iungit
C aſſide depoſita/preſſoq̈ amplectitur ore.
S upremumq̈ vale curis ſingultit amaris.
I lle patrem paribus lacbrymis hortatur,& vrget
I re magis/ſe quem melior magis adiuuet ætas,
F ortiter acturum.Pietas certamine in iſto
A ltercata diu.vicit pater.atq̈ reuertens
I nter denſa virum ſeſe ingerit agmina/conto
H ac illacq̈ premens mauros/ſtragemq̈ cruentam
A ccumulans:qualem caulas ingreſſus apertas
A edere nocte Lupus rabido ſolet improbus ore.
S pes erecta parum heſperijs:fuſa agmina maurum
T erga dabant inuito Erebo.reuocabat euntes
T iſiphone/ſimulanſq̈ ducem toruo increpat ore.
Q uo ruitis clamans fugitiua & perdita turba?
I n manibus cum iam noſtris victoria/tergum
V ertitis?hic nobis labor vltimus.Vndiq̈ fuſus
C antaber it preceps.trepidans elabitur Aſtur:
E t ſupereſt hæc vna cohors.Conuertite fortes
O ra Viri:mecumq̈ alacres in bella venite
V ltima.ab hoc vno pendet victoria nixu.
S ic ait.hiſpanos animant non concita verba
V erum exempla Ducis:rurſum reuocantur/euntq̈

A cribus in mauros animis/hauritq; cruorem
P ugna atrox libicum:potuitq; aſperrima virtus
V incere fata/niſi Alecto immiſſiſſet Iberis
L ucrandi ingluuiem Sanci ſub imagine nota:
(S ancius Alfonſi fuit armiger)ite rapinis
M aurorum Hiſpani/diteſcite/vincitis hoſtem
C lamabat volitans/ſpemq; incutiebat auaram.
T um maior dilapſa cohors.Alfonſus ab hoſte
C lauſus in ingenti maurorum abſconditur vnda.
V ictus ad extremum numero atq; labore/caducum
P ectus in excelſo Numidarum inclinat aceruo.
H eu male conſultum mauris in funere tanti
P rincipis.Accingunt non inferioribus armis
T res ſimul ammiſſo nati genitore/potentes
P ro capite vnius læto dare plurima maurum
M illia/Franciſcus/referenſq; & nomina & ora
P etrus aui:& Iannes non iam virtute ſed annis
V ltimus/Alfonſi totidem/totidem Leonici
A lcidæ totidem.pœnas dabis impia maurum
B arbaries.malefida tibi fortuna repoſcet
P ro Duce Granatam.patriiſq; eris exul ab oris.
T u quoq; Ferrantes ſuperes Conſalue iacentis
A lfonſi germane/ferens victricia ſigna
E t pelago/& terris.iam ſe tua gloria cœlo
I nſerit/& totum radians illuminat orbem.
T e duce quos trepidet caſus hiſpania neſcit:
E t quos non liceat ſub te ſperare triumphos.
T u patriæ defenſor eris/tutela nepotum:
T u decus armorum/Tu fama æterna tuorum.
O mnia tu quondam rigidi diſcrimina martis
D octus adhuc iam pene puer/genitore ſub ipſo
C reuiſti/vt vicina Pado noua populus/ arbor

H erculis/ante diem veniens/ſeniora〈que〉 vincens
R obora: & intonſon caput vſ〈que〉 ad ſidera tollens.
M aurorum occaſum granatenſen〈que〉 ruinam
V idiſti/ & florens annis iuuenilibus arma
C ontra ſemen Agar pro relligione tuliſti
V ltus auos/fratrem/at〈que〉 Deum/temerata〈que〉 ſacra.
H allora te ſenſit:ſenſit Marbella: ſolum〈que〉
M enobium:necnō regio turrita prealtis
O retana iugis:gemini ſenſere Cunicli.
C artbama〈que〉: & ſetbnil pbœbo vicina cadenti
T unc aderas cum Rbonda Deum/cum loxa recepit/
C ætera〈que〉 illius quot erant inſignia regni
O ppida/ & aereæ duris in cotibus arces.
O Macbometigenæ gentes/bic maximus ille
B elliger/armatus qui vos cobibere ſolebat
M œnibus effuſos/ & in aſpera bella ruentes.
I pſe aderat quando atrati ſine murice reges
A d regum venere pedes/cum victa ſuperbos
D epoſuit Granata oculos.ipſe inter ouantes
Q uando triumpbato patefecit mœnia regno
V rbs ea/ſtipatus magnis beroibus ibat.
In Latium veniens ad Tybridis boſtia claſſem
E git: vbi impoſitas tyrrbenis fluctibus arces
M unierant Galli ſtantes pro turribus altis.
N ec mora/ſcalarum gradibus ad mœnia miſſis
H eſperij velut ardentes circum arida flamæ
L igna volant tecti clipeis: & in aere pugnant.
Q uid moror? euadunt victis in culmina gallis
P rotinus Heſperij.ſenones de turribus acti
P ræcipites foſſæ reſidem voluuntur in vndam.
P ar fortuna tuos nutrix enæia belgas
I nſequitur/tua ſeruabant qui mœnia miſſi

Præſidio: ſaxū́q; illud quod in æthera ſurgens
Proſpicit irato ſalientes æquore fluctus.
Sors eadem fuit Vrbi Aquilæ/ quæ celſa ſuperbum
Inſiſtens apicē videt hinc ſamnitica rura/
Hinc Vmbros/ Tuſcoſq; procul/ gentemq; ſabellam.
Nanq; vbi Concubiæ venere ſilentia noctis
Mœnia Ferrantes ſuperans/ obſcura peragrat
Compita cum paucis. primoq; ſopore iacentes
Et nil tale ratos (Quis enim formidet in vrbe
Tales nocte dolos) intra ipſa cubilia Gallos
Occupat: & cæde ingenti tenebroſa cruentat
Atria: & exorto redit in ſua caſtra tumultu
Incolumis. Tanta in magnis ſolertia rebus.
Cum Duce Mantoo/ qui iam concluſerat intra
Attelana Duces Gallorum mœnia/ totam
Aſſerit Auſoniam/ Campanaq; liberat arua.
Nec ſatis eſt terras viciſſe. Per æquora victor
Nauigat. Ionio procul eſt audita profundo
Fama viri. Nam cum Veneti naualibus armis
Arua Cephalenum premerent (Tum Thracibus illa
Inſula parebat dominis) cum claſſe vocatus
Venit in auxilium/ clademq; inuexit acerbam.
Nanq; locos vbi ſiſiphius regnabat Olyſſes
Alcinouſq; ſenex/ Epiri littora & agros
Sic contriuit/ vti ſolet arua virentia grando
Aſpera/ cum geminos fratres inuaſit Apollo.
Dumq; per id tempus (ſic ſors tulit) arua Zacinthi
Viſeret/ excelſa montis de rupe patrenſes
Vidit aquas. vidit longe nigreſſere in vndis
Aequoreis terram Pelopis monſtrante Nicandro
Indigna/ qua fama refert regnaſſe Coæuos
Regibus Aſſyriȷs reges Sycionis & Argo/

T um memor antiquæ Lacedæmonis/vnde ſciebat
D iſcendiſſe Atauos/patriæq; impulſus amore
B elligerum Iuuenem muſis ab origine ſacrum
C ongeneremq; ſibi ſic compellauit Iaccbum.
E cce in conſpectu generis natalia noſtri
A rua vides: vbi ſcis noſtros regnaſſe parentes:
E t centum tenuiſſe vrbes/ecatombica regna.
I nterea dum bella gero/gentemq; nefandam
F inibus arcemus Venetis/da garbaſa ventis
Q uando viam Zephyrus facilem facit: atq; ſereni
N il crudele minans Nautis clementia cœli.
V ade vide quid ſparta facit. mora nulla biremen
S candit/& Ionias Iuuenis ſecat impiger vndas.
I t Comes Andreas/Comes it Traianus: in vnam
T res iſti cobiere fidem/tria fœdere iuncta
P ectora perpetuo/nullis dirimenda periclis:

F I N I S.

O Cciderat Titan/& nox calligine pontum
Inuoluens picea æthereos accēderat ignes/
Cum tetigit primas ephiræi littoris oras
Nauita: ſuccedūt Ichti/ qua curua theatrū
Ripa facit ſpargēte comā ſup̲ æquora lauro.
Hic ſumptis ad lunam epulis (Nam luna meabat
Biſſenos tunc nata dies) data membra quieti.
Et iam ſomniferæ caput inclinauerat vmbræ
Phœbus in occaſum, labens incognita ſubter
Aequora & extremis auroram oſtenderat Indis;
Cum Iuueni Deus illabens tenuiſſima rerum
Signa ſub arcano mentis ſeruata receſſu
Excitat ac fingit contextu ſomnia miro
Viſus enim ſummo martis cōſiſtere in orbe;
Diuorūq̄ choros de ſummo audire loquentes
Multa deo & fatis, venturiq̄ ordine ſæcli
Quæ vulgare nefas. Quid cœlum & ſidera voluant;
Et quibus excidium regnis vicina minentur
Tempora: Conſaluo qui decernantur honores.
Viſus & a ſuperum quondam ſe in mœnia duci
Quæ a priſcis veterum genijs habitata locorum
Diceret, & genij ſeſe petijſſe doceri
Quid valeant, quid ſint, quid agant: Et protinus illum
Greſſu intermiſſo verba hæc audire loquentem
O Iuuenis mortalis adhuc archana Deorum
Quod tibi ſcire datum, grates perſolue Tonāti.
Ille Deus molem hanc tantam, qui condidit, arcem
Supremam cœlorum habitat, nutu omnia ſolo
Quæ ſubiecta videt moderans vſq̄ ad caua nigri
Antra Erebi: & viſu penetrās & viribus ipſum
Legibus æternis ſubigens acherunta, Iouemq̄
Tartareum. Tanti potis eſt vigor illius ingens.

C uncta miniſterio Diuum gerit/hos modo mittens
Q uo res cūcꝗ vocant/illos modo:regna reguntur
P ræſidibus nobis.fatalia ſidera certe
M ulta valent/ſed nos(quæ res iam plurima fallit
S æcula mortales)flammas moderamur olympi:
N on ſecus ac ſolet argenti fabricator & auri
D ans adimenſcꝗ focis vires/nunc follibus ignem
I rritans/nunc amne premens incendia fuſo.
E t pro Diuorum ingenijs/nec enim omnibus vna eſt
V is genijs/diſpar venit & diuerſa locorum
A tcꝗ hominum natura.Q uibus cuſtodia Diuum
E ſt noua/mutati mores hominum atcꝗ locorum.
S unt Diui qui magna animo atcꝗ ingentia voluant.
H os vetus heroes ætas vocat.Altera longe eſt
M ens alijs.Nam ſunt qui relligione ferantur/
E t pietate magis:populoſcꝗ in pace gubernent.
Mopſopiæ gentis præſes(dixere Mineruam)
Q uod ſapiens eſſet/ſtudijs precellere Athenas
F ecit:& ad rerum cauſas attollere mentes:
T ranſijt a grais ad Celtica regna:tenetcꝗ
N unc quocꝗ parrhiſios.animum per ſingula volue
O ppida:& ediſces genios.Lacedæmona priſcam
M agnanimus qui rexit erat:Q ui rexit Amyclas
Q uicꝗ Argos ſtudijs bellandi intentus/& armis.
Q uando tui fugere patres Lacedæmone capta
I uit & ipſe loci deus ad Bebrycia regna:
S ucceſſitcꝗ minor quidam de plæbe Deorum:
Q uo duce paulatim virtus ſpartana receſſit.
A t prior eſt genti veſtræ datus.auſpice tanto
R es veſtræ creuere alibi.reuocata Lycurgi
I lla vetus probitas ſtudio atcꝗ labore Cleomnis:
E t Leonicenæ ſancto moderamine curæ.

Contulit hoc vobis/vt ſint in ſemine veſtro
Magnanimæ forteſq; animæ: quod temporis huius
Nunc quoq; ſignificant res atq; ingentia facta.
Aſpice Conſaluum: Viden illa ardentia corda
Humanum tranſgreſſa modum? ſine numine nulli
Fas hominum tantos bellando euoluere caſus.
Sed nihil eſt quod geſſit adhuc: maiora videbunt
Poſt paucos ventura dies in finibus acta
Auſonijs Galli/atq; Itali tepida arma ferentes.
Nuper ab extrema mundi vertigine rumor
Fluxit in hos orbes quendam de littore Ibero
Miſſurum in pelagus claſſem quæ nauiget omne
Aequor ab occaſu veniens Titanis ad ortum:
Si Conſaluus erit/nondum res cognita: certo
Certius eſt ipſum gallis Campana fugatis
Regna recepturum toto admirante triumphum
Orbe Ducis talem/rerum tam mobile fatum/
Tam inſtabiles fortunæ animos/tam incognita Diuum
Conſilia/& fatis hominum contraria fata.
Tunc fundanus ager/vicinaq; fluctibus Anxur
Liris/& Aeneæ nutrix bella aſpera & ingens
Excidium cernent/& lubrica ſanguine rura.
More ouium cum viſa lupi venientis imago
Martia/proripient ſeſe per aquoſa volantes
Arua leues Galatæ facti ludibria toti
Italiæ: cui tam elati inſultare ſolebant.
Arx noua Parthenopes quæ martia nulla timebat
Inſtrumenta prius/quæ ſulfura riſit & ignes/
Conſalui ſubigenda manu: quod Gallia nunq̃
Venturum perſuaſa nihil trepidare videtur
I/propera Gonzaga viam/Quid tempora perdis?
Contra fata venis. Sors eſt tua vincere gallos:

V incere pro gallo Nemeſis vetat/exue martem:
V ade:animos grandes meliora in tempora ſerua.
T alia in ætbereis cernentem oracula campis
A urea perfluctus radians aurora rubentes
E xcitat/& frondes crepitans Libys aura per altas.
A equora ſubreptant remis in aperta/leuantes
L intea:& accepto ſulcant croceum mare vento.
A t Iuuenis ſecum nocturna oracula voluens:
G eſtit:& auditos recolit Ferrantis bonores.
I t vento ſpirante canens.tenuiq́ ſuſurat
M urmure/neſcio quid:poſitaſq́ in montibus arces
N unc bac/nunc illac viſu conſiderat acto:
A lpbei vada prætereunt:Aſinæa relinquunt
L ittora.Leuctra legunt circum:ſubeuntq́ laconū
A equor:ad Eurotæ ripas veſtigia ſiſtunt.
M ox iuuenis laureta ligans ad odora biremen
E xit/& in læuam gradiens qua reſpicit alti
C ornua Taygeti/vicum(Myſiſtrata vulgo
D icitur)exilem ſubijt.Lacedæmona credunt.
H is ſediſſe locis/cum res ſpartana manebat.
O mnia perluſtrat quærens monumenta per agros
S i qua forent ſparte indicium facientia:tandem
I nuenit agreſti veſtitam gramine molem:
Et raris annoſa comis Caprificus in alto
C ulmine erat radicem adigens per biantia ſaxa.
P er fruticoſa ferens greſſum virgulta/ruboſq́,
E t propius ſcrutandi auidus:gladioq́ ſequaces
A bradens ederas,aperit candentia ſaxa.
I nſtat,& in lapidem pronus cauat enſis adacto
I nuentas mucrone notas,attentius bæret:
A bſtergitq́ ſitum ferro:titulumq́ recurrens
S æpius Eudamidum Perſas legit eſſe fugatos

Auſpicijs/& Ages:truncata vocabula regis.
Cætera preterijt carioſa extincta ſenecta.
Altera laureto circũfruticante reperta eſt
Non procul inde virens ſpartano e marmore moles
Phidiacam teſtata manum.pendebat ab alto
Margine pars clauæ:partem conſumpſerat ætas.
Lernææ pars prima Hydræ:quæ guttura ſeptem
Porrigit:& linguis ſeptem vibrantibus ora.
Arcus/Acarnanis fluuij duo cornua frugum
Plena.molorchæo pellis detracta Leoni.
Stant fixis in molem oculis.& biantia verſant
Ora per excelſos lapides:Epigramma figuras
Ecce vident pregrande canis deſcendere in herbas.
Nanq; ager ad Calcem multis accreuerat annis.
Hic aliquid preclari merat:ſed longa ſenectus
Inuida maiorum titulis incõmoda ſecum
Mille ferens verſus fœde interciderat omnes:
Verbaq;:vix licuit quædam fragmenta notari
Vnde nihil certi poſſint haurire legentes.
Tunc Iuuenis notæ illachrymans telluris amore
O/ait a noſtris regnata parentibus olim
Sparta vetus ſalue/quæ tot tegis oſſa virorum
Quos miramur adhuc/& quos mirabitur ætas
Omnis/vbi illuſtres illæ regumq; Ducumq;
Ac diuinæ animæ/quæ tot geſſere per altum
Bella/per Europæ campos/Aſiamq; per omnem?
Terra tot inſignis titulis/tot clara triumphis
Nunc ignota iaces.Vbi tot delubra Deorum?
Tecta tot in cœlum ſculptis ſurgentia ſaxis?
Tot fora?& illa vias diffuſa frequentia in omnes
Belligere gentis?ſepelit ſimul omnia tempus.
Nil ſupereſt modo tantarum niſi nomina rerum

O quicun̄q habitas Cenomana per oppida gente
A edite Agellaria patris memor Herculis eſto.
E t cole ducentem Cœlo noua ſæcula Chriſtum.
H ic Deus ille tuo qui dictus ab Hercule quondam
T erminus: huic Cerere & Baccho monet eſſe litandum
N eu Ciues imitare tuos: externa peragra
M œnia: & ante oculos habeas exempla virorum/
I ndole qui magna fuerint/genioq potenti.
E xternas tibi quære Nurus/tibi nubat Amazon
V lla/vel antiquæ ſi qua eſt de ſanguine Romæ.
N am vicio matrum tellus Chinnæa iacentes
F ert animos/qui ſegniciem/qui ſordida lucra
A nteferant immortali famæ atq triumphis:
S ic ait. & Nautas repetens dat vela: reuerſum
M ulta ſuper terris rogitans Conſaluus Achæis
S uſcipit/ille locos omnis enarrat/& vrbis
R elliquias tenues: inuentaq nomina gentis.
F atidiciq aperit diuina oracula ſomni.
N ec mora. Confecto Tyrrhena per æquora bello
I n patriam læti decus immortale reportant.
R ex vbi cognouit reditum Ferrantis ad oras
H eſperiæ (virtus quid non emolliat ingens)?
V enit in occurſum. Laribus Regina relictis
V enit: & inſolito reducem ſuſcepit honore.
R es nulli conceſſa Ducum. Cum regibus ingens
M ore triumphali/plebiſq/patrumq Caterua.
A d feſtum Laureta diem miſere virentes
E t myrteta comas. ſacræ ſolennibus aræ
I lluxere focis/fumoq oluere ſabæo.
F ronde Thymi ſparſere ſolum/luxere coruſcæ
N octe faces prima/& ſonuere in turribus æra.
T um gauiſus Anas: & qui facit aurea Bethys

Velera/& auratis Tagus inuidioſus harenis:
Cinga ſimul ſicoriſq́ Comes. gauiſus Iberus
Cantaber Hiſpaniæ faciens cognomina terræ.
Bilbilis/ac durius/ferro ille/hic inclytus auro:
Atq́ Chalibs/atq́ Eumenius/Miniuſq́ colorem
Purpureum vultu referens: & Turia multo
Flore nitens. Quid multa moror? langore ſepulto
Tota triumphalem celebrauit Iberia plauſum.
Sed Coniurati reges poſt tempore paruo
Gallus & Heſperius violenter Aragone pulſa
Regnum vſurparant. Gallo Campania ceſſit:
Heſperio Chalabri colles/& Daunia tota.
Ferrantes igitur Chalabros recturus & arua
Daunia in Italiam rurſum cum remige multo
Mittitur: & Tyrrhena ſecat grandi æquora claſſe.
Et nunc bella ſuper regni confinibus orta
Temperat armiſono ſternens molimine Gallum.
Orta duos inter reges diſcordia in vnum
Vult partes reuocare duas. Concordia regum
Diuidit & lacerat regnum. Diſcordia cogit.
Tanta ſeneſcentis reputans diſcrimina mundi
Tam varios hominum caſus/tot funera regum/
Tot ſpes fruſtratas/tot regna extincta/tot vrbes
Funditus euerſas/videor freta concita ventis
Cernere: iactataſq́ rates/has vortice torto
Abſorberi/illas ſcopulorum incurrere cautes
Has hærere vadis/totoq́ eferuere ponto
Horrendum Prothei pecus/& neptunia monſtra:
Et tutum nihil immenſo lunæ eſſe ſub orbe.
Seu Cœlum id faciat/ſeu ſors/animæue profundi
Siue aliud quicq́ quod nos latet/omnia nutant/
Cuncta labant. Si mens vlla eſt incredula/noſtræ

V iderit Italiæ durum/ac miſerabile fatum
H ac ætate/viros adigens ſua limina fortes
L inquere/& ignotum profugos errare per orbem
P remia nec meritis hominum poſcentibus iſtam
D ebita ſic reddi quiſq́ reſpondeat iram.
I nſontes/ſonteſq́ eadem diſcrimine nullo
M ulta premit. Iuſtus princeps æque atq́ Tyrannus
E xulat: atq́ omnes ſtrepitu inuoluuntur eodem.
M itto alios. Iannes nobis ſe anthonius offert
S emen ab Archeleo veniens. longa abdidit ætas
S tēmata. maiorum ſeries inuoluitur annis.
N on aliter q̃ cum ſurſum exſudata cauernis
F umat hyems/Aether nigro ſubtexitur imbre.
H ic poſtq̃ Domino Inſubrum fortuna tetendit
R etia/& e Cœlo pulſum ſepeliuit Auerno/
C um nuſq̃ terris eſſet locus/iuit ad vndas
A equoris: & pelago ac ventis ſe credidit heros.
T anta etenim gallis erat orta licentia in omnem
I taliam/tantus terror peruaſerat omnes
A uſonios/vt gallorum terra ipſa negaret
F erre hoſtes. Sicut diræ Iunonis ob iram
R eſpuit/vt fama eſt quondam titanida matrem/
A equoris donec tellus noua prodiit vndis.
T um Venetus gallo concors precluſerat omnes
S forciadis/& ſectæ omni/Cœloq́/Ereboq́
I nuiſis aditus: & erant indagine cincta
O mnia/Conualles/ſyluæ/iuga/flumina/& arua.
T um quoq́ non habita mitræ ratione nec vmbræ
P uniceæ Aſcanius ſacri pars tanta ſenatus
A Venetis captus/loca dum per inhoſpita & altos
P roripitur montes/regi pro munere magno
M ittitur/eximii monumentum inſigne triumphi.

P er medios igitur gallos/Venetumq́; per ipſa
C aſtra/ſecus Trebiæ ripas/vi irrumpere adortus
C um ſocijs inuenit iter:totamq́; cobortem
I ncolumen(vis tanta animis præſtantibus)vltra
G allorum inſidias/tandem in loca tuta recepit.
O diri ſtellarum ignes/o impia/ſi fas
D icere fata: Quid bic ſcelerum cõmiſerat beros?
N on cædes,non furta virum,non prodita regna,
I udice qui fecit leges & iura lycurgo
A rguerint.ſine labe fides/ſine crimine vita:
I ngenui mores forſan/ patrimonia nullis
Aucta dolis,pietas.ſancti conſortia lecti,
R elligio in ſuperum patrẽ,clementia in omnes
H oc meruere? animis viſum boc cœleſtibus æquum?
E rgo vbi circuitu veniens ad littora longo
C um ſocijs ſtetit in campis vbi fluctibus Ancon
V apulat incuruans biſpano littora portu.
M ox rate conducta penus inſtruit:atq́; marinos
I ngreditur fluctus.Boreas ad garbaſa ludens
I ncipit afflatu ſalis vndam excire ſecundo.
S oluite proclamans Antbonius,æquora duduꝫ
V ela vocant,inquit:terris inimica,per altum
P roſpera,ſpondet iter nobis fortuna ſecundum.
Q uærite Corcyram,graiaſq́; annemus ad vrbes.
Q uod felix fauſtum velit regnator olympi
M aximus,& dextri quot ſunt ſuper ætbera Diui.
Portu abeunt/leniq́; implent caua garbaſa vento.
I am prora in fluctus medios cædentia longe
A rua fugit:ſulcatq́; fretum ſpummãtibus vndis.
V aſtus ab arcturi plauſtro decurrit in auſtrum
A dria:& aggeribus dextra leuaq́; ſuperbis
C ingitur:illyricos montes aurora,latinos

H eſperus heſperijs qui fecit nomina terris
A ſpicit.hos inter populos campo æſtuat amplo.
F uſus ad Hydruntem duplices diuerberat vndas
T yrrheni/Ionijq́ꝫ freti.mox nomina perdens
D eſinit:& magna Neptuni abſconditur aluo.
O ra leuans/circūq́ꝫ ferens Antonius altos
P er maria & montes oculos in colle ſupino
P roſpicit albentes muros/turrimq́ꝫ minantem
P yramide in Cœlum/miſſoq́ꝫ in ſidera Cono.
A tq́ꝫ ait o Rector quæ nam hæc in collibus altis
I taliæ moles aſpectu læta decoro?
Q uicquid ideſt/preclari aliquid promittit imago.
T um rector quod cernis ait picentia iuxta
L ittora/Delubrum eſt illud venerabile magnæ
M atris/ab Aſſyrijs quod Dij ſuper æquora quondam
H uc manibus vexere ſuis:viſa ire per vndas
H æc(res mira)domus/viſi ire per æquora Diui.
N am Diuum regina Arabis offenſa tyrannis
Q ui temere Aſſyriam ſeſe effudere per omnem
F ugit/& huc voluit ſecum migrare penates.
Q uotquot ab Aſſyrijs hæc vſq́ꝫ ad littora pontum
I uxta habitant fecere fidem.Pamphylia iurat
S e vidiſſe/Cilix/Lycius/minoia tellus:
T ænarus affirmat:Delphine & Arione vecto
T ænarus inſignis.facti meminiſſe fatentur
A rcades.Aetoli.ſcopulis Epirus ab altis
A d mare tota ruit.thalamo fuit hoſpita ſancto
I llyris.Illyricos primum diuertit in agros:
S ed perteſa locos paruo poſt tempore rurſum
P rodigio grandi volitans de littore in vndas
I taliam verſus greſſum aſpirantibus euris
V ertit/& vt tetigit terras/ſublimis in auram

E xiliens(vidit Picens miracula/& Vmber)
H os tenuit colles/illacque reſedit in arce.
E t quia tranſuectam mulier Laureta recepit
V irginis ædiculam/præbens vbi ſiſteret agrum/
L auretæ delubra vocant. Neu crede ſuperbam.
H anc ædem veniſſe fretis: ſuperaddidit iſta
T empla ſacerdotum princeps ingentia Paulus.
A t breue ſublimi latet hac ſub mole ſacellum/
Q uod fugat infernos manes/quod diſcutit omne
M orborum genus: extremis venit vnde periclis
A uxilium/ſeu ſors terra ſeu ſeuiat alto.
H uc Itali ſiculique ferunt ſolennia vota.
H uc fluit Epirus/fluit Illyris/accola Rheni:
A ccola Danubij. Venit vſque a littore Narbo
G alliæ/& Iſthmiacæ ſpartanus ab æquore terræ:
T anta fides nunquam Delphis: & Iupiter Hãmon
E t claros/& Delos longe minor. omnia vincit
Q uotquot erant olim veterum delubra Deorum.
H æc vbi dicta manus tendens Antonius ambas.
S urgit: & ad templum verſo ſic incipit ore.
D iua Parens magnum partu cõnixa Tonantem
V irgineo/quæ ſceptra tenes fulgentis olympi.
A udieram: nam terrarum fama amplior orbe eſt/
H is tibi ſacra locis ĩmania ſurgere templa
Q uæ veneror: quæ ſi dederis me ad noſtra reuerti
L ittota cum ſocijs/multo cum munere viſam.
A udieram, voluique aliquando accædere motus
M aieſtate loci. Verum in diſcrimine rerum
M agno incertarum poſito vota irrita fecit
A ſpera ſors/quæ me in ventos/& in æquora miſit.
S alue ſancta Domus lactenti conſcia Chriſto
C onſcia Diuinorum operum/domus hoſpita Diuum.

D a facilem da ſancta Parens ad littora curſum:
T bracia: da placidos reditus huc ad tua rurſum
L imina/& Italiæ fer opem Regina iacenti.
T alia finierat/cum mox longinqua Truenti
H oſtia proſpectant/vbi ſe ſamnitica iungunt
L ittora picenis. Leua procul albicat Aulon/
O driſijs Aulon dudum poſſeſſa Tyrannis.
V elaq; rara vident niueas referentia nubes
S cindere iter liquidum: & vento contraria eodem
L ittora/& oppoſitos ſerpendo inquirere portus.
I am minor eſt Ancon procul aſpicientibus. intrant
I n nebulas Vrbini apices: Recinatia ſenſim
E x oculis abeunt iuga. Cæruleumq; colorem
A ccipiens vix apparet domus alta Sibyllæ.
V ertice Gargani reſidens Archangelus alto
F rondoſas aperit rupes/& porrigit vmbram
A d Diomedeæ ſibi proxima littora terræ.
B runduſij iam portus abit. fugit ora Tarenti/
Q uo memorant olim genus aduentaſſe Laconum
E t noua magnifico ſtruxiſſe palatia ſumptu.
T unc heros conuerſa tenens Titanis ad ortum
L umina/Dic inquit Rector memorabile ſi quid
F orſitan Italiam contra ſita continet ora.
I lle loqui iuſſus cano ſic incipit ore.
I ſta Liburnorum terra eſt/quæ ſurgit in altos
D ucta apices. hac ſunt priſcis ignota Buennæ
H oſtia (ſic iſtud flumen dixere Liburni.
B oianam Auſonij quod vulgatiſſima fama eſt
E ſſe nouum. vapor abſtruſus terræ intima rumpens
V iſcera fecit iter lymphæ. Conuallis in amplos
I bat fuſa ſinus/gremioq; incurua capaci
C lauſit aquas: fecitq; in grandem excreſcere campum:

S ic ingens lacus euaſit/qui tolleret vndas
Q uiq́ graues veberet tergo inſultante carinas.
S ed res mira magis/veterem q̄ diſpulit alueo
V nda recens Drinium/qui dicitur arua rigaſſe
I lla prius/ripiſq́ ſuis eiecerit amnem.
T andem vbi diffuſæ complerunt æquora lymphæ
I n mare delabi curſu didicere coacto.
S codra lacu vicina ſedet: Scodra inclyta bello
T hraicio/& nulli armorum virtute ſecunda.
S ed modo Lunigeri patitur iuga dura Tyranni.
C redimus audieris bella illa imania noſtris
G eſta(obtundit adhuc aures fragor ille)diebus:
I lluc militiæ robur contraxerat omne
T urcus ab Aetolis/a Phocyde/& ab Hellade tota/
A/Ponto/a Galatis/Cilices/Lycijq́/Phrygeſq́
E t Cares fixere illis tentoria campis.
N ec maiore putant Xerſem veniſſe tumultu
I n graios citra fauces maris Helleſponti.
S codra nihil pendens ea barbara caſtra ſedebat
T uta ſupercilio montis/tuta auſpice Chriſto/
T uta viris/quotiens tantas ad mœnia vires
A dmouere hoſtes/totiens per ſaxa ruebant
P recipites pulſi ferro atq́ trabalibus haſtis
V ertice de ſummo montis de turribus altis.
N on poterat tellus cædem abſorbere.redundans
I bat in arua cruor/riui de colle rubentes
P er dumeta Vagi ſubiecta in caſtra fluebant.
N ulla fames vrbem/nulli potuere labores
I ncuruare:omni demum certamine victrix
D eſperare hoſtes atq́ obſidione ſoluta
S æpius infectis egit diſcedere rebus.
A t Veneti longo attoniti diſcrimine pacem

V rbe emere data/ruerent ne regna/ ſenatus
N autarum exemplo/cum tempeſtate laborant/
E xtenuauit onus: ſparſitq́ per æquora merces:
S ic perhibent Fibrum quotiens perpontica rura
S e videt vrgeri canibus iaculiſq́ ſequentum
V ulnere ſe petere/obſcenaſq́ relinquere partes.
T alia dum ſumma fatus de puppe magiſter
I am prora Ionium ſubit: Epiri leguntur
A equora: Corcyram fugiunt/& Echinadas ori
O biectas Acheloe tuo: quem Theſſala Pindi
S axa vomunt: quem iuxta habitant Aetolus/ Acarnan.
D um ratis inflato currit prope littora velo
D uctor Agellarius gelida vidiſſe ſub vmbra
F orte feram ſimilem caput ora iubāq́ Leoni
V iſus ait Nauarche ferunt hæc arua leones
F orſitan? hoc Libyæ ſoli pecus aſſe putabam.
I mmo Gubernator pecus hoc Europica tellus
F ert inquid: ſaltuſq́ duo quos flumina claudunt
A borea Neſtus labens/Achelous ab Auſtro.
V idi ego(& id genus eſt longe magis Acre. Leonum
Q uam quod in exuſtis Libyæ ſpaciatur harenis)
C um reuocat primi venerem Clementia Veris.
I re greges: & per vacuos ſe effundere campos:
T alia narrantes ibant: Zephyrumq́ ſequuti
P rætereunt ſtrophadum ſcopulos: gyroq́ per altum
I onium ducto patrenſia littora linquunt
A d leuam/ætolumq́ ſalum/pelopenſia circum
A rua tenent curſus. Verum famoſa Maleæ
I n mare currentis facit vnda recedere in Auſtrum.
H ic memor auditæ cladis/belliq́ recentis
T orcigenum: fare o dixit ſomallius heros.
O ptime fare precor/regio cui nota magiſter:

Q uod ſtetit ante loco quondam preclara Methonæ?
P aſſa tot vt memorant ſtrages & marte furenti.
D ebellata? trahens genitum Nauarchus ab alto
P ectore cliuoſo muros in littore monſtrat
S emirutos: & paruæ vrbis veſtigia tantæ:
O ſtendit vacuos portus tot nauibus olim
H oſpitium: fluit in lacbrymas & talia fatur:
O fidei magnum noſtræ Decus. o memorandum
H umano exemplum generi poſt ſæcula mille.
V rbs ea pro Venetis pro relligione Sagunto
F ortior antiqua/ Thracum tulit vna trecenta
M illia/ quæ vidi his oculis effuſa per iſtos
E bullire agros/ ratibuſq; abſcondere pontum.
I pſe videns nil poſſe duces ea mœnia contra
E t fundi in caſſum tot opes/ tantaq; virorum
P erniciem ammitti/ ſolio deſcendit ab alto
R ex Aſiæ Thracum ac ponti danaumq; ſuperbus
I mperijs. Vrbemq; petens ſeſſam atq; labantem
A pplicat ad muros hominum tot millia quot vix
R oma habuit/ cum magna fuit cum maxima rerum
Q uot vix ferre ſolum poterat/ tormentaq; magnis
F aucibus/ in validas ſemper iaculantia turres
N octes atq; dies. Libycos audiſſe putarim
C lamorem ac ſtrepitus/ & ſaxa tonantia cœlo.
A equarant campis foſſas: ſuper ora ſuorum
S anguinolenta ibat veniens ad mœnia Turcus.
P onſq; erat ad ſummos cædes altiſſima muros.
A rmati ſtabant ad propugnacula Ciues
I mpauidi/ infracti quaſi contra armenta Leones.
N ec poterant niſi morte loco veſtigia pelli.
T hraicij poſt longa Duces certamina tandem
C um vis nulla ſatis/ verſi ad cōmenta doloſq;

M ore Italo ſeptem properant armare triremes:
E t Venetum mendax ſignum in ſublime leuantes
A uxilium ſimulant vrbi/res credita/pandunt
L imina portarum: ducuntq́ in mœnia turcos
E ſſe rati Venetos. o execrabile fatum,
O fraudis crudele genus. mora nulla tumultus
F ulminat ad muros: vis circum moenia & arma.
M agnanimi Ciues poſtq́ ſtratagema dolumq́
A duertere/animis preſtantibus vltima/Clamant
I n virtute dies cum laude & gloria agenda eſt
F ortiter o Comites: & Cœlum hoc ſanguine nobis
Q ui supereſt poſt tot cædes/& vulnera/emendum.
V na hodie in diuos pro relligione obeundo
T endimus. Ante oculos patrum verſetur imago
Q uos colimus templis. illum ſibi ſanguine honorem
E meruere. Via mors breuis eſt ad olympica regna.
S ic animis macti/& pluſq́ mortalia poſſint
O ra loqui audentes/ſupremo occumbere fato
C erti/ignes in tecta ferunt/atrumq́ penates
I n cinerem vertunt: dumq́ vrbem incendia totam
C orripiunt/ipſi in pugnam ferrumq́ ruentes
E llegere necem potiuſq́ Thracibus ire
S eruitum Dominis/agarenaq́ cernere ſacra.
S ponte igitur vacuam turcis victoribus vrbem
L inquentes ſemel occaſu periere cruento.
S ic ait: excidium lachrymis ſtillantibus omnes
M agnanimæ fleuere vrbis. Tum maximus Heros
O Comites quid mœrori indulgemus? & ora
F rigida ſegnities funeſta obnubilat vmbra?
N oſtra iſti collata poteſt fortuna videri
P yrrhica/vel quædam innocuo certamine Troia.
N am neq́ nos vita eiecti/ſed limine tantum

Italiæ ad tempus vento iactamur & vnda.
Stat nobis patria incolumis: ſtant mœnia & arces
Vt prius: ſupereſt portæ Iouis ardua moles:
Templaq; Romanorum operum excœdentia laudem.
Nec ſortis natura vetat finire laborum
Quicquid ideſt: in ſpem potius nos erigit altam,
Vt pote quæ inconſtans/incircũſpectaq; ſemper
Propoſiti poſſit cœptiq; oblita putari.
Nec ſtyga ſulcamus rate/nc phlegethonta vadamus/
Stagna vbi perpetua ſquallent abſcondita nocte.
Hæc quoq; ſub cœlo tellus. regionibus iſtis
Nulla Abatos: nautis hæc ſunt freta peruia: Titan
Has quoq; non ſecus ac noſtras illuminat auras:
At neq; dictæo deuoti in pabula Tauro
Mittimur vt quondam Theſeus. non ſicut Oreſtes
Ad Triuiæ cultros/non vt Pagaſeus Iaſon
Ad pecua ardentem referentia naribus ætnam.
Et genus humanum Torci quoq;: pectora nec ſunt
Ferrea/terrigenis etiam Deus omnibus idem,
Altera relligio q̃uis/atq; altera iura.
Durandum/& quid noſtra ferant hic fata/videndum.
Talibus orabat/cum ſe detexit ab ortu
Inſula/quæ magni Iouis incunabula vidit
Nobilis Aſſyrij furto bouis/ac labyrintho
Dedaleo: illuſtris Tauro/memoranda volatu
Icario/qui mœſta dedit cognomina ponto
Et Minoe: tulit Iouis armigeros Corybantas.
Vt pleriq; volunt/Creta vrbibus inclyta Centum.
Atq; ideo dicta a Grais Hecatompolis olim.
Suſpiciunt oras/vbi quondam florida Troezen
Claruit, & paruæ radunt vicina Calaureæ
Aequora. Neptuni quondam breuis inſula templo

N ota fuit.nomen fato Demoſthenis auctum.
N am macedum fugiens iras & atrocia regum
A rma illic ſumpto petijt phlegethonta veneno.
C alcidis euadunt rapidum mare:ſaxa Caryſti
I nclyta.per ſexti fauces labuntur:Abydo
P ræterita flexo ſporades/& Cycladas intrant
L imite: nūc illac/nunc hac flectente magiſtro.
P er Delum & Myconem/Gyariq́ꝫ infamia ſaxa
D elati Phrygiam dextra leuaq́ꝫ relinquunt
H ellada:iam apparet ſamos illuſtrata ſibyllæ
C armine/Pythagora/templo Iunonis:& arce
V nde licet Priami muros diſcernere & Idam.
O ſmnia mirantes veteri loca cognita fama
C ircūlata nouis paſcebant lumina rebus.
C urarum immemores/obliti prandia/tenſis
C uncta vorant oculis.Quærunt bizantia longe
M œnia/& inſiſtunt fixis veſtigia plantis
S ublato in Boream vultu/cupidumq́ꝫ videndi
A d Cilium porrecta manus viſum adiuuat vmbra.
C ertatim intendunt acies.ſublimia quædam
T ecta vident ſole aduerſo radiantia.templum
R ector ait templum ecce ingens/quod nubila tangit
C ulmine liuenti/ſtant alta cacumina plumbo
I ncuruata graui/titulis inſignia Diuæ
(S ic memorant illam)Sophiæ.non vidimus vſq̄
M aius opus.q̄ꝙ Inſubres veſtri ſua iactent
T empla/fere æterno multum ſudata labore.
C ernitur æquorei moles imenſa theatri
I nfima ad ægeos mittens veſtigia fluctus.
I am turres/obeli/ac metæ/geminæq́ꝫ Columnæ
S culptura inſignes celebri/iam regia celſam
F rontem aperit/tenui effigie per inane videri

I ncipiunt mali teretes.exilia dicas
S tamina Ceruleo procul impendentia ponto
C uncta legunt oculis regum monumēta priorum
A c fidei.plorantq́ꝫ vrbis fata impia tantæ/
A emula quæ Romæ quondam fuit/æmula & omne
I mperium & titulos Aſiæ atq́ꝫ orientis adepta.
I am ſubeunt portum.dicas naualibus illis
S tare rates quod arant terris ex omnibus æquor.
I nuenta ad littus vix eſt via.littora merces
N on capiunt.magnis paſſim cumulantur aceruis.
E xonerant alij naues/& pontibus actis
E xportantur opes:alij in ſublimia roſtra
F une trahunt onera:& ratium latera ardua complent.
H ac illac it turba frequens/græciq́ꝫ/Arabeſq́ꝫ
M aſſagetæ/Phryges/& Cilices/Galliq́ꝫ/Italiq́ꝫ
M ixti omnes:varijſq́ꝫ ſonant incognita linguis
M urmura.Se populo immiſcent/vrbemq́ꝫ ſubintrant
I gnoti prius.at poſtq̄ꝑ peruenit ad aures
P rincipis/ex Italorum oris magna indole quoſdam
A duentaſſe viros:ſubito data copia fandi.
C um ſocijs igitur gradiens Leonicius heros
I ntrat in Auguſtas ædes/vbi mille colūnis
M armoreis innixa domus ſe regia pandit
A equa iugis/picta argento/ſpectabilis auro.
V t ſtetit ad magni ſolium regale Tyranni
A ula omnis mirata hominem.Rex ipſe tueri
V iſus in herois vultu venerabile/grande/
A c diuinum aliquid/veteremq́ꝫ in imagine Romam
C æſarea.putat Italiam/gentemq́ꝫ latinam
V oluit/& antiquum Latij decus/atq́ꝫ triumphos
M aieſtate viri monitus.Tum talibus heros
I ncipit ingenti Satraparum aſtante corona.

M axime Turcorum princeps/cui grandia regna
P er maria & terras/ideo regnator olympi
F ecit vt humanum ſerues genus: vt tua conſors
D iuini imperij pietas mortalibus amplam
P oſſit opem ferre/ac duros compeſcere caſus.
V enimus Italia pulſi/dum fortiter omnes
G allica pro Inſubrum Duce contra nitimur arma.
I pſe dolus regno .pulſus tenet omnia gallus
I taliæ inſenſſus: nos ad tua regna coacti
Tranſmigrare/tuis regum fortiſſime caſtris
I ungi oramus: opem tibi qua magis arte valemus
I mpartiri animus. Tu qui potes omnia/nobis
P ortus eris. Sub te tanq̃ ſub Numine quodam
T erreſtri (Nec enim reges ſine Numine) caſus
Q uotquot erunt & fortunam tolerabimus omnem
M ilitiam teneris aliquo cum nomine ab annis
E xperti/& martem per mille pericula docti
N on erimus damno: tua nec fruſtra arma feremus
S ic ait. annutans placido Rex incipit ore.
M agnanimi Italidæ noſtras quos egit ad oras
G allica non virtus ſed fulta ſuperbia fraude/
C ædere fortunæ quotiens irata proteruit
F as homini: & melius fatum expectare ferendo.
F as & /in aduerſis rebus curare potentum
A uxilium: id nature omni commune. Leonem
S æpius auditum eſt homines adiiſſe rogatum
V ulneri opem. Reges étiam quando aſpera ſurgunt
T empora/coguntur multis ambire Tonantem
S upplicijs diuoſq; omnes in vota vocare.
F lecti etiam precibus iuſtis Clementia regum
N on negat: humanis humanum eſt caſibus angi.
Iſtæ igitur quæ corda etiam generoſa fatigant

C uræ abeant/ſi vos gallus procul egit ab oris
I taliæ:ſunt ampla ſatis nobiſq; Italiſq;
I mperia/& regno & caſtris accedite noſtris.
A tq; vtinam Dux veſter ad hæc mea littora pulſus
V eniſſet:feciſſem illi communia regna.
S ed modo poſthabitis qui vos tam atrociter vrgent
C aſibus/ad latiæ decora immortalia gentis
S fortiadumq; genus clarum atq; illuſtre parumper
C onuertamur/& id primo repetatur ab ortu:
F are igitur/quando nobis ſunt ocia. & aures
N e longo ſermone oneres/deſiſte vereri:
D ixit:& in ſummos vix dum peruenerat axes
L onga dies/rapidum phœbo ingrediente Leonem.
C ontinuo famuli conſtrata ſedilia Coo
V elere bombycum/Coccoq; ardentia & auro
I n medium contra ſpeculas vbi flantibus euris
M itior æſtus erat/greſſu admouere citato.
H ic Traceſq; Italiq; ſimul diſcumbere iuſſi
O ra omnes ſuſpenſa tenent. Somalius heros.
P roximior regis ſolio ſic ora reſoluit.
P oſtq̄ tanta tibi fortunatiſſime regum
C ura Latinorum felicia fata/nouamq;
S fortiadum gentem primo cognoſcere ab ortu
P arebo:lætiſq; animis tua iuſſa capeſſo.
I talia poſtq̄.ſub te modo vera fateri
F as mihi/nec maius quicq̄/nec pulchrius vnq̄
V idit in immenſis cum res romana vigebat
I ncolumi imperio/ſol qui videt omnia/terris,
N am neq; Alexandri qui victo oriente tetendit
T am late imperium/noſtræ par gloria Romæ.
E t Babylon/q̄uis rerum pulcherrima quondam
E xtiterit/nil tam eximium ſpectabile & altum

Vidit.erant vnum Romæ regna omnia regnum.
Quicquid habent reges noſtri modo: quo tua late
Quæ rerum pars magna quidem/confinia tendunt
Cappadocem/Medum/Armenium/Babylona/Syrũq́;
Punica/& Aethiopes vſq́; ad mauruſia rura
Quæ Getullus arat/Veteres tenuere Latini.
Nec breuis hæc fortuna fuit: tot ſplendida facta
Tot domitas gentes/fractum tot claſſibus æquor
Totq́; triumphales pompas/tot nomina regum
Quis numeret? pelagus pene inſcrutabile rerum eſt.
Percita finitimo mittebat dona tumultu
India Cæſaribus noſtris: nam proximus Indis
Imperij limes noſtri fuit. vltima Romam
Qua modo Cattaicum genus eſt/aurora timebat.
Nobiſcum genitor rerum diuiſerat orbem
Aethere contentus/nobis maria omnia & omnes
Ceſſerat ambitas vnda oceanitide terras.
At poſtq̃ a Geticis emerſit Vandalus oris
Et Gothus/atq́; Gotho longe crudelior Hunnus/
Conſenuit tandem imperium/Romæq́; venuſtas
Tranſit in rugas/& anili impalluit ore:
Romanam aſſeruit rem Iuſtinianus in amplos
Rurſus agens fines/Libyam Auſoniamq́; recepit
Italiæ/vt memorant contrito in limine mundo.
Nam tunc rumor erat/cum noſtra ad regna rediſſet
Aphrica/mox cum prole ſua mundum interiturum
Vulgus id ad Cœlum referens terramq́; putabat
Omnia cõmuni peritura animantia fato.
Nec fuit omnino fama irrita. pluribus vnum
Conueniens nomen luſit mortalia corda.
Hunc tulit euentum rumor. Poſt punica Cæſar
Arma Gothos cupiens italis depellere regnis

Præficit huic operi Mundum/qui magnus in armis
Dux erat.hic igitur tanti molimine belli
Suſcepto/dum caſtra mouens iam permeat Iſtros
Hoſtiles ſubit inſidias/& in arma Gothorum
Miſſus obit cum prole ſua: Nam pignora patrem
Conſectata pari venere in funera fato.
Sic ſunt ambiguæ ſortes/oracula Diuum
Tanta ambage ſolent noſtras deludere mentes.
Cœlituum dubio tantum in ſermone pericli eſt.
Verum proſperitas hæc iuſtiniana ſerenæ
Par hyemi fuit inconſtans.pauciſq; receſſit
Impatiens legis mundus dum fluctuat/annis.
Longobardi Italos ſubigunt.Babylona/Syroſq;
Perſicus inuadit ſpolians vulgo omnia Coſdras.
Gallia francones dominos tulit.Heſperiamq;
Maurus inundauit: Seſe ſaracenus ab ortu/
A/Borea innumeræ gentes fudere per orbem.
Gens tua quæ vicit graios/Aſiamq; minorem
Inclyta gens armis/atq; omni munere preſtans
Venit in hos agros.ſic Cœlum & ſidera volunt.
At nedum imperium Romæ/ſed Dij quoq; fatum
Id ſenſere.noui ritus/noua condita templa
Et noua relligio/quam vatum oracula finem
Ignorare volunt/totum fuſa iuit in orbem.
Poſt longam nox longa diem ſucceſſit: & altis
Id iubar immerſum tenebris non claruit vnq;
Amplius.infami permiſſa licentia vulgo
Vexandi Italiam altricem regumq; Ducumq;.
O Decus/o latiæ laudes & gloria gentis
Quo cecidiſtis? erunt ne vllis ea gentibus vnq̃
Nomina.Num tantum poterunt ſors Numia & aſtra
Tam felix/tam læta olim tam clara potenſq;

N unc eadem ſupereſt tellus/fortuna receſſit.
S ecta potentatus plures accepit/& Iſthmo
P erſimilis triplex inter mare tendit ad Auſtrum:
I nde Ligur/Lydumq; ſonant:hinc Adria clamat.
A ppulus/& Calaber/Samnis/Campanus ad agrum
V ſq; Reatinum/mediam qui limite iuſto
D iuidit Italiam/regnum coguntur in vnum
P arthenopes/vbi nunc Gallus nunc regnat Iberus.
P ontifices Latium/Veios/gentemq; faliſcam
F laminiamq; omnem/Picentia littora & vmbros
S ortiti:partimq; agro dominantur Etruſco.
P artem ſena vetus/partem Florentia/partem
L uca/Ligur partem Tyrrhenæ poſſidet oræ.
R heti/Iſtri/Euganei latis Cenomania campis
S ub Venetis degunt.Venetis tamen extera ſubſunt
R egna.Liburnorum colles/montanaq; rura
D almatiæ/illyricum littus/cum Chaonis ora/
C orcyræ/Pelopiſq; ſolum/Creta/vltima Cyprus.
A rua Pado pretenta magis vergentia ad æquor
V ſq; Rauennates campos/Adriæq; paludes
G onzagæ/Eſtenſeſq; tenent.hic inſula magno
C incta lacu reſidens/ſicco fert mœnia tergo:
M antua cui nomen ſolas adeunda per vndas:
V erum iniecit aquis longos induſtria pontes
C octile opus/dupliciq; patet via penſilis actu.
V rbs antiqua/ferax frugum/pecorumq;/hominumq;:
I ngenijs pollens,nec vi expugnanda nec arte.
M antua Franciſco ſub principe ſola tumultus
N on experta nouos,dictu mirabile,ſola
N ondum paſſa atrox,quod nos ita diſſipat Aſtrum.
C ætera,quæ Italiæ pars eſt vberrima,ad alpes
V ſq; ſalaſſorum,genuam,ligureſq; marinos

I nſubrum tenuere duces, ac ſforciadarum
P rogenies, genus acre Virum, gens inclyta bello.
H i primum reſides animos, vt Romulus olim
M artia progenies, ad claſſica & aſpera rurſum
A rma retraxerunt, & corda tepentia longa
S egnitie tandem duras acuere per artes.
O mnibus bis vt Fabricio patribuſq; latinis
V t Mario. Cipo, atq; Lyco, ſiculoq; Agathocli,
P rincipio genus a tenui. Nam ſfortia gentem
S fortia Flaminiæ pauperrimus incola terræ
H anc tulit. Ipſe nouæ vix dum lanuginis annos
N atus ab agreſti ſtudio properauit ad arma:
E t cultu agrorum functus genitore relicto
I nter aratra domi, lituos & claſſica (tantum
A ſtra valent) patriæ antetulit, laribuſq; paternis.
I am pro bobus equos, enſem pro vomere, contum
P ro ſtimulo tractans ad magna negotia mentem,
A ppulit: & toto concepit pectore martem.
I ngenium Iuueni ſolers, verſatile, promptum
C ircũſpectum. Animus cui formidabile nullum
M artis opus, vegeti ſenſus: babitudine corpus
C ompactum ſolida: armorum ferrugine ſemper
A ffectum, ſettis borrens, veniſq; redundans,
P rocerum, crudo borrificum martem ore figurans:
M ars erat: & veluti ſcintilla in fomite ſicco
R apta parit flammas, & in ampla incendia ſurgit
I n magnum euaſit ſubito decus. ipſe per omnem
I taliam factus belli paciſq; magiſter
R egna, magiſtratus, vrbes, populoſq; mouebat
A rbitrio nutuq; ſuo: & regnabat in armis.
S unt tamen in Phorcum, Phorcum qui dicitur olim
S ardoo regnaſſe ſolo, & Cyrnæa per arua

Qui genus hoc referant.longis abſcondita ſæclis
Maiorum ſeries ſtemma hoc ignobile fecit.
Tempus enim facit ætates/atq; omnia ducens
In ſenium tandem cogit ſuccumbere morti:
Huic ſoboles numero preſtans/preſtantior armis:
Tota etenim domus a teneris genitore ſub ipſo
Docta grauem thoraca pati/diſcrimina docta
Martia/& horrendis bellorum expoſta periclis
Duruit/ac totis robur membriſq; animiſq;
Tale tulit/qualem ardenti noua vaſa camino,
Accipiunt: quali eximius faber afficit arma
Bellica cum chalybem medica magis aſperat arte:
Cum gladios acuit ſucco atq; potentibus herbis.
Tum quoq; in auſonijs clarebat Braccius armis
Montibus in tuſcis genitus Traſimenia proles:
Ortus & ipſe loco tenui: Sed origine virtus
Clarior abſcondit tenebroſa exordia. Virtus
Ignea quæ Martis veteres æquauit alũnos
Scipiadas/Marium/Hãnibalem.duo magna latinæ
Fulmina militiæ ſimul orta/ſimulq; ſepulta.
Sic ſortes ceciniſſe ferunt: oracula nanq;
Braccius audierat/ſibi quæ vicina canebant
Funera/cum ſummam clauſiſſet ſfortia lucem.
Ambo igitur ſimul extincti: ſub flumine Aterno
Sfortia, belligerans Aquilæ ſub mœnibus altis
Braccius inuenit pulchram inter ſpicula mortem.
Hos memor antiquæ tellus ænotria laudis
Eſt enixa/decus cupiens reparare latinum.
Talia dum memorat/mœſtum in ſuſpiria pectus
Ibat & in fletus italæ dulcedine laudis
Lumina. Conticuit paulum/linoq; madentes
Exſiccans oculos/rurſum ſic ore loquutus.

A rdua res omnes gentis percurrere caſus
S fortiadum verbiſq́ genus comprehendere totum.
A rdua res inq̃/Cithara Colophonis/& Andis
E t ſide dircæa celebranda/& Apolline toto.
P ræteriens alios igitur de principe tanti
S eminis attinget rerum faſtigia ſermo.
T ota ſuum ſoboles animis confeſſa parentem
T ota ardens/tota armifero formata ſub aſtro.
F rancıſco fortuna tamen propenſius auxit
R es & opes/ac regna dedit ditiſſima & ampla:
A tq́ vtinam ſic firma/malis ſic inuia fatis.
N am Domino Inſubrum ſine ſucceſſore Philippo
D ecædente/vrbes ſtudia in contraria verſæ
A ntiquis arſere odijs.Sub principe duplex
F actio/quæ Italiæ populos peſſundedit omnes
P reſſa diu/ſumpta mox libertate reuixit:
I nq́ nouas auſu rixas inuecta proteruo/
N on ſecus ac ſonipes longum retinacula paſſus
O re capiſtrato/fractis præſæpia vinclis
C um fugit/& campo inſultans bacchatur aperto.
A uſonias omnis Rex Clementiſſime gentes
A uditu res mira quidem/nam tempore longo
C onditio feralis agit/phlegethontis ab alto
G urgite conſurgens/atq́ a plutone profundo
P er furias miſſa excidio telluris & vndæ.
Q uondam etenim magno flagrans diſcordia motu
I nter pontifices noſtros regemq́ Latini
I mperij qui lora tenet/ſurrexit: & omnem
C omplexa Italiam populos diuiſit,& vrbes
E git in ambages longas/& in aſpera bella.
F actio Pontificum Gelfo duce bella gerebat.
R egia Gibello.pars vtraq́ protinus horum

A ppellata Ducum cognomine: tanta Megeræ
V is in corda hominum. manſere vocabula/manſit
M ens diuiſa. odium manet immortale. nepotes
T otaq; poſteritas duplici inceſtata veneno.
T ranſijt ad plantas/ad aues/pecudum genus omne
C oripuit /fruges etiam teterrima peſtis
T angit/& a gelfo quædam cognomina /quædam
A duce gibello capiunt/res cognita vulgo.
S tyx ea ſic animos ſtimulat ſic excitat iras
V t ſæpe a ſolo ſurgant cognomine bella
I nteſtina domos/arces & mœnia magno
I mpete/& immiſſis ſegetes/vinetaq; paſſim
A rboreum genus & pecudes ſternentia flammis.
V idi ego & hi mecum Comites in collibus altis
P luribus in campis/fuerant quæ florida quondam
O ppida/nunc laceris deſerta & inhoſpita muris.
A bſcondere domos ſpineta/feræq; ruinas
S yluestres habitant. ſola hæc cognomina tanti
C auſa mali. ſic eſt animis hoc virus inuſtum/
N ec conſanguineis parcens/nec fœdera iungi
V lla ferens/nulloq; potens manſueſcere pacto.
Q uiſquis ab externis bellum regionibus infert
I taliæ/belli ſocios in qualibet vrbe
I nuenit: & ſemper prebens vnam hoſtibus anſam
F actio demoliri aliam tali incobat arte.
S igna docent dominos/ſeu ſint animantia ſeu res
Q uædam aliæ: ceu nocturnas quæ illuminat vmbras
G entis luna tuæ ſignum/tot adepta triumphos
E t pelago & terris: & ab hoc diſcrimine vulgus
N on ſolum hos quibus eſt tenuis fortuna/ſed ipſos
G ibelli Gelfiue notant cognomine Reges.
S ic gallos Italum dominos non gallica virtus

Qui ſoliti Italiæ quondam ſeruire/ſed excors
Italia/ infelixq́ʒ hominum diſcordia fecit.
Factio pontificum gallis adiuncta recepit
Hoc genus: hanc molem noſtros conuoluit in armos.
Hæc via Franciſco regnis fuit inuadendis.
Adde q́ in thalamos eius ſata Blancha Philippo
Venerat ipſa Duci nubens pulcherrima virgo
Spartanæ par forma Helenæ/par moribus ipſis
Dijs ſuperis: par Mercurio lingua/ingenioq́ʒ
Flectebat primatum animos. Ducis inclyta virtus
Momenti non villis erat: nam gloria ſemper
Pectora/& auditæ capiunt mortalia laudes.
Et generis ſordem abſcondunt. Qui flumina cernit
Voluere prægrandes vndas non reſpicit ortum.
Hic erat inſignis forma/facundus: ad arma
Impiger/acer eques/pedes acer/ad omnia promptus
Munia militiæ/gladio impetuoſus & haſta/
Hectora qui poſſet/qui ſiſtere poſſet Achilem:
Cautus/in euentus omnes oculatus: & vllo
Nec caſu eluſus/nec circumuentus ab hoſte.
Mille vias euadendi/mille inſidiandi
Semp̄ habens/ contemptor opum/ſitibundus honorum
Prodigus in laudes Comitum: nam fortiter acta
Quæ in bello acciderant/non vſurpare volebat
Vt pleriq́ʒ ſolent/ſed reijciebat honorem
In ſocios decorans omnes: placabilis iræ
Non ſegnis tamen/at clemens pro tempore & atrox
Splendidus & cunctis tranquillo affabilis ore
Nec pacem melius quiſq̄/nec prelia rexit:
Quando in bella ibat/pacem ignorare putaſſes.
Pacificus potuit bellum neſcire videri:
Fatum erat armorum/ quo ſe inclinabat/eodem

Influxus aſtrorum ibant vexilla ſequentes
Vt magneta Chalybs/belicæaq́ʒ ſidera Magnes.
Coniurati ambo Mars & bellona ſonantes
Qua audierant lituos & claſſica/protinus acto
Ad ſtrepitum curſu Comites ſe in bella ferebant.
Sic igitur facili benefortunatus olympo
Ibat per populos & regna per omnia victor.
Dux itaq́ʒ Inſubrum poſt bella aſperrima tandem
Lectus ad augendas ſtudijs melioribus vrbes
Ingenium vertens/curāq́ʒ animumq́ʒ paternum
Induit:ac populos æque ac ſua pignora fouit
Scilicet hi veri reges quos ſidera mittunt
Ad commune bonum populorum orbiſq́ʒ ſalutem.
Hos natura facit dominos.hos publica vulgi
Vota vocant reges.Vltro his ſe ſubijcit orbis
Ius regnandi aliud nullum eſt preſtantius. omne
Stema minus.minor eſt maiorum purpura. & aurum.
Nec refert qua gente ſati /quo ſemine nati:
Nam veluti ſolis laudandum a frugibus aruum
Sic hominum decus a ſola virtute petendum eſt
Qui bonus eſt orbi/credendus ab æthere miſſus
Lex quæ non habita meriti ratione parenti
Imperat in regno primos ſuccedere natos
Lex iniuſta/nihil pendens quod pendere ſupra
Omnia debuerat meritum:Natura reliquit
Imperium dignis/ & non in murice natis.
Præteriens natos/digni mea regna ſequantur
Clamat Alexender moriens:ea principe digna
Teſtamenta.Nihil ſanguis valet/omnia virtus.
Quem voluit regno Chriſtus ſuccedere/ dignum
Fecit:& hanc lator facto legem indice ſanxit.
Ad Franciſci annos igitur ſobolemq́ʒ reuertor.

T um pietas/tum relligio/tum floruit omne
I uris opus/legum officium.Preceſcerat ætas
C ruda hyemi ſimilis:fueratq; abſcondita virtus
S ub vicio/velut hyberno ſub frigore meſſis
C um ſopita rigent ſcythicis aquilonibus arua
I ſte nefas reſcecans probitatem exurgere fecit
P er genus humanum/& ſanctos reuireſcere mores/
N on ſecus ac Maio tellus animata reuerſo
F ronde noua viret:& primi decus induit anni.
Q uid longo ſermone vagor?ſub principe iuſto
S æcula viderunt noſtræ ſaturnia gentes.
N il melius preſtare queunt mortalibus aſtra
R ege pio. Q ue libertas æquauerit vnq̄
T ale iugum?curas omnis/onus omne/ periclum
R egnator fert omne bonus:populiq; ſub illo
O cia tuta trahunt:vt grex æſtate ſubvmbra
I licis.ipſe ſuum ſolus felicitat æuum.
C anicie tandem longa ſenioq; ſolutus
T ranſijt ad ſuperos Nato in ditione relicto
H ic potuit patrem meritis æquare/ iuuentam
S i frenare potens legem impoſuiſſet amori.
V icit amor Iuuenem. tulit impetuoſa libido
P ræcipitem.ſtrauit Boios:Florentia ab hoſte
I ſtius auſpicijs defenſa.potentibus armis:
Terruit Italiam/Gallos/Germanica regna:
V ictus amore perit:nam dum non parcit honori
F œmineo(ſic fama fuit)crudelia paſſus
T ela obijt medio in templo dum ſacra litantur/
C oniurata manus Iuuenum confecit inermen/
S ecurum/formidantem nihil inſidiarum.
H eu Iuuenis formoſe decorem vtriuſq; parentis
O re ferens/animis ardens/quo funere raptus

E x oculis hominum fugis atra in fata repente?
F rater ob ingenium ſolers a Cæſare noſtro
L egitimas regni ſumpſit Lodouicus habenas.
I ſte per Inſubrum Campos Ligurumq́; per alpes
R egnabat maris & terræ ditione ſuperbus.
E t regnaret adhuc/niſi tam crudelibus armis
C ontra hominem fortuna atrox conuerſa fuiſſet.
A ſocijs etenim quibus imperiumq́; animamq́;
C rediderat fuit infami tam turpiter auro
V enditus: & datus a turbis ĩmanibus hoſti.
D ixit/& abſtergens rorantia lumina fletu
I mpoſuit longis finem ſermonibus heros.
A t poſtq̃ Celtæ rebus regnoq́; potiti
V iſi animos ſapere humanos/ac mentibus æquis
R eſpicere Italiam/rediens ſua predia & agros
O ppidaq́; a Gallis dudum poſſeſſa/recepit.
A tq́; per ignotas alijs latitantibus Vrbes
L iber apud Gallos cum maieſtate remanſit.
¶ G entis Agellariæ proceres & ſtẽmata ab ortu
T empus ad hoc quantum licuit cognoſcere tandem
C armine complexus quaſi qui longa æquora feſſa
I am rate ſulcauit metam inueniſſe laborum
L ætor: & auſpitijs portum felicibus intro.

F I N I S.